

PĒTĪJUMS

“Fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas nosacījumi un tā efektivitāte”

(iepirkuma identifikācijas Nr. MKD 2018/4)

**Pētījuma pasūtītājs: Maksātnespējas kontroles dienests
Pētījuma veicējs: zvērinātu advokātu birojs “NOVIUS”**

2018

SATURA RĀDĪTĀJS

PĒTĪJUMA IZPILDES ZIŅOJUMS	5
I. NODAĻA – TIESU PRAKSES ANALĪZES REZULTĀTI.....	10
1. Tiesu nolēmumu, ar kuriem noraidīts fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums.....	10
1.1. Periods no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim.....	10
1.2. Periods no 2015.gada 1.marta.....	14
1.3. LR Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi, ar kuriem risināti jautājumi saistībā ar fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu.....	20
1.4. Identificētie problēmjaudājumi.....	23
2. Tiesu nolēmumi, ar kuriem maksātnespējas process izbeigts pēc bankrota procedūras pabeigšanas, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru.....	25
2.1. Periods no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim.....	25
2.2. Periods no 2015.gada 1.marta.....	31
2.3. LR Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi, ar kuriem risināti jautājumi saistībā ar fiziskās personas bankrota procedūru un tās pabeigšanu / izbeigšanu, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru	38
2.4. Identificētie problēmjaudājumi.....	40
3. Tiesu nolēmumi, ar kuriem maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot saistību dzēšanas procedūras laikā nesegtās saistības.....	42
3.1. Periods no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim.....	42
3.2. Periods no 2015.gada 1.marta.....	43
3.3. LR Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi, ar kuriem risināti jautājumi par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu un parādnieka neatbrīvošanu no saistībām	47
3.4. Identificētie problēmjaudājumi.....	49
4. Tiesu nolēmumi, ar kuriem maksātnespējas process izbeigts, dzēšot saistību dzēšanas procedūras laikā nesegtās saistības	51
4.1. Periods no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim.....	51
4.2. Periods no 2015.gada 1.marta.....	55
4.3. LR Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi, ar kuriem risināti jautājumi saistībā ar fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras norisi un parādnieka atbrīvošanu no saistībām	59
4.4. Identificētie problēmjaudājumi.....	63
5. Parādnieka godprātības vērtējums Latvijas tiesu praksē	65
5.1. Parādnieka godprātības vērtējums, pasludinot fiziskās personas maksātnespējas procesu	65
5.2. Tekošo maksājumu neveikšana pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas (komunālie maksājumi, apsaimniekošanas izdevumi).....	69
5.3. Nepatiesas vai nepilnīgas informācijas sniegšana	70
5.4. Patieso ienākumu slēpšana.....	71
5.5. Mantas atsavināšana pretēji kreditoru interesēm vai slēpšana.....	71
5.6. Parādniekam labvēlīgi tiesu nolēmumi.....	73
II.NODAĻA – MAKSĀTNESPĒJAS PROCESU ANALĪZES REZULTĀTI.....	76
1. Dati par fizisko personu maksātnespējas procesiem laika periodā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim.....	76
1.1. Fizisko personu maksātnespējas procesu iedalījums atkarībā no tā, vai ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību vai mantas pārdošanas plāns	76

1.2. Saistību apmērs	76
1.3. Kreditoru skaits	77
1.4. Saistību dzēšanas plāna termiņš	77
1.5. Kreditoriem maksājamā summa	78
1.6. Parādnieka dzimums	80
1.7. Tiesas lēmuma būtība	81
2. Dati par fizisko personu maksātnespējas procesiem laika periodā no 2015.gada 1.marta	82
2.1. Fizisko personu maksātnespējas procesu iedalījums atkarībā no tā, vai ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību vai mantas pārdošanas plāns	82
2.2. Saistību apmērs	82
2.3. Kreditoru skaits	83
2.4. Saistību dzēšanas plāna termiņš	84
2.5. Kreditoriem maksājamā summa	84
2.6. Parādnieka dzimums	86
2.7. Tiesa nolēmuma būtība	87
3. Secinājumi no maksātnespējas procesu analīzes	88
III.NODAĻA – APTAUJAS ANKETU REZULTĀTI	92
IV.NODAĻA – ĀRVALSTU PIEREDZE	99
1. Lielbritānija	99
1.1. Vispārējs apraksts par pieejamajām maksātnespējas procedūrām	99
1.2. Bankrota procedūra Anglijā un Velsā	100
1.3. Individuālās brīvprātīgās vienošanās ar kreditoriem par parādu samaksu	103
1.4. County Court tiesas administrācijas rīkojums	104
1.5. Parādu pārvaldības plāns	105
1.6. Parādu atvieglojuma rīkojums	106
1.7. Priekšlikumi attiecībā uz tiesisko regulējumu, ko Latvija varētu pārņemt no Lielbritānijas	118
2. Igaunija	120
2.1. Bankrota procedūra	120
2.2. Parādu pārstrukturēšanas procedūra	127
2.3. Priekšlikumi attiecībā uz tiesisko regulējumu, ko Latvija varētu pārņemt no Igaunijas	134
3. Dānija	135
3.1. Vispārīgs apraksts	135
3.2. Bankrota procedūra	135
3.3. Debt restructuring	136
3.4. Debt rescheduling	136
3.5. Secinājumi par godprātības kritēriju vērtēšanu	143
3.6. Priekšlikumi attiecībā uz tiesisko regulējumu, ko Latvija varētu pārņemt no Dānijas	144
4. Vācija	145
4.1. Vispārējs fiziskās personas maksātnespējas procesa tiesiskā regulējuma apraksts	145
4.2. Parādnieka negodprātība maksātnespējas cēloņu aspektā	156
4.3. Parādnieka negodprātības elementi un kritēriji	157
4.4. Parādnieka negodprātības elementu konstatēšanas kārtība	163
4.5. Parādnieka negodprātības izvērtēšana pēc tiesas iniciatīvas	164
4.6. Parādnieka ne(godprātības) kontroles mehānismi	166

4.7. Parādnieka negodprātības tiesiskās sekas.....	166
4.8. Parādnieka negodprātības identificēšanas problemātiskie aspekti	167
4.9. Atvieglots fiziskās personas maksātnespējas process	169
4.10. Priekšlikumi attiecībā uz tiesisko regulējumu, ko Latvija varētu pārņemt no Vācijas	171
V.NODAĻA – NOZARES PĀRSTĀVJU IDENTIFICĒTĀS PROBLĒMAS	173
VI.NODAĻA - KONSTATĒTO PROBLĒMJAUTĀJUMU ANALĪZE	175
1. Patieso ienākumu slēpšana.....	175
2. Motivācijas trūkums gūt lielākus ienākumus saistību dzēšanas procedūras laikā	178
3. Saistību dzēšanas procedūras termiņi un kreditoriem maksājamā summa	181
3.1. Saistību dzēšanas procedūras termiņš.....	182
3.2. Maksājumi kreditoriem saistību dzēšanas procedūras laikā	184
4. Neapdomīga vai negodprātīga saistību uzņemšanās.....	186
5. Parādnieka negodprātība plašākā nozīmē (mantas slēpšana vai nobēdzināšana, nepatiesas informācijas sniegšana u.c.)	189
6. Būtiski samazinājies uzsākto maksātnespējas procesu skaits 2018.gadā un “tipiskā” fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekta maiņa – vai nepieciešama NINA (no-income no-asset) procedūra?	191
7. Novēloti uzsākti maksātnespējas procesi.....	195
7.1.Kreditora pieteikums	195
7.2.Saistību restrukturizācijas procedūra	197
7.3.Atvieglota maksātnespējas procedūra parādniekiem ar vērtīgiem aktīviem	197
7.4.Mehānisms pakāpeniskai nedzēšamo saistību izpildei	198
8. Maksātnespējas procesa pieejamība (procesa izmaksas u.c.)	199
9. Dažāda izpratne par procesā iesaistīto personu – kreditoru, maksātnespējas procesa administratoru un tiesnešu lomu un uzdevumiem	201
10. Vienotas tiesu prakses trūkums.....	203
VII.NODAĻA – PRIEKŠLIKUMU APKOPOJUMS	205
1. Paradigmas maiņa par iespēju dzēst saistības tikai godprātīgam parādniekam	205
2. Patieso ienākumu slēpšana	207
3. Motivācijas trūkums gūt lielākus ienākumus	208
4. Saistību dzēšanas plāna termiņš	209
5. Kreditoru prasījumu segšanai novirzāmā summa saistību dzēšanas procedūras laikā	210
6. Neapdomīga vai pārmērīga saistību uzņemšanās	212
7. Parādnieka negodprātība plašākā nozīmē (mantas slēpšana vai nobēdzināšana, nepatiesas informācijas sniegšana u.c.)	212
8. Atvieglotās maksātnespējas procedūras ieviešana	213
9. Novēloti uzsākti maksātnespējas procesi	215
10. Maksātnespējas procesa pieejamība	216
11. Parādnieka uzraudzība saistību dzēšanas procedūras laikā	217
12. Pārsūdzamo tiesu nolēmumu loka paplašināšana.....	218
13. Citi priekšlikumi.....	218
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS	222
PIELIKUMS. ANOTĀCIJA.....	227
PIELIKUMS. ANALIZĒTO TIESU NOLĒMUMU SARAKSTS	230

PĒTĪJUMA IZPILDES ZIŅOJUMS

Pētījuma mērķis un uzdevumi

Pētījuma "Fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas nosacījumi un tā efektivitāte" (turpmāk arī - pētījums) mērķis ir analizēt fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas Latvijā problemātiskos aspektus un sniegt priekšlikumus fiziskās personas maksātnespējas procesa pilnveidošanai Latvijā, tai skaitā saistībā ar parādnieka godprātības kritēriju konstatēšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā un atvieglota fiziskās personas maksātnespējas procesa izstrādi.

Pētījuma virsuzdevums ir veikt fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas izpēti Latvijā un tiesiskā regulējuma izpēti ārvalstīs, lai sagatavotu pamatotus priekšlikumus konstatēto problēmjautājumu risināšanai.

Pētāmie laika posmi

Pētījumā ir analizēta 2010.gada 26.jūlijā pieņemtā Maksātnespējas likuma (stājās spēkā 2010.gada 1.novembrī) piemērošana. Pētījums veikts pa laika posmiem:

- 1) no 2010. gada 1. novembra līdz 2015. gada 28.februārim,
- 2) no 2015. gada 1. marta.

Šāds sadalījums pa laika posmiem tika veikts, ņemot vērā 2014.gada 25.septembra un 2015.gada 19.februāra Maksātnespējas likuma grozījumus, kas stājās spēkā 2015.gada 1.martā, būtiski liberalizējot fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējumu, tas ir, saīsinot saistību dzēšanas procedūras termiņus, kā arī atsakoties no pienākuma bankrota procedūras laikā maksāt 1/3 daļu no ienākumiem.

Proti, laika posmā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim bija spēkā šādi saistību dzēšanas procedūras termiņi:

- 1) *viens gads*, ja saskaņā ar parādnieka vērtējumu saistību dzēšanas procedūrā viņa ienākumi būs pietiekami, lai segtu vismaz 50 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas;
- 2) *divi gadi*, ja saskaņā ar parādnieka vērtējumu saistību dzēšanas procedūrā viņa ienākumi būs pietiekami, lai segtu vismaz 35 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas;
- 3) *trīs gadi*, ja saskaņā ar parādnieka vērtējumu saistību dzēšanas procedūrā viņa ienākumi būs pietiekami, lai segtu vismaz 20 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas,
- 4) *trīs gadi un seši mēneši*, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nav spējīgs segt vismaz 20 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas,
- 5) *divi gadi*, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nav spējīgs segt vismaz 20 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas, un parādnieka kopējās saistības maksātnespējas procesa pasludināšanas brīdī nepārsniedz 142 287 euro.

Savukārt no 2015.gada 1.marta ir spēkā šādi saistību dzēšanas procedūras termiņi:

- 1) *seši mēneši*, ja saskaņā ar parādnieka vērtējumu saistību dzēšanas procedūrā viņa ienākumi būs pietiekami, lai segtu vismaz 50 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas;
- 2) *viens gads*, ja saskaņā ar parādnieka vērtējumu saistību dzēšanas procedūrā viņa ienākumi būs pietiekami, lai segtu vismaz 35 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas;
- 3) *viens gads un seši mēneši*, ja saskaņā ar parādnieka vērtējumu saistību dzēšanas procedūrā viņa ienākumi būs pietiekami, lai segtu vismaz 20 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas,
- 4) ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nav spējīgs segt vismaz 20 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas, saistību dzēšanas plāna termiņš ir atkarīgs no parādnieka saistību apmēra, un tieši:
 - a) *viens gads*, ja parādnieka kopējās saistības pēc bankrota procedūras pabeigšanas nepārsniedz 30 000 *euro*;
 - b) *divi gadi*, ja parādnieka kopējās saistības pēc bankrota procedūras pabeigšanas ir no 30 001 *euro* līdz 150 000 *euro*;
 - c) *trīs gadi*, ja parādnieka kopējās saistības pēc bankrota procedūras pabeigšanas pārsniedz 150 000 *euro*.

Pētījuma veicējs

Pētījums ir izstrādāts publiskā iepirkuma "Pētījuma "Par Fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas nosacījumi un tā efektivitāte" veikšana" (MKD 2018/4) ietvaros.

Pētījumu veica zvērinātu advokātu birojs "NOVIUS", pamatojoties uz 2018.gada 20.septembrī ar Maksātnespējas kontroles dienestu noslēgto līgumu.

Pētījuma metodoloģija

Pētījuma vadošā metode ir analīze, kas tika izmantota, lai noskaidrotu fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas Latvijā problemātiskos aspektus. Analīzes ceļā iegūto datu atspoguļošanai un papildināšanai ar tiesību literatūrā paustajām atziņām papildus tika izmantota aprakstošā jeb monogrāfiskā metode.

Pētījumā tika izmantota arī empīriskā metode, veicot respondentu anketēšanu un konkrētu maksātnespējas procesu analīzi. Papildus tam plaši tika izmantota salīdzinošā metode, pētot ārvalstu tiesisko regulējumu un praksi, kā arī tiesību doktrīnu. Proti, fiziskās personas maksātnespējas procesa tiesiskais regulējums ir salīdzinoši jauns institūts Latvijas tiesībās, kā rezultātā tiesu prakse tikai pamazām sāk veidoties un ir ļoti ierobežota apmēra tiesību literatūra. Savukārt atvieglots fiziskās personas maksātnespējas process Latvijā ir pilnīgi nezināms un nepētīts institūts. Tādējādi ārvalstu pieredze un tiesiskais regulējums kalpo kā lielisks izzināšanas un ideju avots Latvijas tiesiskā regulējuma uzlabošanai un atvieglota fiziskās personas maksātnespējas procesa ieviešanai.

Nemot vērā pētījuma mērķi un virsuzdevumu, pētījumā tika pielietota arī vēsturiskā pētniecības metode, īstenojot tiesu prakses vēsturisko izpēti. Vēsturiskā metode ir izmantota arī nolūkā apzināt atvieglotā fiziskās personas maksātnespējas procesa rašanās

vēsturiskos apstākļus un cēloņus, tādējādi palīdzot saprast šādas procedūras būtību, vēlamo attīstību, kā arī izvairīšanos no pagātnes kļūdu atkārtotības.

Pētījuma secinājumi ir sagatavoti, izmantojot visas iepriekš minētās metodes kopsakarā, tā kā tās ir cieši saistītas cita ar citu un nav nodalāmas.

Pētījuma ietvaros veiktās darbības un galvenie secinājumi

Pētījums I. nodaļā ir atspoguļota pētījuma ietvaros īstenotās tiesu prakses analīze, norādot būtiskākās atziņas no analizētajiem tiesu nolēmumiem, kā arī identificētos problēmjautājumus.

Kopā pētījuma ietvaros, sadalot pa pētāmajiem laika posmiem, tika analizēti:

- 1) 50 tiesu nolēmumi, ar kuriem noraidīts fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums,
- 2) 51 tiesu nolēmums, ar kuru maksātnespējas process izbeigts, pēc bankrota procedūras pabeigšanas, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru,
- 3) 50 tiesu nolēmumi, ar kuriem maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot saistību dzēšanas procedūras laikā nesegtās saistības,
- 4) 50 tiesu nolēmumi, ar kuriem maksātnespējas process izbeigts, dzēšot saistību dzēšanas procedūras laikā nesegtās saistības, analīze,
- 5) 28 Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas jautājumos,
- 6) papildus 30 tiesu nolēmumi, kuros tiesa ir vērtējusi parādnieka godprātību, atsaucoties uz labas ticības principu (Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punkts).

Analizēto tiesu nolēmumu saraksts ir pievienots Pielikumā Nr.2.

Tiesu prakses analīze ir apliecinājusi vairāku būtisku problēmu esamību Maksātnespējas likuma piemērošanā, daļa no kurām ir saistītas ar parādnieku negodprātību (lielākoties, pārmērīgu vai neapdomīgu saistību uzņemšanās, patieso ienākumu slēpšana, nepatiesas informācijas sniegšana), taču daļa arī – ar tiesiskā regulējuma trūkumiem, nekoncekveni vai pārlieku biežajām likuma izmaiņām. Būtiskākās konstatētās problēmas ir analizētas pētījuma VI. nodaļā.

Pētījuma II. nodaļā ir atspoguļoti rezultāti pētījuma ietvaros īstenotajai konkrētu maksātnespējas procesu datu analīzei. Kopumā pētījuma ietvaros tika analizēti dati par 173 maksātnespējas procesiem, kas uzsākti laika periodā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim, un dati par 100 maksātnespējas procesiem, kas uzsākti pēc 2015.gada 1.marta.

Maksātnespējas procesu analīzē tika vērtēts tas, cik % maksātnespējas procesa gadījumu ticis sastādīts mantas pārdošanas plāns/ziņojums par mantas neesamību, saistību apmērs, kreditoru skaits, kreditoru prasījumu segšanai novirzāmā summa (cik % saistību dzēšanas plānā ir paredzēts veikt kreditoriem maksājumu 1/3 apmērā no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas), saistību dzēšanas plāna termiņš, parādnieka dzimums, kā arī maksātnespējas procesa rezultāta būtība – respektīvi, gala tiesas nolēmuma būtība (ir/nav dzēstas saistības, vai arī maksātnespējas process izbeigts, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru).

Būtiskākais secinājums ir tāds, ka Latvijā fiziskās personas maksātnespējas procesā ir ļoti augsts to procesu īpatsvars, kuros tiek sastādīts ziņojums par mantas neesamību, turklāt tas ir strauji pieaudzis kopš 2015.gada 1.marta – minētajā laika posmā vidēji statistiski pētāmajos maksātnespējas procesos ziņojums par mantas neesamību bija sastādīts 71 % gadījumu. Turklāt lielā daļā analizēto maksātnespējas procesa gadījumu saistību dzēšanas plānā tiek paredzēts veikt maksājumus kreditoriem 1/3 daļas apmērā no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas – laika posmā no 2015.gada 1.marta šādus minimālos maksājumus tika paredzēts veikt vidēji 44 % gadījumu, pie tam maksātnespējas procesos, kuros bija sastādīts mantas pārdošanas plāns – pat 53,57 % analizēto maksātnespējas procesu (turklāt pārējos gadījumos ļoti bieži novērojama tendence veikt maksājumus, kuru apmērs ļoti nebūtiski pārsniedz 1/3 no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas).

Pētījuma III. nodaļā ir aprakstīti anketēšanas rezultāti. Kopumā, vērtējot aptaujas anketu rezultātus, ir secināms, ka respondenti Latvijas tiesisko regulējumu attiecībā uz fiziskās personas maksātnespējas procesu vērtē kā pārlietu liberālu, uzskata, ka ir nepieciešami stingrāki noteikumi parādnieku kontrolei saistību dzēšanas procedūras laikā, kā arī regulējums, kas risinātu šobrīd visaktuālāko problēmu – patieso ienākumu slēpšanu. Daudzi respondenti ir norādījuši arī uz vienvērtīgas prakses trūkumu, kā arī specifiskiem Maksātnespējas likuma vai tā piemērošanas trūkumiem. Turklāt ir secināms, ka, atkarībā no ieņemamā amata, būtiski atšķiras respondentu viedoklis jautājumā par to, kāda loma un uzdevumi ir kreditoriem, maksātnespējas procesa administratoram un tiesai saistībā ar negodprātīgiem parādniekiem.

Pētījuma IV. nodaļā ir iekļauts ārvalstu – Lielbritānijas, Igaunijas, Dānijas un Vācijas (turpmāk tekstā arī – “Pētāmās valstis”) tiesiskā regulējuma un prakses izpēti apraksts, konstatējot, ka atvieglots fiziskās personas maksātnespējas process ir pieejams tikai Lielbritānijā (parādu atvieglojuma rīkojumi - debt relief orders jeb DRO). Attiecīgi pētījumā ir iekļauts plašs DRO procedūras apraksts.

Veicot izpēti, tika konstatēts, ka pārējās Pētāmajās valstīs fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējums kopumā ir stingrāks nekā Latvijā (piemēram, ir garāki saistību dzēšanas termiņi vai stingrāki maksātnespējas procesa uzsākšanas/saistību dzēšanas ierobežojumi). Vienlaikus, ņemot vērā Latvijā identificētās problēmas, pēc iespējas plaši tika veikta Pētāmo valstu tiesiskā regulējuma un prakses izpēte, lai varētu izdarīt secinājumus par iespējām Latvijas regulējumā ieviest ārvalstu regulējumam līdzvērtīgus risinājumus. Tā, piemēram, tika konstatēts, ka visās Pētāmajās valstīs tiesības iesniegt kreditora prasījumu ir arī kreditoram, kā arī visās Pētāmajās valstīs fiziskajām personām ir pieejama ne vien maksātnespējas procedūra, bet arī saistību restrukturizēšanas procedūra. Tāpat arī tika secināts, ka Pētāmajās valstīs ir arī citi tiesību instrumenti, kurus būtu lietderīgi ieviest arī Latvijā, piemēram, speciāli noteikumi darījumu apstrīdēšanai, plašāks pārsūdzamo tiesu nolēmumu klāsts, “plūstošā” saistību dzēšanas procedūras termiņa regulējums u.c.

Sagatavojot aprakstu par Pētāmajām valstīm, īpaša uzmanība ir pievērsta jautājumam par parādnieka godprātību, konstatējot, ka visās Pētāmajās valstīs ir noteiktas tiesību normas, kuru mērķis ir liegt saistību dzēšanu negodprātīgam parādniekam – pamatā tās ir (a) tiesību normas, kuras nosaka ierobežojumus maksātnespējas procesa uzsākšanai vai parādnieka atbrīvošanai no saistībām, (b) normas, kas regulē parādnieka pienākumus

procesa laikā un atbildību par to pārkāpšanu, (c) darījumu apstrīdēšanas tiesiskais regulējums.

Pētījuma V. nodaļā ir aprakstītas nozares pārstāvju identificētās fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas problēmas un priekšlikumi. Proti, pētījuma ietvaros tika nosūtīti Lūgumi par informācijas sniegšanu Ārvalstu investoru padomei Latvijā, Latvijas finanšu nozares asociācijai, Nebanku Finanšu Pakalpojumu Sniedzēju Asociācija, LATVIJAS KREDĪTŅĒMĒJU APVIENĪBAI, Latvijas kredītņēmēju asociācijai. Atbildes tika saņemtas no Latvijas finanšu nozares asociācijas un Latvijas kredītņēmēju asociācijas.

Pētījuma VI. nodaļā ir plašāk analizēti būtiskākie fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas Latvijā problemātiskie aspekti, sniedzot arī priekšlikumus to risināšanai. Un tieši, minētajā nodaļā ir aprakstīti šādi problēmjautājumi:

- 1) patieso ienākumu slēpšana,
- 2) motivācijas trūkums gūt lielākus ienākumus,
- 3) saistību dzēšanas plāna termiņš un kreditoriem maksājamā summa,
- 4) neapdomīga vai pārmērīga saistību uzņemšanās,
- 5) parādnieka negodprātība plašākā nozīmē (mantas slēpšana vai nobēdzināšana, nepatiesas informācijas sniegšana u.c.),
- 6) būtiski samazinājies uzsākto maksātnespējas procesu skaits 2018.gadā NINA (*no-income no-asset*) procedūras ieviešana,
- 7) novēloti uzsākti maksātnespējas procesi,
- 8) maksātnespējas procesa pieejamība,
- 9) dažāda izpratne par procesā iesaistīto personu – kreditoru, maksātnespējas procesa administratoru un tiesnešu lomu un uzdevumiem,
- 10) vienotas tiesu prakses trūkums.

Pētījuma VII. nodaļā ir norādīts sniegto priekšlikumu apkopojums, sniedzot īsu to pamatojumu.

Pateicība

Izsakām sirsnīgu pateicību Tieslietu ministrijai un Tiesu administrācijai par sniegto atbalstu analizējamo tiesu nolēmumu atlasē, respondentiem - par veltīto laiku anketu aizpildīšanai un vērtīgajiem priekšlikumiem, un nozares pārstāvjiem - par izvērstajām atbildēm un motivētajiem ierosinājumiem.

I. NODAĻA TIESU PRAKSES ANALĪZES REZULTĀTI

1. Tiesu nolēmumi, ar kuriem noraidīts fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums

1.1. Periods no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim

Minētajā periodā analizējamajos tiesu nolēmumos ir konstatēti šādi maksātnespējas pieteikuma noraidīšanas un maksātnespējas procesa nepasludināšanas pamati:

- 1) Pieteicējs pēdējo sešu mēnešu laikā **nav bijis Latvijas Republikas nodokļu maksātājs** (konstatēts vairāk nekā 20% analizēto spriedumu, ar kuriem noraidīts fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums). Piemēram, Balvu rajona tiesa 2014.gada 4.novembra spriedumā lietā Nr. C09048114 norādījusi, ka, tiesas ieskatā, pieteicējs nav LR nodokļu maksātājs, jo VID izziņa pierāda vien to, ka parādnieks pēc pilngadības sasniegšanas vispārējā kārtībā tika reģistrēts kā nodokļu maksātājs, savukārt no VSAA izziņām secināms, ka nav veiktas valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, nav reģistrēti apdrošināšanas periodi.¹ Savukārt Jūrmalas pilsētas tiesa 2014.gada 2.oktobra spriedumā lietā Nr.C17146414 norādījusi, ka Maksātnespējas likumā, iekļaujot prasību fiziskajai personai sešus mēnešus pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas būt nodokļu maksātājam, likumdevējs nostiprina gan prasību fiziskajai personai, kas pretendē uz maksātnespējas procesu, būt ekonomiski aktīvai un tādējādi spējīgai vismaz daļējā apmērā segt kreditoru prasījumus, gan priekšnoteikumu par fiziskās personas galveno interešu centra atrašanos Latvijas Republikā.²

Vienlaikus jānorāda, ka LR AT Senāts 2011.gada 23.novembra lēmumā lietā Nr. SPC – 77/2011 ir atzinis, ka jēdziens “nodokļu maksātājs” nav saistāms ar faktiski veiktiem nodokļu maksājumiem, norādot, ka jēdziens “Latvijas Republikas nodokļu maksātājs” ir saistāms ar rezidenta statusu, nevis reālu nodokļu maksāšanas faktu.³

- 2) Netiek konstatēta **Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punkta pazīme** – personai **nav iespēju nokārtot parādsaistības**, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz Maksātnespējas likumā noteikto minimālo apmēru, respektīvi, tiesa apšaubā parādnieka nespēju nokārtot saistības (konstatēts 55% analizēto spriedumu, ar kuriem noraidīts fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums):
 - a) Lielākoties maksātnespējas procesa pieteikums ir noraidīts, jo **nav iesniegti pierādījumi par nespēju nokārtot parādsaistības**:
 - aa) Nespēja nokārtot parādsaistības nevar būt prezumējama, paļaujoties vien uz pieteicēja apgalvojumu maksātnespējas procesa pieteikumā. Nespēja

¹ Balvu rajona tiesas 2014.gada 4.novembra nolēmums lietā Nr. C09048114

² Jūrmalas pilsētas tiesas 2014.gada 2.oktobra nolēmums lietā Nr. C17146414

³ LR AT Senāta 2011.gada 23.novembra lēmums lietā Nr. SPC – 77/2011

- nokārtot parādsaistības ir konstatējama, ņemot vērā pieteicēja norādītos apstākļus un iesniegtos pierādījumus,⁴
- bb) Fakts pats par sevi, ka pieteicējai ir neizpildītas parādsaistības pret kreditoriem, kurām iestājies izpildes termiņš, neapliecina, ka pieteicējai ir iestājies arī maksātnespējas stāvoklis. Lai pasludinātu fiziskās personas maksātnespēju, tiesai jānovērtē ne tikai parādnieka parādsaistību esamība un apjoms, bet arī parādnieka faktiskais finansiālais stāvoklis un spēja izpildīt parādsaistības.
 - cc) Civilprocesa likuma komentāros pie 363.²⁷ panta norādīts, ka lai konstatētu maksātnespējas pazīmi nepietiek ar to, ka parādniekam ir neizpildītas saistības likumā noteiktajā apmērā. No iesniegtajiem dokumentiem ir nepieciešams gūt pārliecību par to, ka parādnieks nav spējīgs saistības izpildīt, turklāt šī nespēja ir ilgstoša. (*Civilprocesa likuma komentāri. II daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Tiesu namu aģentūra, 2012., 507.lpp.*).⁵
 - dd) No lietā esošajiem pierādījumiem tiesai nav pamata konstatēt kādus objektīvus iemeslus, kāpēc pieteicējam, ņemot vērā pašreizējo ienākumu apmēru, nav iespējams pakāpeniski dzēst parādsaistības. Lietas materiāli apliecina, ka pieteicējam bija un ir regulāri, stabili un pietiekami ienākumi, kas kopumā liecina par to, ka pieteicējam ir iespējas un arī pienākums segt parādsaistības.⁶
 - ee) Ziņas, kas dotu pamatu konstatēt, ka pieteicēja mantiskais stāvoklis (ienākumi) ir samazinājušies no pieteicēja gribas neatkarīgu apstākļu dēļ tiesai nav iesniegti. Ievērojot norādīto tiesa uzskata, ka pieteicējs nav iesniedzis tiesai ziņas, kas dotu pamatu atzīt, ka pieteicēja mantiskais stāvoklis liedz viņam izpildīt saistības pret kreditoriem no viņa gribas neatkarīgu apstākļu dēļ.⁷
- b) Vairākkārt maksātnespējas procesa pieteikums ir noraidīts, jo **tiesa konstatē, ka parādnieks nevis nespēj, bet nevēlas pildīt saistības:**
- aa) Tiesa atzinusi par nepierādītu faktu, ka parādnieks **nonācis finansiālās grūtībās pēc saistību uzņemšanās**. Piemēram, Jūrmalas pilsētas tiesa 2014.gada 12.decembra spriedumā lietā Nr.C17168314 atzinusi, ka tiesai nav šaubu par to, ka, uzņemoties konkrētās saistības pret kreditoru, pieteicēja izvērtēja savu maksātspēju un iespējas izpildīt uzņemtās saistības, atzīstot, ka viņa spēs tās izpildīt. [...] Līdz ar to secināms, ka pieteicēja nav pierādījusi faktu, ka pēc saistību uzņemšanās viņa nonākusi finansiālās grūtībās, kas liegtu viņai nokārtot uzņemtās saistības, jo pieteicējas ienākumu apmērs saskaņā ar iesniegtajām izziņām nav mainījies, tas ir palicis līdzšinējais.⁸
 - bb) Lietā **nav iesniegti pierādījumi pieteicēja izdevumu pieaugumam** (veselības problēmas, jaunas dzīvesvietas meklēšana utt.), kas pierādītu pieteicēja nespēju izpildīt saistības. Piemēram, tiesa konstatē, ka pieteicējs **vēlas izvairīties no savu saistību izpildes** un nav uzskatāms par godprātīgu finansiālās grūtībās nonākušu parādnieku: “Konstatējot, ka pieteicējam ir regulāri, stabili, pietiekami ienākumi, kas kopumā liecina

⁴ Jūrmalas pilsētas tiesas 2014.gada 1.decembra nolēmums lietā Nr. C17163614

⁵ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 6.janvāra nolēmums lietā Nr. C29775314

⁶ Jūrmalas pilsētas tiesas 2015.gada 13.februāra nolēmums lietā Nr. C17076815

⁷ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 23.septembra nolēmums lietā Nr. C28368914

⁸ Jūrmalas pilsētas tiesas 2014.gada 12.decembra nolēmums lietā Nr. C17168314

par to, ka pieteicējam ir iespējas un arī pienākums segt vai samazināt parādsaistības, nepasludinot pieteicēja maksātnespēju, tiesa apšaubā fakts, ka pieteicējs būtu godprātīgs finansiālās grūtībās nonācis parādnieks, kura mantiskais stāvoklis liedz viņam izpildīt uzņemtās saistības, un atzīst, ka šāda pieteicēja rīcība drīzāk liecina par vēlmi izvairīties no savu saistību izpildes”⁹.

- c) Tiesa maksātnespējas procesa pieteikumu noraidījusi, jo parādnieks **pats apzināti pasliktinājis savu finansiālo stāvokli** un radījis sev finansiālas grūtības, uzņemoties jaunas saistības, pastāvot neizpildītām un nepildot iepriekšējās.¹⁰

Tādējādi secināms, ka Maksātnespējas likuma piemērošanas pirmajos gados fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums lielākoties tika noraidīts, vērtējot parādnieka iespējamo negodprātību caur maksātnespējas procesa pazīmes prizmu. Jāteic, ka arī Augstākās tiesas Senāts sākotnēji šādu pieeju atzina par pareizu, taču vēlāk norādīja, ka Maksātnespējas likuma 129.panta pirmajā daļā noteikto maksātnespējas pazīmju konstatējums ir īstenojams formāli, nevērtējot parādnieka rīcību labas ticības principa griezumā (piemēram, nevērtējot saistību rašanās iemeslus).

Un proti, LR AT Senāts 2012.gada 3.septembra spriedumā lietā Nr. SPC – 37/2012 atzina, ka tiesai ir pienākums pārbaudīt maksātnespējas procesa pazīmes esamību, tai skaitā pieteicēja nespēju nokārtot parādsaistības. Minētajā lietā Cēsu rajona tiesa bija noraidījusi pieteicēja maksātnespējas pieteikumu (no lietā esošajiem pierādījumiem tiesa konstatējusi, ka pieteicēja ienākumi nav būtiski samazinājušies, un nav pierādīts, ka pieteicējam nebija iespējams kārtot parādsaistības pret kreditoru), savukārt Ogres rajona tiesa identisku pieteikumu apmierināja un pasludināja pieteicēja maksātnespējas procesu. LR AT Senāts nolēma atcelt Ogres rajona tiesas spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai, norādot, ka tiesai ir pienākums pārbaudīt maksātnespējas procesa pazīmes esamību.

Savukārt LR AT Senāta 2013.gada 4.decembra spriedumā lietā SPC-49/2013 atzīts pretējais, norādot, ka tiesai jāaprobežojas ar formālu Maksātnespējas likuma 129.panta pirmajā daļā noteikto maksātnespējas pazīmju konstatējumu, nevērtējot parādsaistību rašanās iemeslus. Spriedumā norādīts, ka Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punktā paredzētās maksātnespējas pazīmes konstatēšanai nav nepieciešams pievērsties parādsaistību rašanās iemeslu analīzei un izvērtējumam, bet atliek vien pārbaudīt vai uz pieteikuma iesniegšanas brīdi fiziskajai personai ir parādsaistības virs Ls 5000, kurām iestājies izpildes termiņš, un vai persona tās spēj nokārtot. Senāts uzskata, ka tiesas konstatētajiem apstākļiem attiecībā uz parāda rašanās iemesliem (pienākumu nepildīšana pēc labas ticības (Civillikuma 1.pants) un nepamatots saistību izpildes nokavējums), kas noveduši pie saistību apmēra palielināšanās un visu saistību izpildes termiņa iestāšanās, konkrētajā gadījumā nav būtiskas nozīmes. Maksātnespējas likums, kura 152.pants kā ierobežojumu fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai paredzēja apstākli, ka

⁹ Jūrmalas pilsētas tiesas 2014.gada 1.decembra nolēmums lietā Nr. C17163614

¹⁰ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 6.janvāra nolēmums lietā Nr. C29775314

maksātnespējas cēlonis ir šīs personas nodoms vai rupja neuzmanība pēdējo triju gadu laikā pirms maksātnespējas procesa lietas ierosināšanas dienas, spēku zaudēja 2010.gada 1.novembrī. Šobrīd spēkā esošais Maksātnespējas likums tādu ierobežojumu vairs neparedz un līdz ar to, kā tas izriet arī no protestā norādītā, tiesai jāaprobežojas ar formālu Maksātnespējas likuma 129.panta pirmajā daļā noteikto maksātnespējas pazīmju konstatējumu.¹¹

- 3) Netiek konstatēta Maksātnespējas likuma 129.panta pazīme – personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām **iestāties izpildes termiņš**, un parādsaistības kopā pārsniedz Maksātnespējas likumā noteikto minimālo apmēru, respektīvi, tiesa apšaubā vai nekonstatē neizpildītu saistību esamību (konstatēts vairāk kā 35% analizēto spriedumu, ar kuriem noraidīts fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums):
- a) Tiesa maksātnespējas procesa pieteikumu noraidījusi, jo pieteicējas iesniegts **prasības pieteikuma noraksts nepierāda, ka iestāties saistības izpildes termiņš**. Piemēram, Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa 2014.gada 23.septembra spriedumā lietā Nr. C28368914 konstatējusi, ka ieteikumam pievienotais prasības pieteikuma noraksts apstiprina tikai faktu, ka pret pieteicēju celta prasība par parāda piedziņu. Pieteicējs nav iesniedzis tiesai ziņas, kas apstiprinātu, ka civillietā ir taisīts nolēmums, kas stāties spēkā un kādā apmērā prasība apmierināta. Tādējādi tiesai nav iesniegti dokumenti, kas apstiprinātu, ka pieteicēja parādsaistībām pret attiecīgo kreditoru ir iestāties izpildes termiņš un to apmērs atbilst pieteikumā norādītajam.¹²
 - b) Maksātnespējas procesa pieteikums noraidīts, jo **Latvijas Banku kredītu reģistra pārskats** apliecina pieteicējas spēkā esošās saistības, bet nenorāda uz saistību apmēru, kurām iestāties izpildes termiņš.¹³
 - c) Maksātnespējas procesa pieteikums noraidīts, jo pieteicējs nav pierādījis **galvojuma saistību iestāšanās termiņu**:
 - aa) Galvenajam parādniekam pasludināts maksātnespējas process un saistību dzēšanas procedūra nepierāda to, ka pieteicēja kā galvnieka saistībām ir iestāties izpildes termiņš.¹⁴
 - bb) Nav pierādījumu lietā, ka galvenais parādnieks, otrs galvnieks nevar izpildīt saistības vai ka saistības nedzēsīsies ieķīlātās mantas atsavināšanas rezultātā.¹⁵
- 4) Netiek konstatēta Maksātnespējas likuma 129.panta pazīme – personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestāties izpildes termiņš, un parādsaistības kopā **pārsniedz Maksātnespējas likumā noteikto minimālo apmēru**, respektīvi, apšaubā vai nekonstatē to, ka parādnieka neizpildīto saistību apmērs pārsniedz likumā noteikto sliekšni (konstatēts vairāk kā 30% maksātnespējas procesa lietās par nepasludināšanu). Pamatā tie ir spriedumi, attiecībā uz pieteikumiem, ko snieguši galvnieki:

¹¹ LR AT Senāta 2013.gada 4.decembra spriedums lietā SPC-49/2013

¹² Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 23.septembra nolēmums lietā Nr. C28368914

¹³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 15.septembra nolēmums lietā Nr. C30532514

¹⁴ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2014.gada 27.oktobra nolēmums lietā Nr. C29714014

¹⁵ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2015.gada 11.februāra nolēmums lietā Nr. C28207215

- a) Tiesai nav pamata atzīt pieteicējas parādsaistības pret noteikto kreditoru pieteikumā norādītajā apmērā, jo lietā nav pierādījumu, kādā apmērā galvenā parādnieka saistību dzēšanas plānā ir norādītas saistības, kas tiks dzēstas.¹⁶
- b) Pastāvot apstākļiem, ka Pieteicējs nav iesniedzis tiesai ziņas, kas apstiprinātu, ka kreditors ir pieprasījis no kredīta līguma izrietošo saistību izpildi no pieteicēja, nevis no galvenā parādnieka, un ka tiesā nav iesniegti pierādījumi, ka galvenais parādnieks nav izpildījis saistības vai nevar izpildīt saistības, tiesa atzīst, ka pieteicējs nav iesniedzis tiesai dokumentus, kas apstiprinātu pietiekamu neizpildīto saistību apmēru.¹⁷
- 5) **Konstatēts Maksātnespējas likuma 130.panta pirmajā daļā noteiktais ierobežojums** – persona pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir sniegusi **apzināti nepatiesu informāciju saviem kreditoriem**. Piemēram, Jūrmalas pilsētas tiesa 2015.gada 22.janvāra spriedumā lietā Nr. C17070915 norādījusi, ka ar spēkā stājušos spriedumu no pieteicēja kā maksātnespējīgas SIA parādnieka pārstāvja piedzīti prettiesiskas darbības rezultātā nodarīti zaudējumi par labu maksātnespējīgai sabiedrībai. Tiesa pievienojas SIA maksātnespējas procesa administratora iebildumos norādītajam, ka apgabaltiesa savā spriedumā ir atzinusi par nepamatotiem pieteicēja apelācijas sūdzībā minētos argumentus, faktiski atzīstot, ka pieteicējs sniedzis tiesai un administratoram (kreditoram) nepatiesu informāciju par naudas līdzekļu izlietojumu.¹⁸
- 6) **Konstatēts Maksātnespējas likuma 130.panta ceturtajā daļā noteiktais ierobežojums** – personai pēdējo piecu gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā ir stājies spēkā kompetentas institūcijas **nolēmums kriminālprocesā, ar kuru konstatēts, ka parādnieks ir izvairījies no nodokļu samaksas**. Piemēram, ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 27.februāra nolēmumu lietā Nr.C30318815 maksātnespējas procesa pieteikums noraidīts, jo no lietai pievienotā sprieduma redzams, ka pieteicējs atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 221.panta pirmās daļas, par to, ka nelikumīgi uzglabāja un pārvietoja tabakas izstrādājumus, kā rezultātā radīts būtisks kaitējums – nesamaksāts akcīzes nodoklis par tabakas izstrādājumiem Ls 24038,44 apmērā, un atzīst par vainīgu pēc Krimināllikuma 212.panta otrās daļas par to, ka nelikumīgi pārvietoja (pārvadāja) un uzglabāja alkoholiskos dzērienus lielā apmērā - nesamaksāts akcīzes nodoklis par alkoholiskajiem dzērieniem Ls 644,12 apmērā.¹⁹

1.2.Periods no 2015.gada 1.marta

Minētajā periodā analizējamajos tiesu nolēmumos ir konstatēti šādi maksātnespējas pieteikuma noraidīšanas un maksātnespējas procesa nepasludināšanas pamati:

- 1) Maksātnespējas procesa pieteikums noraidīts, jo pieteicējs pēdējo sešu mēnešu laikā **nav bijis Latvijas Republikas nodokļu maksātājs**:

¹⁶ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 10.decembra nolēmums lietā Nr. C28416214

¹⁷ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 12.decembra nolēmums lietā Nr. C28419514

¹⁸ Jūrmalas pilsētas tiesas 2015.gada 22.janvāra nolēmums lietā Nr. C17070915

¹⁹ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 27.februāra nolēmums lietā Nr. C30318815

- a) **Pieteicējs nav maksājis iekšzemes nodoklus.**²⁰
 - b) Apgabaltiesa, interpretējot sistēmiski Maksātnespējas likuma 127.panta pirmās daļas kritērijus ar likuma “Par nodokļiem un nodevām” 14.panta otrās daļas 1.un 2.punktu, konstatē, ka **“lai atzītu personu par maksātnespējas procesa subjektu, pietiek konstatēt, ka personai ir rezidenta statuss”** atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 14.panta otrās daļas 1.punktam”.²¹
- 2) Maksātnespējas procesa pieteikums noraidīts, jo **nav pabeigts individuālā komersanta maksātnespējas process:**
- a) Likumdevējs maksātnespējas regulācijā kā hronoloģiski prioritāru ir noteicis tieši fiziskās personas – individuālā komersanta komerciālo statusu, kamdēļ vispirms ir jāiziet komersanta maksātnespējas process, un tikai pēc tā pabeigšanas ir iespējams uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu.²²
 - b) Lai gan pieteicējs nav reģistrēts kā individuālais komersants, atbilstoši spriedumam, ar kuru pieteicēja iepriekš veikti darījumi ar nekustamajiem īpašumiem atzīti par saimniecisku darbību, pamatojoties uz veiktu fiziskās personas auditu, tiesa konstatē, ka pieteicējs veicis saimniecisko darbību faktiski kā individuālais komersants. Tiesas ieskatā, tā kā parāds radies, veicot saimniecisko darbību, fiziskās personas maksātnespējas process pieteicējam atbilstoši Maksātnespējas likuma 127.panta trešajai daļai nav piemērojams.²³
- 3) Maksātnespējas procesa pieteikums noraidīts, jo netiek konstatēta Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punktā pazīme – personai **nav iespēju nokārtot parādsaistības**, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz Maksātnespējas likumā noteikto minimālo apmēru (respektīvi, tiesas ieskatā, parādnieks nevis nespēj, bet nevēlas pildīt saistības):
- a) Pirmās instances tiesas spriedumos norādītie argumenti pazīmes nekonstatēšanai:
 - aa) Aizņemoties, pieteicējs apzinājās gan savu ienākumu dinamiku, gan apjomu, nav norādīti arī sevišķi apstākļi dēļ kuriem pieteicējam, būtiski palielinoties viņa ienākumiem, vēl būtu nepieciešams aizņemties naudas līdzekļus.
 - bb) Pieteicējs saistības uzņēmās apzinoties savus ikmēneša ienākumus, tātad saprotot, ka spēs tās izpildīt.
 - cc) Pieteikumam nav pievienoti pierādījumi, ka pieteicējs būtu sācis to atmaksu, būtu daļēji sedzis šos parādus, kas tiesas ieskatā neliecina par pieteicēja godprātīgu attieksmi pret uzņemtajām saistībām.
 - dd) Pamatojoties uz minētajiem konstatētajiem faktiem par parādnieka ienākumiem, tiesai ir saprātīgas šaubas par to, ka pieteicējs būtu godprātīgs finansiālās grūtībās nonācis parādnieks, kura mantiskais stāvoklis liegs viņam izpildīt uzņemtās saistības. Šāda pieteicēja rīcība liecina par vēlmi izvairīties no savu saistību izpildes un tā neatbilst Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktā noteiktajam maksātnespējas procesa vispārējam labticības principam, kas nosaka, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāpilda labā ticībā.

²⁰ Jūrmalas pilsētas tiesas 2015.gada 28.oktobra nolēmums lietā Nr. C17155114

²¹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2015.gada 12.novembra nolēmums lietā Nr. C17123515

²² Kuldīgas rajona tiesas 2018.gada 3.jūnija nolēmums lietā Nr. C19050715

²³ Jūrmalas pilsētas tiesas 2017.gada 27.decembra nolēmums lietā Nr. C33651717

- ee) pieteicēja rīcību tiesa vērtē kā par nevēlēšanos nokārtot savas parādsaistības, nevis kā pieteicēja nonākšanu finansiālās grūtībās objektīvu iemeslu dēļ.
- ff) Fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējums aizsargā kreditoru intereses, vienlaikus nodrošinot iespēju parādniekam atrisināt savu saistību izpildes problēmas, kurām ir ilglaicīgs raksturs un kuras nav radušās parādnieka vieglprātīgas attieksmes vai prettiesiskas rīcības dēļ. Bez tam fiziskās personas maksātnespējas procesa galvenais mērķis nevar būt tikai izvairīšanās no parāda saistību izpildes (sk. K. Ābelis. Fiziskās personas maksātnespējas procesa jaunais regulējums. "Jurista vārds" 14.09.2010., Nr.37, 25.lpp.).²⁴
- gg) Viens no mērķiem ieviešot ierobežojumus maksātnespējas procesa piemērošanai ir saglabāt līdzsvaru starp parādnieka atbrīvošanu no pārmērīgām saistībām un saistību kārtotā disciplīnu civiltiesiskajā apgrozībā, lai stimulētu fiziskās personas saprātīgi uzņemties saistības, pārāk nepaļauties uz viegli pieejamu saistību dzēšanu finansiālo grūtību gadījumā (sk. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā, Civilprocesa likuma komentāri II daļa (29.-60.1 nodaļa), Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2012, 508.lpp.). Tiesa secina, ka pieteicēja nevēlēšanās kārtot savas uzņemtās saistības nevar būt par tiesisku pamatu viņa atbrīvošanai no tām.²⁵
- hh) Tā kā tiesai nav iesniegti pierādījumi pieteicēja ienākumiem tieši par laika periodu no 2015.gada līdz 2018.gadam, kas būtu pamats konstatēt galveno maksātnespējas procesa pazīmi, tas ir nespēju nokārtot saistības objektīvu apstākļu dēļ, rada aizdomas, ka parādnieks, iespējams, maksātnespējas procesu vēlējās izmantot negodprātīgi.²⁶
- ii) Ja pieteicējs pieteikumā norāda, ka viņam ir finansiālas grūtības, jo nerealizējās biznesa idejas sakarā ar to, ka Krievijā ir nestabila ekonomiskā situācija, tad tiesa atzīst, ka šie argumenti ir vispārīgi un deklaratīvi, līdz ar ko, tā secina, ka pieteicējs pats, pasliktinājis savu materiālo stāvokli, noslēgdams 8 aizdevuma līgumus dažu dienu laikā.²⁷
- jj) Tiesas ieskatā par cēloni nespējai izpildīt saistības pret kreditoriem nevar atzīst prasītāja norādītos ģimenes apstākļus – sievas uzturēšanu un bērna piedzimšanu. Šādi apstākļi prasa papildus līdzekļus un palielina izdevumus, bet nekādā veidā nav ietekmējuši parādnieka ienākumus, kas iepriekš norādītajā periodā ir tikai palielinājušies²⁸ (*ar apelācijas instances spriedumu pieteicēja maksātnespējas process pasludināts, apelācijas instances tiesas spriedumā iekļautos argumentus skatīt pētījuma 1.2. sadaļas 3.punkta b apakšpunkta aa un bb apakšpunktos*).
- kk) Tiesa secina, ka aizņemoties, parādnieks apzinājās gan savu ienākumu, gan aizņēmumu apjomu, un, aizņemoties jau vismaz pēdējos četrus piecus kredītus, apzinājās, ka nevarēs nolīgtās saistības izpildīt, tādējādi apzināti pašam sevi novedot līdz situācijai, kad vienīgais risinājums šķiet lielākās daļas saistību dzēšana, izmantojot maksātnespējas procedūru. Pamatojoties uz minētajiem konstatētajiem faktiem, tiesai ir saprātīgas

²⁴ Saldus rajona tiesas 2018.gada 12.janvāra nolēmums lietā Nr. C34022218

²⁵ Saldus rajona tiesas 2018.gada 12.janvāra nolēmums lietā Nr. C34022218

²⁶ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 20.septembra nolēmums lietā Nr. C-4461-18/27

²⁷ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016.gada 27.jūnija nolēmums lietā Nr. C29510916

²⁸ Cēsu rajona tiesas 2018.gada 10.jūlija nolēmums lietā Nr. C71207218

šaubas par to, ka parādnieks būtu godprātīgs finansiālās grūtībās nonācis parādnieks, kura mantiskais stāvoklis liedz viņam izpildīt uzņemtās saistības²⁹ (ar apelācijas instances spriedumu pieteicēja maksātnespējas process pasludināts, apelācijas instances tiesas spriedumā iekļauos argumentus skatīt pētījuma 1.2. sadaļas 3.punkta b apakšpunkta aa un bb apakšpunktos).

- ll) Tiesa secina, ka konkrētajā gadījumā parādnieka apzināti negodprātīgā pārmērīgu saistību uzņemšanās un nevēlēšanās kārtot savas uzņemtās saistības nevar būt par tiesisku pamatu viņa atbrīvošanai no tām³⁰ (ar apelācijas instances spriedumu pieteicēja maksātnespējas process pasludināts, apelācijas instances tiesas spriedumā iekļauos argumentus skatīt pētījuma 1.2. sadaļas 3.punkta b apakšpunkta aa un bb apakšpunktos).
- mm) Par iemeslu parādnieka finansiālajām grūtībām ir paša parādnieka negodprātīga rīcība, jo, aizņemoties naudu no kreditoriem, parādnieks zināja gan savu ienākumu, gan aizņēmumu apjomu, un, nemitīgi saņemot aizvien jaunus aizdevumus, viņam vajadzēja apzināties, ka nevarēs nolīgtās saistības izpildīt, tādējādi apzināti pašam sevi novedot līdz situācijai, kad vienīgais risinājums parādniekam šķiet saistību dzēšana, izmantojot maksātnespējas procedūru.
- nn) Apzinoties, ka minētā panta noteikumi neizslēdz bankrota procedūras piemērošanu parādniekam, tiesa tomēr uzskata, ka pie tik acīmredzamiem apstākļiem lietā, ko atzīst pats parādnieks, un kas liedz piemērot saistību dzēšanas procedūru, tiesai jau sākotnēji ir jāvadās arī no taisnīguma principa un procesuālās ekonomijas un efektivitātes principa un jānoraida parādnieka pieteikums par maksātnespējas procesa pasludināšanu, izbeidzot maksātnespējas procesa lietu, jo konkrētajā gadījumā jau sākotnēji ir secināms, ka parādniekam šis process nevar beigties ar saistību dzēšanas procedūras piemērošanu un saistību dzēšanu³¹ (ar apelācijas instances spriedumu pieteicēja maksātnespējas process pasludināts, apelācijas instances tiesas spriedumā iekļauos argumentus skatīt pētījuma 1.2. sadaļas 3.punkta b apakšpunkta aa un bb apakšpunktos).
- oo) Parādnieks, noslēdzot trešo aizdevuma līgumu otra auto iegādei pats sevi noveda līdz maksātnespējas situācijai, kam sekoja turpmāka aizņemšanās pie „ātro kredītu” izsniedzējiem ar īsiem kredītu atdošanas termiņiem, tādējādi neatgriezeniski pasliktinot savu maksātspējas situāciju³² (ar apelācijas instances spriedumu pieteicēja maksātnespējas process pasludināts, apelācijas instances tiesas spriedumā iekļauos argumentus skatīt pētījuma 1.2. sadaļas 3.punkta b apakšpunkta aa un bb apakšpunktos).

b) Apelācijas instances tiesu spriedumos norādītie argumenti pazīmes konstatēšanai:

- aa) Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka izvērtējot pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu, tiesai jānoskaidro, vai persona ir maksātnespējas subjekts un jāpārbauda, vai saskaņā ar lietā esošajiem pierādījumiem pastāv maksātnespējas procesa pazīme. Turklāt

²⁹ Cēsu rajona tiesas 2018.gada 10.jūlija nolēmums lietā Nr. C71207218

³⁰ Cēsu rajona tiesas 2018.gada 10.jūlija nolēmums lietā Nr. C71207218

³¹ Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 18.jūlija nolēmums lietā Nr. C71209818

³² Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 11.jūlija nolēmums lietā Nr. C71207418

Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punktā paredzētās maksātnespējas pazīmes konstatēšanai nepieciešams pārbaudīt tikai to, vai šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 EUR.

- bb) Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 137.panta noteikumiem administrators apzina parādnieka mantu un saistības, kā arī sniedz priekšlikumus, kā iegūt līdzekļus fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksu segšanai un kreditora prasījumu apmierināšanai. Ja fiziskās personas maksātnespējas procesa gaitā, administratoram apzinot parādnieka mantas stāvokli, tiek konstatēts, ka pastāv maksātnespējas procesa piemērošanas ierobežojumi Maksātnespējas likuma 130., 142.panta izpratnē, maksātnespējas process ir pārtraucams likumā noteiktajā kārtībā. Arī gadījumos, kad parādnieks maksātnespējas procesa gaitā sniedzis nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus, tas var radīt ierobežojumus saistību dzēšanas procedūras piemērošanai (Maksātnespējas likuma 153.pants). Tiesas kolēģija secina, ka minētie jautājumi par parādnieka mantas stāvokli un sniegtās informācijas patiesumu ir izvērtējami un lemjami procesa gaitā pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas.³³
- cc) Minētais izriet arī no atziņām, kas izteiktas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 4.decembra spriedumā lietā SPC-49/2013, proti, ka tiesai jāaprobežojas ar formālu Maksātnespējas likuma 129.panta pirmajā daļā 1.punktā noteiktas maksātnespējas pazīmes konstatēšanu, ka pie pieteikuma izlemšanas par maksātnespējas procesa pasludināšanu, nav nepieciešams pievērsties parādsaistību rašanās iemeslu analīzei un izvērtējumam.³⁴
- dd) Tādejādi tiesas kolēģija uzskata, ka parādnieka godprātības vērtējums, slēdzot darījumus, saistību izpildē, tāpat arī par nepatiesas informācijas sniegšanu un patiesu ienākumu noslēpšanu ir izdarāms tālākā maksātnespējas procesa gaitā, kad gan administratoram, gan kreditoriem ir veicamas darbības attiecīgo apstākļu noskaidrošanā.³⁵
- ee) Maksātnespējas likuma 130.pants, kurā norādīti fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas ierobežojumi, nesatur tādu norādi, kā tiesneša pamatotas šaubas par personas godaprātu vai pieņēmumi par personas vēlmi izvairīties no savu saistību izpildes maksātnespējas procesa pasludināšanas stadijā.³⁶
- ff) Lietā, kur pirmās instances tiesa secinājusi, ka pieteicēja nav pierādījusi, ka viņai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām ir iestājies izpildes termiņš, jo Pieteicēja saņem darba samaksu, no kuras atbilstoši zvērināta tiesu izpildītāja rīkojumam tiek izdarīts ieturējums parāda dzēšanai saskaņā ar Civilprocesa likuma 594.panta pirmās daļas 3.punktu, apgabaltiesa secina, ka "Apstākļi, ka pret pieteicēju vērsta piedziņa izpildu lietvedības kārtībā, veicot nepietiekamus ieturējumus saistību segšanai, pats par sevi apliecina, ka pieteicējai nav iespēju saistības izpildīt".³⁷

³³ Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018.gada 14.septembra nolēmums lietā Nr. C71207218

³⁴ Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018.gada 14.septembra nolēmums lietā Nr. C71207418

³⁵ Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018.gada 14.septembra nolēmums lietā Nr. C71209818

³⁶ Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018.gada 14.septembra nolēmums lietā Nr. C71207418

³⁷ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 24.februāra nolēmums lietā Nr. C33596715

- 4) Maksātnespējas procesa pieteikums noraidīts, jo netiek konstatēta Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punkta pazīme – personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām **iestājies izpildes termiņš**, un parādsaistības kopā **pārsniedz Maksātnespējas likumā noteikto minimālo apmēru**:
- a) Pieteicējas iesniegts **prasības pieteikuma noraksts nepierāda, ka iestājies saistības izpildes termiņš**:
- aa) Tiesai, izskatot maksātnespējas procesa pieteikumu, nav pamata pirms civillieta par parāda piedziņu no pieteicēja izskatīšanas pēc būtības un nolēmuma pieņemšanas minētajā civillietā, izdarīt secinājumus par pieteicēja parādsaistību pret kreditoru apmēru, jo minētos apstākļus ir tiesīga konstatēt tiesa, pēc būtības izskatot tiesā iesniegto prasību par parāda un procentu piedziņu no pieteicēja.³⁸
- bb) Lietā, kur pirmās instances tiesa atzinusi, ka prasības pieteikums par parāda piedziņu ir pieteicējas subjektīvais viedoklis, kas nerada saistības un neuzliek samaksas pienākumu, un ka prasības pieteikums neapliecina pieteicējas parādsaistību apmēru un faktu, ka iestājies saistību izpildes termiņš, jo prasība nav izskatīta, izvērtējot tās pamatotību, apgabaltiesa secina, ka pirmās instances tiesa kļūdaini novērtējusi pierādījumus, kas saistīti ar pieteicēja parādsaistībām un ka prasības pieteikuma pamatā norādītie apstākļi norāda uz vienpusēju atkāpšanos no kredīta līguma un pieteicējas parāda apmēru.³⁹
- b) **Paziņojums par cesiju** nav atzīstams par objektīvu pierādījumu par saistību izpildes termiņa iestāšanos, un tas tikai liecina, ka uz konkrētu datumu cesionāram ir cedētas pieteicēja parādsaistības noteiktā apmērā, taču šāds paziņojums vēl pats par sevi nepadara saistību izpildes pienākumu par pilnībā neapstrīdamu.⁴⁰
- 5) Maksātnespējas procesa pieteikums noraidīts, jo Maksātnespējas **process tiek izmantots nolūkā izvairīties no obligāto nodokļu maksājumiem**. Piemēram, Jūrmalas pilsētas tiesa 2017.gada 27.decembra spriedumā lietā Nr. C33651717 norādījusi, ka lietā, kur pieteikumā norādītas parādsaistības pret VID, pamatojoties uz veiktu fiziskās personas auditu un spēkā stājušos spriedumu administratīvā lietā, tiesas ieskatā nav pieļaujama fiziskās personas maksātnespējas procesa izmantošana nolūkā izvairīties no obligāto nodokļu maksājumiem, iedzīvojoties uz valsts un līdz ar to pārējo nodokļu maksātāju rēķina.⁴¹
- 6) Maksātnespējas procesa pieteikums noraidīts, jo tiesa atzīst, ka **apreķinot saistību apmēru, kas ļauj konstatēt maksātnespējas pazīmes esamību, nav iekļaujama saistība, kuru nevar dzēst fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros**. Piemēram, Kurzemes rajona tiesa ar 2018.gada 4.jūlija spriedumu lietā Nr. C69256718 atzinusi, ka likumdevējs, uzliekot par pienākumu no neatļautās darbības radušos prasījumus segt pilnā apmērā, ir skaidri norādījis, ka uz šiem prasījumiem fiziskās personas maksātnespējas procesa viens no mērķiem – saistību dzēšana – nav piemērojams, tādējādi atzīstot prasījumus, kas izriet no neatļautas darbības par tik būtiskiem (jo radušies nevis neveiksmīgu finansiālu darījumu, bet

³⁸ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 27.jūnija nolēmums lietā Nr. C30618616

³⁹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 17.novembra nolēmums lietā Nr. C33517515

⁴⁰ Madonas rajona tiesas 2016.gada 15.februāra nolēmums lietā Nr. C23033816

⁴¹ Jūrmalas pilsētas tiesas 2017.gada 27.decembra nolēmums lietā Nr. C33651717

gan parādnieka izdarīta pārkāpuma rezultātā), ka tie nav dzēšami fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros. Pie šādiem apstākļiem tiesa nedzēšamo saistību neietver pieteikumā norādāmo saistību apmērā un nekonstatē Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punktā paredzēto maksātnespējas pazīmi.⁴²

1.3. LR Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi, ar kuriem risināti jautājumi saistībā ar fiziskas personas maksātnespējas procesa pasludināšanu

1) Nodokļu maksātāja statuss pēdējo sešu mēnešu laikā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas - LR AT Senāts 2011.gada 23.novembra lēmumā lietā Nr. SPC – 77/2011 atzinis: “Kas attiecas uz Maksātnespējas likuma 127.pantā sniegto formulējumu, noskaidrojamais jautājums ir par rezidenta statusa esamību pieteicējam, nevis reāls nodokļu maksāšanas fakts, kas nozīmē, ka šī tiesību norma ir interpretējama sistēmiski ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 14.panta pirmās daļas 1.punktu un otro daļu. ... Turklāt Ventspils tiesas tiesneša veiktais Maksātnespējas likuma 127.panta pirmās daļas tulkojums ir pretrunā Maksātnespējas likuma būtībai un mērķim - finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildes, tostarp nodokļu samaksas saistības, veicināšana. Pretējā gadījumā tiktu nepamatoti ierobežots to personu loks, kas, nonākot finansiālās grūtībās un nespējot nokārot savas saistības, varētu pretendēt uz maksātnespējas procesa subjekta statusu un Maksātnespējas likumā paredzēto tiesisko instrumentu piemērošanu un izmantošanu.”⁴³

2) Maksātnespējas likuma normu par individuālo komersantu nevar analogiski attiecināt uz zemnieku saimniecībām (likuma redakcijā, kas bija spēkā uz nolēmuma sagatavošanas brīdi) - LR AT Civillietu departaments 2014.gada 30.maija spriedumā lietā Nr. SPC-19/2014 atzinis: “Analogija tiesiskā nozīmē ir vienam vai vairākiem līdzīgiem tiesiskiem sastāviem likumā domātā tiesiskā regulējuma (tiesisko seku) „pārņemšana” uz likumā neregulētu, bet tiem līdzīgu tiesisko sastāvu. Šāda pārņemšana pamatojas uz to, ka sakarā ar šo tiesisko sastāvu līdzību, tie abi atbilstoši taisnīguma principam jāizvērtē līdzīgi (*sk. Jānis Neimanis. Ievads tiesībās, Rīga, 2004, 178.lpp.*). ... Kā iepriekš jau norādīts, zemnieka saimniecības un individuālā komersanta tiesiskais statuss ir atšķirīgs un attiecīgi neregulēts likumā „Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu un zemnieka vai zvejnieka saimniecību ” un Komerclikumā. Maksātnespējas likuma 127.panta trešajā daļā ietvertais tiesiskais regulējums attiecas uz individuālo komersantu, proti, fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams individuālajam komersantam. Šī norma, Civillietu departamenta ieskatā, nevar tikt piemērota pēc analogijas, kā to uzskata protesta iesniedzējs, jo tā nav attiecināma uz zemnieka saimniecības īpašnieku, kurš nav Komerclikuma subjekts, proti, individuālais komersants. Ja likumdevējs būtu vēlējies šo tiesību normu attiecināt uz zemnieka saimniecības īpašnieku, Maksātnespējas likumā būtu ietverts atbilstošs tiesiskais regulējums.”⁴⁴

⁴² Kurzemes rajona tiesas 2018.gada 4.jūlija nolēmums lietā Nr. C69256718

⁴³ LR AT Senāta 2011.gada 23.novembra lēmums lietā Nr. SPC – 77/2011

⁴⁴ LR AT Civillietu departamenta 2014.gada 30.maija spriedums lietā Nr. SPC-19/2014

3) Tiesai ir pienākums pārbaudīt maksātnespējas procesa pazīmes esamību, tai skaitā pieteicēja nespēju nokārtot parādsaistības - LR AT Senāts ar 2012.gada 3.septembra spriedumu lietā Nr. SPC – 37/2012 nolēma atcelt Ogres rajona tiesas spriedumu, ar kuru bija pasludināts pieteicēja fiziskās personas maksātnespējas process. Minētajā lietā Cēsu rajona tiesa bija noraidījusi pieteicēja maksātnespējas pieteikumu (no lietā esošajiem pierādījumiem tiesa konstatējusi, ka pieteicēja ienākumi nav būtiski samazinājušies, un nav pierādīts, ka pieteicējam nebija iespējams kārtot parādsaistības pret kreditoru), savukārt Ogres rajona tiesa identisku pieteikumu apmierināja un pasludināja pieteicēja maksātnespējas procesu. Senāts atzina, ka tiesa, pasludinot *Pers.A* maksātnespējas procesu, nav noskaidrojusi un izvērtējusi likumā noteiktos apstākļus, kuriem ir būtiska nozīme tiesiska un pamatota sprieduma taisīšanā, nav ievērojusi Civilprocesa likuma 97.panta noteikumus par pierādījumu vispusīgu, pilnīgu un objektīvu pārbaudi, līdz ar to tiesas spriedums neatbilst Civilprocesa likuma 193.panta prasībām.⁴⁵

4) Tiesai jāaprobežojas ar formālu Maksātnespējas likuma 129.panta pirmajā daļā noteikto maksātnespējas pazīmju konstatējumu, nevērtējot parādsaistību rašanās iemeslus - LR AT Senāts 2013.gada 4.decembra spriedumā lietā SPC-49/2013 atzina, ka Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punktā paredzētās maksātnespējas pazīmes konstatēšanai nav nepieciešams pievērsties parādsaistību rašanās iemeslu analīzei un izvērtējumam, bet atliek vien pārbaudīt vai uz pieteikuma iesniegšanas brīdi fiziskajai personai ir parādsaistības virs Ls 5000, kurām iestājies izpildes termiņš, un vai persona tās spēj nokārtot. Senāts arī norādīja, ka tiesas konstatētajiem apstākļiem attiecībā uz parāda rašanās iemesliem (pienākumu nepildīšana pēc labas ticības (Civillikuma 1.pants) un nepamatots saistību izpildes nokavējums), kas noveduši pie saistību apmēra palielināšanās un visu saistību izpildes termiņa iestāšanās, konkrētajā gadījumā nav būtiskas nozīmes. Maksātnespējas likums, kura 152.pants kā ierobežojumu fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai paredzēja apstākli, ka maksātnespējas cēlonis ir šīs personas nodoms vai rupja neuzmanība pēdējo triju gadu laikā pirms maksātnespējas procesa lietas ierosināšanas dienas, spēku zaudēja 2010.gada 1.novembrī. Šobrīd spēkā esošais Maksātnespējas likums tādu ierobežojumu vairs neparedz un līdz ar to, kā tas izriet arī no protestā norādītā, tiesai jāaprobežojas ar formālu Maksātnespējas likuma 129.panta pirmajā daļā noteikto maksātnespējas pazīmju konstatējumu.⁴⁶

5) Nav pieļaujama vienlaicīga fiziskās personas un individuālā komersanta maksātnespējas procesu norise - LR AT Civillietu departaments 2016.gada 20.maija spriedumā lietā SPC-11/2016 norādīja, ka fiziskās personas un juridiskās personas maksātnespējas procesi ir divi patstāvīgi tiesību institūti ar atšķirīgu regulējumu, kuru vienlaicīga norise attiecībā uz vienu un to pašu fizisko personu nav iespējama. Šajā ziņā nav nozīmes tam, ka individuālā komersanta gadījumā atbilstoši Komerclikuma 74.pantam vienai un tai pašai fiziskajai personai vienlaikus piemīt divi tiesiskie statusi – komerciālais kā speciālais komersanta statuss un vispārīgais privāttiesiskais statuss kā fiziskajai personai ārpus tās veiktās komercdarbības. Turklāt likumdevējs maksātnespējas regulācijā kā hronoloģiski prioritāru ir noteicis tieši fiziskās personas – individuālā komersanta komerciālo

⁴⁵ LR AT Senāta 2012.gada 3.septembra spriedums lietā Nr. SPC – 37/2012

⁴⁶ LR AT Senāta 2013.gada 4.decembra spriedums lietā SPC-49/2013

statusu, kamdēļ vispirms ir jāiziet komersanta maksātnespējas process, un tikai pēc tā pabeigšanas ir iespējams uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu.⁴⁷

6) Maksātnespējas process nav pasludināms, ja parādnieks pieteikumā norāda tikai tādas saistības, kuras nevar tikt dzēstas fiziskās personas maksātnespējas procesā - LR AT Civillietu departaments 2018.gada 15.marta spriedumā lietā Nr. SPC-5/2018 par pamatotu atzina protestā norādīto, ka gadījumā, ja fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumā nav norādīta neviena saistība, no kuras maksātnespējas procesā parādniece varētu tikt atbrīvota (konkrētajā gadījumā maksātnespējas procesa pieteikumā kā vienīgā saistība norādīta saistība, kuras pamats ir pieteicēja krimināli sodāma rīcība), nav iespējams konstatēt Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punktā paredzēto maksātnespējas pazīmi.⁴⁸

7) Maksātnespējas process nav pasludināms, ja parādnieks vēršas tiesā sakarā ar tām pašām saistībām, par kurām jau iepriekš ir izlemts, ka tās nav dzēšamas parādnieka negodprātīgas rīcības dēļ - LR AT Civillietu departamenta 2018.gada 26.janvāra lēmumā lietā Nr. SPC-2/2018 norādīts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir ieviests, lai godprātīgām fiziskām personām, kas ekonomisku vai sociālu apstākļu dēļ būs kļuvušas maksātnespējīgas, dotu „otro” iespēju uzsākt atbildīgu un maksātspējīgu saimniecisko darbību. Ievērojot to, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir veicināt fiziskās personas maksātspējas atjaunošanu un vienlaikus pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas, parādnieks var tikt atbrīvots no atlikušajām parādsaistībām tikai tad, ja tas godprātīgi pildījis Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus (*sk. Satversmes tiesas 2016.gada 28.septembra sprieduma lietā Nr.2016-01-01 11.1. un 11.2.punktu*). Ņemot vērā minēto, Civillietu departaments atzina, ka, lai arī nedz Maksātnespējas likumā, nedz Civilprocesa likumā tieši nav noteikts aizliegums vērsties tiesā ar atkārtotu maksātnespējas procesa pieteikumu par saistībām, par kurām tiesa jau ir lēmusi, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, tas tomēr nenozīmē, ka parādnieks pieteikumu par maksātnespējas procesa ierosināšanu ir tiesīgs iesniegt atkārtoti, lai gan jautājuma izlemšanai būtiski faktiskie vai tiesiskie apstākļi nav mainījušies.⁴⁹

Piebilde: Ar 2018.gada 31.maija grozījumiem Maksātnespējas likumā (stājās spēkā 2018.gada 1.jūlijā) Maksātnespējas likuma 130.pants papildināts ar 5.punktu, atbilstoši kuram fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams vai pārtraucams personai, kurai pēdējā gada laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, nedzēšot saistības. Attiecīgi atbilstoši minētajiem grozījumiem parādnieks jau pēc viena gada var vērsties tiesā ar atkārtotu maksātnespējas procesa pieteikumu, ja iepriekš uzsāktais fiziskās personas maksātnespējas process ir izbeigts, nedzēšot saistības.

⁴⁷ LR AT Civillietu departamenta 2016.gada 20.maija spriedums lietā SPC-11/2016

⁴⁸ LR AT Civillietu departamenta 2018.gada 15.marta spriedums lietā Nr. SPC-5/2018

⁴⁹ LR AT Civillietu departamenta 2018.gada 26.janvāra lēmums lietā Nr. SPC-2/2018

1.4. Identificētie problēmjautājumi

- 1) Nereti tiesas pieņem pieteicējiem nelabvēlīgus lēmumus (tai skaitā uz pieņēmumu un šaubu pamata), nelūdzot novērst trūkumus pieteikumos un nepieprasot pieteicējam iesniegt papildus ziņas un pierādījumus. Piemēram, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa 2016.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr. C29510916 atzinusi, ka Civilprocesa likuma 93.panta ceturtā daļa dod tiesai tiesības parādīt iniciatīvu apstākļos, kad no lietas materiāliem izriet vajadzība pieprasīt papildu pierādījumus, taču minēto likuma normu nevar traktēt kā tiesas pienākumu paziņot pieteicējam, kādi vēl pierādījumi būtu iesniedzami, lai pieteikums varētu tikt apmierināts.⁵⁰

Līdz ar to aktuāls ir jautājums par tiesas kompetenci kopumā. Vienlaikus atzīmējams, ka Augstākās tiesas Senāts 2011.gada 9.novembra spriedumā lietā Nr.SPC71/2011 norādīja: “sevišķās tiesāšanas kārtībā izskatāmās lietas tiek sagatavotas iztiesāšanai un izskatītas atbilstoši Civilprocesa likuma 20. un 21.nodaļas noteikumiem (sk. Civilprocesa likuma 256.pantu). Taču, ievērojot to, ka šajās lietās nav atbildētāja (sk. Civilprocesa likuma 253.panta pirmo daļu) un līdz ar to nerealizējas civillietu izskatīšanā noteiktais sacīkstes princips, tiesai ir lielāka iniciatīva, pieprasot, pārbaudot un objektīvi izvērtējot pierādījumus (sk. Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 406.lpp., kā arī sal. A.Gobzems Tiesai jāizvērtē visas maksātnespējas procesa pazīmes. Jurista vārds Nr.9 (604), 2010.gada 2.marts, <http://www.juristavards.lv/?menu=doc&id=205764>). Tādejādi ņemot vērā, ka lietas par tiesiskās aizsardzības procesu un maksātnespējas procesu izskata sevišķās tiesāšanas kārtībā (sk. Civilprocesa likuma 251.panta 11.punktu), Senāts uzskata, ka uz šīs kategorijas lietām attiecināmi iepriekš minētie nosacījumi, cita starpā, tiesas pienākums lietas ietvaros noskaidrot objektīvo patiesību neatkarīgi no tā, vai procesa dalībnieki ir vai nav tiesu informējuši par visiem lietas pareizai izspriešanai būtiskiem apstākļiem.”⁵¹

- 2) Ļoti dažāda, neviennozīmīga un neparedzama interpretācija Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punktā pazīmei par personas iespējām / nespēju nokārtot parādsaistības un godprātīgumu. No vienas puses, LR AT Senāts 2013.gada 4.decembra spriedumā lietā SPC-49/2013 atzina, ka tiesai jāaprobežojas ar formālu Maksātnespējas likuma 129.panta pirmajā daļā noteikto maksātnespējas pazīmju konstatējumu, nevērtējot parādnieka rīcību labas ticības principa (godprātības) šķautnē. No otras puses, pēdējos gados saistībā ar viegli pieejamiem “ātrajiem” kredītiem ir aktualizējies jautājums par parādnieku godprātību, iesniedzot fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Tā, piemēram, 2018.gadā samērā bieži ir tikuši noraidīti fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumi, tiesai secinot, ka parādnieks nevis nespēj, bet nevēlas pildīt saistības vai arī pārlietu vieglprātīgi ir uzņēmies saistības.
- 3) Saistību izpildes termiņa iestāšanās noteikšanas problemātika attiecībā uz galvojuma saistībām, prasības pieteikumu norakstiem, citiem no kreditoriem

⁵⁰ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016.gada 27.jūnija nolēmums lietā Nr. C29510916

⁵¹ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 20.novembra nolēmums lietā Nr. C30647715

saņemtiem parādu apliecinājošiem dokumentiem un Latvijas Bankas izsniegtu pārskatu par pieteicēja saistībām u.c. (ieteicēji nepietiekoši pierāda, tiesas interpretē dažādi). Iespējams, nepieciešama vadlīniju izstrāde parādnieku izpratnes veicināšanai par maksātnespējas procesu un minimālajām prasībām maksātnespējas procesa pieteikuma un tam pievienoto pierādījumu saturam un noformējumam.

- 4) Ieteicējs nevar atsaukt maksātnespējas pieteikumu, kā rezultātā gadījumā, ja pieteicējam tomēr rodas iespēja vienoties ar kreditoriem par saistību izpildi bez maksātnespējas procesa vai tml., tiesa pieteikumu skata pēc būtības. Piemēram, neskatoties uz pieteicējas tiesai iesniegto lūgumu noņemt no izskatīšanas lietu, jo trešo personu starpā noris sarunas par prasījuma tiesību cesijas iespējamību, tiesa secina, ka pieteikums ir izskatāms pēc būtības un izlemjams, vai parādnieci ir vērojama maksātnespējas procesa pazīme. Tiesa papildus norāda, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²¹ un 363.⁸ panta otrajā daļā noteiktajam, parādnieks nav tiesīgs atsaukt maksātnespējas procesa pieteikumu. Vienlaikus tiesa atzīst, ka pastāv šaubas, vai parādnieci patiesi ir maksātnespējas problēmas. Parādnieci atkārtotais lūgums noņemt no izskatīšanas viņas pieteikumu norāda, ka parādnieci ir pietiekams finansiālais stāvoklis, lai varētu izpildīt savas uzņemtas saistības.⁵²
- 5) Padomes regulas Nr.1346/2000 noteikumu piemērošana attiecībā uz pieteicējiem, kas ir ārvalsts pilsoņi un kur visi kreditori atrodas ārvalstīs.
- 6) Vai ārvalsts pilsoņiem, kam visi kreditori atrodas ārvalstīs, nav nepieciešams pienākums iesniegt pierādījumus par to, ka nepastāv Maksātnespējas likuma 130.pantā noteiktie ierobežojumi, piemēram, nav stājies spēkā kompetentas institūcijas nolēmums kriminālprocesā, ar kuru konstatēts, ka parādnieks ir izvairījies no nodokļu samaksas u.c.

⁵² Rīgas rajona tiesas 2018.gada 10.septembra nolēmums lietā Nr. C-5099-18/1

2. Tiesu nolēmumi, ar kuriem maksātnespējas process izbeigts pēc bankrota procedūras pabeigšanas, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru

2.1.Periods no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim

Minētajā periodā analizējamajos tiesu nolēmumos ir konstatēti šādi apstākļi:

- 1) 1 no 25 analizētajiem tiesas lēmumiem rezolutīvajā daļā nav lemts par bankrota procedūras pabeigšanu vai izbeigšanu, vien nolemjot izbeigt fiziskas personas maksātnespējas procesu (jo parādnieks nepilda likumā noteiktos pienākumus).
- 2) 1 no 25 analizētajiem tiesas lēmumiem nolemts nepabeigt bankrota procedūru, jo parādnieks nepilda Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus. Proti, Rīgas rajona tiesa 2014.gada 31.janvāra nolēmumā lietā Nr.C33394611 norādīts, ka bankrota procedūras pabeigšanai nav pamata, jo parādniece ir guvusi ienākumus, no kuriem nav veikusi maksājumus Maksātnespējas likuma noteiktajā kārtībā - bankrota procedūra nav notikusi atbilstoši Maksātnespējas likuma prasībām.⁵³
- 3) 1 no 25 analizētajiem tiesas lēmumiem nolemts nepabeigt bankrota procedūru, jo konstatēti Maksātnespējas likuma 153.panta ierobežojumi. Proti, Cēsu rajona tiesa 2014.gada 3.janvāra nolēmumā lietā Nr.C11061513 konstatējusi, ka nav pamats pabeigt bankrota procedūru, jo parādnieks nav pildījis savus pienākumus bankrota procedūras laikā. Savukārt, ja netiek pabeigta bankrota procedūra, jo nav izpildīti tajā noteiktie pienākumi, nav pamats arī veikt turpmākās maksātnespējas procesa procedūras, tajā skaitā saistību dzēšanas procedūru. Tādejādi tiesa konstatē, ka saistību dzēšanas procedūras piemērošana šajā maksātnespējas procesā nav piemērojama, jo nav iespējams pabeigt bankrota procedūru⁵⁴. Vienlaikus lēmumā konstatēts Maksātnespējas likuma 153.panta 1.punktā noteiktais ierobežojums.
- 4) 22 no 25 analizētajiem tiesas lēmumiem nolemts pabeigt bankrota procedūru, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru.

Bankrota procedūra izbeigta / pabeigta, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, pamatojoties uz :

- 1) Administratora pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu vai pabeigšanu, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru (lietās, kur nav saņemti kreditoru ierosinājumi izbeigt maksātnespējas procesu) – 4 no 25 lietām;
- 2) Administratora pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu vai pabeigšanu, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru (lietās, kur saņemti kreditoru ierosinājumi izbeigt maksātnespējas procesu) – 19 no 25 lietām;
- 3) Tiesas iniciatīvu, izvērtējot administratora iesniegtu pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu un saistību dzēšanas procedūras piemērošanu (lietā, kur nav saņemti kreditoru ierosinājumi izbeigt maksātnespējas procesu) – 1 no 25 lietām;
- 4) Tiesas iniciatīvu, izvērtējot administratora iesniegtu pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu un saistību dzēšanas procedūras piemērošanu (lietā, kur saņemti kreditoru ierosinājumi izbeigt maksātnespējas procesu) – 1 no 25 lietām.

⁵³ Rīgas rajona tiesas 2014.gada 31.janvāra nolēmums lietā Nr. C33394611

⁵⁴ Cēsu rajona tiesas 2014.gada 3.janvāra nolēmums lietā Nr. C11061513

Bankrota procedūras izbeigšanas / pabeigšanas, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, pamati:

- 1) **Maksātnespējas likuma 130.panta 2.punkts:** *persona vismaz 30 procentus no piešķirtā kredīta ir izlietojusi līgumā neparedzētajiem mērķiem* (likuma lēmuma pieņemšanas brīdī spēkā esošajā redakcijā) - norādīts kā papildus pamats bankrota procedūras pabeigšanai vienā lietā no 25 - tiesa konstatē, ka ir pamats nepiemērot parādniecei saistību dzēšanas procedūru, jo parādniece apzināti sniegusi nepatiesu informāciju, aptuveni 60 procentus no piešķirtā kredīta ir izmantojusi līgumā neparedzētajam mērķim.⁵⁵
- 2) **Maksātnespējas likuma 153.panta 1.punkts:** *parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem.* Norādīts kā pamats bankrota procedūras pabeigšanai 5 lietās no 25, kā vienīgais pamats – 1 lietā.
 - a) **Ar laulības līguma noslēgšanu radīti zaudējumi** - lietā, kur parādnieka iepriekšējais maksātnespējas process izbeigts, neatbrīvojot viņu no atlikušajām parādsaistībām un kur lēmumā konstatēts, ka parādnieks maksātnespējas procesa laikā ir sniedzis nepatiesas ziņas tiesai, nenorādot, ka ir noslēdzis laulības līgumu, saskaņā ar kuru laulāto iegādātie septiņi nekustamie īpašumi Francijā ir parādnieka laulātās atsevišķa manta, tiesa atzīst, ka parādnieks mazāk kā trīs gadus pirms konkrētā maksātnespējas procesa pasludināšanas – ir noslēdzis darījumu – vienošanos par laulāto kopmantas sadali, kura rezultātā atsavinājis sev piederošos īpašumus ārzemēs un tādējādi radījis zaudējumus kreditoriem, apgrūtinot parādsaistību izpildi.”⁵⁶
 - b) **Citi iepriekšējos pieteicēju izbeigtajos maksātnespējas procesos konstatēti fakti:**
 - (aa) Tiesa atsaucas uz divos iepriekšējos pieteicējas maksātnespējas procesos konstatēto, ka parādniece ir radījusi zaudējumus kreditoriem. Minētie tiesas nolēmumi nav noprotēti un ir spēkā. Tādējādi ar šiem nolēmumiem ir konstatēts, ka parādniece pēdējo trīs gadu laikā radījusi zaudējumus kreditoriem.⁵⁷
 - (bb) Ar likumīgā spēkā stājušos tiesas nolēmumu konstatēts fakts, ka parādniece pēdējo triju gadu laikā radījusi zaudējumus kreditoriem, kas tiesas ieskatā ir šķērslis saistību dzēšanas procedūras piemērošanai, kamēr nav notecējis likumā paredzētais triju gadu termiņš.⁵⁸
 - c) Lūgums piešķirt **atvaļinājumu bez darba algas saglabāšanas** - fakts, ka pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas parādniece ir lūgusi darba devējam piešķirt atvaļinājumu bez darba algas saglabāšanas ir pretrunā ar Maksātnespējas likuma 139.panta 1.punktā noteikto parādnieka pienākumu gūt ienākumus, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus, kā rezultātā šāda parādnieces rīcība vērtējama kā apzināta zaudējumu nodarīšana kreditoriem.

⁵⁵ Liepājas tiesas 2014.gada 3.janvāra nolēmums lietā Nr. C20203413

⁵⁶ Ogres rajona tiesas 2014.gada 23.septembra nolēmums lietā Nr. C24141013

⁵⁷ Ventspils tiesas 2014.gada 1.decembra nolēmums lietā Nr. C40089114

⁵⁸ Ventspils tiesas 2014.gada 24.janvāra nolēmums lietā Nr. C40108413

- d) Pazīme netiek konstatēta, ja kopš zaudējumu nodarīšanas brīža pagājuši vairāk kā trīs gadi - administratora pieteikumā norādītais, ka parādnieks ir nodarījis zaudējumus kreditoriem rīkojoties bezatbildīgi un nododot sev piederošu transporta līdzekli personai, kura to ir piesavinājusies un pazudusi, nav ņemams vērā, jo minētais noticis 2009.gadā, nevis triju gadu laikā pirms parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas 2014.gada 18.februārī vai maksātnespējas procesa laikā.⁵⁹

3) Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punkts: *parādnieks ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus.*

Norādīts kā pamats bankrota procedūras pabeigšanai 23 lietās no 25, kā vienīgais pamats – 20 lietās:

- a) Parādnieks nav pārskaitījis **vienu trešdaļu** no saviem ienākumiem uz administratora atvērto kontu kredītiestādē (20 lietās no 23) un / vai samaksājis **administratora atlīdzību** (7 lietās no 23) – patieso ienākumu slēpšana (Maksātnespējas likuma 139.pantā noteiktie parādnieka pienākumi tā brīža likuma redakcijā):
- (aa) Juridiskajā literatūrā norādīts, ka fiziskajai personai bankrota procedūras termiņa laikā visi savi ienākumi (darba alga u.c.) ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai, t.i., pēc būtības visu bankrota procedūras laiku jāstrādā savu kreditoru labā. Kā atalgojums seko atbrīvošana no parādsaistībām, ja tādas palikušas vēl nenosegtas. Savukārt bankrota procedūras maksimālā termiņa samazinājums nozīmē iespēju fiziskai personai ātrāk „sākt jaunu dzīvi” bez parādu nastas, protams, ar nosacījumu, ka fiziskā persona visa procesa laikā ir godprātīgi centusies maksimāli apmierināt kreditoru prasījumus, nevis tikai mēģinājusi izvairīties no savu saistību izpildes (sk. H.Jauja. Grozījumi fiziskās personas maksātnespējas procesā. „Jurista vārds” 07.07.2009., Nr.27, 26.lpp.).⁶⁰
 - (bb) Tāpat juridiskajā literatūrā atzīts, ka (..) fiziskās personas atbrīvošana no parādsaistībām var notikt tikai gadījumā, kad personai bijusi godprātīga attieksme pret kreditoriem un tā izrāda vēlēšanos segt savas parādu saistības. Maksātnespējas likums (redakcijā, kas spēkā no 2010.gada 1.novembra) ir orientēts uz fiziskās personas maksātnespējas procesa izpratnes maiņu, proti, no veida, kā atbrīvoties no parādu saistībām, uz iespēju atrisināt savas parādu saistības (sk. K.Ābelis. Fiziskās personas maksātnespējas procesa jaunais regulējums. „Jurista vārds” 14.09.2010., Nr.37, 25.lpp.).⁶¹
 - (cc) Parādnieks sniedza tiesai nepatiesu informāciju par (..) savu mantisko stāvokli, tajā skaitā, par līdzekļu esamību Administratora vienreizējās atlīdzības dzēšanai.⁶²
- b) Administratoram un tiesai **netiek iesniegts saistību dzēšanas plāns** (netiek pildīts Maksātnespējas likuma 154.panta pirmajā daļā un 157.pana pirmajā daļā noteiktais parādnieka pienākums) - 14 lietās no 23:

⁵⁹ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C3034814

⁶⁰ Rīgas rajona tiesas 2014.gada 26.septembra nolēmums lietā Nr. C33485513

⁶¹ Rīgas rajona tiesas 2014.gada 26.septembra nolēmums lietā Nr. C33485513

⁶² Limbažu rajona tiesas 2014.gada 4.novembra nolēmums lietā Nr. C21045514

- (aa) Parādnieks atbilstoši Maksātnespējas likuma 157.panta pirmās daļas, Civilprocesa 363²⁸.panta pirmās daļas 4.punkta un 363³⁰.panta trešās daļas prasībām nav iesniedzis tiesā motivētu pieteikumu par saistību dzēšanas plāna apstiprināšanu, kuram būtu pievienots saistību dzēšanas plāns un attiecībā uz šo plānu saņemtie un vērā neņemtie kreditoru iebildumi un priekšlikumi. Līdz ar to tiesai nav likumīga pamata lemt jautājumu par parādnieka saistību dzēšanas plāna apstiprināšanu un parādnieka saistību dzēšanas procedūras pasludināšanu.⁶³
- (bb) Saistību dzēšanas plānā parādniekam jānorāda informācija par savu mantisko stāvokli un izvairīšanos sastādīt saistību dzēšanas plānu arī var pielīdzināt Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punktā norādītajam ierobežojumam - parādnieks ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus.⁶⁴
- c) **Pretrunīga informācija saistību dzēšanas plānā.** Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2015.gada 20.februāra nolēmumā lietā Nr.C30491714 konstatējusi, ka saistību dzēšanas plānā norādīts, ka kreditoriem ik mēnesi tiks veikti maksājumi 120 *euro* apmērā, vienlaikus tajā norādot, ka uz saistību dzēšanas plāna sastādīšanas brīdi viņai nav algota darba – tiesas ieskatā šādas pretrunas uzskatāmas par ienākumu slēpšanu.⁶⁵
- d) Parādnieks **nesniedz** pilnīgu vai patiesu **informāciju**, vai nesniedz informāciju vispār (par ienākumiem, darījumiem utt.):
 - (aa) Tiesa lēmumā ir pievienojusies parādnieka iebildei, ka nav pārvērtējami darījumi, kas notikuši trīs gadus pirms Parādnieka maksātnespējas pasludināšanas. Vienlaikus tiesa, izvērtējot administratora atbildē uz parādnieka iebildumiem par 2014.gada 30.septembra paziņojumu par bankrota procedūras pabeigšanu norādītās pretrunas parādnieka iepriekš sniegtajos paskaidrojumos, atrod, ka administratoram, ņemot vērā šīs pretrunas, lai novērstu šaubas, bija pamats pieprasīt informāciju par saņemto naudas līdzekļu izlietojumu. Tiesa norāda, ka parādniekam nebija pienākuma atskaitīties par 2010.gada 11.jūnija pirkuma darījumu, bet bija jāsniedz informācija par to, kur viņš ir izlietojis šī darījuma rezultātā iegūtos līdzekļus, lai administrators varētu izvērtēt, vai parādnieks nav veicis darbības, lai noslēptu savu mantu. Tā kā parādnieks šādu informāciju nav sniedzis, tiesa atzīst par pamatotu administratora viedokli, ka parādnieks apzināti slēpj informāciju par savu mantu.⁶⁶
 - (bb) Parādnieks nav sniedzis pamatojumu, kāpēc viņš uzskata, ka nekustamais īpašums, saskaņā ar Civillikuma 91.pantu ir atzīstams par bijušās sievas atsevišķu mantu (laulība šķirta divas dienas pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā, nepretendējot uz bijušajai sievai piederošu mantu, kas iespējams ir atzīstama par laulāto kopmantu).⁶⁷
 - (cc) Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punktā noteiktais, ka saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc, ja parādnieks ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis

⁶³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 30.aprīļa nolēmums lietā Nr. C30489913

⁶⁴ Rīgas rajona tiesas 2014.gada 26.septembra nolēmums lietā Nr. C33485513

⁶⁵ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 20.februāra nolēmums lietā Nr. C30491714

⁶⁶ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2014.gada 19.novembra nolēmums lietā Nr. C32319013

⁶⁷ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2014.gada 19.novembra nolēmums lietā Nr. C32319013

savus patiesos ienākumus, ir tulkojams plašāk un ietver sevī arī patiesas un pilnas informācijas par savu mantu vai ienākumiem nesniegšanu administratoram.⁶⁸

- (dd) Fiziskas personas maksātnespējas process ir labprātīgs process, ko izvēlas persona, kas nokļuvusi finansiālās grūtībās, un šis process ir saistīts ar noteiktu pienākumu izpildi no parādnieka puses.⁶⁹
- (ee) Tiesību doktrīnā atzīts, ka Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punktā minētais šķērslis ir saistīts ar apzinātu parādnieka mantas (tostarp ienākumu) nobēdzināšanu vai slēpšanu gan pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, gan arī maksātnespējas procesa laikā. Par mantiskā stāvokļa slēpšanu ir atzīstama arī parādnieka nesadarbošanās ar administratoru (piemēram, administratora pieprasīto ziņu nesniegšana) maksātnespējas procesa laikā (sk. Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.1 nodaļa) Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 520.lpp.). Tādējādi parādnieka rīcība, nepildot Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus saistāma ar Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punktā norādīto ierobežojumu saistību dzēšanas procedūras piemērošanai.⁷⁰
- (ff) Lai pārliecinātos, vai nepastāv Maksātnespējas likuma 153.panta otrajā daļā noteiktais ierobežojums, administrators izvērtē, piemēram, naudas līdzekļu kustību norēķinu kontos, t.sk. aizdevuma izsniegšanu vai atgriešanu, konkrētās parādnieka profesijas vidējo algu valstī utt.
- (gg) Nepamatota atsauce uz Maksātnespējas likumā noteiktajiem parādnieka pienākumiem un tiesībām bankrota procedūras laikā attiecībā uz parādnieka darījumiem, kas notikuši pirms maksātnespējas procesa ierosināšanas. Piemēram, Talsu rajona tiesa 2015.gada 16.februāra nolēmumā lietā Nr.C36061711 konstatē, ka parādnieka konta pārskats apstiprina, ka viņš 10.10.2012. [vairāk kā 3,5 gadus pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas] ir veicis aizdevuma atmaksu fiziskajai personai 106,00 Ls jeb 150,82 EUR apmērā, tādā veidā pārkāpjot Maksātnespējas likuma 139.pantā noteiktos pienākumus un Maksātnespējas likuma 140.pantā noteiktās parādnieka tiesības bankrota procedūras laikā, kā arī nodarot kaitējumu kreditoru interesēm. Tiesa ņem vērā administratora konstatēto, ka 2012.gadā parādnieka vidējie bruto ienākumi mēnesī ir tikai 168 EUR, bet tajā pašā laikā parādnieks atļāvies atdot parādu ar maksātnespējas procesu nesaistītai personai.⁷¹
- (hh) Izvērtējot minēto likuma normu [153.panta 2.punkts] ir pamats konstatēt, ka tā tiešā veidā neattiecas uz konkrēto situāciju, jo neparedz izbeigt bankrota procedūru gadījumos, ja parādnieks nesniedz administratoram likumā paredzēto informāciju un izvairās no 1/3 savu ienākumu novirzīšanas maksātnespējas procesa mērķa izpildei. Tā kā likumā nav paredzētas normas, tad ievērojot Civilprocesa likuma 5.panta 5.punktu, kas regulē konkrēto situāciju, aizpildot likuma robu, jāvadās no vispārējiem tiesību principiem un jēgas. LR Satversmes tiesa

⁶⁸ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2014.gada 19.novembra nolēmums lietā Nr. C32319013

⁶⁹ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2014.gada 19.novembra nolēmums lietā Nr. C32319013

⁷⁰ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 7.novembra nolēmums lietā Nr. C28358611

⁷¹ Talsu rajona tiesas 2015.gada 16.februāra nolēmums lietā Nr. C36061711

savā spriedumā lietā Nr.2002-06-01 ir noteikusi, ka taisnīga sprieduma pieņemšanai nepietiek tikai ar tiesību normu gramatisku izpratni. Lai ar piemērojamo tiesību normu sasniegtu taisnīgāko un lietderīgāko mērķi, tiesai jāizmanto dažādas tiesību normu interpretācijas metodes – ne tikai gramatiskā, bet arī vēsturiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā metode. Šajā situācijā sistēmiski vērtējot Maksātnespējas likuma 5.panta pirmo daļu un 153.panta otro daļu, ir pamats konstatēt, ka arī gadījumos, kad parādnieka bankrota procedūras ietvaros netiek realizēts bankrota procedūras mērķis, ir pamats izbeigt fiziskas personas maksātnespējas procesu.⁷²

4) Parādnieks nepilda Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus (bez atsaucēm uz konkrētiem Maksātnespējas likuma pantiem par saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanu, ierobežojumiem un tml.) - nesniedz informāciju, nesastāda, neiesniedz plānu:

- a) Maksātnespējas procesā parādniekam ir jāapzinās savi pienākumi, kuru izpildes rezultātā tas ir tiesīgs saņemt saistību dzēšanu nedzēstajā daļā. Parādniecei ir jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai šo saistību dzēšanu iegūtu, pretējā gadījumā maksātnespējas process pārvēršas par kreditoru tiesību aizskarošu procesu, kurā neievērojot procesu un tā nosacījumus, parādniece iegūst privilēģijas attiecībā pret citām personām, kas savus pienākumus apzinās un apzinās procesa atgriezenisko saiti.⁷³
- b) Netieši var izdarīt secinājumu, ka bankrota procedūras laikā parādnieka rīcība godprātīgā pienākumu izpilde ir kā garantijas nesējs, ka parādnieks savus pienākumus veic labā ticībā un turpinās tos veikt arī saistību dzēšanas procedūras laikā.
- c) Fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītām saistībām un atjaunot maksātpēju (Maksātnespējas likuma 5.pants), nevis iedzīvoties uz kreditora rēķina, saņemot pakalpojumu, taču par to nemaksājot.⁷⁴
- d) Ja parādnieks vairāk kā pusgada laikā kopš maksātnespējas procesa pasludināšanas ir uzskatījis, ka tam nav nekādu pienākumu, kas norādīti Maksātnespējas likumā, tam process ir jāizbeidz. Tiesa uzskata, ka parādnieka rīcība bankrota procedūras laikā – likuma ignorēšana, nepildot likumā noteiktos pienākumus – vērtējama kā pretēja labai ticībai, līdz ar ko otras puses (šeit kreditoru, tostarp, administratora) uzticība tiesību subjekta rīcībai, ir aizsargājama, liedzot parādniekam iespēju savu tiesību turpmākai īstenošanai, proti, pabeigt bankrota procedūru un īstenot saistību dzēšanas procedūru.⁷⁵

⁷² Cēsu rajona tiesas 2014.gada 3.janvāra nolēmums lietā Nr. C11061513

⁷³ Ventspils tiesas 2014.gada 1.decembra nolēmums lietā Nr. C40089114

⁷⁴ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 28.februāra nolēmums lietā Nr. C28373613

⁷⁵ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 28.februāra nolēmums lietā Nr. C28373613

2.2. Periods no 2015.gada 1.marta

Bankrota procedūras pabeigšana un izbeigšana:

- 1) 3 no 26 tiesas lēmumiem nolemts izbeigt bankrota procedūru, jo konstatēti Maksātnespējas likuma 153.panta ierobežojumi;
- 2) 3 no 26 tiesas lēmumiem nolemts izbeigt bankrota procedūru, jo konstatēti Maksātnespējas likuma 130.panta ierobežojumi;
- 3) 20 no 26 tiesas lēmumiem nolemts pabeigt bankrota procedūru, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru.

Bankrota procedūra izbeigta / pabeigta, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, pamatojoties uz :

- 1) Administratora pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu vai pabeigšanu, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru (lietās, kur nav saņemti kreditoru ierosinājumi izbeigt maksātnespējas procesu) – 12 no 26 lietām;
- 2) Administratora pieteikumu par bankrota procedūras izbeigšanu vai pabeigšanu, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru (lietās, kur saņemti kreditoru ierosinājumi izbeigt maksātnespējas procesu) – 12 no 26 lietām;
- 3) Tiesas iniciatīvu, izvērtējot administratora iesniegtu pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu un saistību dzēšanas procedūras piemērošanu (lietā, kur saņemti kreditoru ierosinājumi izbeigt maksātnespējas procesu) – 1 no 26 lietām;
- 4) Tiesas iniciatīvu, izvērtējot administratora iesniegtu pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu un saistību dzēšanas procedūras piemērošanu (lietā, kur nav saņemti kreditoru ierosinājumi izbeigt maksātnespējas procesu) – 1 no 26 lietām.

Bankrota procedūras izbeigšanas / pabeigšanas, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, pamati:

- 1) **Maksātnespējas likuma 130.panta 1.punkts:** *persona, kura pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir sniegusi apzināti nepatiesu informāciju saviem kreditoriem.* Norādīts kā pamats bankrota procedūras izbeigšanai / pabeigšanai 5 lietās no 26, kā vienīgais pamats – vienā lietā:
 - a) Sniegta nepatiesa informācija par parādniekam esošajām saistībām un apgādājumiem, kā arī aizdevuma izsniegšanas mērķi, tā panākot, ka tiek noslēgts aizdevuma līgums, kaut gan parādniekam jau ir citas parādsaistības (parādnieks divu gadu laikā pirms maksātnespējas pasludināšanas ir uzņēmis 13 saistības)⁷⁶. Šis ierobežojums vērtēts kontekstā ar 153.panta 1.punktā minēto ierobežojumu.
 - b) Parādnieks triju gadu laikā pirms parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas ir sistemātiski uzņēmis jaunas saistības, nenokārtojot iepriekš nodibinātās. Piesakoties aizdevumiem, parādnieks, piemēram, vienam no kreditoriem, ir norādījis, ka ikmēneša izdevumi saistību atmaksai ir 0, kaut arī parādniekam jau bija nodibinātas saistības ar citiem aizdevējiem, līdz ar to, ikmēneša izdevumi nevarēja būt parādnieka norādītajā apmērā.⁷⁷ Lietā netiek

⁷⁶ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 5.septembra nolēmums lietā Nr. C07063317

⁷⁷ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 22.jūnija nolēmums lietā Nr. C-2709-18

ņemti vērā parādnieka paskaidrojumi par faktiskās maksātnespējas tiešo cēlonisko saistību ar ārstēšanās izdevumiem un bezdarba periodu utt.

2) Maksātnespējas likuma 153.panta 1.punkts: *parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem.* Norādīts kā pamats bankrota procedūras pabeigšanai 9 lietās no 26, kā vienīgais pamats – 1 lietā:

- a) Tiesai ir jākonstatē, vai parādniece ir slēgusi darījumus, kas noveda viņu līdz maksātnespējai, vai tie slēgti pēdējo triju gadu laikā pirms maksātnespējas pasludināšanas un vai viņai ir apzinājusies šo darījumu noslēgšanas sekas, vai viņai to bija jāapzinās.⁷⁸
- b) Bankrota procedūras laikā noslēgta vienošanās par vainas atzīšanu ar sodu krimināllietā - parādnieks, kurš izdarījis noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā, noslēdzot vienošanos par vainas atzīšanu un sodu (12 minimālo mēnešalgu apmērā), ar savām darbībām ir radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz zaudējumu radīšanai kreditoriem.⁷⁹
- c) Ziedojums politiskai partijai - ievērojamas naudas summas ziedošana, kas pēc savas juridiskās dabas ir dāvinājuma līgums (darījums) civiltiesiskā izpratnē, laikā, kad parādniekam pastāv apjomīgas nenokārtotas parādsaistības pret kreditoriem, vērtējama kā darbība, kas parādnieku novedusi līdz maksātnespējai un radījusi zaudējumus kreditoriem. Turklāt viņam vajadzēja apzināties, ka šāda darījuma veikšana var novest līdz zaudējumu radīšanai kreditoriem. Līdz ar ko konkrētajā gadījumā nav nozīmes parādnieka iebildumiem (un tiem pievienotajiem materiāliem – izdrukām no interneta vietnēm) par to, kādā savtīgā nolūkā ziedojums izdarīts.⁸⁰
- d) Pieaudzis neizpildīto saistību apjoms - pēdējo trīs gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas slēgto darījumu rezultātā ievērojami ir palielināties parādnieka neizpildīto saistību apjoms, nodarot zaudējumus kreditoriem.⁸¹
- e) Saistības uzņemtas, neievērojot atbildīgas aizņemšanās principu - Maksātnespējas cēlonis ir Parādnieku uzņemtās saistības, ko Parādnieki ir uzņēmušies neievērojot atbildīgas aizņemšanās principu, un tādējādi pasliktinot savu materiālo stāvokli slēdzot darījumus, kuru rezultātā kļuvuši maksātnespējīgi.⁸²
- f) Neskatoties uz jau nenokārtotām parādsaistībām, tiek uzņemtas arvien jaunas saistības pret kreditoriem:
 - (aa) Parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs, jo, neskatoties uz jau nenokārtotām parādsaistībām 2015.gada beigās, parādnieks, nespējot norēķināties ar

⁷⁸ Rīgas rajona tiesas 2018.gada 10.jūlija nolēmums lietā Nr. C3336818

⁷⁹ Tukuma rajona tiesas 2015.gada 24.augusta nolēmums lietā Nr. C37097714

⁸⁰ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015.gada 12.augusta nolēmums lietā Nr. C32212515

⁸¹ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 5.septembra nolēmums lietā Nr. C07063317

⁸² Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 3.augusta nolēmums lietā Nr. C71156718

- saviem kreditoriem, 2016.gada un 2017.gadā uzņēmās arvien jaunas saistības pret kreditoriem.⁸³
- (bb) Tiesas ieskatā parādnieka faktiskā rīcība, ka pie nemainīgajiem ikmēneša ienākumiem viņš iesaistījās arvien jaunās kredītsaistībās, pirms tam neatmaksājot citas parādsaistības, atbilst Maksātnespējas likuma 153.panta 1.punktā paredzētā fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojuma tvērumam.⁸⁴
 - (cc) Fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus, nevis izvairīties no saistību izpildes, uzņemoties parādsaistības un apzinoties, ka tās netiks izpildītas. Apstāklis, ka parādnieks uzņēmies jaunas saistības, pastāvot jau esošām nenokārtotām saistībām, acīmredzami samazina katra kreditora iespēju atgūt parādu, tādējādi, nodarot zaudējumus visiem kreditoriem.⁸⁵
 - (dd) Parādniekam, uzņemoties jaunas saistības laikā, kad viņa ienākumi ir nepietiekoši, lai segtu jau esošās parādsaistības pret citiem kreditoriem, bija jāapzinās, ka saistības nespēs nokārtot.⁸⁶
- g) Neizvērtē savas saistību izpildes spējas:
- (aa) Tiesa uzskata, ka parādniekam, rīkojoties saprātīgi un godprātīgi, vajadzēja izvērtēt savu iespēju izpildīt visas uzņemtās saistības, veicot aizdevumu atmaksu noteiktajos termiņos un apmēros, ievērojot savas finansiālās iespējas, esošo un pamatoti sagaidāmo līdzekļu un ienākumu apmēru. Tas apstāklis, ka Parādnieks, iespējams, vieglprātīgi šādu izvērtējumu nav veicis, nevar būt pamats tā atbrīvošanai no viņam neizdevīgām saistību neizpildes sekām.⁸⁷
 - (bb) Kreditora nolaidība, nepietiekami pārbaudot aizņēmēja spēju atmaksāt aizņēmumu, neatbrīvo pašu aizņēmēju no atbildības un pienākuma izvērtēt savas saistību izpildes spējas un atmaksāt aizņēmumu.⁸⁸
- h) Sistemātiski noslēgti aizdevuma līgumi ar vienveidīgiem noteikumiem - vairākkārt un sistemātiski noslēdzot aizdevuma līgumus ar vienveidīgiem noteikumiem, parādniecei nepārprotami vajadzēja apzināties, ka saņemtie aizdevumi būs jāatdod, un vajadzēja saprast sekas, kādas var iestāties saistību neizpildes rezultātā.⁸⁹
- i) Ienākumi darījuma noslēgšanas brīdī nav bijuši pietiekami saistību segšanai un parādnieks nav veicis no sevis atkarīgas darbības, lai savu ienākumu apjomu palielinātu - darījumu slēgšana situācijā, kurā parādniekam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu noslēgšanas rezultātā viņš kļūs maksātnespējīgs, savukārt var izpausties situācijās, kad parādnieka ienākumi darījuma noslēgšanas brīdī nav bijuši pietiekami saistību segšanai tam paredzētajā laikā un parādnieks nav veicis no sevis atkarīgās darbības, lai savu ienākumu apjomu palielinātu.⁹⁰

⁸³ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C68244118

⁸⁴ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 17.jūlija nolēmums lietā Nr. C30502018

⁸⁵ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 17.jūlija nolēmums lietā Nr. C30502018

⁸⁶ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 24.novembra nolēmums lietā Nr. C30549717

⁸⁷ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C68244118

⁸⁸ Rīgas rajona tiesas 2018.gada 10.jūlija nolēmums lietā Nr. C3336818

⁸⁹ Rīgas rajona tiesas 2018.gada 10.jūlija nolēmums lietā Nr. C3336818

⁹⁰ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C68244118

- j) Uzņemas parādsaistības apzinoties, ka tās netiks izpildītas - fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus, nevis izvairīties no saistību izpildes, uzņemoties parādsaistības un apzinoties, ka tās netiks izpildītas.⁹¹
- k) Nevērīga attieksme pret saistībām - parādnieces rīcību aizņemoties naudas līdzekļus, kurus viņa ir atdevusi savai pažiņai, tā vietā, lai izpildītu citas saistības, var atzīt par nevērīgu attieksmi pret saistībām, kuras tai pašā laikā netika pildītas.⁹²
- l) Parādnieks dzīvo pāri saviem līdzekļiem, uzņemoties saistības apmērā, kas pārsniedz viņa ienākumu - no pieteikumam pievienotajiem dokumentiem, tostarp, kreditora priekšlikuma izbeigt Parādnieka maksātnespējas procesu redzams, ka parādnieks dzīvo pāri saviem līdzekļiem, izturējies bezatbildīgi, jo nav izvērtējis aizņēmumu izsniegšanas nosacījumus, un neveicot viena aizņēmuma atmaksu, jau iesaistījās citās saistībās. Tiesa atzīst par pamatotu kreditora argumentu, ka parādnieks triju gadu laikā pirms maksātnespējas procesa ir uzņēmis saistības apmērā, kas pārsniedz viņa ienākumus.⁹³
- m) Nelabticīgs un negodprātīgs parādnieks:
 - (aa) Ar fiziskās personas maksātnespējas procesu ieviešanu tika plānots nodrošināt godprātīgām fiziskām personām, kas ekonomiski un sociālu apstākļu dēļ kļuvušas maksātnespējīgas, tiek dota "otrā" iespēja uzsākt atbildīgu un maksātspējīgu dzīvi (skat. Tieslietu ministrija. Likumprojekta "Maksātnespējas likums" anotācija.2009, 6 lpp.).
 - (bb) Atbilstoši Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktā noteiktajam labticības principam visām maksātnespējas procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāpilda labā ticībā. Saskaņā ar tiesību doktrīnā norādīto - laba ticība nozīmē to, ka katram savas subjektīvās tiesības jāīsteno un subjektīvie pienākumi jāpilda, ievērojot citu personu pamatotas intereses. Ņemot vērā minēto, secināms, ka arī Parādniekam savas tiesības un pienākumi jāīsteno labticīgi.
 - (cc) Tiesa atzīst, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir veids, kā persona, maksātnespējas procesa administratora uzraudzībā un maksātnespējas procesu reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā, var atjaunot maksātspēju un pēc saistību dzēšanas procedūras beigām tikt atbrīvota no parādsaistībām. Tomēr, šādu tiesisko aizsardzību var baudīt persona, kura pati ir bijusi godprātīga un uz kuru nevar attiecināt Maksātnespējas likumā noteiktos ierobežojumus.⁹⁴
 - (dd) Maksātnespējas likuma 130.panta un 153.pantā minēto šķēršļu pamatā ir starptautiskā praksē plaši akceptēts princips, ka "otrā iespēja" pienākas tikai labticīgiem parādniekiem. Tā kā parādnieka atbrīvošana no pārmērīgām saistībām notiek, kreditoriem zaudējot nesegtos prasījumus pret parādnieku, būtu netaisnīgi no kreditoriem prasīt šādu pametumu, ja parādnieks ir nelabticīgs (skat. Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29-60.¹nodaļa. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 515.lpp.).

⁹¹ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C68244118

⁹² Rīgas rajona tiesas 2018.gada 10.jūlija nolēmums lietā Nr. C3336818

⁹³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 17.jūlija nolēmums lietā Nr. C30502018

⁹⁴ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C68244118

3) Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punkts: *parādnieks ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus.*

Norādīts kā pamats bankrota procedūras pabeigšanai 6 lietās no 26:

- a) Parādnieks nav pārskaitījis **vienu trešdaļu** no saviem ienākumiem uz administratora atvērto kontu kredītiestādē un / vai samaksājis **administratora atlīdzību** (3 lietās no 26) – patieso ienākumu slēpšana (Maksātnespējas likuma 139.pantā noteiktie parādnieka pienākumi tā brīža likuma redakcijā):
 - (aa) Tiesa uzskata, ka nav pamata parādniecei piemērot saistību dzēšanas procedūru, jo parādniece ir sniegusi apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli, nav informējusi par to, vai ir reāli saņēmusi ienākumus, kā arī nav ieskaitījusi 1/3 daļu no ienākumiem administratora kontā un nav veikusi samaksu administratora vienreizējai atlīdzībai. Tiesai ir pamats uzskatam, ka parādniece maksātnespējas procesu izmanto tam neparedzētiem mērķiem, tas ir - parādniece nav tendēta uz kreditoru prasījumu apmierināšanu, bet tikai uz saistību izpildes termiņa apturēšanu. Tiesa uzskata, ka parādniece maksātnespējas procesu izmanto ļaunprātīgi.⁹⁵
 - (bb) Parādnieka rīcība, nepildot Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus - *nepārskaitot vienu trešdaļu no saviem ienākumiem uz administratora atvērot norēķina kontu bankrota procedūras ietvaros, liecina par acīmredzamu neieinteresētību savā maksātnespējas procesā. Minētais liecina, ka parādnieks kavē savu maksātnespējas procesu. Parādnieka rīcība nepildot Maksātnespējas likuma prasības viennozīmīgi ir pielīdzināma Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punktā norādītajam ierobežojumam.*⁹⁶
- b) Administratoram un tiesai **netiek iesniegts saistību dzēšanas plāns** (netiek pildīts Maksātnespējas likuma 154.panta pirmajā daļā un 157.pana pirmajā daļā noteiktais parādnieka pienākums) (3 lietās no 26).
- c) **Maksātnespējas procesa laikā sniegta nepatiesa informācija par savu mantisko stāvokli vai konstatēta patieso ienākumu slēpšana**
 - (aa) Konstatētas pretrunas starp VSAA norādīto informāciju un parādnieka sniegto informāciju.⁹⁷
 - (bb) Lietā, kur parādnieks norādījis, ka vienīgie ienākumi ir no azartspēlēm, tiesa secina, ka parādnieks nesniedz informāciju un gūst ienākumus, kas netiek uzrādīti kreditoriem, jo lai spēlētu azartspēles, ir nepieciešami naudas līdzekļi.⁹⁸
 - (cc) Lietā, kur administrators konstatējis, ka parādnieks ir publicējis vairākus sludinājumus par pārvadājumu pakalpojumu piedāvāšanu caur Anglijā reģistrētu uzņēmumu, tiesnese piekrīt parādniekam, ka administrators nav norādījis cik lielā apmērā parādnieks gūst ienākumus no veiktajiem pārvadājumiem (kurjera pārvadājumiem), bet, uzskata, ka parādnieka pienākums ir ienākumu uzrādīšana, nevis to noliegšana, kā to dara parādnieks. Tiesnese uzskata, ka parādnieks, noliedzot apstākli, ka sniedz

⁹⁵ Rīgas rajona tiesas 2015.gada 9.marta nolēmums lietā Nr. C33360213

⁹⁶ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2015.gada 16.marta nolēmums lietā Nr. C28323314

⁹⁷ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 10.marta nolēmums lietā Nr. C30681813

⁹⁸ Jelgavas tiesas 2016.gada 14.septembra nolēmums lietā Nr. C15169016

kurjera pakalpojumus un gūst no tiem ienākumus, nerīkojas labā ticībā (Civillikuma 1. pants).⁹⁹

(dd) Maksātnespējas pieteikumā nav norādītas visas saistības.

(ee) Parādnieks nesniedz pieprasītās ziņas (par ienākumiem, darījumiem utt.).

d) **Kreditoriem sniegta nepatiesa informācija par Parādnieka mantisko stāvokli:**

(aa) Parādnieks apzināti sniedza kreditoriem nepatiesu informāciju gan par saviem ienākumiem, gan izdevumiem, ar nolūku iegūt pēc iespējas lielākus aizņēmumus, kaut gan kredītu pieprasījumu laikā viņš ienākumus vispār neguva un viņam jau bija nenokārtotas parādsaistības pret citiem kreditoriem. Parādnieka kreditoriem sniegtā informācija neliecināja par citu kredītsaistību esamību un, līdz ar to, risku to izpildē. Parādnieks nav bijis godprātīgs, jo ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus. Juridiskajā literatūrā atzīts, ka fiziskās personas atbrīvošana no parādsaistībām var notikt tikai gadījumā, kad personai bijusi godprātīga attieksme pret kreditoriem (*K.Ābelis. Fiziskās personas maksātnespējas procesa jaunais regulējums. Jurista vārds, 2010.gada 14.septembra Nr.37, 25.lpp.*).¹⁰⁰

(bb) Ziņojumos par parādnieka mantas neesamību konstatētais fakts, ka parādniekiem nav manta, uz ko vērst piedziņu, apliecina, ka parādnieki, jau ņemot kredītus, apzinājās, ka to neatdošanas gadījumā vienīgais avots, no kā varēs dzēst parādsaistības, būs darba samaksa. Iepriekš minētais apstiprina, ka parādnieki saviem kreditoriem snieguši nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli.¹⁰¹

(cc) Slēdzot darījumus, parādnieks nav norādījis, ka viņam ir citas parādsaistības.

4) **Maksātnespējas likuma 153.panta 3.punkts:** *parādnieks nepilda bankrota vai saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi.* Norādīts kā pamats bankrota procedūras pabeigšanai 7 lietās no 26, kā vienīgais pamats – 7 lietās:

a) **Parādnieks negūst ienākumus** (3 lietās no 26):

(aa) Maksātnespējas administrācija norādījusi, ka tas apstāklis, ka parādnieks negūst darba ienākumus, nav tiesisks pamats neterminētai kreditoru interešu ierobežošanai, kā arī norādīts, ka administratoram ir jālūdz tiesu apstiprināt bankrota procedūras pabeigšanu, norādot, ka parādniekam nav piemērojama saistību dzēšanas procedūra.¹⁰²

(bb) No administratora pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka parādnieks algotu darbu nestrādā un regulārus ienākumus negūst, līdz ar ko atbilstoši Maksātnespējas likuma 128.panta piektās daļas un 155.panta noteikumiem parādniekam nav iespēju īstenot saistību dzēšanas procedūru. Maksātnespējas administrācija norādījusi: „Saistību dzēšanas procedūra ir pieejama tikai tiem parādniekiem, kuru ienākumi ļauj reizi mēnesī novirzīt kreditoru prasījumu segšanai naudas summu vismaz vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas. Ņemot

⁹⁹ Jelgavas tiesas 2016.gada 14.septembra nolēmums lietā Nr. C15169016

¹⁰⁰ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 12.jūnija nolēmums lietā Nr. C30548917

¹⁰¹ Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 3.augusta nolēmums lietā Nr. C71156718

¹⁰² Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 3.augusta nolēmums lietā Nr. C29568813

vērā minēto, ienākumu neesamība nav šķērslis fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai, t.i., pirmās procedūras- bankrota procedūras uzsākšanai, norisei un pabeigšanai. Tomēr otrā - saistību dzēšanas procedūra fiziskajai personai nav piemērojama, līdz ar to pēc bankrota procedūras pabeigšanas izbeidzams ir arī fiziskās personas maksātnespējas process. Tādējādi, pēc parādnieka mantas (dzīvokļa) pārdošanas, fiziskās personas maksātnespējas process tiks izbeigts, taču atlikušās parādsaistības netiks dzēstas.” (*Maksātnespējas administrācijas skaidrojumi un atziņas 2008-2014, Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2015., 255.lpp.*)¹⁰³.

- b) Administratoram un tiesai **netiek iesniegts saistību dzēšanas plāns** (netiek pildīts Maksātnespējas likuma 154.panta pirmajā daļā un 157.panta pirmajā daļā noteiktais parādnieka pienākums) (3 lietās no 26),
- c) Parādnieks maksātnespējas procesa laikā **nesniedz pieprasītās ziņas** (par kreditoru, mantisko stāvokli, ienākumiem, darījumiem utt.).

5) Maksātnespējas likuma 153.pants (bez atsaucē uz konkrētu panta punktu) - parādnieks neiesniedz plānu. Norādīts kā pamats bankrota procedūras pabeigšanai 3 lietās no 26:

- a) Tiesa secina, ka saistību dzēšanas plāna neiesniegšana ir dabiska, Maksātnespējas likuma 153.pantā tieši neminēts saistību dzēšanas procedūras ierobežojums, kas izriet no neiespējamības sasniegt Maksātnespējas likuma un fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi.¹⁰⁴
- b) Parādnieks nav iesniedzis tiesai pašrocīgi parakstītu saistību dzēšanas plānu, kurā būtu norādīts, kā un cik lielā apmērā viņš plāno gūt ienākumus saistību dzēšanas procedūras laikā. Tiesai nav ziņu par to, vai administratores pieteikuma pielikumā norādītais saistību dzēšanas plāns parādniekam ir zināms. Parādnieks pats nav apliecinājis tiesai, ka būtu iepazinies ar saistību dzēšanas plānu un uzņemas to pildīt.¹⁰⁵

6) Parādnieks nepilda Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus (tiesas nolēmumā nav atsaucē uz konkrētiem Maksātnespējas likuma pantiem par saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanu, ierobežojumiem un tml.) – nesniedz informāciju, nesastāda, neiesniedz plānu:

- a) Parādnieks nav pārskaitījis **vienu trešdaļu** no saviem ienākumiem uz administratora atvērto kontu kredītiestādē un **nenorāda ienākumu negūšanas iemeslus** - tiesa pēc savas iniciatīvas lietā, kurā administrators nenorāda uz ierobežojumiem maksātnespējas procesa turpināšanai un kur nav saņemti kreditoru iebildumi, no lietā esošajiem materiāliem izdara šādus secinājumus: Tiesai nav pamata uzskatīt, ka parādniekam būtu pastāvējuši jebkādi objektīvi apstākļi, kuru dēļ viņš nebūtu varējis līdz lietas izskatīšanas dienai gūt ienākumus, lai novirzīt 1/3 daļu no saviem ienākumiem maksātnespējas procesā atzīto kreditoru prasījumu segšanai. No lietas materiāliem izriet, ka parādnieks ir reģistrēts kā pašnodarbinātais VID, ir darbaspējīgā vecumā, strādājis galdniecības sfērā. Tiesai parādnieks nav sniedzis nekādas ziņas par to, kādēļ negūst ienākumus. Lietā nav ziņu, ka parādniekam būtu piešķirts trūcīgas personas statuss, viņš būtu reģistrēts kā ilgstošs bezdarbnieks, viņam

¹⁰³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 17.marta nolēmums lietā Nr. C30601614

¹⁰⁴ Rīgas rajona tiesas 2016.gada 7.septembra nolēmums lietā Nr. C33442016

¹⁰⁵ Tukuma rajona tiesas 2015.gada 12.augusta nolēmums lietā Nr. C37093414

būtu kāda saslimšana, kas liegtu gūt ienākumus, vai pastāvētu jebkādi citi apstākļi, kas attaisno ienākumu neesamību.¹⁰⁶ Kā rezultātā tiesa pieņem lēmumu, ka ir konstatējami Maksātnespējas likuma 153.pantā noteiktie ierobežojumi.

- b) **Parādnieks nepilda citus Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus:**
- (aa) Maksātnespējas likuma 5.panta pirmajā daļā nostiprinātais maksātnespējas procesa mērķis ir kreditoru prasījumu pēc iespējas pilnīgāka apmierināšana. Fiziskai personai izšķiroties par labu maksātnespējas procesam, ir jābūt gatavai sniegt ticamu (pierādāmu) informāciju par savām saistībām, mantu un ienākumiem.
 - (bb) Fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts pēc pašas fiziskās personas iniciatīvas, un Maksātnespējas likuma normas paredz pašas fiziskās personas aktīvu līdzdalību maksātnespējas procesā.
 - (cc) Tiesas ieskatā nav pieļaujama situācija, kad parādnieks gada laikā nav spējis gūt nekādus ienākumus, nav sedzis kreditoru prasījumus un pats neiesniedz tiesā parakstītu saistību dzēšanas plānu. Pie šādiem apstākļiem tiesai nav nekāda pamata uzskatīt, ka saistību dzēšanas procedūras laikā parādnieks gūs reālus ienākumus, no kuriem 1/3 daļu novirzīs kreditoru prasījumu segšanai.
 - (dd) Maksātnespējas procesā iesaistītajām personām, tajā skaitā parādniekam, jābūt sasniedzamām un jārūpējas par to, lai tam Maksātnespējas likumā noteiktie pienākumi tiktu izpildīti un piešķirtās tiesības tiktu realizētas atbilstoši likuma mērķim, savlaicīgi, efektīvi, kā arī ievērojot citu personu, tajā skaitā, kreditoru, tiesiskās intereses. Maksātnespējas procesa pasludināšana tiesā rada papildus pienākumus maksātnespējīgajai fiziskajai personai, ko nosaka Maksātnespējas likums. Ja parādnieks šos pienākumus nespēj vai nevēlas pildīt, viņš nevar baudīt arī īpašo tiesisko aizsardzību, ko paredz Maksātnespējas likuma normas.¹⁰⁷

2.3. LR Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi, ar kuriem risināti jautājumi saistībā ar fiziskas personas bankrota procedūru un tās pabeigšanu / izbeigšanu, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru

- 1) **Tiesiskās sekas, ja administrators pieteikumā par parādnieka bankrota procedūras pabeigšanu nav norādījis, vai parādniekam ir piemērojama saistību dzēšanas procedūra** - LR AT Senāta 2013.gada 27.jūnija lēmumā lietā Nr. SPC-35/2013 secināts, ka gadījumā, ja administrators pieteikumā par parādnieka bankrota procedūras pabeigšanu nav norādījis, vai parādniekam ir piemērojama saistību dzēšanas procedūra, tas nav uzskatāms par pamatu parādnieka bankrota procedūras pabeigšanas neapstiprināšanai. Tādējādi tiesa, uzskatīdama, ka Civilprocesa likuma 363.³⁰panta otrās daļas 4.punktā prasīto ziņu (vai parādniekam piemērojama saistību dzēšanas procedūra) nenorādīšana administratores pieteikumā ir pamats atteikt apstiprināt bankrota procedūras pabeigšanu, nav pareizi iztulkojusi Civilprocesa likuma 363.³⁰panta normu.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Tukuma rajona tiesas 2015.gada 12.augusta nolēmums lietā Nr. C37093414

¹⁰⁷ Tukuma rajona tiesas 2015.gada 12.augusta nolēmums lietā Nr. C37093414

¹⁰⁸ LR AT Senāta 2013.gada 27.jūnija lēmums lietā Nr. SPC-35/2013

2) Tiesas pienākums objektīvi izvērtēt apstākļus, kuriem ir svarīga nozīme, tai skaitā, bet neaprobežojoties ar tiesību nodrošināšanu parādniekam novērst trūkumus saistību dzēšanas plānā, paskaidrojumu pieprasīšanu no parādnieka_lietās, kur paredzēta iespēja jautājuma izlemšanai rakstveida procesā:

- a) LR AT Senāta 2013.gada 27.jūnija lēmumā lietā Nr. SPC-35/2013 konstatēts, ka pierādījumu neiesniegšana par parādnieka saistību dzēšanas plāna nosūtīšanu kreditoriem un to iebildumiem Maksātnespējas likuma 153.pantā nav minēts kā ierobežojums saistību dzēšanas procedūras piemērošanai. Tas tāpat kā tiesas konstatētā neatbilstība starp SIA „[Nosaukums]” norādīto un parādnieka saistību dzēšanas plānā paredzēto parādnieka [pers. A] ienākumu apmēru, kā uzskata Senāts, ir trūkums, kuru novēršanas kārtība ir paredzēta Civilprocesa likuma 363.³¹panta ceturtajā daļā. Nedodot parādniekam Civilprocesa likumā paredzēto iespēju novērst trūkumus, tiesa bez pietiekama pamata secinājusi, ka konkrētajā gadījumā pastāv Maksātnespējas likuma 153.pantā paredzētais ierobežojums saistību dzēšanas procedūras piemērošanai.¹⁰⁹
- b) LR AT Civillietu departaments 2015.gada 24.februārī taisīja spriedumu lietā SPC-4/2015, kur tiesa pēc administratora pieteikuma bija pieņēmusi lēmumu pabeigt parādnieka bankrota procedūru, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, tāpēc, ka parādnieks pārtraucis maksāt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem bankrota procedūras laikā (parādnieks veicis maksājumus nevis līdz brīdim, kad administrators iesniedza tiesā pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu, bet gan līdz brīdim, kad administrators bija sagatavojis un nosūtījis kreditoriem un parādniekam paziņojumu par bankrota procedūras pabeigšanu un saistību dzēšanas plānu). Civillietu departaments spriedumā īpaši uzsvēra: “Konstatējot Maksātnespējas likuma 153.panta normu tiesisko sastāvu veidojošās pazīmes, šā likuma 5.panta mērķis netiek sasniegts, kas izskaidrojams ar to, ka nav pieļaujams atbrīvot no parādsaistībām fiziskas personas, kuru rīcība liecina par negodprātīgu attieksmi pret kreditoriem. Vienlaikus jāievēro, ka saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanas izraisītās sekas parādniekam ir nelabvēlīgas. [...] Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punktā lietotie jēdzieni „sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli” un „slēpis savus patiesos ienākumus” ir atklāti (nenoteikti) juridiskie jēdzieni jeb ģenerālklauzulas, kuru satura konkretizācija atstāta tiesību piemērotāja ziņā. Tiesību normas atvērtība ļauj meklēt individuālas lietas taisnīgāko risinājumu. Tādējādi situācijā, kad piemērojami šādi jēdzieni, tiesas uzdevums ir piepildīt tos ar juridiski nozīmīgu saturu, nolēmumā atspoguļojot izdarīto atzinumu pamatojumu. Tiesai jāargumentē, kādi tiesību palīgavoti (ārpus tiesību normām esoši avoti, piemēram, morāle, sociālās vērtības, lietu dabiskā kārtība u.tml.) ņemti vērā, konkretizējot normā ietvertā jēdziena saturu, un jāatklāj, kā tas ietekmējis nodibināto strīda apstākļu juridisko kvalifikāciju. [...] Tiesnesis akceptējis administratora piedāvāto konkrētās situācijas juridisko kvalifikāciju, nemaz necenšoties noskaidrot administratora pieteikumā norādītās parādnieka veikto maksājumu neatbilstības viņa faktiskajiem ienākumiem (darba algas) rašanās iemeslus, ko, Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, nebija sarežģīti izdarīt, piemēram, parādnieku /pers. C/ (viņa e-pasta adrese atrodama

¹⁰⁹ LR AT Senāta 2013.gada 27.jūnija lēmums lietā Nr. SPC-35/2013

lietas materiālos) uzaicinot sniegt attiecīgus paskaidrojumus. Tādējādi ir pamats konstatējumam, ka tiesnesis, pieņemot lēmumu, nav pārbaudījis un objektīvi izvērtējis apstākļus, kuriem ir svarīga nozīme.”¹¹⁰

- 3) **Atšķirība starp saistību dzēšanas plānā norādīto paredzamo ienākumu apmēru un iepriekšējiem faktiskajiem ienākumiem** – LR AT Senāta Civillietu departaments 2013.gada 28.jūnija lēmumā lietā Nr. SPC-37/2013 atzinis, ka atšķirības starp saistību dzēšanas plānā norādīto paredzamo ienākumu apmēru un iepriekšējiem faktiskajiem ienākumiem automātiski nav uzskatāmas par Maksātnespējas likuma 153.pantā noteikto ierobežojumu. Minētajā lietā parādniece tiesā bija iesniegusi pierādījumus par saviem ienākumiem (VSAA izziņas un izziņa no darba vietas, kas norāda, ka ienākumi ir lielāki nekā saistību dzēšanas plānā norādītie) un pirmās instances tiesa noraidīja pieteikumu par saistību dzēšanas plāna apstiprināšanu, secinot, ka nav pierādīti saistību dzēšanas plānā norādītie apstākļi, ka parādnieces ikmēneša ienākumi pēc nodokļu nomaksas paredzēti saistību dzēšanas plānā norādītajā apmērā, secinot, ka parādniece ir sniegusi nepatiesu informāciju par saviem ienākumiem. Savukārt Civillietu departaments norādīja, ka šie apstākļi lēmumā nekādā veidā nav saistīti ar Maksātnespējas likuma 153.pantā minētajiem ierobežojumiem saistību dzēšanas procedūras piemērošanai, līdz ar to ir pamatots protesta iesniedzēja viedoklis, ka pirmās instances tiesa protestētajā lēmumā nav konstatējusi Maksātnespējas likuma 153.panta noteiktos ierobežojumus un Civilprocesa likuma 363.³¹panta otro daļu uz konkrētās lietas apstākļiem attiecinājusi bez pietiekama pamata, kas novedis pie lietas nepareizas izlemšanas.¹¹¹

2.4. Identificētie problējautājumi

- 1) Tiesas dažkārt izbeidz bankrota procedūru, kaut netiek konstatēti Maksātnespējas likuma 130.pantā noteiktie ierobežojumi fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai.
- 2) Tiesa konstatē, ka nav pamats pabeigt bankrota procedūru, jo parādnieks nav pildījis savus pienākumus bankrota procedūras laikā.¹¹²
- 3) Administratori sniedz tiesā pieteikumus un tiesas lemj par bankrota procedūras izbeigšanu, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 130.pantu, kaut netiek ievērots Maksātnespējas likuma 150.panta otrajā daļā noteiktais triju mēnešu termiņš pieteikuma iesniegšanai.¹¹³
- 4) Neviennozīmīga tiesu attieksme par to, vai bankrota procedūra ir izbeidzama, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, ja parādnieks bankrota procedūras laikā negūst ienākumus vai gūst minimālus ienākumus.

¹¹⁰ LR AT Civillietu departamenta 2015.gada 24.februāra spriedums lietā SPC-4/2015

¹¹¹ LR AT Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 28.jūnija lēmums lietā Nr. SPC-37/2013

¹¹² Cēsu rajona tiesas 2014.gada 3.janvāra nolēmums lietā Nr. C11061513

¹¹³ Piem., Zemgales rajona tiesas 2018.gada 5.septembra lēmums lietā Nr. C07063317, Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 19.septembra lēmums lietā Nr. C68244118

- 5) Neviennozīmīga izpratne par Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punktā noteiktā ierobežojuma (*parādnieks ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus*) laika tvērumu – vai tas attiecas uz nepatiesas informācijas sniegšanu maksātnespējas procesa laikā vai vispār. Iepriekš minētā dēļ, lēmumos par bankrota procedūras pabeigšanu, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, kur konstatēta nepatiesas informācijas sniegšana kreditoriem par saviem ienākumiem un mantisko stāvokli, tiesas un administratori atsaucas gan uz Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punktā noteikto ierobežojumu, gan 130.panta 1.punkta (*persona, kura pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir sniegusi apzināti nepatiesu informāciju saviem kreditoriem*) ierobežojumu (atsaucoties uz 130.panta 1.punktu, reti tiek ievērots likuma 150.panta otrajā daļā noteiktais trīs mēnešu termiņš pieteikuma iesniegšanai tiesā).
- 6) Samērā bieži parādnieki nesagatavo un neiesniedz administratoram un tiesai saistību dzēšanas plānu.
- 7) Parādnieki nereti vieglprātīgi paļaujas, ka maksātnespējas process tiks pabeigts ar saistību dzēšanu, “aizmirstot” par saviem likumā noteiktajiem parādnieka pienākumiem (nesniedz informāciju, sniedz formālas atbildes uz administratoru vai tiesas pieprasījumiem utt.).
- 8) Parādnieki pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā nereti nav informēti par maksātnespējas procesa piemērošanas vai saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumiem. Līdz ar to paši parādnieki pirms pieteikuma iesniegšanas ne vienmēr ir izvērtējuši, vai uz viņiem nevarētu attiekties kāds no ierobežojumiem.
- 9) Neviennozīmīgi interpretējama pazīme “parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem”. Piemēram, vai jaunu kredītsaistību uzņemšanās, no saņemtajiem naudas līdzekļiem sedzot iepriekšējās parādsaistības, būtu uzskatāma par darījumu, kas radījis zaudējumus kreditoriem? Utt.
- 10) No lēmumiem nav konstatējams, cik bieži un vai vispār administrators izmanto tiesības un pienākumu apstrīdēt darījumus, ja konstatēti Maksātnespējas likuma 153.pantā konstatētie ierobežojumi.

3. Tiesu nolēmumi, ar kuriem maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot saistību dzēšanas procedūras laikā nesegtās saistības

3.1.Periods no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim

Saistību dzēšanas procedūra izbeigta pamatojoties uz :

- 1) Kreditora pieteikuma pamata (64%);
- 2) Administratora pieteikuma pamata (32%) - gandrīz puse no šiem pieteikumiem tiesā iesniegti pēc tiesas informācijas pieprasījuma saņemšanas;
- 3) Pamatojoties uz tiesas iniciatīvu, izvērtējot paša parādnieka iesniegtu pieteikumu par saistību dzēšanas plāna izpildi, maksātnespējas procesa izbeigšanu un atbrīvošanu no saistībām.

Saistību dzēšanas procedūras izbeigšanas pamati:

Visās analizētajās lietās vismaz kā viens no izbeigšanas pamatiem konstatēta saistību dzēšanas plāna nepildīšana (Maksātnespējas likuma 165.panta), tikai papildus atsevišķās lietās konstatēti saistības dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumi.

- 1) **Nav uzsākta plāna izpilde** (konstatēts vairāk nekā 20% analizētajos lēmumos par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu);
- 2) **Tiek kavēti samaksas termiņi, maksājumi tiek veikti neregulāri** (konstatēts vairāk nekā 45% analizētajos lēmumos par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu);
- 3) **Ir iestājies saistību dzēšanas plāna izpildes termiņš**, taču pieteikums tiesā nav iesniegts (konstatēts gandrīz 25% analizētajos lēmumos par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu):
 - a) maksātnespējas process tiek izbeigts, nepasludinot saistību dzēšanas procedūru, nenoskaidrojot, vai saistību dzēšanas plāns pildīts (33%),
 - b) maksātnespējas process tiek izbeigts, nepasludinot saistību dzēšanas procedūru, pēc tam, kad noskaidrots, ka plāns nav pildīts (66%).
- 4) Netiek ievērots pienākums **novirzīt līdzekļus vienas trešdaļas apmērā** no parādnieka ienākumiem, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēneša algas mēnesī, **ievērojot tās pieaugumu valstī** (konstatēts vismaz 8%). Piemēram, Aizkraukles rajona tiesa 2015.gada 6.februāra nolēmumā lietā Nr.C07064411 pēc savas iniciatīvas, izskatot pieteicējas pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu un atbrīvošanu no saistībām, pārbaudot pieteikumam pievienotos maksājumus kreditoriem, atzīst, ka parādniece saistību dzēšanas plānu nav pildījusi atbilstoši Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtās daļas nosacījumiem, jo kreditoru prasījumu segšanai nav novirzījusi līdzekļus vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī attiecīgajā laika periodā. Vienlaikus tiesa atzīst, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtās daļas un 162.panta pirmās daļas noteikumiem, palielinoties parādnieka ienākumiem kontekstā ar minimālās algas palielināšanu, parādniecei bija pienākums sagatavot un iesniegt tiesā apstiprināšanai fiziskas personas saistību dzēšanas plāna grozījumus.¹¹⁴

¹¹⁴ Aizkraukles rajona tiesas 2015.gada 6.februāra nolēmums lietā Nr. C07064411

- 5) Parādnieks **nesadarbojas** ar administratoru, tiesu, kreditoriem, **nesniedz ziņas un paskaidrojumus** tiesai par pieteikumu utt. (konstatēts vismaz 66% analizētajos nolēmumos):
- a) Parādnieks nesniedz ziņas par plāna izpildi, kaut arī Maksātnespējas likuma 160.pants noteic parādnieka pienākumus saistību dzēšanas procedūrā: 1) pildīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu; 2) gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus; 3) pēc administratora pieprasījuma sniegt informāciju par fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi.
 - b) Atbilstoši Civillikuma 1838.pantam, samaksas pierādīšana gulstas uz parādnieku. Parādnieks uz administratora lūgumu informāciju par saistību izpildi nav sniedzis, kā arī pēc pieteikuma par maksātnespējas procesa izbeigšanu nosūtīšanas, tiesai paskaidrojumus vai iebildumus nav iesniedzis.¹¹⁵

3.2.Periods no 2015.gada 1.marta

Saistību dzēšanas procedūra izbeigta pamatojoties uz :

- 1) Kreditora pieteikuma pamata (67%);
- 2) Administratora pieteikuma pamata (29%) – tostarp gandrīz puse no šiem pieteikumiem tiesā iesniegta pēc tiesas informācijas pieprasījuma saņemšanas;
- 3) Tiesas iniciatīvu, izvērtējot paša parādnieka iesniegtu pieteikumu par saistību dzēšanas plāna izpildi, maksātnespējas procesa izbeigšanu un atbrīvošanu no saistībām (4% jeb 1 lietā). Proti, Kurzemes rajona tiesa 2018.gada 31.jūlija nolēmumā lietā Nr. C19031613 norādījusi, ka apstāklis, ka parādniece pēc saistību dzēšanas plāna termiņa beigām veikusi maksājumus saistību dzēšanas plāna izpildei, neattaisno viņas bezdarbību un nedisciplinētību saistību dzēšanas procedūras laikā, saistību dzēšanas plāna izpildē vairākkārt neveicot maksājumus piecu un sešu mēnešu garumā. Juridiskajā literatūrā atzīts, ka [...] fiziskās personas atbrīvošana no parādsaistībām var notikt tikai gadījumā, kad personai bijusi godprātīga attieksme pret kreditoriem (skat. K.Ābelis. Fiziskās personas maksātnespējas procesa jaunais regulējums. „Jurista vārds” 14.09.2010., Nr.37, 25.lpp.). Līdz ar to maksātnespējas procesā parādniekam ir dota iespēja atbrīvoties no parādsaistībām tikai tādā gadījumā, ja parādnieks ir bijis godprātīgs un izpildījis saistību dzēšanas plānu.¹¹⁶

Saistību dzēšanas procedūras izbeigšanas pamati:

Visās analizētajās lietās vismaz kā viens no izbeigšanas pamatiem konstatēta saistību dzēšanas plāna nepildīšana (Maksātnespējas likuma 165.panta), tikai papildus atsevišķās lietās konstatēti saistības dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumi.

- 1) Secinot, ka parādnieks ir pārkāpis Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktā nostiprināto labticības principu, ka savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā un ka parādnieks nav izpildījis Maksātnespējas likuma 160.pantā norādīto parādnieka pienākumu pildīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu, tiesa konstatē Maksātnespējas likuma 153.panta pirmās daļas 3.punktā noteikto ierobežojumu, kas paredz, ka saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to

¹¹⁵ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 18.decembra nolēmums lietā Nr. C28346513

¹¹⁶ Kurzemes rajona tiesas 2018.gada 31.jūlija nolēmums lietā Nr. C19031613

pārtrauc, ja parādnieks nepilda bankrota vai saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi.¹¹⁷

- 2) Likumdevēja noteikumi, atbilstoši maksātnespējas procesa mērķim (sk. Maksātnespējas likuma 5. pantā), neprasa vērtēt apstākļus, kuru dēļ saistību dzēšanas plāni nav pildīti, secīgi, nav būtiskas nozīmes, vai tie varētu būt attaisnojami vai nē.¹¹⁸
- 3) **Nav uzsākta plāna izpilde** (konstatēts vairāk nekā 20% analizētajos lēmumos par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu).
- 4) **Tiek kavēti samaksas termiņi, maksājumi tiek veikti neregulāri** (konstatēts vismaz 50% analizētajos lēmumos par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu):
 - a) parādnieks pretēji Maksātnespējas likuma 160.panta 1.punkta noteikumiem nav pienācīgi pildījis tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, tādējādi aizskarot kreditora intereses, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi, konstatējot Maksātnespējas likuma 153.pantā minētos gadījumus saistību dzēšanas procedūras pārtraukšanai.¹¹⁹
 - b) konstatējams, ka “parādniece patvaļīgi ir noteikusi citus termiņus nekā pašas sastādītajā plānā ir apņēmusies”;
 - c) Maksātnespējas procesa pasludināšana rada papildus pienākumus fiziskai personai, kurai šis process pasludināts. Parādniekam maksātnespējas procesā ir jāpilda Maksātnespējas likumā noteiktie pienākumi atbilstoši likuma mērķim, savlaicīgi un ievērojot kreditoru intereses.
 - d) Maksātnespējas procesā iesaistītajām personām, tajā skaitā parādniekam, jābūt sasniedzamam un jārūpējas par to, lai tām Maksātnespējas likumā noteiktie pienākumi tiktu izpildīti un piešķirtās tiesības tiktu realizētas atbilstoši likuma mērķim, savlaicīgi, efektīvi, kā arī ievērojot citu personu, tajā skaitā, kreditoru tiesiskās intereses.
 - e) Ja parādnieks viņam uzliktos pienākumus nespēj vai nevēlas pildīt, proti, viņš nav godprātīgs, tad viņš nevar baudīt arī īpašo tiesisko aizsardzību, ko paredz Maksātnespējas likuma 164. panta pirmā daļa, proti, parādsaistību dzēšanu un apturēto izpildi lietvedību izbeigšanu par piespiesto, bet nepiedzīto naudas summu piedziņu par labu parādnieka kreditoriem.
 - f) Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 160.pantu, parādniekam saistību dzēšanas procedūrā par pienākumu ir uzlikts pildīt saistību dzēšanas plānu, gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus, pēc administratora pieprasījuma sniegt informāciju par fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi un segt fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas.
 - g) Tiesa atzīst, ka, parādniece, neveicot saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus, nepilda likumā paredzētos pienākumus, kas ir būtiski apgrūtinājis maksātnespējas procesa efektīvu norisi.¹²⁰

5) Parādnieks patvaļīgi groza plāna izpildes kārtību – ikmēneša maksājumu vietā veicot vienreizēju maksājumu:

- a) Likumdevējs ir noteicis noteiktu kārtību, kādā realizējams maksātnespējas process, tādējādi parādnieka kreditori var paļauties, ka parādnieks labticīgi un atbildīgi pildīs pienākumus saistību dzēšanas procedūrā atbilstoši

¹¹⁷ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 26.jūnija nolēmums lietā Nr. C31261116

¹¹⁸ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 18.septembra nolēmums lietā Nr. C15189617

¹¹⁹ Kurzemes rajona tiesas 2018.gada 5.septembra nolēmums lietā Nr. C20194117

¹²⁰ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 4.jūlija nolēmums lietā Nr. C13059917

Maksātnespējas likuma 160.pantam, savukārt parādnieks izpildot šos pienākumus, tiks atbrīvots no saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām. Parādnieks nevar patvaļīgi, subjektīvu vai objektīvu personisku apstākļu dēļ, grozīt saistību dzēšanas plāna izpildes kārtību jeb ilgstoši neveikt maksājumus kreditoriem, tādējādi kreditoram bija tiesisks pamats vērsties tiesā ar pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu.¹²¹

- b) Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 154. un 155.pantā noteikto likumdevēja griba ir saistību dzēšanas plānā iekļaut ikmēneša maksājumus, nevis vienreizēju maksājumu, tādējādi ļaujot parādniekam pakāpeniski pēc iespējas izpildīt savas parādsaistības, ievērojot mantisko stāvokli, kā arī kreditoram saņemt regulāru saistību izpildījumu. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 156.panta otrās daļas nosacījumiem, kreditoram ir tiesības iebilst fiziskās personas izstrādātajam saistību dzēšanas plānam, kā arī paļauties uz to, ka likumā un saistību dzēšanās plānā noteiktajā termiņā, kam kreditors nav cēlis iebildumus, parādnieks segs savas saistības, tādējādi saņemot no parādnieka regulāru ikmēneša saistību izpildījumu. Tiesas ieskatā parādnieku negodprātīga tiesību izlietošana nav samērojama ar likumā noteikto valsts aizsardzības baudīšanu un turpmāku tiesību izmantošanu fiziskai personai atbrīvoties no nedzēstām saistībām.¹²²
- 6) Parādnieks **plānā norādītos maksājumus pilnībā veic pēc pieteikuma par maksātnespējas procesa izbeigšanu iesniegšanas tiesā**. Piemēram, Rīgas rajona tiesa 2018.gada 17.septembra nolēmumā lietā Nr.C33237615 norāda, ka apstāklis, ka uz pieteikuma izskatīšanas dienu parādniece ir izpildījusi saistību dzēšanas plānu attiecībā pret savu kreditoru, nav būtiska nozīme, jo parādnieces pienākums bija pildīt tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, maksājumus veicot plānā norādītajā apmērā un termiņā.¹²³
- 7) **Ir iestājies saistību dzēšanas plāna izpildes termiņš**, taču pieteikums tiesā nav iesniegts.
- 8) Netiek ievērots pienākums **novirzīt līdzekļus vienas trešdaļas apmērā** no parādnieka ienākumiem, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēneša algas mēnesī, **ievērojot tās pieaugumu valstī**.
- 9) Saistību dzēšanas plānā norādītos **maksājumus parādnieka vietā kreditoriem veikusi trešā persona** (tiesa konstatē Maksātnespējas likuma 153.panta 3.punktā noteikto saistību dzēšanas procedūras pārtraukšanas pamatu):
- a) Maksātnespējas procesa pasludināšana rada papildus pienākumus tieši pašai fiziskajai personai, kurai šis process pasludināts (parādniekam). Ja parādnieks šos pienākumus nepilda, proti, nav godprātīgs, tad viņš nevar baudīt arī īpašo tiesisko aizsardzību, ko paredz Maksātnespējas likuma 164.panta pirmā daļa, proti, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas.
- b) Ņemot vērā, ka parādnieces vietā saistību dzēšanas procedūras ietvaros maksājumus parādnieces vietā ir veikušas, tas ir, saistību dzēšanas plānu pildīja, citas personas, nevar uzskatīt, ka pati parādniece ir pildījusi tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu.

¹²¹ Gulbenes rajona tiesas 2018.gada 15.augusta nolēmums lietā Nr. C14035017

¹²² Rīgas rajona tiesas 2018.gada 13.septembra nolēmums lietā Nr. C33256815

¹²³ Rīgas rajona tiesas 2018.gada 17.septembra nolēmums lietā Nr. C33237615

- c) Ievērojot minēto, tiesa atzīst, ka ir konstatējams Maksātnespējas likuma 153.panta 3.punktā noteiktais saistību dzēšanas procedūru pārtraukšanas pamats, proti, parādniece nepilda savus saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, līdz ar ko saistību dzēšanas procedūra parādniecei izbeidzama, neatbrīvojot parādnieci no atlikušajām parādu saistībām, vienlaikus izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesus.¹²⁴

- 10) **Parādnieks negūst ienākumus** (viens no papildus pamatojumiem lēmumiem par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu). Piemēram, Rīgas rajona tiesa 2018.gada 13.septembra nolēmumā lietā Nr. C33256815 norādījusi, ka lai parādnieka saistības tiktu dzēstas, jābūt Maksātnespējas likumā noteiktajiem priekšnoteikumiem un parādniekam jāpilda ar Maksātnespējas likumu un saistību dzēšanas plānu uzliktie pienākumi. Sekojoši, fiziskās personas maksātnespējas process nav instruments, kas paredzēts tikai parādnieka maksātnespējas atjaunošanai un saistību dzēšanai – būtisks nosacījums ir parādnieka ekonomiskā aktivitāte, saimnieciska rakstura darbību veikšana, no kuras tiek saņemti līdzekļi kreditoru prasījumu segšanai. Fiziskās personas maksātnespējas process ir brīvprātīgs instruments savu saistību dzēšanai, līdz ar ko fiziskajai personai jārēķinās, ka tai būs jāpilda Maksātnespējas likumā ietvertie nosacījumi. Ienākumu gūšanas faktors ir noteicošais fiziskās personas maksātnespējas procesa sekmīgā norisē (Maksātnespējas likuma 155.pants). Likumdevējs ir paredzējis regulējumu gadījumiem, kad fiziskā persona maksātnespējas procesa laikā no savas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ nav spējīga veikt paredzētos maksājumus, proti, Maksātnespējas likuma 162.panta sestajā daļā noteikts, ka ar tiesas lēmumu vienu reizi saistību dzēšanas procedūras laikā uz termiņu, kas nepārsniedz vienu gadu, var uz pusi samazināt fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredzētos parādnieka maksājumus kreditoriem, ja viņš saistību dzēšanas procedūras laikā nespēj atrast algotu darbu vai ir kļuvis darbnespējīgs. Juridiskajā literatūrā atzīts, ka (..) fiziskās personas atbrīvošana no parādsaistībām var notikt tikai gadījumā, kad personai bijusi godprātīga attieksme pret kreditoriem un tā izrāda vēlēšanos segt savas parādu saistības (sk. K.Ābelis. Fiziskās personas maksātnespējas procesa jaunais regulējums. “Jurista vārds” 14.09.2010., Nr.37, 25.lpp.).¹²⁵
- 11) Saistību dzēšanas procedūras laikā **Parādnieks uzņēmies jaunas saistības un sniedz kreditoram nepatiesu informāciju** (tiesa konstatē Maksātnespējas likuma 153.panta 1.un 2.punktā noteiktos saistību dzēšanas procedūras pārtraukšanas pamatus). Piemēram, Vidzemes rajona tiesa 2018.gada 6.septembra nolēmumā lietā Nr.C21032317 norādījusi, ka parādnieks nav ievērojis Maksātnespējas likuma 134.panta otrās daļas 5.punkta noteikumus, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieks zaudē tiesības bez administratora piekrišanas uzņemties jaunas parādsaistības. Maksātnespējas procesa mērķis vērsts uz saistību izpildi, nevis jaunu saistību uzņemšanos un parādsaistību rašanos. Parādnieks bez administratora piekrišanas ir nodibinājis jaunas parādsaistības, apgrūtinot saistību dzēšanas plāna izpildi. .. Uzņemoties jaunas saistības, parādnieks sniedzis nepatiesu informāciju par saviem ikmēneša izdevumiem (nesniedza ziņas par savām saistībām pret kreditoriem, par maksātnespējas procesu). ... Fiziskās personas maksātnespējas process ir veids, kā persona, sertificēta maksātnespējas procesa administratora uzraudzībā un maksātnespējas procesu reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā var

¹²⁴ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 13.septembra nolēmums lietā Nr. C16105616

¹²⁵ Rīgas rajona tiesas 2018.gada 13.septembra nolēmums lietā Nr. C33256815

atjaunot savu maksātspēju un pēc saistību dzēšanas procedūras beigām tikt atbrīvota no parādsaistībām. Tomēr šādu tiesisku aizsardzību var baudīt persona, kura pati bijusi godprātīga un uz kuru nevar attiecināt Maksātnespējas likumā noteiktos ierobežojumus.¹²⁶

- 12) Parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā **nav sedzis fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas**. Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2018.gada 10.septembra lietā Nr. C32309316 norādījusi, ka saistību dzēšanas procedūras laikā parādnieks nav pienācīgi pildījis fiziskās personas maksātnespējas procesā viņam ar likumu uzlikto pienākumu segt fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas, konkrēti – nav pienācīgā kārtā un apmērā veicis uzturēšanas izmaksu maksājumus (maksa par komunālajiem pakalpojumiem). Secināms (Maksātnespējas likuma 172.d.1.d., 4.d.4.p., 160.panta 4.punkts), ka uzturēšanas izdevumi ir maksātnespējas procesa netiešās izmaksas un parādniekam bija pienākums pēc saistību dzēšanas plāna apstiprināšanas veikt uzturēšanas izdevumu maksājumus¹²⁷. Tiesas ieskatā šāda parādnieka rīcība būtiski apgrūtinājis maksātnespējas procesa efektīvu norisi.
- 13) Parādnieks **nesadarbojas** ar administratoru, tiesu, kreditoriem, **nesniedz ziņas un paskaidrojumus** tiesai par pieteikumu utt. (konstatēts vismaz 45% lēmumu). Piemēram, Zemgales rajona tiesa 2018.gada 18.septembra nolēmumā lietā Nr.C15189617 atzinusi, ka parādnieki nav ziņojuši par saistību dzēšanas plānu izpildes kavējošiem apstākļiem ne kreditoriem, ne administratoram, ne tiesai, - nav lūguši grozīt saistību izpildes plānus, tam likumā noteiktā kārtībā. No tā secināms, ka parādnieki nav bijuši godprātīgi savu tiesību īstenošanā un pienākumu izpildē, atbilstoši Civillikuma 1. panta un Civilprocesa likuma 74. panta sestās daļas izpratnē. Likumā noteiktā kārtībā savu tiesību, prasīt grozīt saistību dzēšanas plānus, aizsardzību nav īstenojuši. Nepildot pienākumus, ko uzliek saistību dzēšanas plāni, būtiski aizskāruši kreditora tiesības, no kā iestājas ar likumu noteiktas tiesiskās sekas.¹²⁸

3.3. LR Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi, ar kuriem risināti jautājumi par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu un parādnieka neatbrīvošanu no saistībām

- 1) ***Tiesas pienākums dot vērtējumu pierādījumiem par plāna izpildi.*** LR AT Civillietu departaments 2017.gada 3.februāra lēmumā lietā Nr. SPC-10/2017 norādījis, ka nav pieļaujama saistību dzēšanas procedūras izbeigšana un parādnieka neatbrīvošana no saistībām, nepārbaudot un objektīvi neizvērtējot apstākļus, kuriem ir svarīga nozīme attiecībā uz saistību dzēšanas plāna izpildi. Minētajā lietā Civillietu departaments konstatēja, ka tiesnesis, pārkāpdams Civilprocesa likuma 8. un 97.panta prasības, šiem pierādījumiem (samaksu apliecinājoši dokumenti, kuri liecina - maksājumi ir veikti saistību dzēšanas plānā noteiktajos termiņos un apmērā) nav devis vērtējumu, bet savu atzinumu, ka parādnieks neizpildīja saistību dzēšanas plānu, pamatojis vienīgi ar kreditora - Bankas - izteiktajiem apgalvojumiem.¹²⁹

¹²⁶ Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 6.septembra nolēmums lietā Nr. C21032317

¹²⁷ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 10.septembra nolēmums lietā Nr. C32309316

¹²⁸ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 18.septembra nolēmums lietā Nr. C15189617

¹²⁹ LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 3.februāra lēmums lietā Nr. SPC-10/2017

- 2) ***Tiesas pienākums izvērtēt, vai parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības (izpildījis saistību dzēšanas plānu).*** LR AT Civillietu departaments 2015.gada 27.novembra lēmumā lietā Nr. SPC-27/2015 atzinis, ka nav pieļaujama saistību dzēšanas procedūras izbeigšana sakarā ar saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņa iestāšanos uz administratora pieteikuma pamata, nepieprasot informāciju par saistību dzēšanas plāna izpildi. Proti, tiesai, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, jāizvērtē, vai parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības (izpildījis saistību dzēšanas plānu). Attiecīgi minētajā lietā Civillietu departaments atzina, ka tiesa kļūdaini administratores iesniegto pieteikumu par parādnieces saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu sakarā ar saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņa iestāšanos kvalificējusi kā saistību dzēšanas plāna nepildīšanu, kas savukārt izslēdz parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām. Civillietu departamenta ieskatā, tiesa rīkojusies formāli, jo nav pieprasījusi informāciju par saistību dzēšanas plāna izpildi, lai varētu izlemt jautājumu, vai parādniece atbrīvojama no atlikušajām saistībām, kas ir pretrunā ar Civilprocesa likuma 363.²⁸ panta desmito daļu.¹³⁰
- 3) ***Parādnieka tiesības veikt mazākus maksājumus par saistību dzēšanas plānā norādīto prognozi, ja faktiskie ienākumi ir bijuši mazāki par prognozēto.*** 2017.gada 28.septembra lēmumā lietā Nr. SPC-19/2017 LR AT Civillietu departaments secināja, ka saistību dzēšanas plāns, kurā ir norādīts, ka saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoriem tiks novirzīta viena trešdaļa no parādnieka ienākumiem, ir uzskatāms par izpildītu arī tad, ja parādnieks veicis maksājumus no saviem faktiskajiem ienākumiem, kas bijuši mazāki nekā sākotnēji plānā prognozētie. Šāda atziņa pamatota ar apsvērumu, ka saistību dzēšanas procedūras galvenais mērķis ir, sabalansējot parādnieka un kreditoru intereses, atbrīvot parādnieku no nesegtajām saistībām, ja parādnieks godprātīgi ir novirzījis saistību dzēšanas plānā paredzēto savu ienākumu daļu kreditoru prasījumu daļējai segšanai. Tas nozīmē, ka priekšnoteikums saistību dzēšanas procedūras izbeigšanai un nesegto saistību dzēšanai jeb parādnieka atbrīvošanai no nesegtajām saistībām ir saistību dzēšanas plāna izpilde. Turklāt Civillietu departaments arī norādīja, ka likums neaizliedz parādniekam veikt maksājumu pārrēķinu un labot prognozēs radušos kļūdu.¹³¹
- 4) ***Labticīga parādnieka tiesības novērst kļūdu aprēķinos par kreditoriem maksājamo summu.*** LR AT Civillietu departaments 2017.gada 16.februāra lēmumā lietā Nr. SPC-5/2017 devis vērtējumu situācijai, kad parādniece kreditoru prasījumu segšanai godprātīgi katru mēnesi pārskaitījusi saistību dzēšanas plānā norādīto summu, lai gan viņas ienākumi bija mainīgi, taču, noskaidrojot, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma prasībām kreditoru prasījumu apmierināšanai bija novirzāma viena trešdaļa no parādnieces faktiskajiem ienākumiem, nevis plānā minētā naudas summa konkrētā apmērā, parādniece kļūdu nekavējoties novērsusi, pārskaitot kreditoriem iztrūkstošo naudas summu. Rajona tiesa bija noraidījusi pieteikumu par parādnieka saistību dzēšanas procedūras un maksātnespējas procesa izbeigšanu un atbrīvošanu no saistībām, savukārt Civillietu departaments atcēla rajona tiesas lēmumu, norādot: “Likums neaizliedz

¹³⁰ LR AT Civillietu departamenta 2015.gada 27.novembra lēmums lietā Nr. SPC-27/2015

¹³¹ LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 28.septembra lēmums lietā Nr. SPC-19/2017

parādniekam veikt maksājumu pārrēķinu un labot radušos kļūdu. [...] Tomēr tiesa pamatoti norādījusi, ka Maksātnespējas likumā noteikto prasību neievērošana nav attaisnojama ar likuma nezināšanu. Tāpat ne vienmēr, kad parādnieks vēlāk novērsis konstatēto kļūdu, viņa rīcība būs atzīstama par labticīgu, jo katrā individuālā gadījumā tiesai ir jāvērtē attiecīgās lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi. [...].¹³²

- 5) ***Parādnieka un kreditoru interešu samērošana.*** 2017.gada 16.februāra lēmumā lietā Nr. SPC–5/2017 LR AT Civillietu departaments norādījis arī uz to, ka tiesai, lemjot par fiziskas personas atbrīvošanu vai neatbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā atlikušajām saistībām, rūpīgi jāizvērtē lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi, kā arī samērīgums starp parādnieka un kreditoru interesēm, ievērojot fiziskas personas maksātnespējas procesa mērķi un iesaistīto personu labticību. Civillietu departaments konstatēja, ka tiesa, ievērojot kreditora izteiktos iebildumus, nav vērtējusi, vai trešās personas aizdevumi parādniecei par kopējo summu 35 EUR, nepastāvot pierādījumiem par procentu maksāšanas pienākumu, kreditoru interesēm rada tik ievērojamu kaitējumu, lai liegtu atbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām. Fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir, ievērojot kreditoru mantiskās intereses, sniegt parādniekam otro iespēju – iespēju atjaunot maksāspēju un atgriezties civiltiesiskajā apritē kā pilnvērtīgam tās dalībniekam.(..) Fiziskās personas maksātnespējas process ir paredzēts parādnieka finansiālo problēmu atrisināšanai un kreditoram tas neapšaubāmi ir finansiāli neizdevīgs. Tomēr, ievērojot, ka likumdevējs šādu labvēlību fiziskajām personām ir sniedzis, kreditoriem ir jāvērtē, ka savu prasījumu apmierinājumu tie saņems vienīgi Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā un apmērā.” (*Maksātnespējas administrācijas skaidrojumi un atziņas 2015-2016.05, 69.lpp, pieejams: <http://www.mna.gov.lv/download/756> un Maksātnespējas administrācijas skaidrojumi un atziņas. 2008–2014. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 292.lpp.*).
- 6) ***Parādnieka pienākums veikt kreditoriem maksājumus vienas trešdaļas apmērā no ienākumiem.*** LR AT Civillietu departaments 2016.gada 28.decembra lēmumā lietā Nr. SPC-21/2016 atzina, ka rajona tiesa pamatoti noraidīja parādnieka pieteikumu par parādnieka saistību dzēšanas procedūras un maksātnespējas procesa izbeigšanu un atbrīvošanu no saistībām, jo parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoriem nav novirzījis vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, bet gan tikai veicis saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus, lai gan viņa ienākumi (arī pēc nodokļu nomaksas) bijuši lielāki kā plānā norādītie.¹³³

3.4. Identificētie problēmjautājumi

- 1) **Kreditoru neieinteresētība** - kreditori neseko parādnieku saistību dzēšanas plānu izpildei (pieteikumus tiesā par saistību dzēšanas plāna nepildīšanu kreditori iesniedz 3 mēnešus līdz 4 gadiem pēc tam, kad parādnieks nav uzsācis pildīt vai uzsācis pildīt nepilnīgi plānā norādītās saistības).

¹³² LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 16.februāra lēmums lietā Nr. SPC–5/2017

¹³³ LR AT Civillietu departamenta 2016.gada 28.decembra lēmums lietā Nr. SPC-21/2016

- 2) **Procesa ilgais termiņš** situācijās, kad parādnieks nesniedz pieteikumu tiesā par maksātnespējas procesa izbeigšanu, kreditors neinteresējas un administratoram nav informācijas par plāna izpildi. Nav paredzēta konkrēta kārtība, kā un kas rīkojas, termiņam izbeidzoties.
- 3) Nav noteikts efektīvs **plāna izpildes kontroles mehānisms**.
- 4) **Tiesas kompetence**. Nav konsekvences jautājumā par to, kā jārīkojas tiesai, ja nav saņemti kreditoru vai administratora iebildumi - vai tiesai plāna izpilde ir jāvērtē formāli (maksājumi norādītajā apmērā ir veikti) vai detalizēti jāvērtē maksājumu veikšanu noteiktajos termiņos utt., reizēm izbeidzot procesu parādnieka nebūtisku kļūdu vai pārpratumu dēļ.
- 5) **Minimālās algas pieaugums**. Parādnieks nereti nepareizi interpretē plānā un likumā noteikto pienākumu maksāt 1/3 no minimālās algas, uzskatot, ka tā nosakāma saistību dzēšanas plāna apstiprināšanas brīdī, nevis tieši maksājuma veikšanas brīdī.
- 6) Parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā **nesadarbojas** ar administratoru, tiesu, kreditoriem, neatbild uz pieprasījumiem utt.
- 7) Tiesa konstatējusi, ka gadījumā, ja parādnieka vietā maksājumus veic cita persona, ir konstatējams Maksātnespējas likuma 153.pantā noteiktais ierobežojums (drīzāk varētu būt runa par plāna nepildīšanu vai par atbilstošu ziņu nenorādīšanu plānā).
- 8) Līdzīgi ar citu parādniekam noteikto pienākumu neizpildi, piemēram, jaunas parādsaistības uzņemšanās bez administratora piekrišanas, maksātnespējas procesa izmaksu segšanas pienākuma neizpilde. Šādos gadījumos tiesai un administratoram papildus jāpierāda, ka attiecīgā pārkāpuma izdarīšana būtiski apgrūtina maksātnespējas procesa efektīvu norisi.
- 9) Mainīgu ikmēneša ienākumu gadījumā, vai arī - ja ir daudz kreditori, ik mēnesi jāveic sarežģīts aprēķins vai ekonomiski neattaisnoti maksājumi (bankas komisijas maksājums ir lielāks par kreditoram maksājamo summu). Respektīvi nav pieļauta iespēja mainīgu ienākumu gadījumā, maksāt vidēju maksājumu, reizi, piemēram, ceturksnī / pusgadā, maksājumus izlīdzinot un veicot attiecīgās piemaksas, kā arī nav pieļauta iespēja apvienot vienā maksājumā salīdzinoši mazos maksājumus.

4. Tiesu nolēmumi, ar kuriem maksātnespējas process izbeigts, dzēšot saistību dzēšanas procedūras laikā nesegtas saistības

4.1. Periods no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim

A. Tiesu nolēmumu rezolutīvā daļa. Minētajā laika periodā ir konstatējams, ka būtiski atšķiras tas, ko tiesas norāda nolēmumu rezolutīvajā daļā, lemjot par saistību dzēšanu, un tieši:

- 1) Pabeigt¹³⁴ (3 lietās no 21) vai izbeigt¹³⁵ (18 lietās no 21) saistību dzēšanas procedūru;
- 2) Dzēst parādnieka saistības¹³⁶ (14 lietās no 25) vai atbrīvot parādnieku no atlikušajām saistībām¹³⁷ (8 lietās no 25):
 - a) 14 lietās no 25 lēmuma rezolutīvajā daļā tiek uzskaitīti kreditori, pret kuriem saistības tiek dzēstas;
 - b) 12 lietās no 25 tiek norādīts kreditora prasījuma apmērs, kas tiek dzēsts;
 - c) 3 lietās no 25 tiek norādīts kopējais dzēšamo kreditoru prasījumu apmērs;
 - d) lēmumos lielākoties vispārīgi norādīts, ka tiek dzēstas saistības, kas nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā, vai tiek dzēstas saistības / parādnieks atbrīvots no saistībām, kas norādītas parādnieka saistību dzēšanas plānā (plāna datums vai tā apstiprināšanas datums tiesā norādīts vien 6 lietās no 25);
- 3) Atbrīvot parādnieku no mantas pārdošanas un kreditoru prasījumu apmierināšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām (4 lietās, kas bija uzsāktas un nebija izbeigtas līdz 2010.gada 31.oktobrim);
- 4) Izbeigt saistību dzēšanas procesa laikā nedzēsto saistību piedziņu apturētās izpildu lietvedībās¹³⁸ (6 lietās no 25). Piemēram, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa 2015.gada 12.februāra nolēmumā lietā Nr.C29555212 norādījusi: “Ievērojot fiziskas personas maksātnespējas procesa mērķi - pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta vai ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju, tiesa atzīst, ka ir tiesisks pamats atbrīvot parādnieku no visām atlikušajām saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām, kas nav izpildītas saistību dzēšanas procedūras laikā, izbeidzot apturēto izpildu lietvedību par dzēsto saistību piedziņu.”¹³⁹
- 5) Lūgums par zvērināta tiesu izpildītāja lietvedībā esošās izpildu lietas izbeigšanu noraidīts (3 lietās no 25). Piemēram, Ogres rajona tiesa 2014.gada 4.decembra nolēmumā lietā Nr.C24122109 secinājusi, ka tiesības izbeigt izpildu lietvedību ir tam tiesu izpildītājam, kura lietvedībā atrodas pieteikumā norādītais izpildu dokuments, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 563.panta pirmās daļas 10.punktā un 564.panta pirmajā daļā noteikto, ka izpildu lietvedību pēc ieinteresētās personas lūguma izbeidz tiesu izpildītājs, ja pieņemts tiesas nolēmums par fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, atbrīvojot fizisko personu no tās parāda

¹³⁴ Piem., Tukuma rajona tiesas 2015.gada 16.februāra nolēmums lietā Nr. C37100911

¹³⁵ Piem., Alūksnes rajona tiesas 2014.gada 11.decembra nolēmums lietā Nr. C08013412

¹³⁶ Piem., Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 13.janvāra nolēmums lietā Nr. C29639012

¹³⁷ Piem., Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 29.decembra nolēmums lietā Nr. C30653212

¹³⁸ Piem., Tukuma rajona tiesas 2015.gada 6.februāra nolēmums lietā Nr. C37132410

¹³⁹ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 12.februāra nolēmums lietā Nr. C29555212

saistībām, izņemot izpildu lietvedību par uzturlīdzekļu piedziņu un prasījumiem no neatļautas darbības.¹⁴⁰

- 6) Atzīt, ka maksātnespējīgas fiziskās personas kreditori, kuri līdz saistību dzēšanas plāna sastādīšanai nav pieteikuši savus kreditoru prasījumus, ir zaudējuši savu kreditora statusu un prasījuma tiesības pret parādnieku (1 lietā no 21). Piemēram, Liepājas tiesa 2015.gada 23.februāra nolēmumā lietā Nr. C20310212 secinājusi:
 - a) Tiesa ņem vērā, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 1.pantu likuma mērķis ir veicināt maksātnespējas subjekta maksātspējas atjaunošanu un aizsargāt kreditoru kopuma intereses parādnieka ierobežotas maksātspējas vai maksātnespējas gadījumā. Maksātnespējas procesā zaudēto kreditora statusa un prasījumu tiesību atjaunošana pēc parādnieka maksātspējas atjaunošanas nonāktu pretrunā ar likuma mērķi atjaunot maksātnespējas subjekta maksātspēju.
 - b) Gadījumā, ja maksātnespējas procesā zaudētais parādnieka kreditora statuss un prasījuma tiesības būtu atjaunojamas, parādniekam kļūstot maksātspējīgam, viņa maksātspēja būtu pakļauta tūlītējam riskam, jo kreditora statusu un prasījuma tiesības atguvušās personas būtu tiesīgas pieprasīt no parādnieka saistību izpildi pilnā apjomā. Šādos apstākļos parādnieks tiktu pakļauts atkārtotas maksātnespējas draudiem, bet iepriekšējais maksātnespējas process un tajā sasniegtais rezultāts – atjaunotā maksātspēja izrādītos veltīgi.
 - c) Tiesa uzskata, ka Maksātnespējas likuma 73.panta otrajā daļā norādītās tiesiskās sekas ir saistītas tikai ar parādnieka maksātnespējas procesu. Pretējā gadījumā maksātnespējas procesam maksātspējas atjaunošanas gadījumā nebūtu noteikta un noturīga rezultāta. Minētais neatbilst mērķim, ko likumdevējs izvirzījis Maksātnespējas likuma 1.pantā.
 - d) Ņemot vērā iepriekš minēto un piemērojot judikatūru (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117/2014), tiesa atzīst, ka kreditori, kuri līdz saistību dzēšanas plāna sastādīšanai nav pieteikuši savus kreditoru prasījumus, ir zaudējuši savu kreditoru statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.¹⁴¹
- 7) Noteikt, ka kreditori, kuri līdz maksātnespējas procesa izbeigšanas datumam nav pieteikuši savus kreditoru prasījumus, zaudē prasījuma tiesības pret parādnieku¹⁴² (2 lietās no 25 - procesos, kas bija uzsākti un nebija pabeigti līdz 2010.gada 31.oktobrim).
- 8) Dzēst visus nepieteiktos kreditoru prasījumus, visas nenokārtotās saistības, un nepieteiktās tiesības atzīt par spēkā neesošām¹⁴³ (1 lietā no 25 - procesā, kas bija uzsākts un nebija pabeigts līdz 2010.gada 31.oktobrim);
- 9) Lūgums par nepieteikto prasījumu dzēšanu noraidīts (1 lietā no 25). Proti, Ogres rajona tiesa 2014.gada 4.decembra nolēmumā lietā Nr.C24122109 noraidījusi administratora pieteikumu daļā par nepieteikto kreditoru prasījumu dzēšanu un nepieteikto tiesību atzīšanu par spēkā neesošām, jo lietā nav pierādījumu par nepieteiktiem kreditoru prasījumiem un nepieteiktām tiesībām, kā arī minētie prasījumi ceļami prasības tiesvedības kārtībā;¹⁴⁴
- 10) Izbeigt tiesvedību fiziskās personas maksātnespējas procesa lietā (1 lietā no 25).

¹⁴⁰ Ogres rajona tiesas 2014.gada 4.decembra nolēmums lietā Nr. C24122109

¹⁴¹ Liepājas tiesas 2015.gada 23.februāra nolēmums lietā Nr. C20310212

¹⁴² Ogres rajona tiesas 2014.gada 10.decembra nolēmums lietā Nr. C24070009

¹⁴³ Preiļu rajona tiesas 2015.gada 25.februāra nolēmums lietā Nr. C25064609

¹⁴⁴ Ogres rajona tiesas 2014.gada 4.decembra nolēmums lietā Nr. C24122109

B. Tiesu nolēmumu motīvi jautājumā par saistību dzēšanas plāna izpildi. Vērtējot tiesu nolēmumus, secināms, ka tiesām ir būtiski atšķirīga pieeja jautājumā par to, kā ir konstatējama saistību dzēšanas plāna izpilde, un tieši:

- 1) Lielākoties tiesa par plāna izpildi pārliecinās no parādnieka norēķinu konta izdrukām, pārbaudot, vai maksājumi veikti plānā norādītajā apmērā, nevērtējot ne minimālās algas pieaugumu, ne faktisko ienākumu atbilstību plānā norādītajam (ja lietā nav saņemti administratora vai kreditoru iebildumi);
- 2) Atsevišķos gadījumos parādnieks iesniedzis tiesai pierādījumus, ka sūtījis paziņojumus kreditoriem par saistību dzēšanas plāna izpildi, vienlaikus pievienojot pieteikumam apliecinājumus no kreditoriem par iebildumu neesamību;
- 3) Tikai retos gadījumos tiesa izvērtē, vai, izdarot saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus, parādnieks ir ņēmis vērā valstī noteiktās minimālās algas pieaugumu. Piemēram, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa lietā Nr. C29555212, izvērtējot saņemto parādnieces pieteikumu, pieprasīja papildus pierādījumus tam, ka kopš 2014. gada 1. janvāra parādniece ir veikusi maksājumus atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajā daļā noteiktajam – ne mazāk kā 1/3 apmērā no minimālās algas. Attiecīgi tiesa no pieteikumā norādītā un tam pievienotajiem dokumentiem, papildus iesniegtajiem dokumentiem konstatēja, ka parādniece ir izpildījusi saistību dzēšanas plānā norādītās saistības un arī ievērojusi Maksātnespējas likuma 155.panta ceturto daļu.¹⁴⁵
- 4) Nevienā no analizētajiem tiesu nolēmumiem tiesa nebija pieprasījusi un attiecīgi arī nebija vērtējusi parādnieka ienākumus un tos apliecinošos dokumentus (2 lietās no 25 parādnieks pats pēc savas iniciatīvas bija iesniedzis pierādījumus par ienākumu apmēru);
- 5) Tiesas pieļauj piemaksu izdarīšanu saistību dzēšanas procedūras beigās gadījumos, ja šāda piemaksa izdarāma sakarā ar parādnieka ienākumu vai valstī noteiktās minimālās mēnešalgas pieaugumu saistību dzēšanas procedūras laikā (vismaz 4 lietās no 21):
 - a) Lietā, kur parādniece saistību dzēšanas procedūras beigās veikusi piemaksu kreditoriem, un pieteikumā tiesai lūgusi *viņas kļūdu nevērtēt kā izvairīšanos no saistību izpildes vai ienākumu slēpšanas*, tiesa secina, ka parādniece ir izpildījusi maksājumu saistības pret kreditoru kā to paredz Ventspils tiesas apstiprinātais saistību dzēšanas plāns un izmaiņas minimālās mēnešalgas apmērā;¹⁴⁶
 - b) Ienākumam palielinoties, parādnieks veicis piemaksu par 4 mēnešiem. Šajā lietā tiesa konstatē, ka parādnieks ir nokārtojis visas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā iekļautās un ar Maksātnespējas likumu paredzētās saistības;¹⁴⁷
 - c) Parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā ik mēnesi pārskaitīja kreditoriem plānā norādīto naudas summu – 1/3 no valstī noteiktās minimālās algas mēnesī, kaut parādnieka ienākumi bija vairāk kā divas reizes lielāki. Saistību dzēšanas procedūras beigās pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā parādnieks norāda, ka pēc saistību dzēšanas plānā konstatēto kļūdu pārrēķina tiek veikta trūkstošās starpības EUR 2507,59 EUR samaksa kreditoram. Šajā

¹⁴⁵ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 12.februāra nolēmums lietā Nr. C29555212

¹⁴⁶ Ventspils tiesas 2015.gada 12.februāra nolēmums lietā Nr. C40072411

¹⁴⁷ Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2015.gada 27.janvāra nolēmums lietā Nr. C27192612

lietā tiesa, pārbaudot lietas materiālus, konstatē, ka parādniece ir izpildījusi saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības.¹⁴⁸

C. Tiesu nolēmumu motīvi jautājumā par saistību dzēšanu. Vērtējot analizējamos tiesu nolēmumus, secināms, ka motīvu daļā galvenokārt tiek vērtēta kreditoru iebildumu esamība vai neesamība. Piemēram, Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa 2015.gada 21.janvāra nolēmumā lietā Nr.C28378511 norāda, ka tiesa ir nosūtījusi parādnieka maksātnespējas administratoram un kreditoriem paziņojumu par maksātnespējīgās fiziskās personas pieteikuma par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, dzēšot atlikušās saistības un maksātnespējas procesa izbeigšanu izskatīšanas laiku. Līdz pieteikuma izskatīšanas dienai iebildumi vai paziņojumi nedz no administratora, nedz kreditoriem tiesā nav saņemti. Tādējādi tiesa secina, ka ir pamats atlikušo saistību, kuras nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā, dzēšanai.¹⁴⁹

Savukārt informācija par kreditoriem, kuru prasījumi pēc maksātnespējas procesa izbeigšanas tiek dzēsti, kā arī dzēšamo saistību apmērs (ne katram kreditoram atsevišķi, ne kopsumma) tiesu nolēmumu motīvu daļā lielākoties netiek vērtēts. Turklāt, nedz no nolēmumu rezolutīvās, nedz arī motīvu daļas nav izsecināms, vai dzēstas tiek **kopējās saistības vai tikai neseptie galvenie prasījumi** (izņemot 1 lietā no 25, kur tiesa secina, ka ir dzēšamas parādnieka neizpildītās saistības, kuras nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā saskaņā ar saistību dzēšanas plānu nesegtā galvenā prasījuma apmērā¹⁵⁰).

D. Saistību dzēšamības izvērtējums (Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtā daļa). Analizējot pētāmos nolēmumus, secināms, ka nolēmumos faktiski netiek vērtēts tas, vai saistību dzēšanas plānā norādītās un saistību procedūras laikā nesegtās saistības ir dzēšamas Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtās daļas izpratnē. Proti, tikai vienā no analizētajām lietām, vērtējot saņemtos iebildumus, tiesa norādījusi motivāciju saistību dzēšamībai Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtās daļas izpratnē. Un tieši, lietā bija saņemts parādnieka kreditora maksātnespējīgas SIA administratora iesniegums, kurā norādīts, ka parādnieks nav atbrīvojams no saistībām pret kreditoru, jo tās radušās no neatļautas darbības. Parādnieks, būdams MSIA valdes loceklis, laikā no 2009.gada 1.janvāra līdz 2009.gada 31.decembrim bez jebkāda tiesiska pamata izņēmis no SIA bankas konta naudas līdzekļus 12 963,11 latu apmērā. Minētie fakti konstatēti ar spēkā stājušos tiesas spriedumu. Tomēr tiesa, vērtējot saņemtos iebildumus, norādījusi: “No Rīgas rajona tiesas 2011.gada 17.oktobra spieduma nevar izdarīt viennozīmīgu secinājumu par to, vai konkrētais prasījums uzskatāms par tādu, kas cēlies no neatļautas darbības. Spriedums pamatots vien ar Komerclikuma 169.pantu, un no sprieduma izriet, ka parādnieks, būdams SIA valdes loceklis, savus pienākumus nav pildījis kā krietns un rūpīgs saimnieks, jo nav iesniedzis pierādījumus, ka naudu izlietojis sabiedrības vajadzībām. Civillikuma vispārējie noteikumi par delikttiesisko atbildību paredz trīs civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumus: 1) prettiesiska vainojama rīcība, 2) kaitējuma esamība un 3) cēloniskais sakars starp prettiesisko rīcību un kaitējumu, kas spriedumā nav konstatēti. Šo apstākļu dēļ tiesas ieskatā no sprieduma neizriet, ka SIA prasījums izriet no neatļautas darbības.”¹⁵¹

E. Administratora viedoklis, izbeidzot parādnieka saistību dzēšanas procedūru. Analizējot pētāmos tiesu nolēmumus, secināms, ka 13 lietās no 25 administrators ir informējis tiesu par saistību dzēšanas procedūras norisi (tai skaitā 4 lietas, kurās atbilstoši

¹⁴⁸ Liepājas tiesas 2014.gada 22.decembra nolēmums lietā Nr. C20477211

¹⁴⁹ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2015.gada 21.janvāra nolēmums lietā Nr. C28378511

¹⁵⁰ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 6.janvāra nolēmums lietā Nr. C30795311

¹⁵¹ Rīgas rajona tiesas 2015.gada 13.februāra nolēmums lietā Nr. C33375612

iepriekšējam maksātnespējas regulējumam pienākums iesniegt pieteikumu tiesā bija tieši administratoram):

- 1) visbiežāk tiesa nosūta administratoram (atsevišķos gadījumos arī kreditoriem) paziņojumu par parādnieka pieteikumu un, nesaņemot iebildumus, secina, ka ne kreditoriem, ne administratoram nav iebildumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu un parādnieka atbrīvošanu no saistībām;
- 2) nereti tiesa pieprasa administratora viedokli pēc parādnieka pieteikuma saņemšanas;
- 3) atsevišķos gadījumos administratora atzinums tiek pievienots parādnieka pieteikumam tiesai,
- 4) administrators iesniedz atsevišķu pieteikumu tiesai (papildus parādnieka pieteikumam), pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 165.panta otro daļu.¹⁵²

4.2. Periods no 2015.gada 1.marta

A. Tiesu nolēmumu rezolutīvā daļa. Arī pēc 2015.gada 1.marta ir konstatējams, ka būtiski atšķiras tas, ko tiesas norāda nolēmumu rezolutīvajā daļā, lemjot par saistību dzēšanu, un tieši:

- 1) Dzēst parādnieka saistības¹⁵³ (9 lietās no 25) vai atbrīvot parādnieku no atlikušajām saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām¹⁵⁴ (17 lietās no 25). Turklāt nolēmuma rezolutīvajā daļā tiek izmantoti dažādi formulējumi lēmumam par saistību dzēšanu:
 - a) Atbrīvot parādnieku no neizpildītajām saistībām, kuras norādītas parādnieka saistību dzēšanas plānā;
 - b) Atbrīvot parādnieku no atlikušajām saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām;
 - c) Atbrīvot parādnieku no atlikušajām saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām, dzēšot parādnieka saistības pret kreditoriem;
 - d) Atbrīvot parādnieku no atlikušajām saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām, kuras nav izpildītas saistību dzēšanas procedūras laikā;
 - e) Atbrīvot parādnieku no atlikušajām saistībām, kas nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā;
 - f) Atbrīvot parādnieku no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā;
 - g) Atbrīvot parādnieku no parādu saistībām, kas norādītas saistību dzēšanas plānā, un kas nav izpildītas saistību dzēšanas procedūras laikā, atzīstot tās par dzēstām;
 - h) Dzēst parādnieka saistības, kas nav izpildītas saistību dzēšanas procedūras laikā;
 - i) Dzēst parādnieka saistību dzēšanas plānā norādītās saistības, kas nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā;
 - j) Dzēst parādnieka saistību dzēšanas plānā norādītās atlikušas saistības, kuras nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā;

¹⁵² Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 6.janvāra nolēmums lietā Nr. C30795311

¹⁵³ Piem., Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 12.septembra nolēmums lietā Nr. C30523616

¹⁵⁴ Piem., Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 4.septembra nolēmums lietā Nr. C30474116

- k) Dzēst parādnieka uzņemtās, neizpildītās saistības pret kreditoriem atbilstoši saistību dzēšanas plānam;
 - l) Izbeigt parādnieka saistību dzēšanas procedūru, atbrīvojot parādnieku no atlikušajām saistībām, kas norādītas saistību dzēšanas plānā pēc kreditoru prasījumiem;
 - m) Izbeigt parādnieka saistību dzēšanas procedūru, atbrīvojot parādnieku no atlikušajām saistībām, kas norādītas parādnieka saistību dzēšanas plānā.
- 2) 15 lietās no 25 lēmuma rezolutīvajā daļā tiek uzskaitīti kreditori, pret kuriem saistības tiek dzēstas:
- a) 6 lietās no 25 tiek norādīts kreditora prasījuma apmērs, kas tiek dzēsts;
 - b) vairumā gadījumu lēmumos vispārīgi norādīts, ka tiek dzēstas saistības, kas nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā, vai parādnieks atbrīvots no nesegtajām saistībām, kas norādītas parādnieka saistību dzēšanas plānā (plāna datums vai tā apstiprināšanas datums tiesā norādīts vien 6 lietās no 25).
- 3) Tiesa nolēmj neatbrīvot parādnieku no saistībām, kas norādītas Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtajā daļā, tas ir, no saistībām, kas izriet pēc Uzturlīdzekļu garantijas fonda pieteiktā prasījuma (1 lietā no 25);
- 4) Izbeigt saistību dzēšanas procesa laikā nedzēsto saistību piedziņu apturētās izpildu lietvedībās (6 lietās no 25);¹⁵⁵
- 5) Izbeigt tiesvedību fiziskās personas maksātnespējas procesa lietā (7 lietās no 25).

B. Tiesu nolēmumu motīvi jautājumā par saistību dzēšanas plāna izpildi. Arī tiesu nolēmumos, kas pieņemti pēc 2015.gada 1.novembra, ir konstatējama būtiski atšķirīga pieeja jautājumā par saistību dzēšanas plāna izpildi, un tieši:

- 1) lielākoties par plāna izpildi tiesa pārliecinās no parādnieka norēķinu konta izdrukām (vai maksājumi veikti plānā norādītajā apmērā, nevērtējot ne minimālās algas pieaugumu, ne faktisko ienākumu atbilstību plānā norādītajam) un secinājuma, ka lietā nav saņemti administratora vai kreditoru iebildumi¹⁵⁶:
- a) Ņemot vērā apstākli, ka kreditori saistību dzēšanas plāna izpildes laikā, kā arī saņemot tiesas paziņojumu par parādniecei pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, līdz pieteikuma izskatīšanas dienai, iebildumus nav cēlušies ne parādniecei, ne tiesai, atzīstams, ka parādniece saistību dzēšanas procedūras ietvaros izpildījusi savus pienākumus (Maksātnespējas likuma 160. pants), līdz ar to, izbeidzama saistību dzēšanas procedūra (Maksātnespējas likuma 165. pants). Pēc tiesību normu analogijas, piemērojot Civilprocesa likuma 363.³¹ panta piekto daļu, secināms, ka saistību izpildes plāna izpilde pieņemta bez iebildumiem;¹⁵⁷
 - b) Tiesai nav pamata apšaubīt parādnieka norādīto, ka kreditoru iebildumi par saistību dzēšanas plāna izpildi nav saņemti. Tāpat lietā nav ziņu par to, ka būtu iesniegtas un vēl neizlemtas kādas kreditoru sūdzības par saistību dzēšanas plānu;¹⁵⁸
 - c) Tiesai nav pamata apšaubīt, ka nav saņemti kreditoru iebildumi par saistību dzēšanas plāna izpildi, jo nav iesniegti pierādījumi par pretējo.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Piem., Tukuma rajona tiesas 2015.gada 6.februāra nolēmums lietā Nr. C37132410

¹⁵⁶ Piem., Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 3.septembra nolēmums lietā Nr. C30419314

¹⁵⁷ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 4.septembra nolēmums lietā Nr. C15171316

¹⁵⁸ Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C39054914

¹⁵⁹ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 4.septembra nolēmums lietā Nr. C13067816

- 2) Atsevišķos gadījumos parādnieks iesniedzis tiesai pierādījumus, ka sūtījis paziņojumus kreditoriem par saistību dzēšanas plāna izpildi, uz ko nav saņēmis iebildumus;¹⁶⁰
- 3) Retos gadījumos (5 lēmumos no 25) tiesa ir vērtējusi, vai, izdarot saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus, parādnieks ir ņēmis vērā valstī noteiktās minimālās algas pieaugumu:
 - a) Ņemot vērā minēto, neatkarīgi no perioda, par kuru parādnieks ir saņēmis ienākumus un no saistību dzēšanas plānā paredzētā, palielinoties parādnieka ienākumiem, parādniekam jānovirza kreditoru prasījumu segšanai līdzekļi ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem (ņemot vērā arī izmaiņas minimālās mēnešalgas apmērā saistību dzēšanas plāna izpildes laikā). Minētais izriet no Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtās daļas;¹⁶¹
 - b) Tiesa ņem vērā, ka parādiece labprātīgi palielinājusi ikmēneša maksājumus ar 2018. gada 1. janvāri, kad palielinājusies valstī noteiktā minimālā mēneša alga;¹⁶²
 - c) Atsevišķos gadījumos no tiesas lēmuma nav izsecināms, vai parādnieks, izdarot saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus, ir ņēmis vērā valstī noteiktās minimālās algas pieaugumu;
- 4) No parādniekiem lielākoties netiek pieprasīti un lēmumos netiek vērtēti parādnieka ienākumi un to apliecinājoši dokumenti:
 - a) Tiesai nav pamata apšaubīt parādnieka gūto ienākumu apmēru. Tiesa, izvērtējot kreditoriem veiktos maksājumus, atzīst, ka tie veikti atbilstoši saistību dzēšanas plānam. Tiesai nav ziņu, ka parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā būtu guvis lielākus ienākumus kā paredzēts saistību dzēšanas plānā;¹⁶³
 - b) Tikai dažās lietās secināms, ka parādnieks pieteikumā tiesu ir informējis par ienākumu izmaiņām (vēl retāk – par to pievienojis pierādījumus);
 - c) Vienā no lietām administrators pirms parādnieka pieteikuma iesniegšanas tiesā pieprasījis no parādnieka konta pārskatu, lai pārbaudītu parādnieka kreditoriem veikto maksājumu atbilstību saistību dzēšanas plānam. Pēc pieprasīto dokumentu saņemšanas administrators izvērtēja parādnieka ienākumus, kreditoriem veiktos maksājumus, tai skaitā, ņemot vērā administratora rīcībā esošo informāciju par kreditoru prasījumu proporcijas izmaiņām sakarā ar viena kreditora prasījuma samazināšanos, un konstatēja, ka, ņemot vērā parādnieka faktiski gūtos ienākumus, nepieciešams veikt piemaksu kreditoriem 885,85 EUR apmērā.
- 5) Tiek pieļauta piemaksu izdarīšana saistību dzēšanas procedūras beigās gadījumos, ja šāda piemaksa izdarāma sakarā ar parādnieka ienākumu vai valstī noteiktās minimālās mēnešalgas pieaugumu saistību dzēšanas procedūras laikā;¹⁶⁴
- 6) Tiek pieļauti saistību dzēšanas plānā noteikto maksājumu kavējumi. Piemēram, Rīgas rajona tiesa 2018.gada 7.septembra nolēmumā lietā Nr. C33361613 norādījusi, ka ņem vērā, ka Maksātnespējas procesā no kreditora tiek gaidīta aktīva rīcība attiecībā uz viņa prasījuma apmierināšanu, un lietā nav saņemti kreditoru iebildumi par saistību dzēšanas procedūras norisi. Pie šādiem apstākļiem, lai gan parādnieks pieļāvis saistību dzēšanas plānā noteikto maksājumu kavējumus, tiesas ieskatā maksājumu kavējums šobrīd vairs nav uzskatāms par tik būtisku kā rezultātā

¹⁶⁰ Piem., Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C39054914

¹⁶¹ Rēzeknes tiesas 2018.gada 10.septembra nolēmums lietā Nr. C22023914

¹⁶² Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 18.septembra nolēmums lietā Nr. C68315117

¹⁶³ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 31.augusta nolēmums lietā Nr. C37106516

¹⁶⁴ Piem., Rēzeknes tiesas 2018.gada 10.septembra nolēmums lietā Nr. C26091817

pieņemams lēmums par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu. Tiesas ieskatā pieļautais, taču novērsta saistību dzēšanas plāna izpildes kavējums, nav pietiekams pamats izbeigt saistību dzēšanas procedūru, jo aizskārums pret kreditoriem ir novērsts;¹⁶⁵

- 7) Lietās, kur tiesa pieņem lēmumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, jo parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānu (Maksātnespējas likuma 165.panta pirmās daļas 2.punkts), tiesa motīvu daļā atsaucas uz Maksātnespējas likuma 165.panta pirmās daļas 1.punktu, kas noteic, ka “parādnieks iesniedz tiesai pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, ja viņš pilnā apmērā ir nokārtojis visas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā iekļautās saistības” (7 lietās no 25).¹⁶⁶

C. Tiesu nolēmumu motīvi jautājumā par saistību dzēšanu. Vērtējot analizējamos tiesu nolēmumus, secināms, ka motīvu daļā bieži netiek norādīti kreditori, kuru prasījumi pēc maksātnespējas procesa izbeigšanas tiek dzēsti. Tāpat tiesas bieži lēmumos nenorāda dzēšamo saistību apmēru (ne katram kreditoram atsevišķi, ne kopsummu). Savukārt lietās, kur dzēšamā prasījuma apmērs lēmumā tiek norādīts, no lēmuma nav izsecināms, vai dzēstas tiek kopējās saistības vai tikai neseptie galvenie prasījumi, izņemot divās lietās, kur pieņemti atšķirīgi lēmumi:

- 1) Ņemot vērā fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi - pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta vai ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātpēju, tiesa atzīst, ka ir tiesisks pamats atbrīvot parādnieku no visām atlikušajām saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām, kas nav izpildītas saistību dzēšanas procedūras laikā, izbeidzot apturēto izpildu lietvedību par dzēsto saistību piedziņu. Līdz ar to parādnieks ir atbrīvojams no saistībām, kas sastāv no galvenā parāda pret kreditoriem, kas nav izpildītas saistību dzēšanas procedūras laikā.¹⁶⁷
- 2) No iesniegtā aprēķina redzams, ka atlikušās saistības, kuras nav izpildītas saistību dzēšanas procedūras laikā un kas ir dzēšamas, sastāda EUR 278 255,02, tajā skaitā galvenais prasījums EUR 261 826,51.¹⁶⁸

D. Kreditora statusa zaudēšana. Divās no analizējamajām 25 lietām tiesa motīvu daļā norādījusi informāciju par kreditora statusa zaudēšanu attiecībā uz nepieteiktajiem prasījumiem:

- 1) Tiesa atzīst, ka citi parādniece kreditori, kuri nav izlietojuši Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktā termiņā noteiktās tiesības pieteikt kreditora prasījumus maksātnespējas procesā, zaudējuši kreditora statusu un prasījuma tiesības uz likuma pamata, gan fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, gan pēc tam, kad parādniece ir atbrīvota no saistībām maksātnespējas likuma izpratnē, kā tas noteikts Maksātnespējas likuma 141. pantā, izņemot tie kreditori, kuru prasības nenoilgst Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 1., 2. un 4. punkta izpratnē;¹⁶⁹
- 2) Civilprocesa likuma 363.²⁸ pants, kas noteic jautājumus, kurus tiesa ir tiesīga izlemt maksātnespējas procesa lietā pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa

¹⁶⁵ Rīgas rajona tiesas 2018.gada 7.septembra nolēmums lietā Nr. C33361613

¹⁶⁶ Piem., Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 20.septembra nolēmums lietā Nr. C31356515

¹⁶⁷ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 17.septembra nolēmums lietā Nr. C31228916

¹⁶⁸ Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C39054914

¹⁶⁹ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 4.septembra nolēmums lietā Nr. C15171316

pasludināšanas, un Civilprocesa likuma 363.³⁶ pants, kas noteic jautājumus, kurus tiesa ir tiesīga izlemt, lemjot par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, nenoteic tiesai tiesības izlemt jautājumu par parādnieka kreditoru, kas Maksātnespējas likuma 73.pantā noteiktajā termiņā nav pieteikuši savus prasījumus, prasījuma tiesību zaudēšanu, tāpēc tiesa pieteikumā ietverto parādnieka lūgumu šajā lietā nelemj.¹⁷⁰

E. Saistību dzēšanas izvērtējums (Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtā daļa).
Analizējot pētāmos nolēmumus, secināms, ka nolēmumos lielākoties netiek vērtēts tas, vai saistību dzēšanas plānā norādītās un saistību procedūras laikā nesegtās saistības ir dzēšamas Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtās daļas izpratnē:

- 1) trīs lietās no 25 tiesa norāda, ka lietā nav ziņu par saistību dzēšanas plānā iekļautiem Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtajā daļā norādītiem prasījumiem:
 - a) Lietā nav ziņu, ka saistību dzēšanas plānā iekļauti Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtajā daļā norādītie prasījumi, kas netiek dzēsti pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas, tāpēc dzēšamas visas saistību dzēšanas plānā norādītās atlikušās saistības;¹⁷¹
 - b) No lietas materiāliem un saistību dzēšanas plāna kopumā nav konstatējams, ka parādniecei pastāvētu Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā norādītās saistības pret kādu no kreditoriem, līdz ar to tiesa nekonstatē šķēršļus atbrīvot parādnieci no atlikušajām saistībām, kas norādītas 2017. gada 22. maija fiziskās persona saistību dzēšanas plānā;¹⁷²
- 2) vienā lietā no 25 tiesa, pamatojoties uz paša parādnieka pieteikumā norādīto, attiecībā uz Uzturlīdzekļu garantijas fonda pieteikto prasījumu par uzturlīdzekļu parādu, atzīst, ka parādnieks no šīm saistībām nav atbrīvojams un parāds netiek dzēsts;¹⁷³
- 3) Pārējos lēmumos izvērtējums par to, vai saistību dzēšanas plānā norādītās un saistību procedūras laikā nesegtās saistības nav nedzēšamas atbilstoši Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtajā daļā noteiktajam, netiek ietverts. Piemēram, vienā no lietām vienīgais parādnieka kreditors ir Valsts ieņēmumu dienests, taču tiesa lēmumā nesniedz izvērtējumu par VID prasījuma pamatojumu un tā dzēšamību atbilstoši Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtās daļas nosacījumiem.¹⁷⁴

4.3. LR Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi, ar kuriem risināti jautājumi saistībā ar fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras norisi un parādnieka atbrīvošanu no saistībām

1) Saistību dzēšanas plāna apstiprināšana:

- a) LR AT Civillietu departaments 2018.gada 4.jūlija lēmumā lietā Nr. SPC-7/2018 norādījis, ka tiesai ir jāpārbauda, vai Maksātnespējas likuma 155.panta prasībām un faktiskajiem apstākļiem atbilst saistību dzēšanas plānā noteiktais

¹⁷⁰ Rīgas rajona tiesas 2018.gada 11.septembra nolēmums lietā Nr. C17108913

¹⁷¹ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 20.septembra nolēmums lietā Nr. C31292715

¹⁷² Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 18.septembra nolēmums lietā Nr. C68315117

¹⁷³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 4.septembra nolēmums lietā Nr. C30457717

¹⁷⁴ Kurzemes rajona tiesas 2018.gada 6.septembra nolēmums lietā Nr. C34051415

saistību dzēšanas termiņš un kreditoriem ik mēnesi izmaksājamo līdzekļu apmērs.¹⁷⁵

- b) Savukārt 2016.gada 9.decembra lēmumā lietā Nr. SPC-15/2016 LR AT Civillietu departaments atzinis, ka Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtās daļas noteikumi piemērojami, pastāvot apstākļiem, kas neietilpst minētā panta otrās un trešās daļas normu tiesiskajā sastāvā. Tādējādi tiesnesis, piemērojot Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtās daļas 1.punkta normu un apstiprinot saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu uz vienu gadu, nav pienācīgi izvērtējis lietas faktiskos apstākļus, kā arī nav ņēmis vērā Maksātnespējas likuma 5.panta pirmo daļu, kurā fiziskas personas maksātnespējas process definēts kā tiesiska rakstura pasākuma kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātpēju.¹⁷⁶

2) Saistību dzēšanas plāna grozīšana:

- a) ***Pienākums grozīt plānu.*** LR AT Civillietu departaments 2017.gada 3.februāra lēmumā lietā Nr. SPC-10/2017 atzina, ka fiziskajai personai saistību dzēšanas plāns jāgroza tikai tajos gadījumos, kad fiziskās personas ienākumi palielinās vai samazinās tādā apmērā, ka tas ietekmē saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu, kas noteikts saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155.pantu.¹⁷⁷ Savukārt 2017.gada 28.septembra lēmumā lietā Nr. SPC-19/2017 LR AT Civillietu departaments atzina, ka šīs prasības attiecināmas arī uz gadījumiem, kad parādnieka ikmēneša ienākumi ir mainīgi un var ietekmēt saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu. Tas nozīmē, ka ienākumu gūšanas faktors ir noteicošs fiziskās personas maksātnespējas procesa sekmīgā norisē, proti, parādnieka vēlme pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditora prasījumus un veikt visu nepieciešamo, lai gūtu ienākumus, no kuriem varētu veikt maksājumus kreditoriem. Tomēr, ja ienākumu palielināšanās, tostarp minimālās darba algas likmes paaugstināšanās dēļ, vai samazināšanās nav tik būtiska, lai ietekmētu parādsaistību apmēru, ko fiziskā persona spējīga segt maksātnespējas procesā, un attiecīgi – saistību dzēšanas termiņu, tad grozījumi saistību dzēšanas plānā nav jāveic.¹⁷⁸
- b) ***Parādnieka tiesības lūgt maksātnespējas procesa pagarināšanu un saistību dzēšanas plāna grozīšanu sakarā ar finansiālās situācijas pasliktināšanos.*** LR AT Civillietu departaments ar 2015.gada 29.decembra lēmumu lietā Nr. SPC-0044-15 atcēla rajona tiesas lēmumu lietā, kur tiesā bija iesniegts parādnieka pieteikums par maksātnespējas procesa pagarināšanu sakarā ar finansiālās situācijas pasliktināšanos un saistību dzēšanas plāna grozīšanu, samazinot sedzamo saistību apmēru, un kur laikā, kamēr parādniekam tiesa devusi termiņu trūkumu novēršanai iesniegtajā pieteikumā, tiesā iesniegts kreditora pieteikums izbeigt fiziskās personas maksātnespējas procesu sakarā ar plāna nepildīšanu. Šajā lietā Civillietu departaments konstatēja, ka ir pieļauts parādnieka tiesību uz maksātnespējas procesa pagarināšanu aizskārums. Civillietu departaments arī atzina, ka konkrētajā gadījumā tiesas lēmumu, neesot argumentācijai par lietā pieņemto pierādījumu attiecināmību

¹⁷⁵ LR AT Civillietu departamenta 2018.gada 4.jūlija lēmums lietā Nr. SPC-7/2018

¹⁷⁶ LR AT Civillietu departamenta 2016.gada 9.decembra lēmums lietā Nr. SPC-15/2016

¹⁷⁷ LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 3.februāra lēmums lietā Nr. SPC-10/2017

¹⁷⁸ LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 28.septembra lēmums lietā Nr. SPC-19/2017

Maksātnespējas likuma 160. panta pirmās daļas 1.punkta piemērošanā, nevar atzīt par pamatotu. Lai šo jautājumu izlemtu pareizi un taisnīgi, katrs individuāls gadījums prasa rūpīgu izvērtējumu. Citiem vārdiem, tāpat kā izspriežot jebkuru citu civillietu, nolēmumā izdarītajiem secinājumiem jābalstās uz faktisko apstākļu vispusīgu pārbaudi un to juridisko novērtējumu.¹⁷⁹

c) ***Plānu grozīšanas kārtība saistībā ar Maksātnespējas likuma grozījumiem 155.pantā attiecībā uz saistību dzēšanas plāna termiņiem, kas stājās spēkā 2015.gada 1.martā, un kas bija piemērojami arī maksātnespējas procesiem, kur uzsākti līdz 2015.gada 28.februārim:***¹⁸⁰

- (ca) Maksātnespējas likuma Pārejas noteikumu 18. punktā iekļautā atsevišķā norāde par parādnieka pienākumu iesniegt pierādījumus par saistību dzēšanas plāna grozījumu nodošanu visiem kreditoriem nozīmē to, ka kreditori ir jāinformē par plāna grozījumiem. Taču likums neparedz, ka ar šādiem plāna grozījumiem kreditori jāiepazīstina Maksātnespējas likuma 149. pantā noteiktajā kārtībā un viņiem ir tiesības par tiem 15 dienu laikā izteikt iebildumus un priekšlikumus. To ievērojot, tiesas secinājums, ka pieteikums par saistību dzēšanas plāna grozījumu apstiprināšanu neatbilst Maksātnespējas likuma prasībām, jo iesniegts tiesā pirms termiņa, kas noteikts kreditoru iebildumu sniegšanai, ir nepareizs un nevarēja būt pamats pieteikuma noraidīšanai.¹⁸¹
- (cb) Šie nav saistību dzēšanas plāna grozījumi parastā kārtībā, bet ir saistīti tikai ar parādniekam likumā doto iespēju izmantot jauno viņam labvēlīgāko likuma regulējumu.¹⁸²

3) **Saistību dzēšanas plāna izpilde:**

- a) ***Tiesas pienākums dot vērtējumu pierādījumiem par plāna izpildi – tiesa nevar*** savu atzinumu, ka parādnieks neizpildīja saistību dzēšanas plānu, pamatot vienīgi ar kreditora izteiktajiem apgalvojumiem.¹⁸³
- b) ***Tiesas pienākums izvērtēt, vai parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības (izpildījis saistību dzēšanas plānu) – tiesa nevar*** administratora iesniegto pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu sakarā ar saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņa iestāšanos kvalificēt kā saistību dzēšanas plāna nepildīšanu. Respektīvi, šādā situācijā tiesai, lai varētu izlemt jautājumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, jāpieprasa parādniekam informācija par saistību dzēšanas plāna izpildi, lai varētu izlemt jautājumu, vai parādnieks ir atbrīvojams no atlikušajām saistībām.¹⁸⁴
- c) ***Parādniekam ir tiesības veikt mazākus maksājumus par saistību dzēšanas plānā norādīto prognozi, ja faktiskie ienākumi ir bijuši mazāki par prognozēto.*** Respektīvi, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoriem novirzījis vienu trešdaļu no parādnieka ienākumiem, saistību dzēšanas plāns ir uzskatāms par izpildītu arī tad, ja tie ir mazāki par plānā

¹⁷⁹ LR AT Civillietu departamenta 2015.gada 29.decembra lēmums lietā Nr. SPC-0044-15

¹⁸⁰ LR AT Civillietu departamenta 2016.gada 28.oktobra lēmums lietā Nr. SPC-19-2016, LR AT Civillietu departamenta 2016.gada 29.aprīļa lēmums lietā Nr. SPC-0006-16, LR AT Civillietu departamenta 2016.gada 26.maija lēmums lietā Nr. SPC-7/2016

¹⁸¹ LR AT Civillietu departamenta 2015.gada 23.decembra lēmums lietā Nr. SPC-33/2015

¹⁸² LR AT Civillietu departamenta 2018.gada 6.februāra lēmums lietā Nr. SPC-3/2018

¹⁸³ LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 3.februāra lēmums lietā Nr. SPC-10/2017

¹⁸⁴ LR AT Civillietu departamenta 2015.gada 27.novembra lēmums lietā Nr. SPC-27/2015

prognozētajiem, jo likums neaizliedz parādniekam veikt maksājumu pārrēķinu un labot prognozēs radušos kļūdu.¹⁸⁵

- d) ***Labticīga parādnieka tiesības novērst kļūdu aprēķinos par kreditoriem maksājamo summu*** – ja parādnieka ienākumi ir mainīgi, taču parādnieks kreditoriem veicis plānā norādītos maksājumus, likums neaizliedz parādniekam veikt maksājumu pārrēķinu un labot radušos kļūdu, ja lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi liecina, ka parādnieks ir godprātīgs.¹⁸⁶
- e) ***Parādnieka un kreditoru interešu samērošana*** - tiesai, lemjot par fiziskas personas atbrīvošanu vai neatbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā atlikušajām saistībām, rūpīgi jāizvērtē lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi, kā arī samērīgums starp parādnieka un kreditoru interesēm, ievērojot fiziskas personas maksātnespējas procesa mērķi un iesaistīto personu labticību.¹⁸⁷
- f) ***Parādnieka pienākums veikt kreditoriem maksājumus vienas trešdaļas apmērā no ienākumiem*** – ja parādnieks ir veicis kreditoriem saistību dzēšanas plānā norādītos maksājumus, lai gan viņa ienākumi (arī pēc nodokļu nomaksas) bijuši lielāki kā plānā norādītie (respektīvi, parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoriem nav novirzījis vienu trešdaļu no saviem ienākumiem), parādnieks nav atbrīvojams no saistībām.¹⁸⁸

4) Parādnieka atbrīvošana no saistībām:

- a) ***Atbrīvošana no saistībām attiecināma uz visām parādnieka saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām (izņemot Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtās daļas 4. punktā noteiktajām).*** LR AT Civillietu departaments 2017.gada 3.februāra lēmumā lietā Nr. SPC-10/2017 secina, ka neatbrīvodams parādnieku vienīgi no parādsaistībām pret banku un atjaunodams prasījuma tiesības tikai vienam kreditoram, tiesnesis nonācis pretrunā ar Maksātnespējas procesa likuma 6.panta 2.punktā nostiprināto kreditoru vienlīdzības principu, kas tādējādi novedis pie parādnieka pārējo kreditoru tiesību aizskārums.¹⁸⁹
- b) ***Tiesiskās sekas, ja parādnieks pēc protesta iesniegšanas pilnībā sedzis nedzēšamās saistības.*** Vairākās lietās Civillietu departaments vērtējis situāciju, kad ir bijis iesniegts protests, jo rajona tiesa, izbeidzot saistību dzēšanas procedūru, pretēji Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtās daļas 4. punktam (*pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti prasījumi no Administratīvo pārkāpumu kodeksā un Krimināllikumā paredzētajiem sodiem, kā arī kompensācija par radīto kaitējumu*), nepamatoti nolēmusi dzēst parādnieka saistības pret Valsts ieņēmumu dienestu (administratīvs sods vai tml.), taču pēc protesta iesniegšanas parādnieks veicis saistību izpildi attiecībā pret Valsts ieņēmumu dienestu un tiesā ir saņemts protesta atsaukums. Minētajās lietās Civillietu departaments nolēmis atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību:
 - (aa) Ir zudis pamats protesta turpmākai virzībai, tādēļ kasācijas tiesvedības ierosināšana atsakāma saskaņā ar Civilprocesa likuma 462.panta otro daļu.¹⁹⁰

¹⁸⁵ LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 28.septembra lēmums lietā Nr. SPC-19/2017

¹⁸⁶ LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 16.februāra lēmums lietā Nr. SPC-5/2017

¹⁸⁷ LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 16.februāra lēmums lietā Nr. SPC-5/2017

¹⁸⁸ LR AT Civillietu departamenta 2016.gada 28.decembra lēmums lietā Nr. SPC-21/2016

¹⁸⁹ LR AT Civillietu departamenta 2017.gada 3.februāra lēmums lietā Nr. SPC-10/2017

¹⁹⁰ LR AT Civillietu departamenta 2018.gada 21.maija Rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SPC-11/2018

- (bb) Valsts ieņēmumu dienesta tiesību aizskārums ir novērsts un ir zudis Civilprocesa likuma 484.pantā noteiktais pamats Rīgas rajona tiesas tiesneša lēmuma protestēšanai.¹⁹¹

4.4. Identificētie problēmjautājumi

- 1) Maksātnespējas likuma 164.panta trešajā un ceturtajā daļā vēl arvien saglabāti termini “saistību dzēšanas procedūras pabeigšana”, kaut citur Maksātnespējas likumā un Civilprocesa likumā paredzēts termins “saistību dzēšanas procedūras izbeigšana”.
- 2) Tiesas izmanto dažādus (dažkārt būtiski atšķirīgus) formulējumus nolēmumu rezolutīvajās daļās.
- 3) Neviennozīmīga tiesu prakse jautājumā par izpildu lietvedību izbeigšanu – dažkārt tiesa lemj par izpildu lietvedību izbeigšanu, bet dažkārt noraida parādnieka lūgumu (norādot, ka lēmuma pieņemšana par izpildu lietvedības izbeigšanu ir zvērināta tiesu izpildītāju kompetencē).
- 4) Lietās, kur tiesa pieņem lēmumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, jo parādnieks ir veicis plānā norādītos maksājumus jeb izpildījis saistību dzēšanas plānu (Maksātnespējas likuma 165.panta pirmās daļas 2.punkts) tiesas motīvu daļā nepareizi atsaucas uz Maksātnespējas likuma 165.panta pirmās daļas 1.punktu, kas noteic, ka “parādnieks iesniedz tiesai pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, ja viņš pilnā apmērā ir nokārtojis visas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā iekļautās saistības”.
- 5) Diskutabls ir jautājums, ciktāl tiesai jāveic pārbaude par to, ka parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānu – piemēram, vai var paļauties uz iebildumu neesamību, jeb tomēr tiesai ir jāvērtē veikto maksājumu atbilstība parādnieka faktiskajiem ienākumiem un pēc savas iniciatīvas jāpārbauda, vai parādnieks ir ņēmis vērā minimālās mēnešalgas pieaugumu. Respektīvi, kā liecina pētāmie tiesu nolēmumi, ja nav saņemti kreditora vai administratora iebildumi, tiesas lielākoties nevērtē, vai, izdarot saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus, parādnieks ir ņēmis vērā valstī noteiktās minimālās algas pieaugumu un, vai parādnieka faktiskie ienākumi nav atšķirušies no plānā norādītajiem.
- 6) Kaut saistību dzēšanas plānos ir norādīts, ka kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem pēc nodokļu samaksas, savukārt Civilprocesa likuma 363.³⁵ panta ceturajā daļā paredz, ka “Pieteikumam par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu parādnieks, kreditors vai administrators pievieno pierādījumus, kas apstiprina pieteikumā norādītos apstākļus”, lielākoties no parādniekiem netiek pieprasīti un lēmumos netiek vērtēti parādnieka ienākumi un to apliecinājoši dokumenti.
- 7) Izvērtējot šos lēmumus kopsakarā ar, piemēram, lēmumiem par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, neatbrīvojot parādnieku no saistībām, konstatējama ļoti

¹⁹¹ LR AT Civillietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa Rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SPC-12/2018

neviennozīmīga attieksme pret kavētiem maksājumiem kreditoriem saistību dzēšanas procedūrā, vienreizēju piemaksu izdarīšanu saistību dzēšanas procedūras beigās gadījumos, ja šāda piemaksa izdarīta sakarā ar parādnieka ienākumu vai valstī noteiktās minimālās mēnešalgas pieaugumu saistību dzēšanas procedūras laikā, un tml. Piemēram, motivējot nolēmumu par saistību dzēšanu, tiesa norāda, ka maksātnespējas procesā no kreditora tiek gaidīta aktīva rīcība attiecībā uz viņa prasījuma apmierināšanu. Attiecīgi, ja lietā nav saņemti kreditoru iebildumi par saistību dzēšanas procedūras norisi, arī tad, ja parādnieks pieļāvis saistību dzēšanas plānā noteikto maksājumu kavējumus, tiesas ieskatā, maksājumu kavējums nav uzskatāms par tik būtisku kā rezultātā pieņemams lēmums par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu. Tiesas ieskatā pieļautais, taču novērsta saistību dzēšanas plāna izpildes kavējums, nav pietiekams pamats izbeigt saistību dzēšanas procedūru, jo aizskārums pret kreditoriem ir novērsts.¹⁹²

- 8) Lēmumos bieži netiek norādīta pilnīga informācija par dzēšamajām saistībām – nedz par kreditoriem, kuru prasījumi pēc maksātnespējas procesa izbeigšanas tiek dzēsti, nedz dzēšamo saistību apmērs.
- 9) Lietās, kur dzēšamā prasījuma apmērs lēmumā tiek norādīts, no lēmumiem gandrīz nekad nav izsecināms, vai dzēstas tiek plānā norādītās kopējās saistības vai tikai nesegtie galvenie prasījumi. Vēl vairāk – praksē tiek pieņemti pilnībā atšķirīgi lēmumi (vienā, kur tiek dzēsti tikai galvenie prasījumi, otrā – tiek dzēsta galveno un blakusprasījumu kopsumma).
- 10) Tiesa pēc savas iniciatīvas nevērtē plānā norādīto prasījumu dzēšamību, faktiski atstājot to kreditoru un administratora kompetencē un paļaujoties uz viņu iniciatīvu.
- 11) Nav vienota kārtība attiecībā uz administratora viedokļa noskaidrošanu par saistību dzēšanas procedūras norisi. Atsevišķās situācijās tiesa tikai paziņo administratoram par parādnieka pieteikuma saņemšanu un, ja netiek saņemti iebildumi, tiesa uzskata, ka pieteikums ir apmierināms. Savukārt atsevišķās situācijās tiesa pieprasa administratoram sniegt informāciju par saistību dzēšanas procedūras norisi.

¹⁹² Rīgas rajona tiesas 2018.gada 7.septembra nolēmums lietā Nr. C33361613

5. Parādnieka godprātības vērtējums Latvijas tiesu praksē

Pētījuma iepriekšējās nodaļās jau ir norādītas atsauces uz samērā daudziem tiesu nolēmumiem, kuros tiesa ir vērtējusi parādnieka godprātību dažādos aspektos – gan pirms maksātnespējas procesa, gan arī maksātnespējas procesa laikā. Lai gūtu pilnīgāku ieskatu par Latvijas tiesu praksi, šajā pētījuma nodaļā ir norādītas atsauces uz citiem tiesu nolēmumiem, kuros ir vērtēta parādnieka godprātība.

Pamatā ir secināms, ka Latvijas tiesu praksē parādnieka negodprātība lielākoties tiek konstatēta saistībā ar nevēlēšanos (nevis objektīvu nespēju) pildīt saistības, bezatbildīgu vai neapdomīgu saistību uzņemšanos, nepatiesas vai nepilnīgas informācijas sniegšanu un patieso ienākumu slēpšanu. Atsevišķos gadījumos negodprātība tiek saistīta ar mantas slēpšanu vai darījumiem, kas nodara zaudējumus kreditoriem (bieži vien visi minētie pārkāpumi vai vairums no tiem tiek konstatēti vienlaikus).

Kā liecina Latvijas tiesu prakse, parādnieka negodprātība parasti tiek vērtēta:

- 1) atsaucoties uz fiziskās personas maksātnespējas procesa kā tiesību institūta ieviešanas mērķi dot “otro” iespēju godprātīgam parādniekam, kas ekonomisku vai sociālu apstākļu dēļ kļuvis maksātnespējīgs,
- 2) atsaucoties uz Maksātnespējas likuma 130.pantā un/vai 153.pantā noteiktajiem ierobežojumiem (taču norādāms, ka tiesu prakse šo ierobežojumu piemērošanā nereti ir ļoti neviennozīmīga),
- 3) atsaucoties uz labas ticības principu (lielākoties – Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktu, un dažkārt arī Civillikuma 1.pantu).

5.1. Parādnieka godprātības vērtējums, pasludinot fiziskās personas maksātnespējas procesu

Parādnieka godprātīgas vai negodprātīgas rīcības aspekts tiek vērtēts jau pie pieteikuma par maksātnespējas procesa izskatīšanas, tiesai lemjot par to, vai parādnieks atbilst Maksātnespējas likuma 129.pantā noteiktajai maksātnespējas pazīmei. Vairumā gadījumu tiesa ir atzinusi, ka pieteikumā norādītie apstākļi liecina nevis par objektīvām finansiālām grūtībām, bet gan par izvairīšanos nokārtot parādsaistības.

1) Parādnieka ienākumu pietiekamība, lai spētu samaksāt uzņemtās saistības

Piemēram, ar Dobeles rajona tiesas 2014.gada 9.aprīļa nolēmumu lietā Nr. C13034414, tiesa noraidīja fiziskās personas pieteikumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu, jo netika konstatēts, ka ikmēneša maksājumu apmērs pret kreditoriem ir bijis par nesamērīgu ar pieteicēja ienākumiem parādsaistību rašanās periodā.¹⁹³ Šai sakarā tiesa ir analizējusi parādnieka ienākumu apmēru un tā izmaiņas pa gadiem - no pieteikuma un pievienotajiem materiāliem redzams, ka 2007. (Ls 10 198,02 jeb EUR 14 510,48) un 2008.gadā (Ls 11 973,97 jeb EUR 17 037,42) pieteicēja ienākumi bijuši konstanti, bet 2009., 2010., 2011.gadā būtiski samazinājušies, tas ir aptuveni uz pusi, bet savukārt 2012. un 2013.gadā palielinājušies attiecībā pret 2009., 2010., 2011. gadu, gada ienākumu summai sasniedzot aptuveni Ls 7500 jeb EUR 10 671,54.

Tādu pašu pamatojumu, noraidot fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ir izmantojusi arī Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa savā 2014.gada 12.jūnija nolēmumā lietā Nr. C29589214, proti, tiesa ir secinājusi: “lietā nav

¹⁹³ Dobeles rajona tiesas 2014.gada 9.aprīļa nolēmums lietā Nr. C13034414

konstatējami fakti, ka ikmēneša maksājumu apmērs pret kreditoriem (pārējiem kreditoriem, neņemot vērā /pers.F/) ir bijis par nesamērīgu ar parādnieka ienākumiem parādsaistību rašanās periodā. Gandrīz visas saistības, parādnieks ir uzņēmies laika posmā no 2012.-2013.gadam, pastāvot nemainīgam ienākumu apmēram. No pievienotajiem materiāliem redzams, ka 2010.gadā (EUR 10 998,75), 2011.gadā (EUR 11 423,07), 2012.gadā (EUR 11 365,60), 2013.gadā (EUR 11 058,08) parādnieka ienākumi bijuši konstanti.”¹⁹⁴

Parādnieka ienākumu daudzums ir ticis vērtēts arī Dobeles rajona tiesas 2016.gada 28.janvāra lietā Nr. C13029716, kurā tiesa vērtēja, vai no iesniegtajiem pierādījumiem izriet cēlonis, ko kā iemeslu saistību neizpildei ir norādījis parādnieks, proti, ka no 2009.gada ir samazinājušies pieteicēja ienākumi. Tiesa norāda, ka “No /pers. A/ pieteikuma un pievienotajiem materiāliem redzams, ka parādnieka ienākumu apmērs laika posmā no 2008. līdz 2015.gadam (ieskaitot) ir bijis svārstīgs, taču 2013., 2014. un 2015.gadā palielinājies salīdzinājumā ar 2009.gadu, ko atbildētājs norāda kā ienākumu samazinājuma laiku. Ienākumu apmērs palielinājies 2010. un 2011.gadā, atkal samazinājies 2012.gadā. Valsts Ieņēmumu dienesta 2016.gada 4.janvāra izziņa apliecina, ka 2015.gadā, salīdzinājumā ar 2013., 2014.gadu, parādnieka ienākumu apmērs palielinājies.”¹⁹⁵ Līdz ar to tiesa ir konstatējusi, ka no lietā iesniegtajiem pierādījumiem nav konstatējama labticības principa ievērošana no parādnieka puses, secīgi arī nespēja nokārtot parādsaistības Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktā noteiktā labticības principa izpratnē.

Arī civillietā Nr. C28333215¹⁹⁶ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa norādīja, ka brīdinājumi galvniekam vēl paši par sevi nepierāda galvenā parādnieka nespēju izpildīt saistības. Tādējādi atzīstams, ka trūkst pietiekamu pierādījumu par pieteicēja nekavējošu pienākumu izpildīt šīs saistības. Fakts pats par sevi, ka pieteicējam iespējams ir neizpildītas parādsaistības pret kreditoriem, kuras nav norādītas kā konkrētas parādsaistības pret pieteicēju, un kurām iestāties izpildes termiņš, nav apliecinājis, ka pieteicējam ir iestāties arī maksātnespējas stāvoklis piedziņas rezultātā. Lai pasludinātu fiziskās personas maksātnespēju, tiesai jānovērtē ne tikai parādnieka parādsaistību esamība un apjoms, bet arī parādnieka faktiskais finansiālais stāvoklis un spēja izpildīt konkrēti pret viņu vērstās parādsaistības. Kā jau tiesa konstatēja iepriekš, tad pieteicējam ir regulāri, stabili, pietiekami ienākumi, kas kopumā liecina par to, ka pieteicējam ir iespējas un arī pienākums segt vai samazināt parādsaistības, par kurām tas uzņēmies galvot, bez pieteicēja maksātnespējas pasludināšanas. Tiesas ieskatā pieteicēja rīcība faktiski liecina nevis par objektīvām finansiālām grūtībām, bet gan par izvairīšanos nokārtot parādsaistības, kā arī konkrētajā gadījumā Pieteicējs nav pierādījis faktu, ka pēc saistību uzņemšanās viņš nonācis tādās finansiālās grūtībās, kas liegtu viņam nokārtot uzņemtas saistības kaut vai daļām.

2) Parādniekam nelabvēlīgu darījumu noslēgšana

Tiesu praksē ir gadījumi, kad tiesa parādnieka godprātību pie fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vērtē arī caur parādnieka noslēgto darījumu izvērtējumu. Piemēram, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2014.gada 12.jūnija spriedumā lietā Nr. C29589214 tiesa atzina/, ka parādnieks nav rīkojies labā ticībā, jo apzināti ir samazinājis savus iespējamus ienākumus par LVL 89 640. “Tiesa uzskata, ka parādnieks nav rīkojies labā ticībā, jo 2009.gada 6.aprīlī, noslēdzot Cesijas līgumu un Galvojuma līgumu apzināti ir samazinājis savus iespējamus ienākumus par LVL 89 640 un radījis sev papildus saistības LVL 81 000 apmērā. Tiesa uzskata, ka, gadījumā ja parādnieks

¹⁹⁴ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2014.gada 12.jūnija nolēmums lietā Nr. C29589214

¹⁹⁵ Dobeles rajona tiesas 2016.gada 28.janvāra nolēmums lietā Nr. C13029716

¹⁹⁶ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2015.gada 2.septembra spriedums civillietā Nr.C28333215

pats būtu realizējis savas prasījuma tiesības pret /pers. E/ par LVL 89 640 apmērā, tad minētā prasījuma apmierināšanas gadījumā parādnieks, iespējams, būtu atguvis līdzekļus, un nebūtu nonācis finansiālās grūtībās.”¹⁹⁷

3) Maksātnespējas procesa izmantošana ar mērķi izvairīties no savu saistību pildīšanas un uz tā rēķina nepamatoti iedzīvoties

Civillietā Nr.C11104315¹⁹⁸ Cēsu rajona tiesa noraidīja maksātnespējas procesa pieteikumu sakarā ar to, ka pieteikuma izskatīšanas laikā no faktiem par pieteicēja ienākumiem tiesai radās saprātīgas šaubas par to, ka pieteicējs būtu godprātīgs finansiālās grūtībās nonācis parādnieks, kura mantiskais stāvoklis liedz viņam izpildīt uzņemtās saistības. Proti, tiesas ieskatā pieteicēja rīcība liecināja par vēlmi izvairīties no savu saistību izpildes un tā neatbilst Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā noteiktajam maksātnespējas procesa vispārējam labticības principam, jo pieteicējam ilgstošu laiku ir ievērojama apmēra un stabili ienākumi, pieteicējs nebija iesniedzis pierādījumus tam, ka viņa mantiskais stāvoklis būtu viņam liedzis izpildīt savas saistības pret kreditoriem no viņa gribas un spējām neatkarīgu apstākļu dēļ. Tiesas ieskatā pieteicēja ienākumi liecina par to, ka viņam ir iespējas, kā arī pienākums segt vai samazināt savas parādsaistības, nepasludinot viņa maksātnespēju. Pieteicēja negodprātīgo rīcību apliecināja arī fakts, ka pieteicējs laikā, kad nebija veicis ienākuma nodokļu maksājumus valsts budžetā, uzņēmies jaunas saistības, kuras nav pildījis, tādējādi apzināti pasliktinot savu finansiālo stāvokli. Šādu pieteicēja rīcību kopumā tiesa vērtēja kā nevēlēšanos nokārtot savas parādsaistības, nevis kā pieteicēja nonākšanu finansiālās grūtībās objektīvu iemeslu dēļ. Papildus tiesa ņēma vērā apstākli, ka jau iepriekš pieteicējs divas reizes bija iesniedzis maksātnespējas procesa pieteikumus tiesā, kur abos gadījumos tie tika noraidīti.

Dobeles rajona tiesa civillietā Nr.C13029716¹⁹⁹ norādīja, ka no lietā iesniegtajiem pierādījumiem nav konstatējama labticības principa ievērošana no parādnieka puses, secīgi arī nespēja nokārtot parādsaistības Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktā noteiktā labticības principa izpratnē. Proti, konkrētajā lietā pieteicējs nebija pievienojis pierādījumus, kas apliecinātu parādsaistību apmēru pret katru no kreditoriem uz maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas brīdi, kā arī pierādījumus par ienākumiem parādsaistību uzņemšanās laikā, kas, tiesas ieskatā, kopumā liecina par pieteicēja tiesību neizmantošanu labā ticībā, jo neapstiprina parādnieka patieso parādsaistību apmēru uz pieteikuma iesniegšanas brīdi, jo tiesai no iesniegtajiem pierādījumiem nav iespēju samērot veicamo maksājumu apmēru salīdzinot to ar parādnieka ienākumiem, no kā nevar izdarīt nepārprotamu secinājumu, ka maksājumu saistības ir nesamērīgas ar parādnieka ienākumiem.

Līdzīgas atziņas par pieteicēja nevēlēšanos nokārtot savas parādsaistības un par pieteicēja ienākumu apmēra pietiekamību parādsaistību pakāpeniskai samazināšanai ir paudusi arī Cēsu rajona tiesa civillietā Nr.C11089116²⁰⁰, Rīgas rajona tiesa civillietā Nr.C33390617²⁰¹, Dobeles rajona tiesa civillietā Nr.C13076017.²⁰²

Savukārt Ogres rajona tiesas 2015.gada 5.maija spriedumā lietā Nr. C24138715 ir norādījusi, ka konkrētajā gadījumā tiesa nevar viennozīmīgi konstatēt pieteikumā norādīto maksātnespējas pazīmi, jo negūst pārliecību, ka parādnieks ir godprātīgs finansiālās

¹⁹⁷ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2014.gada 12.jūnija nolēmums lietā Nr. C29589214

¹⁹⁸ Cēsu rajona tiesas 2015.gada 16.septembra spriedums civillietā Nr.C11104315

¹⁹⁹ Dobeles rajona tiesas 2016.gada 28.janvāra spriedums civillietā Nr.C13029716

²⁰⁰ Cēsu rajona tiesas 2016.gada 30.augusta spriedums civillietā Nr.C11089116

²⁰¹ Rīgas rajona tiesas 2017.gada 24.februāra spriedums civillietā Nr.C33390617

²⁰² Dobeles rajona tiesas 2017.gada 11.decembra spriedums civillietā Nr.C13076017

grūtībās nonācis parādnieks, kura mantiskais stāvoklis liedz viņam izpildīt saistības pret valsti.²⁰³ Tiesa spriedumā norādījusi: “Tiesas ieskatā no maksātnespējas pieteikumam pievienotā Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 13.decembra sprieduma nepārprotami izriet parādnieka pienākums nomaksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli un pievienotās vērtības nodokli no iegūto materiālo vērtību kopuma (atsavināta virkne īpašumu un kustamā manta, veikta preču piegāde un sniegti pakalpojumi). Cita starpā apgabaltiesa sprieduma punktā [18], norādījusi, ka parādnieks, veicot īpašuma sadalīšanu un sadalīto 12 īpašumu atsavināšanu, guvis ievērojamu peļņu. Arī paša parādnieka pieteikumā uzrādītais nodokļu pamatparāda aprēķināšanas fakts 140 360,16 *euro* apmērā liecina, ka parādnieks guvis ievērojamus ienākumus. Tādejādi atzīstams, ka parādnieks maksātnespējas procesa pieteikumā tiesai sniedzis nepilnīgas ziņas par savu mantisko stāvokli, kas rada pamatu apšaubīt faktu, ka parādnieks ir godprātīgs finansiālās grūtības nonācis parādnieks, kura mantiskais stāvoklis liedz viņam izpildīt saistības pret valsti. Minētās šaubas apstiprina arī jau Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 13.decembra spriedumā izdarītais secinājums, ka parādnieka rīcība, neaprēķinot nodokli no visiem apliekamajiem ienākumiem, neliecina par godprātību attiecībā uz pienākumu aprēķināt un maksāt tiesību normās paredzētos nodokļu maksājumus (*sk. Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 13.decembra spriedumā [4.6] punkts, lietas 23. lapa*).”

Vēlme izvairīties no savu saistību izpildes kā tiesas vērtējumam pakļauts kritērijs atspoguļojas arī Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2018.gada 4.janvāra spriedumā Nr. C29577917, kurā no iesniegtajiem rakstveida pierādījumiem tiesa neguva pārliecību par to, ka pieteicējai nav iespēju izpildīt parādsaistības, jo kredīti ņemti salīdzinoši nesen, pieteicējai ir divas darba vietas un stabili ienākumi, līdz ar to tiesa atzīst, ka nepastāv pierādāmi apstākļi, ka pieteicēja nevarēs nokārtot parādsaistības. Tiesa ir norādījusi, ka “no pieteikumā norādītā secināms, ka, zinot par neizpildītām saistībām, pieteicēja uzņēmās papildus saistības, 2015.gadā noslēdzot kredītkartes līgumu un 2017.gadā aizdevuma līgumu. Uzņemoties saistības, pieteicējai bija zināmi līgumu noslēgšanas nosacījumi, saistību izpildes kārtība, t.sk., termiņi, un viņas ienākumu apmērs. Pieteicēja saistības uzņēmās apzinoties savus ikmēneša ienākumus, tāpat saprotot, ka spēs tās pildīt. Ņemot vērā minēto, tiesai ir saprātīgas šaubas par to, ka pieteicēja ir godprātīga finansiālās grūtībās nonākusi parādniece, kuras mantiskais stāvoklis liedz viņai izpildīt uzņemtās saistības un atzīst, ka šāda pieteicējas rīcība drīzāk liecina par vēlmi izvairīties no saistību izpildes. Tiesas ieskatā vēlme izvairīties no savu saistību izpildes neatbilst Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktā noteiktajam maksātnespējas procesa vispārējam labticības principam, kas nosaka, ka *procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāpilda labā ticībā. Parādnieks un kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai iedzīvotos.*”²⁰⁴

Tomēr tiesu prakse, jautājumā par godprātīgu parādnieka rīcību attiecībā uz objektīvu nespēju norēķināties par savām saistībām vai subjektīvu vēlmi izvairīties no saistību izpildes, ir dažāda. Kā piemēru var minēt gadījumus, kad pirmās instances tiesa, skatot parādnieka pieteikumu par maksātnespējas pieteikuma pasludināšanu, ir analizējusi parādnieka objektīvos un subjektīvos apstākļus, lemjot par pieteikuma noraidīšanu, tomēr apelācijas instances tiesa, atceļot pirmās instances tiesas spriedumu un pasludinot personas maksātnespējas procesu, ir sniegusi skaidrojumu tam, ka “minētie jautājumi par parādnieka mantas stāvokli un sniegtās informācijas patiesumu ir izvērtējami un lemjami procesa gaitā pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas.”

Piemēram, civillietā Nr. C34022218²⁰⁵ Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija apmierināja pieteicēja apelācijas sūdzību un pasludināja fiziskās personas

²⁰³ Ogres rajona tiesas 2015.gada 5.maija nolēmums lietā Nr. C24138715

²⁰⁴ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2018.gada 4.janvāra nolēmums lietā Nr. C29577917

²⁰⁵ Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018.gada 1.marta spriedums civillietā Nr.C34022218

maksātnespējas procesu, jo apgabaltiesas ieskatā jautājumi par parādnieka mantas stāvokli un sniegtās informācijas patiesumu ir izvērtējami un lemjami procesa gaitā pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas. Civillietu tiesas kolēģija atzina, ka pirmās instances tiesa, nepareizi piemērojot Maksātnespējas likuma 129.panta pirmās daļas 1.punktu, nepamatoti noraidījusi pieteikumu un izbeigusi fiziskās personas maksātnespējas procesu. Proti, pirmās instances tiesa nepamatoti vērtējusi apstākļus, kas saskaņā ar Maksātnespējas procesa likumu ir administratora kompetencē un lemjami pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas. Apgabaltiesas ieskatā nepareiza bija pirmās instances tiesas rīcība, vērtējot pieteicēja spēju nokārtot savas parādsaistības, kā arī vērtējot parādnieka godprātību, tajā skaitā, saistību uzņemšanos neilgā laika posmā un saistību uzņemšanos arī pēc darba tiesisko attiecību izbeigšanas.

Līdzīgas atziņas ir paudusi arī Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģa savā 2018.gada 14.septembra nolēmumā lietā Nr. C71207218²⁰⁶, kā arī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2017.gada 3.maija spriedumā lietā Nr. C33386417.²⁰⁷

5.2. Tekošo maksājumu neveikšana pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas (komunālie maksājumi, apsaimniekošanas izdevumi)

Latvijas tiesu praksē parādnieka godprātība tiek vērtēta arī tekošo maksājumu veikšanas kontekstā, pamatā – saistībā ar maksājumiem par komunālajiem pakalpojumiem un apsaimniekošanas izdevumiem, kas ir radušies pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas līdz parādniekam piederošā īpašuma atsavināšanai.

Piemēram, civillietā Nr. C20136516²⁰⁸ Liepājas tiesa norādīja, ka kārtējos apsaimniekošanas un komunālos maksājumus atbildētājai bija jāsedz no divām trešdaļām no saviem ienākumiem, kurus atbildētāja kā maksātnespējīgā fiziskā persona bija tiesīga paturēt sevis uzturēšanai. Maksātnespējas procesa pasludināšana neatbrīvo personu no to izdevumu segšanas, kas personai rodas pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas. Proti, fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas fakts ietekmē vienīgi to parādnieka saistību izpildes un dzēšanas kārtību, kuru izpildes termiņš iestāties līdz maksātnespējas procesa pasludināšanas dienai. Līdz ar to, fiziskās personas maksātnespējas procesa rezultātā, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 164.pantu, tiek dzēstas vienīgi saistību dzēšanas plānā norādītās atlikušās (nesegtās) saistības. Tiesa nolēmumu motivēja arī ar Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktu.

Civillietā Nr.C39123215²⁰⁹ maza apmēra prasību bija cēlusi AS “Latvenergo” par parādu par patērēto elektroenerģiju, kas radies pēc maksātnespējas pasludināšanas, kreditoru pieteikšanās termiņa notecēšanas. Šajā lietā tiesa norādīja, ka Maksātnespējas likuma 161.panta 1.punktā noteikts, ka parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā ir tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas. Tādējādi atbildētājai no iepriekš minētajiem ienākumiem bija jānodrošina parāda samaksa prasītājam. Iepriekš minēto ienākumu izlietojums parāda samaksai nevarēja ietekmēt attiecīgā maksātnespējas procesa kreditoru tiesības saņemt no atbildētājas saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus.

²⁰⁶ Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018.gada 14.septembra nolēmums lietā Nr. C71207218

²⁰⁷ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 3.maija nolēmums lietā Nr. C33386417

²⁰⁸ Liepājas tiesas 2016.gada 6.septembra spriedums civillietā Nr.C20136516

²⁰⁹ Valmieras rajona tiesas 2015.gada 16.decembra spriedums civillietā Nr.C39123215

Līdzīgas atziņas ir paustas arī civillietā Nr.C08048015²¹⁰, civillietā Nr. C08051815²¹¹, civillietā Nr.C20257516²¹², civillietā Nr.C20135417.²¹³

5.3. Nepatiesas vai nepilnīgas informācijas sniegšana

- 1) **Nepatiesas un nepilnīgas informācijas norādīšana maksātnespējas procesa pieteikumā.** Piemēram, Limbažu rajona tiesa ar 2017.gada 21.septembra nolēmumu lietā Nr.C21038317 apmierinājusi maksātnespējas procesa administratora pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu un maksātnespējas procesa izbeigšanu Lietuvas pilsonim, jo parādnieks maksātnespējas procesa pieteikumā tiesai sniedzis nepatiesu informāciju par saistību apmēru, mantu, kreditoriem (tiesai norādīto prasījumu apmērs par gandrīz 2 miljoniem eiro mazāks kā maksātnespējas procesā pieteiktais), ienākumu gūšanas avotiem, kā arī nav savlaicīgi sniedzis administratoram pieprasīto informāciju. Tiesa nolēmumu motivējusi ar apsvērumu, ka parādniekam maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas dienā nevarēja nebūt informācijas par viņa paša mantisko stāvokli, secinot: “Civilprocesa likuma 9.¹ pantā noteikts, ka puses, trešās personas un pārstāvji pārstāvam vārdā sniedz tiesai patiesas ziņas par faktiem un lietas apstākļiem. No Civilprocesa likuma 73.¹panta izriet, ka apzināta nepatiesu ziņu sniegšana par faktiem un lietas apstākļiem uzskatāma par negodprātīgu savu tiesību izmantošanu. Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktā ietverts labas ticības princips, saskaņā ar kuru procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Administratores pieprasītās informācijas nesniegšana, izvairīšanās to iesniegt neliecina par parādnieka godprātību un labticību maksātnespējas procesā. Tiesa piekrīt administratores pieteikumā izteiktajam viedoklim, ka maksātnespējas process un tiesības uz savu parāda saistību dzēšanu piemērojams godprātīgiem parādniekiem. Administratores pieteikumā norādītie fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanas iemesli ir parādnieka nepatiesas informācijas sniegšana par savu mantisko stāvokli, informācijas nesniegšana, savu patieso ienākumu slēpšana, kas tiesas ieskatā ir apzināta rīcība, parādnieka pienākumu nepildīšana bankrota procedūras laikā, kas, tiesas ieskatā, ir ierobežojums turpināt piemērot maksātnespējas procesu.”²¹⁴
- 2) **Nepatiesas informācijas sniegšana maksātnespējas procesa administratoram.** Piemēram, Vidzemes rajona tiesa (Limbažos) ar 2018.gada 7.augusta nolēmumu lietā Nr. C21019118 apmierinājusi maksātnespējas procesa administratora pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu un maksātnespējas procesa izbeigšanu Lietuvas pilsonim, jo parādnieks sniedzis nepatiesu informāciju par saviem norēķinu kontiem. Tiesa šādu parādnieka rīcību atzinusi par mantas un ienākumu slēpšanu no administratora, tādējādi izvairoties pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus. Papildus tiesa, atsaucoties uz policijas sniegto informāciju, konstatējusi, ka parādnieks nedzīvo tā deklarētajā dzīvesvietā, secinot, ka parādnieks ir maldinājis tiesu par savu dzīvesvietu norādot adresi, kurā viņš neuzturas.²¹⁵

²¹⁰ Alūksnes rajona tiesas 2016.gada 13.janvārī spriedums civillietā Nr.C08048015

²¹¹ Alūksnes rajona tiesas 2016.gada 2.marta spriedums civillietā Nr.C08051815

²¹² Liepājas tiesas 2017.gada 6.aprīļa spriedums civillietā Nr.C20257516

²¹³ Liepājas tiesas 2017.gada 20.jūnija spriedums civillietā Nr.C20135417

²¹⁴ Limbažu rajona tiesas 2017.gada 21.septembra nolēmums lietā Nr. C21038317

²¹⁵ Vidzemes rajona tiesas (Limbažos) 2018.gada 7.augusta nolēmums lietā Nr. C21019118

5.4. Patieso ienākumu slēpšana

- 1) **Maksājumu veikšana kreditoriem saistību dzēšanas plānā norādītajā apjomā, lai gan parādniekam faktiski ir bijuši lielāki ienākumi, nekā norādīts plānā.** Piemēram, Rīgas rajona tiesa ar 2018.gada 4.aprīļa nolēmumu lietā Nr.C33319614 izbeigusi saistību dzēšanas procedūru, neatbrīvojot parādnieku no plānā norādītajām saistībām, jo parādnieks saņēmis lielākus ienākumus gan kā plānā norādītos, gan arī kā valstī noteikto minimālo mēneš algu, taču maksājis tikai 1/3 no minimālās mēnešalgas valstī. Nolēmumu tiesa motivējusi: “Parādnieka rīcība vērtējama kā tāda, kas vērsta uz apzināti nepatiesas informācijas sniegšanu par savu mantisko stāvokli un savu patieso ienākumu slēpšanu, kas kopsakarā ar Maksātnespējas likuma 158.panta otrās daļas 2.punkta prasību neievērošanu un saistību dzēšanas plāna neizpildi, ņemot vērā, ka parādnieks nav veicis saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, atbilstoši Maksātnespējas likuma 164.panta otrajā daļā noteiktajam, rada pamatu parādnieka neatbrīvošanai no fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām.”²¹⁶
- 2) **Pretrunīga informācija par parādnieka ienākumiem.** Piemēram, Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa ar 2016.gada 27.septembra nolēmumu lietā Nr. C28287715 apmierinājusi maksātnespējas procesa administratora pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu un maksātnespējas procesa izbeigšanu, jo lietā esošie pierādījumi (VID izziņas) apliecina, ka parādnieks ienākumus negūst, bet pastāv spēkā esošas darba tiesiskās attiecības. Vienlaikus parādnieka sagatavotajā saistību dzēšanas plānā norādīti parādnieka ienākumi valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmērā. Tādējādi tiesa secina, ka parādniekam ir papildus ienākumi, par kuru avotu viņš nav sniedzis informāciju. Tiesa norāda: “tiesa konstatē, ka ir pamats uzskatīt, ka parādnieki slēpj savus patiesos ienākumus, jo parādnieki saistību dzēšanas plānā nav informējuši par papildus ienākumu avotu, lai segtu parādsaistības norādītajā apmērā. Tiesa uzskata, ka parādnieki nav izpratuši maksātnespējas procesa mērķi un viņu darbības liecina, ka viņi maksātnespējas procesa aizsardzību izmanto ļaunprātīgi. .. Izvērtējot iepriekš minēto tiesa secina, ka parādnieki ir veikuši darbības, kas liecina, ka parādnieki ir vēlējušies slēpt no kreditoriem un administratora savus patiesos ienākumus. Tas, ka parādnieki saistību dzēšanas plānā ir norādījuši ienākumu esamību, bet patiesībā to nav, nemaina faktu, ka patiesie ienākumi nav uzrādīti. Maksātnespējas procesa aizsardzību var baudīt personas, kuras ir iekļuvušās finansiālās grūtībās un nespēj savas saistības izpildīt, bet viens no galvenajiem priekšnoteikumiem ir parādnieka vēlme pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditora prasījumus un veikt visu nepieciešamo, lai gūtu ienākumus, no kuriem varētu veikt maksājumus kreditoriem.”²¹⁷

5.5.Mantas atsavināšana pretēji kreditoru interesēm vai slēpšana

- 1) **Informācijas nesniegšana par mantojumu, vilcināšanās ar mantotā īpašuma reģistrēšanu uz parādnieka vārda.** Piemēram, Rīgas rajona tiesa ar

²¹⁶ Rīgas rajona tiesas 2018.gada 4.aprīļa nolēmums lietā Nr. C33319614

²¹⁷ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2016.gada 27.septembra nolēmums lietā Nr. C28287715

2017.gada 16.jūnija nolēmumu lietā Nr. C33442016 apmierinājusi maksātnespējas procesa administratora pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu un maksātnespējas procesa izbeigšanu, jo parādniece nesniedza informāciju par mantojumu, bankrota procedūras laikā pārreģistrēja nekustamo īpašumu uz sava vārda (pamatojoties uz mantojuma līgumu) un nākamajā dienā uz citas personas vārda, pamatojoties uz pirkuma līgumu. Tiesa secināja, ka parādnieces rīcība – izvairoties no informācijas un dokumentu iesniegšanas par atstāto mantojumu, atsavinot sev piederošo nekustamo īpašumu un neinformējot administratoru par veikto darījumu un nenododot iegūtos naudas līdzekļus administratorai, ir vērtējama kā sava patiesā mantiskā stāvokļa un ienākumu slēpšana. Turklāt tiesa secināja, ka parādniece, nenorādot maksātnespējas procesa pieteikumā informāciju par mantojumu, jau sākotnēji maldinot tiesu par savu patieso mantisko stāvokli. Tiesa nolēmumā atsaukusies arī uz Maksātnespējas likuma 6.panta 8.punktā nostiprināto labticības principu.²¹⁸

- 2) **Ārvalstīs atrodošās mantas atsavināšana.** Piemēram, Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa ar 2017.gada 10.oktobra nolēmumu lietā Nr.C28355616 noraidījusi pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu, jo tiesā saņemti kreditora iebildumi par bankrota procedūra pabeigšanu, kuros norādīts, ka parādnieks ir rīkojies ļaunprātīgi, jo slēpis mantu, tai skaitā formāli atsavinājis dēlam sev piederošos nekustamos īpašumus Krievijā, tādējādi izvairoties no saistību izpildes pret kreditoru. Izvērtējot iebildumus, tiesa konstatē, ka nav tiesiska pamata bankrota procedūru pabeigt, jo tas būtu pretrunā ar Maksātnespējas likuma 1.pantā ietvertā likuma mērķi.²¹⁹
- 3) **Mantas slēpšana.** Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa ar 2017.gada 3.maija nolēmumu lietā Nr. C30631214 apmierināja administratora pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanu un maksātnespējas procesa izbeigšanu, tostarp konstatējot to, ka parādnieks slēpis mantu (ieroci), sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis patiesos ienākumus. Pieteikumā tiesai maksātnespējas procesa administratore bija norādījusi:
 - a) “Administrators norāda, ka maksātnespējas pamatprincipi ir ļaut godīgam, finansiālās grūtībās nonākušam saimnieciskās darbības veicējam tikt atbrīvotam no parādsaistībām un atbildības, kas ir viņa finansiālo grūtību rezultāts, nodrošinot parādnieka mantas – aktīvu taisnīgu sadalīšanu starp kreditoriem. Fiziskās personas maksātnespējas process prasa aktīvu parādnieka līdzdalību maksātnespējas procesā un paredz pienākumu parādniekam sniegt administratoram nepieciešamās ziņas.
 - b) Fiziskajai personai, vēršoties ar maksātnespējas pieteikumu tiesā, jāapzinās, ka pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas fiziskajai personai saskaņā ar Maksātnespējas likuma normām rodas gan tiesības, gan darbības ierobežojumi, gan arī pienākumi, kuri ir pildāmi labā ticībā. Būtiski norādīt, ka tieši fiziskā persona ir ieinteresēta maksātnespējas rezultātā tikt atbrīvotai no saistībām, nevis maksātnespējas procesa administrators, tiesa vai kreditori. Līdz ar to fiziskajai personai ir aktīvi jālīdzdarbojas maksātnespējas procesa norisē.

²¹⁸ Rīgas rajona tiesas 2017.gada 15.jūnija nolēmums lietā Nr. C33442016

²¹⁹ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2017.gada 10.aprīļa nolēmums lietā Nr. C28355616

- c) Saskaņā ar Maksātnespējas likuma anotāciju (skatīt. <http://www.saeima.gov.lv>) fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura ietvaros tiek realizēta parādnieka manta un segti kreditoru prasījumi, ievērojot kreditoru kopuma intereses. Labticīgam parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tiek dota iespēja tikt atbrīvotam no nenokārtotām saistībām.
- d) Ņemot vērā pieteikumā minētos apstākļus Administratore uzskata, ka Parādnieks nav rīkojies labticīgi un uzskata, ka Parādnieka vienīgais mērķis, iesniedzot maksātnespējas pieteikumu, ir izvairīties no saistību izpildes.”²²⁰

5.6. Parādniekam labvēlīgi tiesu nolēmumi

- 1) **Parādnieks novērš pieļautos pārkāpumus.** Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa ar 2017.gada 11.decembra nolēmumu lietā Nr.C30572117 noraida maksātnespējas procesa administratora pieteikumu par bankrota procedūras un maksātnespējas procesa izbeigšanu. Administrators pieteikumu tiesā iesniedzis, jo parādnieks nesadarbojas, nesniedz savlaicīgi informāciju, nenodod mantu. Parādnieks pēc pieteikuma iesniegšanas izpildījis administratora pieprasījumu, kā arī tiesai paskaidrojis, ka nav rīkojies ļaunprātīgi un apņemas turpmāk savlaicīgi atbildēt uz administratora pieprasījumiem, sniegt visu nepieciešamo informāciju un sadarboties ar administratoru, lai turpinātu maksātnespējas procesu un neradītu zaudējumus kreditoriem. Tādējādi tiesa konstatē, ka parādnieks ir novērsis pieļautos pārkāpumus – ir administratoram sniedzis nepieciešamās ziņas, līdz ar to administratora pieteikums ir noraidāms un turpināma parādnieka bankrota procedūra.²²¹
- 2) **Parādnieka pieļautais pārkāpums nav samērojams ar maksātnespējas procesa izbeigšanu.** Piemēram, Vidzemes rajona tiesa ar 2018.gada 8.augusta nolēmumu lietā Nr.C71152018 noraida maksātnespējas procesa administratora pieteikumu par bankrota procedūras un maksātnespējas procesa izbeigšanu. Pieteikums tika iesniegts, jo parādnieks pēdējo trīs gadu laikā atsavināja mantu (dzīvokli Gulbenes novadā, mopēdu, piekabi u.c.), administratora ieskatā, zem tirgus vērtības. Savukārt saņemtie naudas līdzekļi izlietoti personīgām vajadzībām. Parādnieks sniedzis paskaidrojumus, ka saistībā ar viņam piederējušā uzņēmuma nonākšanu finanšu grūtībās esot ieguvis bezdarbnieka statusu un bijis spiests pārdot mantu, kura pašam nebija nepieciešama. Naudas līdzekļi bija nepieciešami iztikai, veselības problēmu risināšanai (iesniegti pierādījumi), kā arī lai samaksātu valsts nodevu un depozītu maksātnespējas pasludināšanai. Tiesa norāda: “Samērojot kreditoru prasījumu apmēru ar minētajos darījumos iegūto summu, kā arī izvērtējot parādnieka maksātnespējas iestāšanās cēloni, nav nekāda tiesiska pamata uzskatīt, ka tieši šo darījumu noslēgšanas rezultātā būtu iestājusies parādnieka maksātnespēja. ... Attiecībā uz to, ir vai nav darījumu noslēgšanas nodarīti zaudējumi kreditoriem, tiesa atzīst, ka nav strīda par to, ka no darījumiem saņemtie līdzekļi netika nodoti kreditoriem. Taču no tā vien nevar konstatēt zaudējumu nodarīšanas faktu. ... Tiesa atzīst, ka arī maksātnespējas pieteikuma iesniegšanai, t.i. valsts nodevas un depozīta nomaksai ir nepieciešami ievērojami naudas līdzekļi.”²²²

²²⁰ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 3.maija nolēmums lietā Nr. C30631214

²²¹ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 11.decembra nolēmums lietā Nr. C30572117

²²² Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 8.augusta nolēmums lietā Nr. C71152018

- 3) Parādnieka un kreditora interešu samērīgums.** Pamatojoties uz prokurora iesniegto protestu, ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 16.februāra lēmumu lietā Nr.C37101714 (SPC-5/2017)²²³ tika atcelts Tukuma rajona tiesas 2016.gada 7.marta lēmums daļā, ar kuru noraidīts parādnieces pieteikums par viņas atbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā paredzētajām atlikušajām saistībām, un pieteikums šajā daļā nodots jaunai izskatīšanai. Šajā lietā rajona tiesa nebija rūpīgi izvērtējusi lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, no kuriem bija redzams, ka parādniece ir izpildījusi saistību dzēšanas plānu un veikusi saistību dzēšanas plānā norādītos maksājumus kreditoriem.

Civillietu departaments secināja, ka tiesa nav noskaidrojusi un izvērtējusi tos likumā noteiktos apstākļus, kuriem ir būtiska nozīme tiesiska un pamatota lēmuma taisīšanā par fiziskās personas atbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām, kā arī nav ievērojusi Civilprocesa likuma 97.panta prasības par pierādījumu vispusīgu, pilnīgu un objektīvu pārbaudi. Šis procesuālo tiesību normu pārkāpums uzskatāms par būtisku, jo novedis pie lietas nepareizas izspriešanas, ar ko nepamatoti personai liegtas tiesības uz saistību dzēšanu Maksātnespējas likumā paredzētajā kārtībā.

Civillietu departaments norādīja, ka tiesai, lemjot par fiziskas personas atbrīvošanu vai neatbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā atlikušajām saistībām, rūpīgi jāizvērtē lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi, kā arī samērīgums starp parādnieka un kreditoru interesēm, ievērojot fiziskas personas maksātnespējas procesa mērķi un iesaistīto personu labticību, kas konkrētajā gadījumā nav izdarīts.

- 4) Mazāku maksājumu veikšana par saistību dzēšanas plānā norādīto (saistībā ar ienākumu samazināšanos).** Pamatojoties uz prokurora iesniegto protestu, ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 28.septembra lēmumu lietā Nr. C33459812 (SKC-19/2017)²²⁴ tika atcelts Rīgas rajona tiesas 2016.gada 26.augusta lēmums daļā, ar kuru noraidīts parādnieka pieteikums par personas atbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā paredzētajām atlikušajām saistībām, un pieteikums šajā daļā nodots jaunai izskatīšanai. Protests tika pamatots ar materiālo tiesību normu nepareizu iztulkošanu un piemērošanu. Proti, apstāklis, ka parādnieks ir kļūdījies savās prognozēs par paredzamo ienākumu apmēru un nav veicis attiecīgus grozījumus saistību dzēšanas plānā, nevar būt par pamatu pieteikuma par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu noraidīšanai, jo viņa ienākumi nav nedz samazinājušies, nedz palielinājušies tādā apmērā, lai tas varētu ietekmēt Maksātnespējas likuma 155.pantā noteikto saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu. Tas nozīmē, ka tiesa nav noskaidrojusi un izvērtējusi tos likumā noteiktos apstākļus, kuriem ir būtiska nozīme tiesiska un pamatota lēmuma taisīšanā par fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, kas novedis pie kļūdaina Maksātnespējas likuma 162.panta normu iztulkojuma un lietas nepareizas izspriešanas, ar ko nepamatoti personai liegtas tiesības uz saistību dzēšanu Maksātnespējas likumā paredzētajā kārtībā.

²²³ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 16.februāra lēmums lietā Nr.C37101714 (SPC-5/2017)

²²⁴ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 28.septembra lēmums civillietā Nr.C33459812 (SKC-19/2017)

Civillietu departaments konstatēja, ka tiesa nav pārbaudījusi un objektīvi izvērtējusi faktiskos un tiesiskos apstākļus, kuriem ir svarīga nozīme lietas pareizā izspriešanā, kā arī nepareizi izpratusi tiesību normas, kas reglamentē parādnieka pienākumu sagatavot saistību dzēšanas plāna grozījumus, kad mainījušies viņa ienākumi plāna izpildes laikā.

Civillietu departaments norādīja, ka lietā iesniegtie pierādījumi bija pietiekami, lai atzītu, ka parādnieks saistību dzēšanas procedūras ietvaros kreditoru prasījumu apmierināšanai ir novirzījis ne mazāk kā vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, kā tas arī paredzēts saistību dzēšanas plānā un noteikts likumā. Citi pierādījumi, kas liecinātu par parādnieka negodprātīgu rīcību, tostarp savu patieso ienākumu slēpšanu, lietā nav atrodamā (piemēram, kreditoru lūgums administratoram veikt parādnieka uzraudzību, viņa rīcības pārbaudi).

Ienākumu gūšanas faktors ir noteicošs fiziskās personas maksātnespējas procesa sekmīgā norisē, proti, parādnieka vēlme pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditora prasījumus un veikt visu nepieciešamo, lai gūtu ienākumus, no kuriem varētu veikt maksājumus kreditoriem. Tomēr, ja ienākumu palielināšanās, tostarp minimālās darba algas likmes paaugstināšanās dēļ, vai samazināšanās nav tik būtiska, lai ietekmētu parādsaistību apmēru, ko fiziskā persona spējīga segt maksātnespējas procesā, un attiecīgi – saistību dzēšanas termiņu, tad grozījumi saistību dzēšanas plānā nav jāveic.

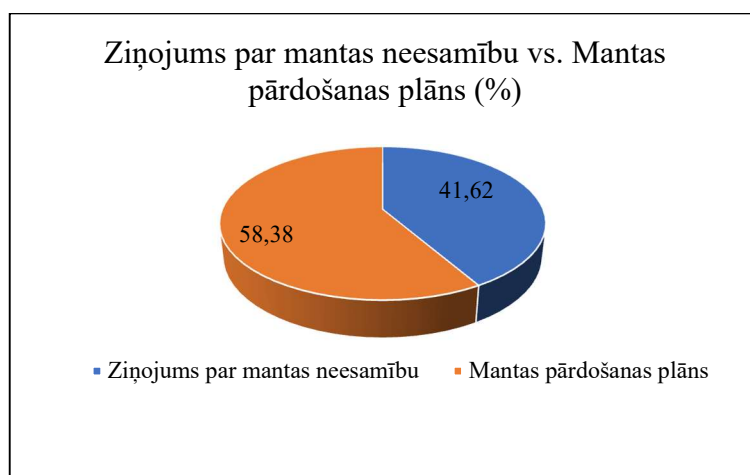
Tā kā no lietai pievienotajiem samaksu apliecinājošiem dokumentiem redzams, ka maksājumi veikti saistību dzēšanas plānā noteiktajos termiņos un apmērā, kā tas pamatoti norādīts protestā, lēmumā izdarītais secinājums, ka parādniekam, mainoties ienākumiem, bija jāgroza saistību dzēšanas plāns, nav balstīts uz pienācīgi noskaidrotiem faktiskajiem apstākļiem un lietā esošo pierādījumu, kā arī samērīguma starp parādnieka un kreditoru interesēm, ievērojot fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi un iesaistīto personu labticību, izvērtējumu, kas novedis pie kļūdainas Maksātnespējas likuma 162.panta normu tiesisko sastāvu veidojošo apstākļu izpratnes un attiecīgi nepamatotiem secinājumiem par tiesas apstiprinātā saistību dzēšanas plāna neizpildīšanu.

II. NODAĻA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESU ANALĪZES REZULTĀTI

1. Dati par fizisko personu maksātnespējas procesiem laika periodā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim

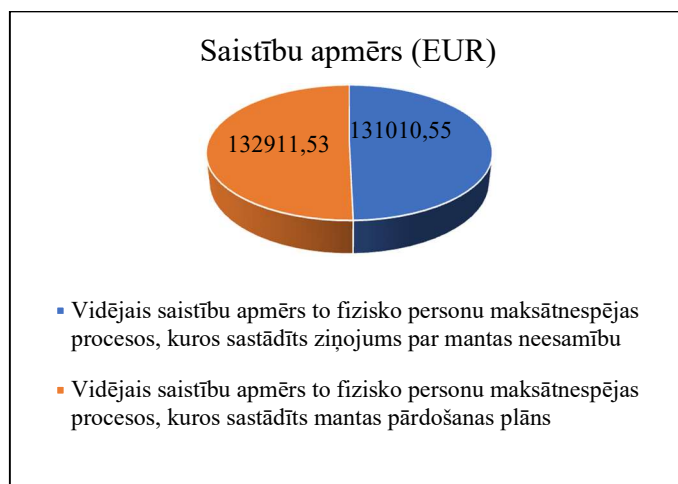
1.1.Fizisko personu maksātnespējas procesu iedalījums atkarībā no tā, vai ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību vai mantas pārdošanas plāns

Procesi	173	
Fizisko personu maksātnespējas procesi, kuros sastādīts ziņojums par mantas neesamību	72	41,62 %
Fizisko personu maksātnespējas procesi, kuros sastādīts mantas pārdošanas plāns	101	58,38 %

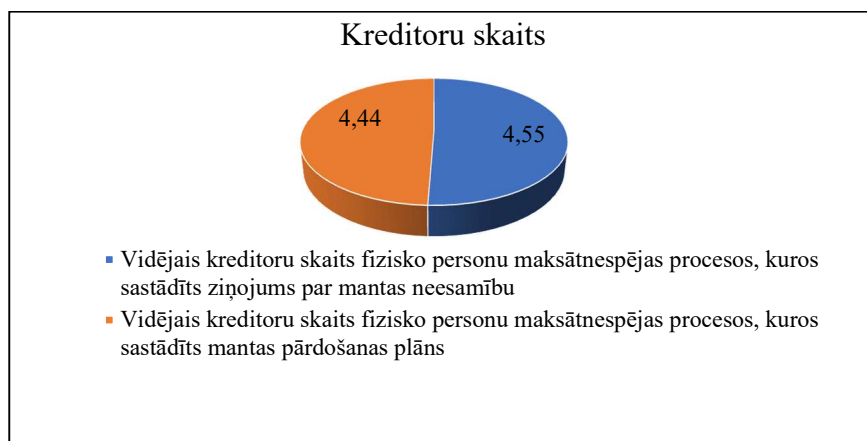
1.2.Saistību apmērs

Vidējais saistību apmērs fizisko personu maksātnespējas procesos, kuros periodā no 01.11.2010. līdz 28.02.2015. ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību (EUR)	Vidējais saistību apmērs fizisko personu maksātnespējas procesos, kuros periodā no 01.11.2010. līdz 28.02.2015. ir sastādīts mantas pārdošanas plāns (EUR)	Vidējais saistību apmērs fizisko personu maksātnespējas procesos laika periodā no 01.11.2010. līdz 28.02.2015. (EUR)
131 010,55	132 911,53	132 141,20
8 122 654,35 (kopējais saistību apmērs)	12 094 949,37 (kopējais saistību apmērs)	20 217 603,72 (kopējais saistību apmērs)

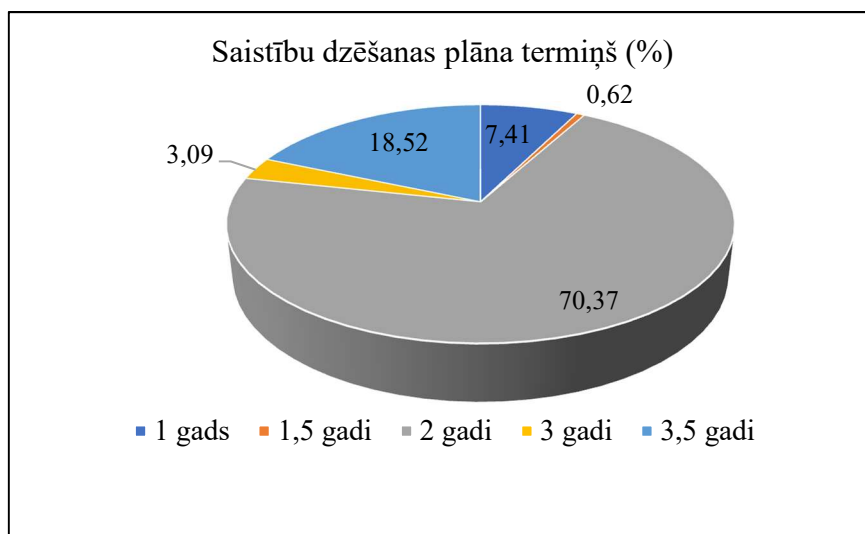
1.3. Kreditoru skaits

Vidējais kreditoru skaits fizisko personu maksātnespējas procesos, kuros laika periodā no 01.11.2010. līdz 28.02.2015. ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību	Vidējais kreditoru skaits fizisko personu maksātnespējas procesos, kuros laika periodā no 01.11.2010. līdz 28.02.2015. ir mantas pārdošanas plāns	Vidējais kreditoru skaits fizisko personu maksātnespējas procesos periodā no 01.11.2010. līdz 28.02.2015.
4,55	4,44	4,49
296 (kopējais skaits)	431 (kopējais skaits)	727 (kopējais skaits)

1.4. Saistību dzēšanas plāna termiņš

Procesu skaits, kuros sastādīts s.dz.plāns	162	
1 gads	12	7,41 %
1 gads un seši mēneši	1	0,62 %
2 gadi	114	70,37 %
3 gadi	5	3,09 %
3 gadi un seši mēneši	30	18,52 %

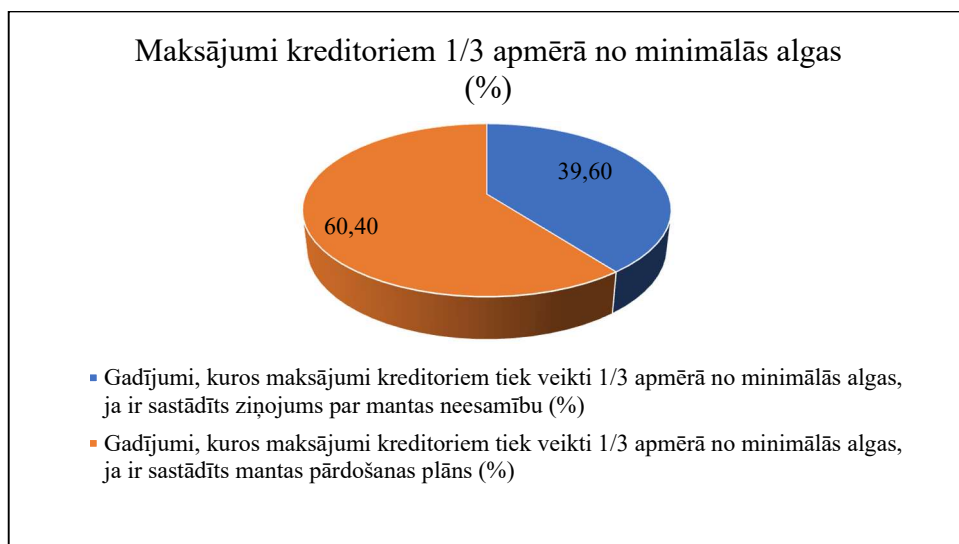

1.5.Kreditoriem maksājamā summa

A. Minimālo maksājumu proporcija maksātnespējas procesos, kuros sastādīts mantas pārdošanas plāns un maksātnespējas procesos, kuros sastādīts ziņojums par mantas neesamību

No analizējamajiem maksātnespējas procesiem 101 maksātnespējas procesā saistību dzēšanas plānā tika paredzēts kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 daļu no minimālās algas. No minētajiem procesiem 40 bija tādi, kuros bija sastādīts ziņojums par mantas neesamību, bet 61 process, kurā bija sastādīts mantas pārdošanas plāns. Attiecīgi no kopējā analizējamo maksātnespējas procesu skaita, kas tika uzsākti laika periodā no 2010. gada 1. novembra līdz 2015. gada 28. februārim, un kuros kreditoriem tika paredzēts veikt minimālos maksājumus, 60,40 % gadījumu tie bija maksātnespējas procesi, kuros parādniekam piederēja manta, bet 39,60 % gadījumu maksātnespējas procesi, kuros parādniekam nepiederēja manta.

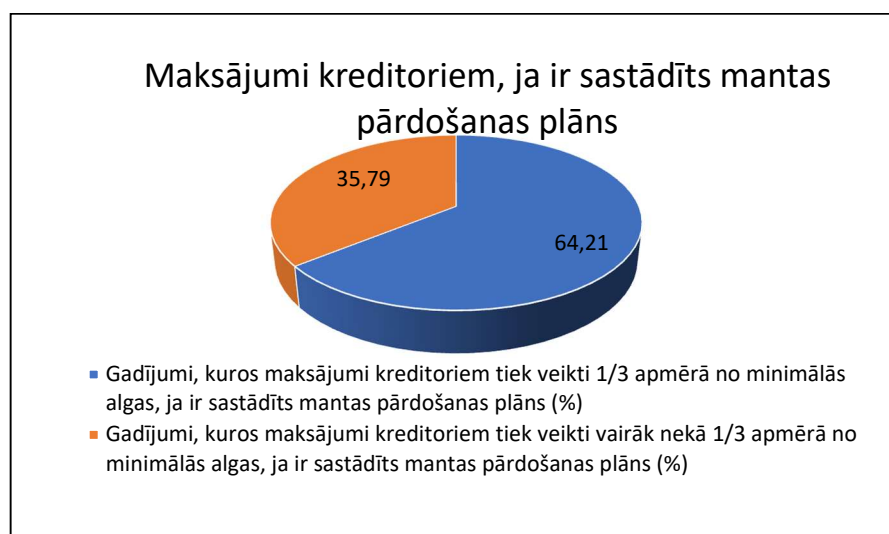
Procesu skaits, kuros paredzēts veikt minimālos maksājumus	101	
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību	40	39,60 %
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts mantas pārdošanas plāns	61	60,40 %

B. Minimālo maksājumu proporcija maksātnespējas procesos, kuros tika sastādīts mantas pārdošanas plāns

Rēķinot proporcionālo attiecību analizējamajos maksātnespējas procesos, kuros ir bijis sastādīts mantas pārdošanas plāns, secināms, ka 64,21 % gadījumu kreditoriem saistību dzēšanas plānā tika paredzēts kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 daļu no minimālās algas, bet 35,79 % gadījumu – maksājumus, kas pārsniedz 1/3 no minimālās algas.

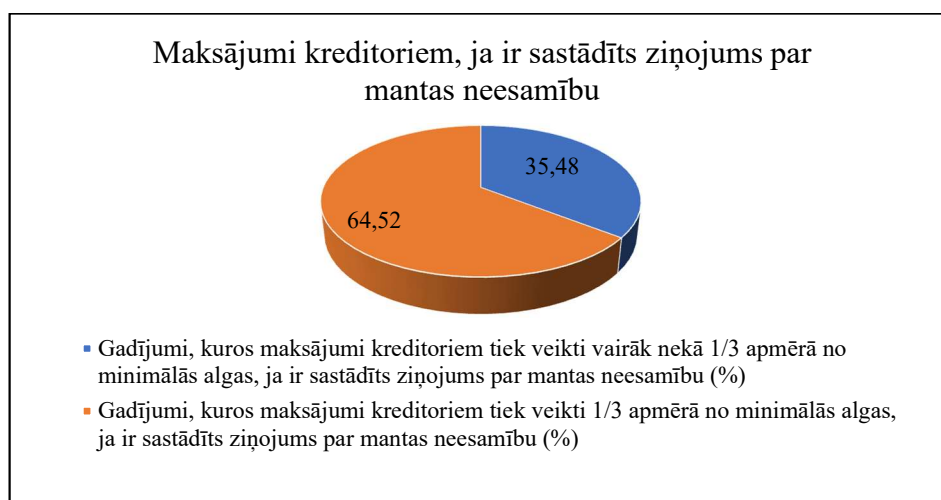
Procesu skaits, kuros sastādīts mantas pārdošanas plāns	95	
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts mantas pārdošanas plāns	61	64,21 %
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti vairāk nekā 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts mantas pārdošanas plāns	34	35,79 %

C. Minimālo maksājumu proporcija maksātnespējas procesos, kuros tika sastādīts ziņojums par mantas neesamību

Rēķinot proporcionālo attiecību analizējamajos maksātnespējas procesos, kuros ir bijis sastādīts ziņojums par mantas neesamību, secināms, ka 64,52 % gadījumu kreditoriem saistību dzēšanas plānā tika paredzēts kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 daļu no minimālās algas, bet 35,48 % gadījumu – maksājumus, kas pārsniedz 1/3 no minimālās algas.

Procesu skaits, kuros sastādīts ziņojums par mantas neesamību	66	
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību	40	64,52 %
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti vairāk nekā 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību	22	35,48 %

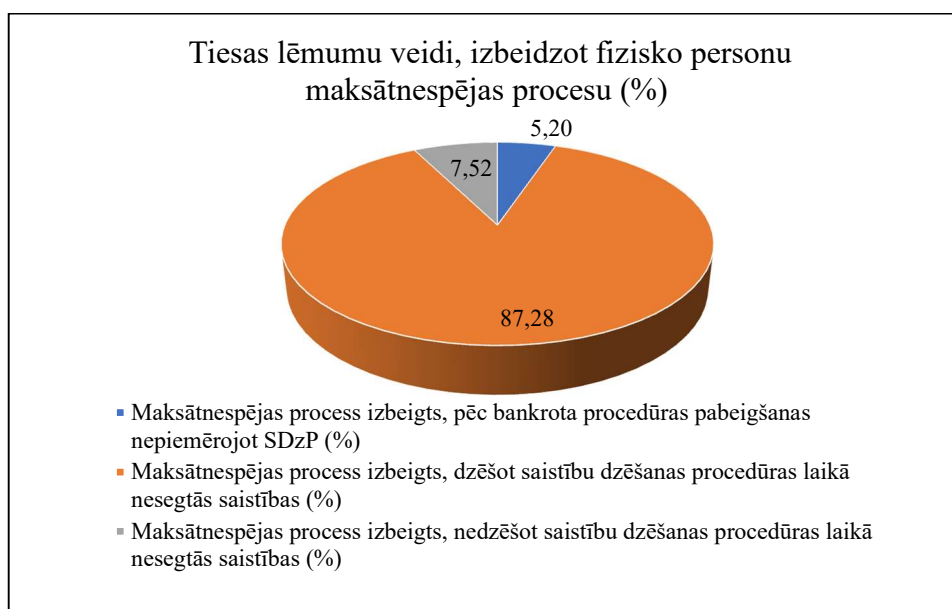
1.6. Parādnieka dzimums

Parādnieku skaits	173	
Parādnieki – sievietes	77	44,51 %
Parādnieki - vīrieši	96	55,49 %

1.7. Tiesas lēmuma būtība

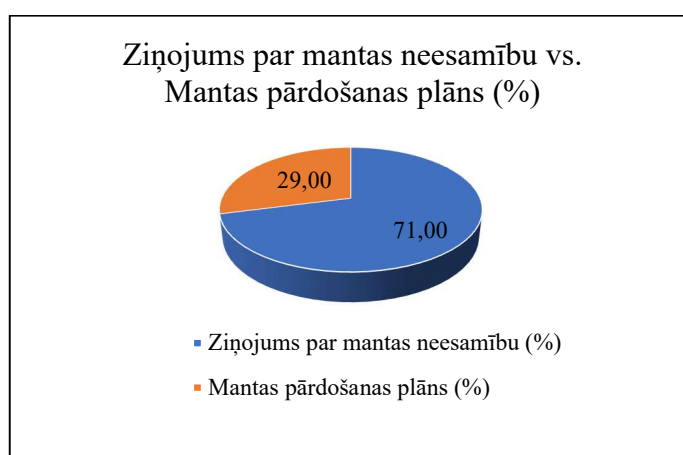
Maksātnespējas process izbeigts, pēc bankrota procedūras pabeigšanas nepiemērojot SDzP (%)	Maksātnespējas process izbeigts, dzēšot SDzP laikā nesegtās saistības (%)	Maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot SDzP laikā nesegtās saistības (%)
5,20	87,28	7,52
9 maksātnespējas procesi	151 maksātnespējas process	13 maksātnespējas procesi

2. Dati par fizisko personu maksātnespējas procesiem laika periodā no 2015.gada 1.marta

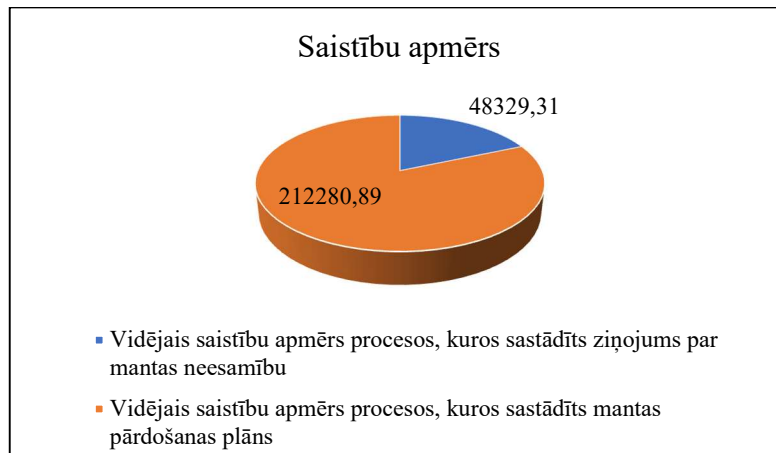
2.1. Fizisko personu maksātnespējas procesu iedalījums atkarībā no tā, vai ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību vai mantas pārdošanas plāns

Procesu skaits	100	
Fizisko personu maksātnespējas procesi, kuros sastādīts ziņojums par mantas neesamību	71	71,00 %
Fizisko personu maksātnespējas procesi, kuros sastādīts mantas pārdošanas plāns	29	29,00 %

2.2. Saistību apmērs

Vidējais saistību apmērs fizisko personu maksātnespējas procesos, kuros laika periodā no 01.03.2015. ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību (EUR)	Vidējais saistību apmērs fizisko personu maksātnespējas procesos, kuros laika periodā no 01.03.2015. ir sastādīts mantas pārdošanas plāns (EUR)	Vidējais saistību apmērs fizisko personu maksātnespējas procesos laika periodā no 01.03.2015.
48 329,31	212 280,89	97 345,76
3 286 392,93 (kopējais saistību apmērs)	6 156 145,95 (kopējais saistību apmērs)	9 442 538,88 (kopējais saistību apmērs)

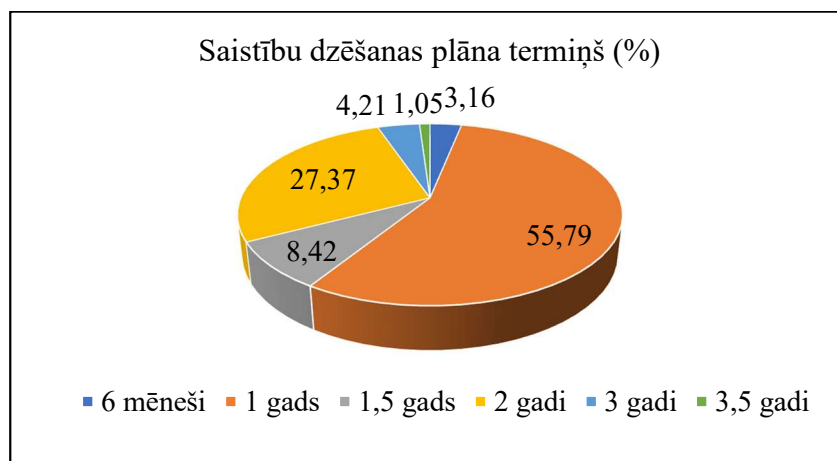
2.3. Kreditoru skaits

Vidējais kreditoru skaits fizisko personu maksātnespējas procesos, kuros laika periodā no 01.03.2015. ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību	Vidējais kreditoru skaits fizisko personu maksātnespējas procesos, kuros laika periodā no 01.03.2015. ir sastādīts mantas pārdošanas plāns	Vidējais kreditoru skaits fizisko personu maksātnespējas procesos periodā no 01.03.2015.
5,34	5,66	5,43
363 (kopējais skaits)	164 (kopējais skaits)	527 (kopējais skaits)

2.4. Saistību dzēšanas plāna termiņš

Procesu skaits, kuros sastādīts s.dz.plāns	95	
6 mēneši	3	3,16 %
1 gads	53	55,79 %
1 gads un seši mēneši	8	8,42 %
2 gadi	26	27,37 %
3 gadi	4	4,21 %
3 gadi un seši mēneši	1	1,05 %

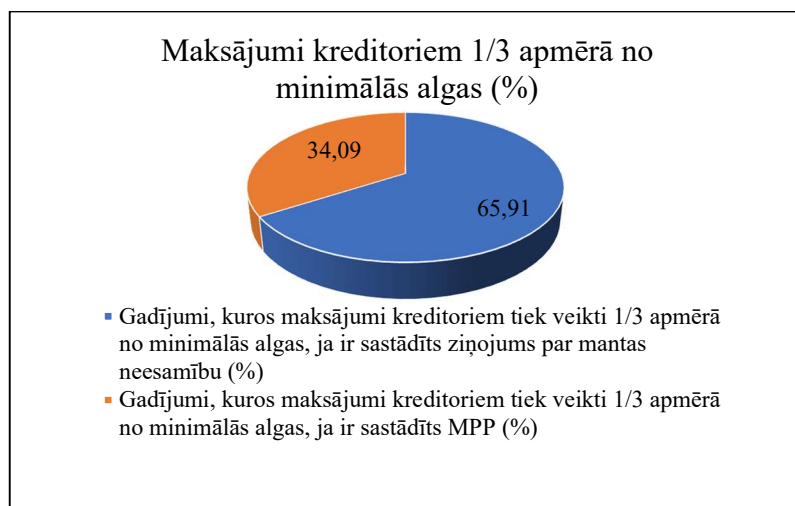

2.5. Kreditoriem maksājamā summa

A. Minimālo maksājumu proporcija maksātnespējas procesos, kuros sastādīts mantas pārdošanas plāns un maksātnespējas procesos, kuros sastādīts ziņojums par mantas neesamību

No analizējamajiem maksātnespējas procesiem 44 maksātnespējas procesos saistību dzēšanas plānā tika paredzēts kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 daļu no minimālās algas. No minētajiem procesiem 29 bija tādi, kuros bija sastādīts ziņojums par mantas neesamību, bet 15 procesi, kurā bija sastādīts mantas pārdošanas plāns. Attiecīgi no kopējā analizējamo maksātnespējas procesu skaita, kas tika uzsākti laika periodā pēc 2015. gada 1. marta, un kuros kreditoriem tika paredzēts veikt minimālos maksājumus, 34,09 % gadījumu tie bija maksātnespējas procesi, kuros parādniekam piederēja manta, bet 65,91 % gadījumu maksātnespējas procesi, kuros parādniekam nepiederēja manta.

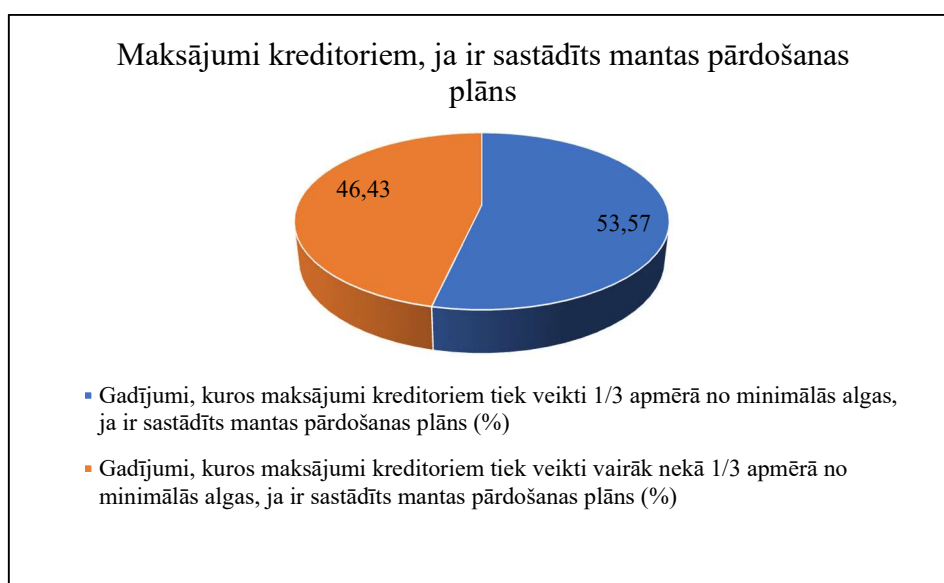
Procesu skaits, kuros paredzēts veikt minimālos maksājumus	44	
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību	29	65,91 %
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts mantas pārdošanas plāns	15	34,09 %

B. Minimālo maksājumu proporcija maksātnespējas procesos, kuros tika sastādīts mantas pārdošanas plāns

Rēķinot proporcionālo attiecību analizējamajos maksātnespējas procesos, kuros ir bijis sastādīts mantas pārdošanas plāns, secināms, ka 53,57 % gadījumu kreditoriem saistību dzēšanas plānā tika paredzēts kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 daļu no minimālās algas, bet 46,63 % gadījumu – maksājumus, kas pārsniedz 1/3 no minimālās algas.

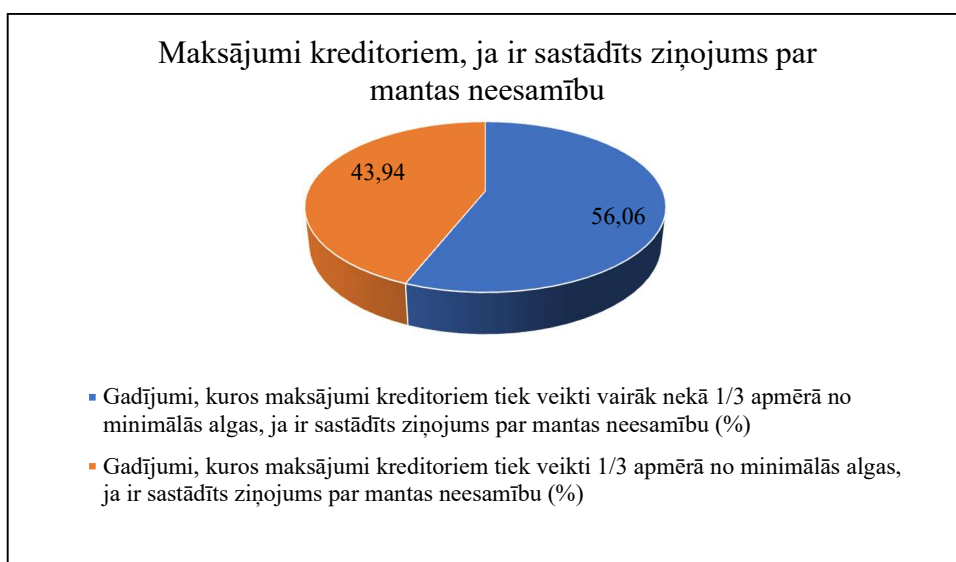
Procesu skaits ar mantas pārdošanas plānu	28	
Gadījumi, kurs maksājumi kreditoriem tiek veikti 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts mantas pārdošanas plāns	15	53,57 %
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti vairāk nekā 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts mantas pārdošanas plāns	13	46,43 %

C. Minimālo maksājumu proporcija maksātnespējas procesos, kuros tika sastādīts ziņojums par mantas neesamību

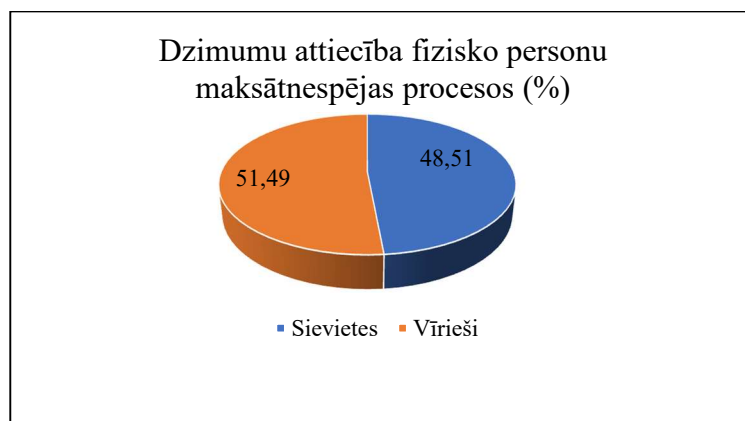
Rēķinot proporcionālo attiecību analizējamajos maksātnespējas procesos, kuros ir bijis sastādīts ziņojums par mantas neesamību, secināms, ka 43,94 % gadījumu kreditoriem saistību dzēšanas plānā tika paredzēts kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 daļu no minimālās algas, bet 56,06 % gadījumu – maksājumus, kas pārsniedz 1/3 no minimālās algas.

Procesu skaits ar ziņojumu par mantas neesamību	66	
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību	29	43,94 %
Gadījumi, kuros maksājumi kreditoriem tiek veikti vairāk nekā 1/3 apmērā no minimālās algas, ja ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību	37	56,06 %

2.6.Parādnieka dzimums

Parādnieku skaits	101	
Parādnieki - sievietes	49	48,51 %
Parādnieki - vīrieši	52	51,49 %

2.7. Tiesas nolēmuma būtība

Maksātnespējas process izbeigts sakarā ar personas nāvi (%)	Maksātnespējas process izbeigts, pēc bankrota procedūras pabeigšanas nepiemērojot SDzP (%)	Maksātnespējas process izbeigts, dzēšot saistību dzēšanas procedūras laikā nesegtās saistības (%)	Maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot saistību dzēšanas procedūras laikā nesegtās saistības (%)
1,00	9,00	82	8,00
1 maksātnespējas process	9 maksātnespējas procesi	82 maksātnespējas process	8 maksātnespējas procesi

3. Secinājumi no maksātnespējas procesu analīzes²²⁵

1. Ir samērā liels parādnieku skaits, kuriem maksātnespējas procesā tiek sastādīts ziņojums par mantas neesamību. Turklāt ir novērojams izteikts pieaugums pēdējo gadu laikā. Un tieši, maksātnespējas procesos, kuri ir uzsākti laika posmā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim, ziņojums par mantas neesamību ir sastādīts 41,62 % gadījumu, bet pēc 2015.gada 1.marta uzsāktajos maksātnespējas procesos jau 71 % gadījumu.

Kopsakarā ar pārējiem statistikas datiem un aptaujas anketām, ir secināms, ka šādas tendences galvenie iemesli ir: (a) nebanku kredītu pieejamības palielināšanās (tā dēvētie “ātrie kredīti”), kurus parasti izmanto personas bez mantas, (b) rūpīgāka kredītņēmēju maksātnespējas izvērtēšana, izsniedzot hipotekāros aizdevumus, (c) nesavlaicīga maksātnespējas procesa uzsākšana (piemēram, maksātnespējas process tiek uzsākts tikai pēc tam, kad piedziņas procesā tiesu izpildītājs ir pārdevis parādniekam piederošo mantu), (d) Maksātnespējas likuma grozījumi, atbilstoši kuriem tiek gatavots ziņojums par mantas neesamību, ja paredzamie ienākumi no parādnieka mantas pārdošanas ir zemāki par maksātnespējas procesa depozītu.

2. Vidējais saistību apmērs maksātnespējas procesos, kuri ir uzsākti laika posmā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim, ir EUR 132 141,20, turklāt procesos, kuros ir ticis sastādīts ziņojums par mantas neesamību vidējais saistību apmērs ir EUR 131 010,55, bet procesos ar mantas pārdošanas plānu – EUR 132 911,53. Līdz ar to secināms, ka laika posmā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim uzsāktajos maksātnespējas procesos ir novērojamas nebūtiskas atšķirības parādnieka saistību apmērā, atkarībā no tā, vai viņa maksātnespējas procesā ir sastādīts mantas pārdošanas plāns vai ziņojums par mantas neesamību.

Būtiski atšķirīga aina ir novērojama maksātnespējas procesos, kuri ir uzsākti pēc 2015.gada 1.marta. Un tieši – šajos procesos vidējais saistību apmērs ir EUR 97 345,76, turklāt procesos, kuros sastādīts ziņojums par mantas neesamību – EUR 48 329,31, bet procesos ar mantas pārdošanas plānu – EUR 212 280,89. Līdz ar to secināms, ka kopš 2015.gada 1.marta ievērojami samazinājies vidējais saistību apmērs maksātnespējas procesos, kuros sastādīts ziņojums par mantas neesamību, savukārt būtiski pieaudzis vidējais saistību apmērs maksātnespējas procesos, kuros sastādīts mantas pārdošanas plāns. Vienlaikus norādāms, ka vidējais saistību apmērs – EUR 48 329,31 - procesos, kuros parādniekam netiek konstatēta manta, ir vērtējams kā ļoti augsts un liecina ne vien par to, ka parādnieki ir neapdomīgi uzņēmušies finansiālās saistības, bet arī nav laikus tās risinājuši.

3. Vidējais kreditoru skaits maksātnespējas procesos, kuri ir uzsākti laika posmā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim, ir 4,49, turklāt procesos, kuros ir ticis sastādīts ziņojums par mantas neesamību vidējais kreditoru skaits ir 4,55, bet procesos ar mantas pārdošanas plānu – 4,44. Līdz ar to secināms, ka minētajā laika posmā uzsāktajos maksātnespējas procesos nedaudz lielāks vidējais kreditoru

²²⁵ Būtiski ņemt vērā, ka pētījuma ietvaros statistiskie dati ir aprēķināti, ņemot vērā datus no analizējamajiem maksātnespējas procesiem. Līdz ar to tie nevar tikt uzskatīti par precīziem statistikas datiem, bet tikai par datiem, kas izriet no analizētajiem maksātnespējas procesiem.

skaitis ir bijis tajos maksātnespējas procesos, kuros tika sastādīts ziņojums par mantas neesamību.

Procesos, kuri ir uzsākti pēc 2015.gada 1.marta ir nedaudz pieaudzis vidējais kreditoru skaits – līdz 5,43, turklāt procesos, kuros sastādīts ziņojums par mantas neesamību, tas ir 5,34, bet procesos ar mantas pārdošanas plānu – 5,66.

Līdz ar to secināms, ka pēc 2015.gada 1.marta ir novērojams vidējā kreditoru skaita pieaugums no 4,49 uz 5,43, turklāt minētajā laika posmā vidēji vairāk kreditoru ir tajos maksātnespējas procesos, kuros sastādīts mantas pārdošanas plāns. Apstāklis, ka tieši procesos, kuros tiek sastādīts mantas pārdošanas plāns, ir lielāks kreditoru skaits, domājams, ir saistīts ar to, ka personas ar mantu ir ekonomiski aktīvākas, taču vienlaikus arī ar zemāku saistību izpildes kultūru. Savukārt fakts, ka pēdējos gados pieaug vidējais kreditoru skaits maksātnespējas procesos, pamatā ir skaidrojams ar ātro kredītu popularitāti un vieglo pieejamību. Vienlaikus jāteic, ka iespējams saistībā ar fiziskās personas maksātnespējas procesa atvieglošanu, ir kritusies arī fizisko personu saistību izpildes kultūra.

4. Laika periodā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim uzsāktajos maksātnespējas procesos izteikts vairums saistību dzēšanas plānu ar 2 gadu termiņu (70,37 %), un samērā daudz – ar 3 gadu un 6 mēnešu termiņu (18,52 %). Tādējādi secināms, ka minētajā laika periodā maksātnespējas process galvenokārt tika piemērots parādniekiem ar saistībām līdz 142 287 *euro*, taču bija arī liels skaits parādnieku ar lielāka apmēra saistībām, kuriem attiecīgi tika piemērots garākais saistību dzēšanas plāna termiņš.

Pēc 2015.gada 1.marta saistībā ar Maksātnespējas likuma grozījumu spēkā stāšanos aina ir ievērojami mainījusies. Un tieši, pēc saistību dzēšanas plāna termiņu liberalizācijas vairums saistību dzēšanas plānu ir ar 1 gada termiņu (55,79 %), samērā daudz – ar 2 gadu termiņu (27,37 %), un arī ar 1 gada un 6 mēnešu termiņu (8,42 %).

Tādējādi secināms, ka šobrīd lielākoties maksātnespējas process tiek piemērots parādniekiem ar saistībām līdz 30 000 *euro*, tomēr ir arī samērā daudz parādnieku ar saistību apmēru amplitūdā no 30 001 līdz 150 000 *euro*. Turklāt, tā kā 8,42 % gadījumu saistību dzēšanas plāna termiņš ir 1 gads un 6 mēneši, secināms, ka maksātnespējas process aizvien vairāk tiek piemērots tādiem parādniekiem, kuru saistību spēj segt vismaz 20 % no saistībām (kas praksē parasti ir saistīts nevis ar lieliem ienākumiem, bet gan ar maza apmēra saistībām.)

5. Kopumā ir vērojams, ka samērā lielā daļā maksātnespējas procesu parādnieki saistību dzēšanas procedūras ietvaros kreditoriem maksā likumā noteikto minimālo likmi – 1/3 daļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas. Un tieši, procesos, kuri uzsākti laika posmā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim, saistību dzēšanas plānā tika paredzēts novirzīt kreditoru prasījumu segšanai maksājumus 1/3 daļas apmērā no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas 64,21 % gadījumu no visiem analizējamajiem maksātnespējas procesiem, kuros bija sastādīts mantas pārdošanas plāns, un 64,52 % gadījumu no visiem analizējamajiem maksātnespējas procesiem, kuros bija sastādīts ziņojums par mantas neesamību.

Pēc 2015.gada 1.marta ir samazinājies to parādnieku skaits, kuru saistību dzēšanas plānā paredzēts veikt minimālos maksājumus. Un tieši – minimālie maksājumi ir noteikti 53,57 % gadījumu no visiem analizējamajiem maksātnespējas procesiem, kuros bija sastādīts mantas pārdošanas plāns, un 43,94 % gadījumu no visiem analizējamajiem maksātnespējas procesiem, kuros bija sastādīts ziņojums par mantas neesamību. Šāda samazinājuma iemesls varētu būt saistīts gan ar to, ka kopumā ir samazinājies ēnu ekonomikas īpatsvars, gan arī ar aktīvāku kreditoru, maksātnespējas procesa administratoru un tiesnešu vēršanos pret negodprātīgiem parādniekiem.

Vienlaikus atzīmējams, ka pēc 2015.gada uzsāktajos maksātnespējas procesos minimālie saistību dzēšanas maksājumi vairāk tiek veikti procesos, kuros ir bijis sastādīts mantas pārdošanas plāns (53,57 % gadījumu) nekā procesos, kuros ir sastādīts ziņojums par mantas neesamību (43,94 %). Šāda statistika liek domāt, ka parādnieki, kuriem bankrota procedūras ietvaros ir pārdota manta, ir mazāk motivēti maksāt kreditoriem saistību dzēšanas procedūras ietvaros.

6. Atbilstoši statistikas datiem 2018.gada 2.ceturksnī Latvijā minimālo algu (vai mazāk) saņēma 17,4 % darbinieku.²²⁶ No vienas puses, starptautisko pētījumu dati liecina, ka fiziskās personas maksātnespējas process pamatā ir aktuāls personām ar salīdzinoši zemiem ienākumiem. Līdz ar to par pieļaujamu būtu uzskatāms tas, ka maksātnespējas procesos parādnieku vidējais ienākumu apmērs ir zemāks par darbinieku vidējo ienākumu apmēru valstī. Tomēr, no otras puses, tā kā šī atšķirība starp statistikas datiem par minimālās algas saņēmējiem un minimālo maksājumu veicējiem fiziskās personas maksātnespējas procesos ir tik būtiska, ir pamats secinājumam par iespējamu parādnieku negodprātību – patieso ienākumu slēpšanu.
7. Analizējamajos periodos ir notikušas izmaiņas statistikas datus par parādnieka dzimumu. Un tieši, laika periodā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim uzsāktajos maksātnespējas procesos 55,49 % gadījumu parādnieks bija vīrietis, bet 44,51 % - sieviete. Savukārt pēc 2015.gada 1.marta uzsāktajos maksātnespējas procesos ir faktiski izlīdzinājusies abu dzimumu proporcija – 51,49 % ir vīrieši, bet 48,51 % sievietes. Līdz ar to secināms, ka Latvijas statistikas dati attiecībā uz parādnieka dzimumu sāk virzīties līdzīgi vispārējai Eiropā novērojamai tendencei, ka fiziskās personas maksātnespējas process lielākoties tiek piemērots sievietēm. Turklāt, piemēram, Lielbritānijas un Zviedrijas statistikas dati liecina, ka parasti tās ir sievietes – vientuļās mātes vai bez ģimenes, kuras gūst zemu ienākumu vai ir bezdarbnieces.²²⁷ Minētā Eiropā novērojamā tendence, kura sāk aktualizēties arī Latvijā, nenoliedzami liek uzdot jautājumu, ciklāl Maksātnespējas likuma regulējums ir atbilstošs šāda tipa parādnieku vajadzībām un finansiālajam stāvoklim.
8. Pārliecinošs vairums uzsāktos maksātnespējas procesu tiek izbeigti, dzēšot parādnieka saistības. Un tieši - maksātnespējas procesos, kuri ir uzsākti laika posmā

²²⁶ Sk.: Centrālā statistikas pārvalde: 2018. gada 2. ceturksnī 64,4 % iedzīvotāju bija nodarbināti. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/nodarbinatiba/meklet-tema/2422-nodarbinatiba-2018-gada-2-ceturksni> [aplūkots 2018.gada 18.oktobrī].

²²⁷ Sk.: Ramsay I. Personal Insolvency in the 21st Century. A Comparative Analysis of the US and Europe. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017, p.102, 142.

no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim, 87,28 % gadījumu tiesa ir lēmusi dzēst saistības, 5,20 % gadījumu - maksātnespējas process izbeigts pēc bankrota procedūras pabeigšanas, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, savukārt 7,51 % gadījumu - maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot atlikušās saistības.

Maksātnespējas procesos, kas uzsākti pēc 2015.gada 1.marta, novērojamas zināmas atšķirības, un tieši, 82,00 % gadījumu tiesa ir lēmusi dzēst saistības, 9 % gadījumu - maksātnespējas process izbeigts pēc bankrota procedūras pabeigšanas, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, savukārt 8 % gadījumu - maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot atlikušās saistības.

Līdz ar to secināms, ka vidēji abos minētajos posmos saistības netiek dzēstas 7-8 % gadījumu, turklāt kopš 2015.gada marta par 5,28 procentpunktiem ir samazinājies to procesu skaits, kuros saistības tiek dzēstas, bet par 3,8 procentpunktiem pieaudzis to procesu skaits, kuros maksātnespējas process izbeigts pēc bankrota procedūras pabeigšanas, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru. Šāda tendence domājams liecina par to, ka kopš 2015.gada 1.marta ir pieaudzis negodprātīgu parādnieku skaits.

III.NODAĻA

APTAUJAS ANKETU REZULTĀTI

Pētījuma ietvaros, ievērojot Tehniskās specifikācijas prasības, tika sagatavota aptaujas anketa (tās teksts saskaņots arī ar Maksātnespējas kontroles dienestu). Aptaujas anketu ir aizpildījuši 148 respondenti, tostarp 49 tiesneši, 75 maksātnespējas procesa administratori, 5 kredītiestāžu pārstāvji un 4 nebanku kredītdevēju pārstāvji, 1 preču tirgotājs uz nomaksu, 9 citu kreditoru pārstāvji, kā arī 5 cita veida personas. Līdz ar to aptauju aizpildījušo respondentu skaits ir pietiekams, lai izdarītu kvalitatīvus un izsvērtus secinājumus par respondentu viedokli.

Aptaujas rezultātā tika noskaidrots, ka:

- 1) Vairums respondentu Latvijas tiesisko regulējumu attiecībā uz fiziskās personas maksātnespējas procesu vērtē kā pārlietu liberālu (43,9 %). Vienaļikus atzīmējams, ka samērā liels skaits respondentu uzskata, ka regulējums ir atbilstošs ekonomiskajai situācijai valstī (33,8 %), savukārt 14,9 % to vērtēja kā pārlietu smagnēju. Piemēram, tika norādīts, ka regulējums ir pārlietu smagnējs situācijā, ja parādniekam nepieder manta un ir ienākumi minimālās algas apmērā. Tāpat tika norādīts uz nemotivējošo administratora atlīdzības sistēmu un ierobežotajām iespējām tiesnesim iegūt procesa vadīšanai nepieciešamo informāciju.
- 2) Vairums respondentu, tas ir, 62,8 % uzskata, ka Maksātnespējas likumā jāparedz instrumenti, kas stimulētu parādnieku savlaicīgi iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Savukārt noliedzošs viedoklis ir 34,5 %.
- 3) Pārliecinošs vairums respondentu (85,8 %) uzskata, ka nav nepieciešams samazināt minimālo parādsaistību sliekšni fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanai, savukārt to atbalsta 10,8 % respondentu. 2,7 % pauduši citu viedokli, piemēram, norādot, ka šādu risinājumu varētu apsvērt pie atsevišķiem apstākļiem - ja persona ir maznodrošināta vai ar trūcīgas personas statusu, personai ir kādas ilgstošas veselības problēmas u.tml.
- 4) Atbildot uz jautājumu, kā tiek vērtēti Maksātnespējas likumā noteiktie fiziskās personas saistību dzēšanas plāna termiņi, vairāk kā puse respondentu tos vērtēja kā optimālus (55,4 %), tomēr samērā liels skaits respondentu tos vērtēja kā pārlietu īsus (32,4 %), savukārt kā pārlieti garus termiņus vērtēja 7,4 %. Saistībā ar Maksātnespējas likumā noteiktajiem fiziskās personas saistību dzēšanas plāna termiņiem aptaujas anketās norādīts arī uz vairākām likuma nepilnībām, piemēram, nekonsekvenci starp sedzamo prasījumu apmēru un procesa ilgumu, konkrēti starp Maksātnespējas likuma 155. panta 3.daļas punktiem (1 gads, 6 mēneši pie nosacījuma, ka sedz 20 % no kreditoru prasījumiem) un 4. daļas 1. punktu (1 gads pie minimālās algas). Tāpat norādīts uz to, ka ir iespējams dzēst liela apmēra saistības, veicot minimālus maksājumus kreditoriem, kā arī uz to, ka nav loģiski vienlīdzīgu termiņu noteikt saistībām virs EUR 30000 līdz EUR 150000.
- 5) Pārliecinošs vairums respondentu (85,8%) atbalsta šobrīd likumā noteikto, ka neatkarīgi no ienākumiem fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras ietvaros parādniekam ir jāveic ikmēneša maksājumi, kas atbilstoši pašreizējai likuma redakcijai ir ne mazāk kā 1/3 no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas. Tikai 7,4

% uzskata, ka šādam minimālā maksājuma sliekšnim nav jābūt noteiktam, savukārt 6,8 % ir cits viedoklis. Vairāki respondenti ir norādījuši, ka šāds regulējums veicina patieso ienākumu slēpšanu. Ir izteikti vairāki priekšlikumi par to, ka maksājumam ir jābūt pakārtotam faktiskajai algai, kā arī ir izteikts priekšlikums paredzēt parādniekam iespēju vienoties ar kreditoriem par maksājamās summas apmēru.

- 6) Vairums respondentu (60,1 %) uzskata, ka Maksātnespējas likumā nav nepieciešams diferencēt fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoriem maksājamo summu vai saistību dzēšanas plāna termiņu atkarībā no parādnieka sociālā statusa (vecums, apgādājamo personu skaits u.c.). Savukārt 34,5 % šādu diferensāciju atbalta. Lielākoties atbalsts pausts attiecībā uz diferensāciju atkarībā no apgādājamo personu skaita.
- 7) Vairums respondentu (60,1 %) uzskata, ka parādnieka ienākumu apmērs ir tas kritērijs, pēc kura ir nepieciešams diferencēt fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoriem maksājamo summu vai saistību dzēšanas plāna termiņu. Tomēr 33,8 % šādu pieeju uzskata par nepareizu, savukārt 6,1 % ir cits viedoklis. Kā šādas pieejas galvenais trūkums tiek norādīts vēlme slēpt patiesos ienākumus.
- 8) Pārliecinošs vairums respondentu (73,6 %) uzskata, ka parādnieka saistību apmērs ir kritērijs, vadoties no kura ir diferencējama fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoriem maksājamā summa vai saistību dzēšanas plāna termiņš. Tikai 23,6 % ir pauduši negatīvu nostāju, bet 2,7 % pauduši citu viedokli.
- 9) Respondenti ir pauduši kopumā izteikti negatīvu nostāju pret 0 maksājumu saistību dzēšanas plāna iespējamību noteiktām personu grupām (piemēram, bezdarbniekiem), un tieši, 88,7 % to neatbalsta, 4,1 % atbalsta, bet 7,4 % ir cits viedoklis. Galvenokārt iebildumi pamatoti ar apstākli, ka jau šobrīd ir liels skaits negodprātīgu parādnieku, kas slēpj savu mantu vai ienākumus. Vienlaikus vairāki respondenti ir pauduši viedokli, ka ir nepieciešams regulējums, kas ļautu pārtraukt maksājumus uz laiku – piemēram, zaudējot darbu.
- 10) Kopumā noliedzoša ir arī respondentu nostāja attiecībā uz atvieglotu fiziskās personas maksātnespējas procesa noteikumu paredzēšanu noteiktām personu grupām (piemēram, personām ar neliela apmēra saistībām vai zemiem ienākumiem u.tml.). Un tieši – 65,5 % to neatbalsta, 28,4 % atbalsta, bet 6,1 % ir cits viedoklis. Piemēram ir norādīts, ka atviegloti nosacījumi varētu būt personām ar neliela apmēra saistībām, bet katrā ziņā – ne personām ar nelieliem ienākumiem, jo tas radītu kārdinājumu slēpt patiesos ienākumus. Tomēr kopumā noliedzošā attieksme pamatota ar iespējamām personu negodprātībām vai saistību izpildes kultūras degradāciju.
- 11) Respondenti, kuri atbalsta atvieglota maksātnespējas procesa ieviešanu noteiktām personu grupām, kā piemērotākos risinājumus uzskata maksātnespējas procesa izmaksu kompensēšanu no valsts puses (23 %) un saistību dzēšanas procedūras termiņa saīsināšanu (21,4 %). Savukārt 15,4 % uzskata, ka būtu nepieciešams samazināt minimālo maksājumu sliekšni, bet 10,2 % - kreditoriem maksājamo summu. Tikai 5,9 % atbalsta ieviest mehānismu, kas vērsts uz nekavējošu parādnieka atbrīvošanu no saistībām. Savukārt 24,1 % ir cits viedoklis, piemēram,

ka varētu tikt samazināta kreditoriem maksājamā summa, taču vienlaikus pagarinot saistību dzēšanas plāna termiņu.

- 12) Vairums repondentu (62,8%) neatbalsta speciālus noteikumus fiziskās personas saistību dzēšanas procedūrai attiecībā uz personām ar neregulāriem ienākumiem (pašnodarbinātas personas, brīvo profesiju pārstāvji u.c.), galvenokārt to pamatojot ar negodprātības riskiem. 31,1 % šādu regulējumu atbalsta, bet 6,1 % ir cits viedoklis, piemēram, tiek norādīts uz iespējamām grūtībām likumā noteikt skaidrus kritērijus.
- 13) Respondentiem nav izteikta pozitīva vai negatīva viedokļa attiecībā uz nepieciešamību Maksātnespējas likumā ieviest ārpustiesas parādu restrukturizācijas procesu fiziskām personām. Respektīvi, 53,4 % to neatbalsta, bet 43,2% - atbalsta. Vairāki respondenti norādījuši uz to, ka grūti paust nostāju, jo nav informācijas, kā tas praktiski varētu izpausties.
- 14) Vairāk noliedzošs nekā atbalstošs ir respondentu viedoklis jautājumā par to, vai ir nepieciešams paredzēt instrumentus valsts atbalsta saņemšanai fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanai noteiktām personu grupām (bezdarbnieki, maznodrošinātas personas u.c.), un tieši, 52,7 % to neatbalsta, 37,8 % atbalsta, bet 9,5 % ir cits viedoklis. Daudzi respondenti ir norādījuši uz to, ka šāda atbalsta sistēma var pilnībā demotivēt parādnieku meklēt darbu, kā arī uz iespējamām negodprātīgiem gadījumiem. Daļa respondentu ir norādījuši, ka šādi atbalsta mehānismi varētu darboties attiecībā uz personām ar invaliditāti, vai arī attiekties tikai uz atbrīvojumu no valsts nodevas vai valsts apmaksātas juridiskās palīdzības nodrošināšanu.
- 15) Respondentu atbildēs parādnieka negodprātība ir minēta kā viena no lielākajām fiziskās personas maksātnespējas procesa problēmām - savā darbā ar negodprātīgu fiziskās personas maksātnespējas procesu ir saskārušies 84,5 % respondentu, bet šādas negatīvas pieredzes nav tikai 11,5 %.
- 16) Atbilstoši respondentu pieredzei parādnieka negodprātība lielākoties ir novērojama saistībā ar maksātnespējas procesa cēloņiem (52,7 %), nekā maksātnespējas procesa laikā (44,2 %), un lielākoties tā izpaužas kā patieso ienākumu slēpšana (26,7 %) un nepatiesas informācijas sniegšana (22,6 %), kā arī kreditoriem kaitējošu darījumu noslēgšana (17,2 %). Respondenti ir novērojuši, ka parādnieki samērā bieži arī slēpj vai nobēdzina savu mantu (16,8 %) un pārkāpj Maksātnespējas likumā noteiktos ierobežojumus (13,3 %). Saistībā ar parādnieku negodprātību vairāki respondenti ir norādījuši arī uz Lietuvas pilsoņu maksātnespējas procesa "tūrismu", kā arī apzinātu nevēlēšanos pildīt saistības un atkārtotiem maksātnespējas procesa pieteikumiem.
- 17) Pārliecinošs vairākums respondentu (68,9%) uzskata, ka Maksātnespējas likumā nav noteikti pietiekami instrumenti, lai preventīvi novērstu negodprātīga fiziskās personas maksātnespējas procesa iespējamību, kā arī vairums respondentu (53,4 %) uzskata, ka Maksātnespējas likumā nav noteikti pietiekami tiesiskie instrumenti, lai izbeigtu fiziskās personas maksātnespējas procesu negodprātīgam parādniekam. Saistībā ar minētajiem tiesiskajiem instrumentiem ir pausts viedoklis par nepieciešamību nodot maksātnespējas procesu izskatīšanu specializētajām tiesām,

kā arī paaugstināt maksātnespējas procesa administratoru iniciatīvu maksātnespējas procesu izbeigšanā.

- 18) Vairums respondentu (63,5 %) uzskata, ka Maksātnespējas likumā ir jāparedz parādniekam nelabvēlīgas sekas, ja viņš fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumā nav norādījis visas savas saistības. Tomēr samērā daudzi respondenti (32,4 %) šādu regulējumu neatbalsta, norādot, ka pastāv kreditoru pieteikšanās institūts, kā arī to, ka parādnieka rīcībā bieži nav dokumentālu pierādījumu par saistību esamību.
- 19) Neviennozīmīgs ir respondentu viedoklis jautājumā par to, vai Maksātnespējas likumā ir jāparedz parādniekam nelabvēlīgas sekas, ja viņš bez objektīva iemesla savā darbā vai arodā gūst ienākumus, kas ir zemāki par vidējo statistisko valstī - 49,3 % šādu regulējumu atzīst par nepieciešamu, savukārt 41,2 % to neatbalsta, pamatā norādot uz iespējamām grūtībām novērtēt objektivitātes kritēriju un valstī izplatīto “aplokšņu algu” sistēmu, par ko atbildība jāuzņemas darba devējam, nevis parādniekam.
- 20) Pārliecinošs vairums respondentu esošo regulējumu par saistībām, ko nevar dzēst fiziskās personas maksātnespējas procesā, uzskata par optimālu, tomēr samērā liels skaits respondentu (30,4 %) uzskata, ka nedzēšamo saistību loks ir jāaplina, kā piemēru minot saistības no tiesiska darījuma, kuras persona uzņēmusies, apzinoties, ka nespēj tās izpildīt, prasības par zaudējumu piedziņu no valdes locekļiem un cita veida zaudējumu prasījumi, nodokļu parādi, komunālie maksājumi u.c.
- 21) Pārliecinošs vairums respondentu (63,4 %) uzskata, ka Maksātnespējas likumā ir jāparedz plašāki parādnieka - fiziskās personas kontroles mehānismi saistību dzēšanas plāna izpildes laikā, kā piemēru norādot nepieciešamību pēc regulārām parādnieka atskaitēm par saviem ienākumiem, administratora kontroles palielināšanu un stingrāku tiesu kontroli, kā arī nepieciešamību pēc vienvērtīgas tiesu prakses jautājumā par to, ko tiesa pārbauda, lemjot par saistību dzēšanu. Tāpat tiek norādīts uz nepieciešamību piešķirt plašākas tiesības kreditoriem kontrolēt parādnieku – piemēram, tiesības pieprasīt un saņemt informāciju no parādnieka, kā arī uz nepieciešamību noteikt kriminālatbildību vai administratīvi tiesisko atbildību par nepatiesas informācijas sniegšanu.
- 22) Savukārt vairāk noraidoša, nekā atbalstoša ir respondentu nostāja par to, vai Maksātnespējas likumā ir jāparedz plašāki parādnieka - fiziskās personas kontroles mehānismi noteiktā laika posmā pēc saistību dzēšanas. Šādas kontroles ieviešanu atbalsta 32,4 % respondentu, bet neatbalsta – 63,5 %. Kā iespējamie pēckontroles mehānismi minēti tiesību noteikšana kreditoriem sekot parādnieka finansiālās situācijas (ienākumu palielinājums, mantas iegūšana) novērtēšanai, administratora vai tiesas kontrole, ar iespēju noteikt parādniekam maksāt 1/3 no ienākumu palielinājuma vai iegūtās mantas, vai pārskatīt tiesas nolēmumu par saistību dzēšanu. Tiek norādīts uz iespēju nodot pēckontroles funkciju Maksātnespējas kontroles dienestam, kā arī norādīts uz nepieciešamību noteikt tādas ierobežojumus kā jaunu saistību uzņemšanās u.tml. noteiktā laikā pēc saistību dzēšanas.
- 23) Izteikti noraidoša ir respondentu nostāja jautājumā par to, vai Maksātnespējas likumā ir jāparedz automātiska (bez tiesas nolēmuma) saistību dzēšana pēc fiziskās

personas saistību dzēšanas plāna izpildes – to neatbalsta 69,8 %, bet atbalsta 21,6 %. Lielākoties respondenti pauduši bažas par to, kā šādā situācijā tiktu nodrošināta parādnieka kontrole par to, vai plāns ir izpildīts.

Atbildot uz jautājumu par identificētajām fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas problēmām, respondenti galvenokārt ir norādījuši uz šādām problēmām:

- 1) patieso ienākumu slēpšana – uz šo problēmu dažādās tās izpausmēs ir norādījuši vairums respondentu,
- 2) neskatoties uz to, ka parādnieka dzīvesveids skaidri norāda uz augstākiem ienākumiem nekā parādnieks ir norādījis, likumā nav efektīvu instrumentu, kā motivēt atklāt patiesos ienākumus vai sodīt par ienākumu slēpšanu (ņemot vērā arī pierādīšanas grūtības),
- 3) neskaidrs un pretrunīgs tiesiskais regulējums attiecībā uz saistību dzēšanas procedūras termiņiem,
- 4) novēloti uzsākti maksātnespējas procesi – parādniekam vairs nav mantas, jo tā vai nu ir atsavināta pietuvinātām personām vai arī piedziņas procesā, kā rezultātā maksātnespējas process pārvēršas par formālu procedūru bez reālas iespējas adekvātā apmērā segt kreditoru prasījumus,
- 5) pēc saistību dzēšanas plānā noteiktā termiņa beigām parādnieki nesniedz tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, vai arī iesniegtie pieteikumi ir nekvalitatīvi,
- 6) Maksātnespējas procesa administratoriem netiek bez maksas sniegta informācija, kas nepieciešama parādnieka mantas un ienākumu novērtēšanai, kā arī parādnieka kontrolei, kā arī ir ļoti ierobežotas informācijas iegūšanas tiesības (piemēram, informāciju nesniedz kredītiestādes par norēķinu kontiem),
- 7) vieglprātīga parādnieku attieksme, nesadarbošanās ar maksātnespējas procesa administratoru,
- 8) fiktīvi darījumi (it īpaši skaidras naudas darījumi) – aizdevumi un parādzīmes ar fiziskām personām, kuru fiktīvo dabu grūti pierādīt,
- 9) darījumu apstrīdēšanas problemātika – gan raugoties no tiesiskā regulējuma aspekta, gan administratoru motivācijas,
- 10) neiespējamība pārbaudīt parādnieka patiesos ienākumus, ja parādnieks strādā ārpus Latvijas, kā arī neiespējamība pārbaudīt to, vai parādniekam pieder manta ārpus Latvijas,
- 11) Maksātnespējas likums pietiekami nenošķir personas, kuras finanšu grūtībās nonākušas savas vieglprātības dēļ no tām, kurām tas ir objektīvs iemesls,
- 12) parādnieks nav sasniedzams adresē, ko tas norādījis maksātnespējas procesa pieteikumā,
- 13) ģimenes maksātnespējas tiesiskais regulējums,
- 14) mantojuma fakta slēpšanas vai atteikšanās no mantojuma,
- 15) nav paredzētas tiesības kreditoriem iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu,
- 16) pārāk augsts saistību slietnis maksātnespējas procesa uzsākšanai,
- 17) parādniekiem trūkst līdzekļu, lai uzsāktu maksātnespējas procesu,
- 18) neregulāri maksājumi saistību dzēšanas procedūras laikā vai saistību dzēšanas plāna nepildīšana,
- 19) nevēlēšanās strādāt atbilstoši izglītībai un/ vai iemaņām atalgotu darbu,
- 20) nepārdomātu neskaitāmu ātro kredītu ņemšana bez iespējām tos atdot,
- 21) maksātnespējas procesa izdevumu nesegšana,
- 22) parādnieka negodprātība dažādos aspektos – informācijas nesniegšana, mantas slēpšana, apzināta nevēlēšanās pildīt saistības, fiktīvi kreditori u.c.,

- 23) iespēja iesniegt atkārtotu maksātnespējas procesa pieteikumu, ja iepriekšējais maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot saistības,
- 24) maksātnespējas "tūrisms" – Lietuvas pilsoņu maksātnespējas procesi,
- 25) tiesai nav tiesību izbeigt fiziskās personas maksātnespējas procesu pēc savas iniciatīvas,
- 26) būtiski atšķirīga tiesību normu interpretācija, piemēram, saistībā ar to, ko tiesa pārbauda, lemjot par saistību dzēšanu, un jautājumā par to, vai parādniekam ir pienākums maksāt 1/3 daļu no saviem ienākumiem, ja tiek paredzēts segt 20 % vai 30 % no saistībām (daļa tiesnešu uzskata, ka ir pieļaujams veikt maksājumus mazākā apmērā, tas ir, tik daudz, lai nosegtu attiecīgi 20 % vai 35 % no saistībām),
- 27) neskaidrs regulējums attiecībā uz kreditora prasījumu, kas atkarīgs no nosacījuma iestāšanās,
- 28) pabeidzot saistību dzēšanas procedūru un dzēšot saistības, netiek pārbaudīti parādnieka ienākumi saistību dzēšanas procedūras laikā,
- 29) tiesas pienākums, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanu, skaitīt veiktos maksājumus, kas ir laikietilpīgs process,
- 30) maksājumus saistību dzēšanas procedūras laikā veic trešā persona, nevis parādnieks,
- 31) pārāk īsi termiņi, kādos tiesām jāskata pieteikumi,
- 32) parādnieki neņem vērā minimālās algas pieaugumu un bieži starpību piemaksā īsi pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā par procesa pabeigšanu un saistību dzēšanu,
- 33) jaunu parādsaistību rašanās maksātnespējas procesa laikā,
- 34) bankrota procedūra bieži tiek pabeigta 2-3 mēnešu laikā un kreditori nepagūst iesniegt kreditoru prasījumu,
- 35) faktiski nenotiek parādnieka kontrole saistību dzēšanas procedūras laikā,
- 36) nevienveidīga tiesu prakse un tiesu nolēmumu nepārsūdzamība,
- 37) dažāda maksātnespējas procesa administratoru, kreditoru un tiesnešu izpratne par viņu lomu un pienākumiem fiziskās personas maksātnespējas procesā, veltot savstarpējus pārmetumus par nepietiekamu iesaistīšanos vai ieinteresētības trūkumu liegt saistību dzēšanu negodprātīgiem parādniekiem.

Kā minēto problēmu cēloņus respondenti ir norādījuši zemo saistību izpildes kultūru un ēnu ekonomikas īpatsvaru, kas netiek pietiekami efektīvi risināta, kā rezultātā parādnieku "oficiālie" ienākumi ir krietni zem statistikas rādītājiem par vidējo atalgojumu. Daudzi respondenti ir norādījuši uz to, ka Maksātnespējas likums nepiedāvā efektīvus instrumentus, kā "atsijāt" negodprātīgos parādniekus, kā arī nepiedāvā efektīvas sankcijas, lai atturētu parādniekus no patieso ienākumu slēpšanas. Tāpat ļoti daudzi respondenti norādījuši uz to, ka Maksātnespējas likumā faktiski nav paredzēti parādnieka kontroles mehānismi saistību dzēšanas procedūras laikā, kā rezultātā parādniekiem pēc saistību dzēšanas plāna apstiprināšanas saistību dzēšana ir faktiski garantēta.

Daudzi respondenti ir norādījuši uz nepietiekamu vai formālu administratoru un/vai tiesas kontroli, taču netrūkst arī pārmetumu kreditoriem, kuri nav pietiekami aktīvi, lai, piemēram, maksātnespējas procesu izbeigtu parādniekam, kurš neveic maksājumus atbilstoši saistību dzēšanas plānam. Samērā bieži identificētās problēmas tiek saistītas ar Maksātnespējas likuma trūkumiem (pārsvarā vispārinātas tēzes veidā), tā biežajiem grozījumiem un nevienveidīgo tiesu praksi. Bieži kā identificēto problēmu cēlonis tiek minēta arī "ātro kredītu" vieglā pieejamība, parādnieku izpratnes vai zināšanu trūkums kā finanšu prātības, tā arī maksātnespējas procesa norises jomā, kā arī grūtības pierādīt

parādnieku negodprātību un samērā nelielais to gadījumu skaits, kuros negodprātīgiem parādniekiem maksātnespējas process tiek izbeigts, nedzēšot saistības.

Piedāvājot risinājumus konstatēto problēmu risināšanai, pamatā respondenti ir pauduši viedokli par nepieciešamību maksātnespējas procesa administratoriem noteikt plašākas pilnvaras un pienākumus parādnieka kontrolē (jo īpaši saistību dzēšanas procedūras laikā), taču ir arī izteikti daudzi viedokļi par nepieciešamību paaugstināt tiesas kontroli. Vairāki respondenti ir izteikuši viedokli, ka ir nepieciešams vairāk iesaistīt kreditorus parādnieku kontrolē, piemēram, piešķirot tiesības iegūt informāciju par parādnieka ienākumiem. Respondentu atbildēs pārsvarā norādīti vispārīgi priekšlikumi par nepieciešamību pēc lielākas parādnieku kontroles vai bargākiem sodiem, taču ir norādīti arī vairāki konkrēti priekšlikumi. Piemēram:

- 1) noteikt, ka parādniekiem saziņā jāizmanto e-pasts,
- 2) noteikt parādniekam pienākumu saistību dzēšanas procedūras laikā ik mēnesi/ceturksni sūtīt tiesai/administratoram un/vai kreditoriem atskaiti par saviem ienākumiem,
- 3) paredzēt plašākas tiesības administratoram informācijas saņemšanai, paredzot to ne tikai Maksātnespējas likumā, bet arī citos likumos, piemēram kā zvērinātiem tiesu izpildītājiem,
- 4) noteikt parādniekam pienākumu par maksātnespējas procesa uzsākšanu informēt visus kreditorus,
- 5) noteikt stingrāk regulējumu tiem parādniekiem, kas veic minimālos maksājumus saistību dzēšanas procedūras laikā,
- 6) palielināt pārsūdzamo nolēmumu klāstu,
- 7) ieviest rīkus savlaicīgākai fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanai,
- 8) ierobežot atkārtota maksātnespējas procesa iespēju negodprātīgiem parādniekiem,
- 9) noteikt zemāku saistību sliekšni maksātnespējas procesa uzsākšanai,
- 10) paredzēt kreditoriem tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu,
- 11) pagarināt “aizdomu periodu” darījumu apstrīdēšanai,
- 12) noteikt, ka saistību dzēšanas plāna gatavošana ir jāveic administratoram,
- 13) izstrādāt jaunu fizisko personu maksātnespējas procesa regulējumu, kas ir nodalīts no juridisko personu maksātnespējas procesa regulējuma,
- 14) paredzēt atbrīvojumus no depozīta samaksas,
- 15) paredzēt iespēju atlikt sākotnējo maksātnespējas procesa izdevumu samaksu uz laiku pēc personas maksātnespējas atgūšanas,
- 16) noteikt aizliegumu aizņemties naudu vismaz 2 gadus pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas,
- 17) motivēt parādnieku saistību dzēšanas procedūras laikā maksāt vairāk, bet īsākā termiņā,
- 18) konkretizēt parādnieka pienākumus maksātnespējas procesa laikā,
- 19) noteikt, ka parādniekam ir jābūt LR nodokļu maksātājam vismaz iepriekšējos 12 mēnešus pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas,
- 20) noteikt nebanku kredītu izsniegšanas ierobežojums (stingrāka ienākumu un citu saistību pārbaudes pienākums),
- 21) ieviest regulējumu, kas maksātnespējas procesa administratorus vairāk motivētu vērsties pret negodprātīgiem parādniekiem,
- 22) ierobežot nebanku kredītu izsniegšanu,
- 23) skaidrāk definēt maksātnespējas procesa administratoru un tiesu lomu,
- 24) ievest vairāk ierobežojumus maksātnespējas procesa uzsākšanai.

IV. NODAĻA ĀRVALSTU PIEREDZE

1. Lielbritānija

1.1. Vispārējs apraksts par pieejamajām maksātnespējas procedūrām

Lielbritānijā maksātnespējas jomā faktiski pastāv trīs jurisdikcijas – Anglijas un Velsas; Skotijas un Ziemeļīrijas. Atbilstoši statistikas datiem par 2018.gada pirmo ceturksni (janvāris - marts), Anglijā un Velsā kopumā bija ierosinātas 27 388 individuālās maksātnespējas procedūras, no kurām 4188 bija bankrota procedūras, 6524 parādu atbrīvošanas rīkojumi (debt relief orders), kā arī 16 676 individuālās brīvprātīgās vienošanās ar kreditoriem par parādu samaksu (individual voluntary arrangements).²²⁸ Salīdzinājumam, Skotijā tajā pat laikā bija tikai 2501 individuālais maksātnespējas process²²⁹, bet Ziemeļīrijā tikai 574 procesi.²³⁰

Nemot vērā ievērojami izteikto atšķirību starp popularitāti un izmantojamību starp šīm trīs jurisdikcijām, pētījuma ietvaros tiek aplūkots Anglijas un Velsas regulējums un prakse, tā kā tieši no šī regulējuma tiek veidota lielākā daļa Lielbritānijas maksātnespējas lietu apjoma ziņā.

Pretstatā citām valstīm, kur pastāv viena maksātnespējas procedūra, kas ietver vairākus posmus un tiek izmantota, lai atrisinātu parādnieka parādsaistības, angļu un velsiešu sistēmā pastāv vairāki atsevišķi procesi, no kuriem daudzi noved pie tāda paša mērķa – atbrīvošanas no saistībām, bet ir piemērojama tikai dažos konkrētos gadījumos.²³¹

Tomēr pirmsšķietami aplūkojot šīs procedūras, nekas neliecina par to, ka šīs procedūras cita no citas būtu nošķiramas pēc subjekta, kuriem procedūra ir pieejama, atkarībā no to sociālā statusa vai vecuma. Kā nošķiramo kritēriju var minēt tieši parādnieka saistību apmēru un īpašumu/mantas esamību vai neesamību.

Anglijas un Velsas regulējumā patērētājiem ir iespēja izvēlēties starp vairākām procedūrām, kuras var palīdzēt parādniekam tikt galā ar savu finansiālo situāciju un parādiem. Kopā šīs maksātnespējas procedūras var iedalīt divās lielās grupās:

- 1) bankrota procedūra, ko angļiski saprot ar jēdzienu “bankruptcy”;
- 2) visas citas procedūras, kuras pēc savas būtības un mērķa var definēt kā dažāda veida vienošanās par parādu norēķinu:
 - a) individuālās brīvprātīgās vienošanās ar kreditoriem par parādu samaksu (individual voluntary arrangements);
 - b) parādu atvieglojuma rīkojumi (debt relief orders jeb DRO);
 - c) County Court tiesas administrācijas rīkojums (County Court Administration Order);
 - d) parādu pārvaldības plāns (Debt Management Plan).

Būtiski norādīt, ka parādniekam ir diezgan liela rīcības brīvība attiecībā uz to, kuru no procedūrām izvēlēties, ja viņa faktiskā situācija atbilst kritērijiem no vairākām

²²⁸ Sk.: The Insolvency Service: Insolvency Statistics – January to March 2018 (Q1 2018), p.4. Pieejams <https://www.gov.uk/government/statistics/insolvency-statistics-january-to-march-2018> [aplūkots 2018.gada 12.novembrī].

²²⁹ Ibid, p.17.

²³⁰ Ibid, p.19.

²³¹ Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, *datio in solutum* of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices. Final Report, prepared by London Economics, 2012., p.97. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/file/46906/download_en?token=9buOvI55. [aplūkots 2018.gada 9.oktobrī].

procedūrām. Lielbritānijas valdības digitālais dienests ir izveidojis mājaslapu internetā www.gov.uk, kurā ir vienkārša, skaidrā un ērtā veidā apkopota informācija par valdības pakalpojumiem un cita veida informāciju.²³² Šī mājaslapa cita starpā sniedz iespēju parādniekam īsā laikā noskaidrot, kādas procedūras attiecībā uz iespējam norēķināties ar saviem kreditoriem parādniekam ir pieejamas. Par kritēriju maksātnespējas procedūru noteikšanai tiek izmantoti parādnieka norādītie faktiskie apstākļi, aizpildot testu, kas sastāv no dažiem jautājumiem par kopējo parādsaistību apmēru, parādnieka aktīvu apmēru, kā arī ienākumiem.²³³

Piemēram, parādniekam, kurš dzīvo Anglijā, kura parādsaistības ir zem 20 000 mārciņām, kura aktīvi nav lielākā vērtībā par 1000 mārciņām (neattiecas uz parādniekam piederošo transportlīdzekli, ja tas nepārsniedz 1000 mārciņu vērtību) un kuram pēc ikdienas mājāsaimniecības izdevumu segšanas mēnesī nepaliek pāri vairāk nekā 50 mārciņas, tiek piedāvāta iespēja segt parādsaistības, izmantojot debt relief order, vai debt management plan.

Savukārt, ja pie tādiem pašiem apstākļiem parādniekam piederošais transportlīdzeklis pārsniedz 1000 mārciņu vērtību, tad parādnieks var izvēlēties starp bankrota procedūru, debt management plan vai individual voluntary arrangement.

Lai arī gadījumos, kad persona, kura atbilst DRO kritērijiem, teorētiski var iesniegt arī pieteikumu bankrota procedūrai, tomēr jāņem vērā, ka tiesa ne vienmēr pasludinās bankrota procedūru. Atbilstoši *Insolvency Act 1986* (turpmāk tekstā - Lielbritānijas Maksātnespējas likums)²³⁴ gadījumos, kad parādnieks ir pats ir iesniedzis bankrota pieteikumu, tomēr tiesai šķiet, ka parādnieka interesēs būtu pieteikties DRO, nevis turpinātu izskatīt iesniegto bankrota pieteikumu, tad tiesa var norīkot parādnieku pie apstiprinātā starpnieka (atbilstoši likuma 7A daļai) ar mērķi iesniegt DRO pieteikumu. Šādā gadījumā tiesa aptur lūguma par bankrota procedūras izskatīšanu un laiku, kāda tā uzskata par vajadzīgu, bet gadījumā, ja tiek izdots rīkojums par DRO, tad tiesai bankrota pieteikums ir jāatceļ.

Tātad noteicošie kritēriji izvēloties iespējamo veidu, kādā parādnieks var tikt galā ar savām parādsaistībām, ir tieši parādnieka parādsaistību lielums, aktīvu vērtība un brīvie līdzekļi, kas var tikt novirzīti kreditoriem parāda segšanai.

1.2. Bankrota procedūra Anglijā un Velsā

Salīdzinot ar bankrota procedūras izpratni Latvijā, Anglijā un Velsā tā ir citādāka. Bankrota procedūra ilgst limitētu laiku – 12 mēnešus no bankrota rīkojuma izdošanas. Pēc 12 mēnešu termiņa beigām parādnieks tiek atbrīvots no bankrota.²³⁵ Pēc bankrota procedūras pasludināšanas tiesa ieceļ personu, kas vada parādnieka bankrota procedūru. Šo personu anglicki dēvē par “trustee”, ko var tulkot kā pilnvaroto. Pilnvarotās personas uzdevums lielākoties ir pārvaldīt un operēt ar parādnieka mantu, kas ir jāpārdod, lai no iegūtajiem līdzekļiem varētu segt kreditoru prasījumus. Bankrota procedūras viena no īpatnībām ir tā, ka tie personas īpašumi un manta, kas 12 mēnešu laikā vēl nav pārdoti, (kā arī naudas līdzekļi, kas ir pilnvarotās personas rīcībā, nav līdz galam izlietoti) tik un tā paliek pilnvarotās personas rīcībā un tiek pārdoti vēlāk, lai arī parādnieka bankrota

²³² Mājaslapa, kurā parādnieks var uzzināt savas iespējas attiecībā uz dažādo procedūru izmantošanu: www.gov.uk [aplūkots 2018.gada 20.oktobrī].

²³³ Options for dealing with your debts. Pieejams: <https://www.gov.uk/pay-off-debts> [aplūkots 2018.gada 20.oktobrī].

²³⁴ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 274A. pants

²³⁵ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 279. pants

procedūra jau ir izbeigta. Bankrota procedūras izbeigšana notiek automātiski pēc 12 mēnešiem, nav nepieciešams atsevišķs tiesas rīkojums par to.

Nākošā atšķirība ir tā, ka bankrota procedūrā pilnvarotā persona var lemt par to, vai parādniekam vēl kaut kas papildus ir jāmaksā²³⁶, respektīvi, pamatā kreditoru prasījumi tiek apmierināti no pārdotajiem parādnieka īpašumiem, bet tas, vai ir nepieciešams maksāt kreditoriem un cik daudz ir jāmaksā, izlemj pilnvarotā persona, vadoties no personas ienākumiem.

Ja pilnvarotā persona uzskata, ka personas ienākumi ir pietiekami, lai veiktu izmaksas kreditoriem, tiek noslēgta vienošanās par maksājamo summu un ilgumu. Savukārt gadījumā, ja parādnieks nepiekrīt maksāt, tad pilnvarotā persona var vērsties tiesā un saņemt rīkojumu par šādas summas izmaksu. Neskatoties uz to, ka persona tiek atbrīvota no bankrota statusa 12 mēnešu laikā, parādniekam var saglabāties pienākums veikt maksājumus kreditoriem vēl līdz 3 gadiem²³⁷. Maksājumi ir veicami atkarībā no tā, vai parādniekam ir kādi papildus ienākumi, no kuriem varētu veikt šos maksājumus. Ja parādniekam nav nekādu ienākumu, kas paliek pāri pēc ikdienas maksājumu veikšanas, tad papildus maksājumi nav veicami. Vēsturiski nebija noteikts termiņš un maksājamās summas apmērs, bet katrs gadījums tika vērtēts individuāli. Tomēr 2010.gadā Maksātnespējas serviss izdeva rokasgrāmatu, kas deva skaidras vadlīnijas vienveidīgas prakses īstenošanai attiecībā uz maksājumiem kreditoriem.

Atbilstoši Lielbritānijas Maksātnespējas likumam, bankrota procedūru var ierosināt gan pats parādnieks, gan arī parādnieka kreditors.²³⁸

Lai arī varētu šķist, ka kreditoriem sniegtā iespēja iesniegt pieteikumu par fiziskās personas bankrota procedūru ir liela priekšrocība, tomēr arī šim aspektam ir savas negatīvās iezīmes. Proti, kreditori nereti izmanto bankrota draudus, lai sasniegtu mērķus, kas ne tikai neatbilst, bet pat ir pretrunā ar paredzēto bankrota procedūras ietekmi un nozīmi.²³⁹ Piemēram, daļa kreditoru fiziskās personas maksātnespējas procesu (draudus iesniegt pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesu) izmanto kā vienu no parādu atgūšanas mehānismiem.

No vienas puses, kreditoram tas ir izdevīgi. Tas ir sava veida šķirošanas līdzeklis, ar kuru kreditors var ātri noteikt, vai parādniekam ir līdzekļi un vēlme maksāt, vai arī parādnieks tik tiešām ir maksātnespējīgs un nespēj norēķināties.²⁴⁰ Ja izrādās, ka parādnieks tik tiešām nespēj maksāt, tad tiek novērstas tās izmaksas, kas varētu rasties, lai parastā kārtībā celtu prasību, saņemtu spriedumu un tad mēģinātu identificēt mantu, uz kuru varētu vērst piedziņu – process var ātri atrisināt jautājumu par parādu atgūšanu vai parādu norakstīšanu.²⁴¹

Tomēr šāda vienam kreditoram esoša priekšrocība, var kaitēt citiem kreditoriem. Ja maksātnespējas process tiktu izmantots pilnībā, tad citiem kreditoriem kaitējums netiktu nodarīts, jo neatkarīgi no parādnieka mantas vērtības, tā tiktu sadalīta starp visiem

²³⁶ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 310. pants – income payments orders

²³⁷ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 310. panta sestā daļa

²³⁸ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 264.panta pirmās daļas a un b apakšpunkti

²³⁹ Kilborn J., Walters A. INVOLUNTARY BANKRUPTCY AS DEBT COLLECTION: MULTIJURISDICTIONAL LESSONS IN CHOOSING THE RIGHT TOOL FOR THE JOB. p.3.-4. Pieejams: [https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/19036439v1%20-%20Involuntary%20Bankruptcy%20As%20Debt%20Collection%20\(Jason%20Kilborn\).PDF](https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/19036439v1%20-%20Involuntary%20Bankruptcy%20As%20Debt%20Collection%20(Jason%20Kilborn).PDF) [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

²⁴⁰ Ibid, p.18.

²⁴¹ Ibid, p.19.

kreditoriem.²⁴² Tomēr, kā rāda statistikas dati, tad Lielbritānijas gadījumā kreditora pieteikums par parādnieka bankrota procedūras pasludināšanu, bieži vien nemaz netiek apmierināts, bet gan noraidīts tiesā, vai arī kreditors labprātīgi no tā atsakās. Aptuveni 50-60 procenti no visiem kreditoru pieteikumiem tiek vai nu brīvprātīgi atsaukti, vai arī noraidīti.²⁴³ Līdz ar to var izdarīt secinājumu, ka kreditori lielā daļā gadījumu iesaistās procesā, nevis lai realizētu šo procedūru līdz tās likumā paredzētajam noslēgumam, bet gan lai palielinātu savu sviras efektu pār parādnieku.²⁴⁴ Tādā veidā tiek nodarīts kaitējumu citiem kreditoriem, jo parādnieks, baidoties no iespējas tikt pasludinātam par maksātnespējīgu, rod iespējas norēķināties ar vienu kreditoru, tādējādi pārējiem kreditoriem tiek atstāts mazāks vērtību un mantas kopums, no kā tie varētu meklēt savu prasījumu apmierinājumu.

Tiek norādīts, ka bankrota draudu izmantošana kā vienkāršs parādu atgūšanas mehānisms atņem parādniekam to aizsardzību, kāda var tikt piemērota parastas parādu atgūšanas procesa gaitā, proti, no Lielbritānijas sistēmas izriet, ka viens no iemesliem, kādēļ kreditori izmanto bankrota sistēmu parādu piedziņai, ir tas, ka, kreditoru ieskatā, parastās izpildes procedūras ir parādniekam “draudzīgākas”, pieļaujot pagarināt maksājumu plānus vai sniedzot citas iespējas, lai parādniekiem saudzīgāk un efektīvāk atrastu kompromisa risinājumus parādu izpildē.²⁴⁵

Treškārt, kā vēl viens būtisks trūkums attiecībā uz kreditora ierosinātām maksātnespējas lietām, tiek norādīts tas, ka lielā daļā gadījumu tiek nepamatoti noslogota tiesu sistēma. Ja kreditori ierosina lietas, no kurām pēc tam brīvprātīgi atsakās vai tiesas tās noraida, tad tās vēl vairāk noslogo jau tā pārmērīgi noslogoto tiesu sistēmu.²⁴⁶

Lai arī pastāv negatīvie aspekti saistībā ar kreditora iesniegtu maksātnespējas procesa pieteikumu, šādam pieteikumam ir arī vairāki ieguvumi, kas var būt jo īpaši izdevīgi situācijās, ja parādnieks ir maksātpējīgs, taču tam nav vēlšanās nokārtot parādsaistības.²⁴⁷ Šādās situācijās kreditora iesniegts maksātnespējas pieteikums parasti parāda parādniekam, ka kreditoram ir pilnīgi nopietna attieksme piedzīt parādu, un, ja parāds netiks samaksāts, parādnieks cietīs likvidācijas vai bankrota neatgriezeniskās sekas.²⁴⁸

Kreditora maksātnespējas procesa pieteikums darbojas kā kvaziregulējošs mehānisms parādu atgūšanai no nereaģējošiem parādniekiem, un, ja izrādās, ka parādnieks patiesi nav spējīgs maksāt, tas palīdz ierobežot turpmākos zaudējumus citiem kreditoriem, kuri varētu ciest zaudējumus, ja parādnieks turpina darboties ārpus maksātnespējas sistēmas, kas savukārt dod labumu arī citiem nenodrošinātiem kreditoriem, kuri pretējā

²⁴² Kilborn J., Walters A. INVOLUNTARY BANKRUPTCY AS DEBT COLLECTION: MULTI JURISDICTIONAL LESSONS IN CHOOSING THE RIGHT TOOL FOR THE JOB. p.20. Pieejams: [https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/19036439v1%20-%20Involuntary%20Bankruptcy%20As%20Debt%20Collection%20\(Jason%20Kilborn\).PDF](https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/19036439v1%20-%20Involuntary%20Bankruptcy%20As%20Debt%20Collection%20(Jason%20Kilborn).PDF) [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

²⁴³ Ibid, p.16.

²⁴⁴ Ibid, p.20.

²⁴⁵ Ibid, p.21.

²⁴⁶ Ibid, p.21.

²⁴⁷ Sallam W.A. Insolvency proceedings: a double edged debt collection tool. Pieejams: https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwjY_I-3lpffAhUNpYsKHZEAC-0QFjABegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fwww.insol-europe.org%2Fdownload%2Fdocuments%2F885&usg=AOvVaw2eWgKAVdOqggXuoe_Lysnp [aplūkots 2018.gada 20.septembrī]

²⁴⁸ Ibid.

gadījumā ciestu zaudējumus, turpinot piešķirt naudas līdzekļus maksātnespējīgajam parādniekam.²⁴⁹

Atšķirībā no citiem parādu atgūšanas mehānismiem maksātnespējas procesa izmaksas ir zemākas, un maksātnespējas procesa kolektīvais raksturs paredz efektīvākus veidus un līdzekļus, kā palielināt maksājumus kreditoriem un veicināt godīgu maksājumu sadali starp kreditoriem. Maksātnespējas procesa laikā likvidators ir tas, kas izvērtē parādnieka spēju maksāt parādu, turklāt tas tiek veikts visu kreditoru labā, kas ne tikai ietaupa izmaksas, bet arī veicina darbības efektivitāti.²⁵⁰

Ceturtkārt, maksātnespējas process palielina kreditora spēju risināt sarunas un nodrošināt efektīvus kompromisus ar parādnieku, jo atšķirībā no citiem piespiedu mehānismiem, kuros katram kreditoram ir jāīsteno savas intereses, maksātnespējas laikā visi kreditori ir apvienoti un ir likvidatora pārraudzībā, kurš parasti ir profesionālis un ar labākām sarunu prasmēm, lai nodrošinātu labāko rezultātu visiem kreditoriem.²⁵¹

Lai arī aplūkotie pozitīvie un negatīvie aspekti kreditora iesniegtam maksātnespējas procesa pieteikumam ir analizēti no Lielbritānijas tiesību viedokļa, tie sevī neietver kādus specifiskus tikai Lielbritānijas tiesību sistēmā pastāvošus apstākļus, uz kā pamata normatīvajā regulējumā ir paredzētas kreditora tiesības iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu. Tādēļ augstāk norādītie pozitīvie un negatīvie aspekti varētu tikt ņemti vērā, izvērtējot iespēju arī Latvijā paredzēt kreditoriem tiesības iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu.

1.3. Individuālās brīvprātīgās vienošanās ar kreditoriem par parādu samaksu

Individuālās brīvprātīgās vienošanās ar kreditoriem par parādu samaksu (*individual voluntary arrangement* – turpmāk arī IVA) pēc savas būtības ir līdzīga tiesiskās aizsardzības procesam, kāds tas ir pazīstams Latvijā attiecībā uz juridisko personu maksātnespējas procesiem. Par līdzību norāda arī tas, ka Lielbritānijas Maksātnespējas likumā analoga procedūra ir pieejama arī juridiskām personām, un tā tiek dēvēta par kompānijas brīvprātīgo vienošanos ar kreditoriem par parādu samaksu jeb angļiski “company voluntary arrangement”.

Procedūra tiek uzskatīta par alternatīvu tām personām, kas vēlas izvairīties no bankrota procedūras. Individuāla brīvprātīga vienošanās ir parādnieka vienošanās ar kreditoriem par kādas parāda daļas vai visa parāda samaksu. Priekšlikumu kreditoriem vienoties par parāda samaksu parādnieks veic caur maksātnespējas speciālistu (insolvency practitioner). Tā kā tā ir līgumiska vienošanās ar kreditoriem, tad faktiski IVA ir ārpusstiesas procedūra, kurā tiesai ir tikai ierobežota lietas uzraudzības loma.²⁵²

Nemot vērā, ka IVA ir līgumiska vienošanās ar kreditoriem, tad tā var būt tik elastīga, cik tā ir iespējama atkarībā no parādnieka situācijas: IVA var balstīt uz dažādiem apstākļiem, piemēram, kapitālu, trešo personu maksājumiem, daļēju vai pilnīgu parādnieka īpašuma atsavināšanu, vai visu priekš minēto kombināciju. Tādēļ attiecīgi var secināt, ka IVA lielākā priekšrocība, salīdzinot ar bankrota procedūru, ir tieši iespēja parādniekam

²⁴⁹ Sallam W.A. Insolvency proceedings: a double edged debt collection tool. Pieejams: https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwjY_I-3lpffAhUNpYsKHZEAC-0QFjABegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fwww.insol-europe.org%2Fdownload%2Fdocuments%2F885&usg=AOvVaw2eWgKAVdOqggXuoe_Lysnp [aplūkots 2018.gada 20.septembrī]

²⁵⁰ Ibid.

²⁵¹ Ibid.

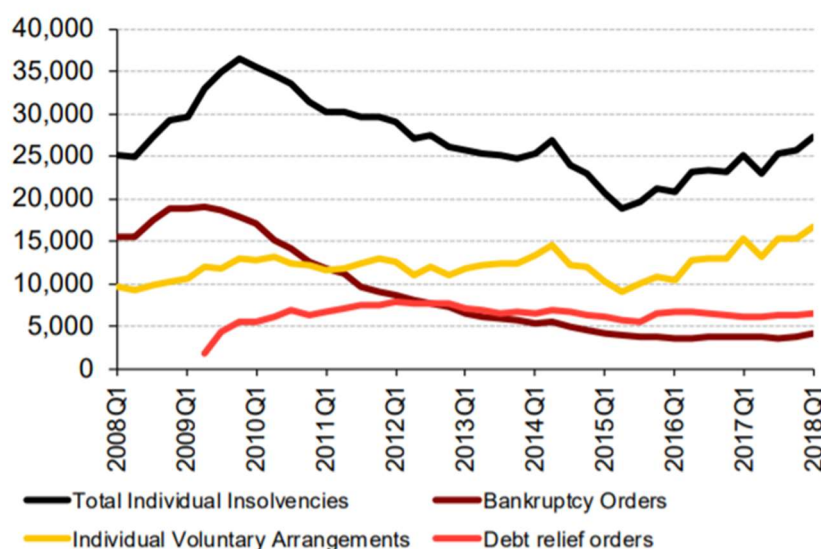
²⁵² McKenzie Skene D., Walters A. “Consumer Bankruptcy Law Reform in Great Britain”. American Bankruptcy Law Journal, Great Britain Consumer Bankruptcy Systems, 2006, Vol. 80, p.484.

pašam vairāk kontrolēt savus aktīvus. Maksātnespējas speciālists palīdz parādniekam tikt skaidrībā ar to, ko parādnieks var atļauties samaksāt un kādā termiņā to var izdarīt. Šis termiņš nekur nav noregulēts, jo tā ir individuāla vienošanās ar kreditoriem. Tomēr bieži vien, ja parādniekam ir salīdzinoši lieli parādi, ierastā prakse ir termiņu noteikt līdz 5 gadiem.

Procedūra var tikt uzsākta, ja kreditori, kur pārstāv vismaz 75 % no parādnieka parādiem, atbalsta priekšlikumu un piekrīt īstenot šo procedūru tādā veidolā, kā to piedāvā parādnieks, lēmumu pieņemot kreditoru sapulcē. IVA var būt ļoti noderīga tiem parādniekiem, kam ir liels aktīvu apjoms, ko tie vēlas pasargāt, piemēram, dārgas automašīnas. Šie aktīvi nav tieši pakļauti riskam IVA procedūrā, bet tie viennozīmīgi ir pakļauti atsavināšanai bankrota procedūras gadījumā.

Atbilstoši statistikas datiem šī ir vispopulārākā procedūra no Lielbritānijas Maksātnespējas likumā noteiktajām procedūrām Anglijā un Velsā:

Figure 8: Individual insolvencies in England and Wales¹
(quarterly data, seasonally adjusted)

Source: Insolvency Service.

¹ Total individual insolvencies for Q2 2009 onwards include Debt Relief Orders, which were introduced on 6 April 2009.

See Table 4a of the accompanying Excel file for more detail.

(Individuālās maksātnespējas Anglijā un Velsā, salīdzinājums starp 2008. – 2018. gada pirmajiem ceturkšņiem (janvāris- marts). Pieejams:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/703180/Insolvency_Statistics_Commentary-Q1_2018_v3.pdf.

Aplūkots

17.10.2018.)

1.4. County Court tiesas administrācijas rīkojums (County Court Administration Order)

Šī procedūra ir viens no veidiem, kā rīkoties ar savu parādu, ja pret parādnieku ir tiesas (County court vai High Court) spriedums, un parādnieks nav spējīgs parādu samaksāt. Tomēr parāda apmēram ir ierobežojums, tas nevar pārsniegt 5000 mārciņas, kā arī parādniekam ir jābūt vismaz 2 kreditoriem. Tas liecina par to, ka šī procedūra ir pieejama tikai tiem parādniekiem, kuru parādu apmērs ir ļoti neliels. Procesa būtība

izpaužas tajā, ka parādnieks ikmēnesi veic maksājumu tiesai, kura tālāk no šīm līdzekļiem sedz administrācijas izmaksas, bet pārējo novirza kreditoram. Tiesa šajā procesā ir galvenā lēmēja attiecībā par to, cik lielu daļu no parāda ir jāsedz (visu vai tikai daļu), cik lielas ir ikmēneša iemaksas, kā arī cik ilgi iemaksas turpinās.

1.5. Parādu pārvaldības plāns (Debt Management Plan)

Parādu pārvaldības plāns ir vienošanās starp parādnieku un kreditoru par visa parāda samaksu. Parādu pārvaldības plānu parasti izmanto, ja persona var atļauties samaksāt kreditoriem tikai nelielu summu katru mēnesi, kā arī ja parādnieka finansiālās grūtības ir īslaicīgas un atmaksu ir iespējams veikt dažu mēnešu laikā. Parādu pārvaldības plānu var sastādīt un ar kreditoriem saskaņot pats parādnieks vai arī, par atsevišķu samaksu, izmantojot kādas parādu pārvaldības kompānijas palīdzību. Parādu pārvaldības plāni palīdz samazināt nenomaksātos nenodrošinātos parādus laika gaitā, lai palīdzētu parādniekam atgūt kontroli pār finansēm.

Šī procedūra izklausās līdzīga IVA, tomēr starp IVA un parādu pārvaldības plānu ir būtiskas atšķirības:

1. IVA ir formālā kārtība noslēgta vienošanās starp parādnieku un kreditoriem, savukārt parādu pārvaldības plāns ir neformāla vienošanās;
2. IVA pārtrauks visus procentu un sodu pieaugumus, savukārt attiecībā uz parādu pārvaldības plānu to nevar viennozīmīgi tā pateikt;
3. IVA parasti beidzas pēc 5 gadiem, savukārt parādu pārvaldības plānam nav definēta beigu posma;
4. IVA tiek īstenota, ja vismaz 75% kreditoru to atbalsta, savukārt parādu pārvaldības plānu kreditori var neatbalstīt un nepieņemt šādu parādu atdošanas kārtībai;
5. IVA ir viena no Lielbritānijas Maksātnespējas likumā regulētajām procedūrām, un tās beigās daļa no nesamaksātajiem parādiem tiek norakstīta, savukārt parādu pārvaldības plāna gadījumā tiek pilnībā atmaksāts parāds.

1.6. Parādu atvieglojuma rīkojums (Debt relief order)

A. Vispārējs procedūras apraksts

Parādu atvieglojuma rīkojums (Debt relief order – turpmāk tekstā arī DRO) ir jauna veida maksātnespējas procedūra, ko ieviesa 2007.gadā ar Tribunals, Courts and Enforcement Act 2007, kurš Lielbritānijas Maksātnespējas likumā ieviesa jaunu 7A daļu ar nosaukumu “Debt relief orders”. Jaunais regulējums stājās spēkā 2009.gadā.

Pirms tika pieņemts jaunais regulējums un parādniekiem kļuva pieejama vēl viena procedūra, kā tikt galā ar saviem parādiem, parādniekiem jau bija pieejamas visas pārējās procedūras:

1. bankrota procedūra;
2. individuālās brīvprātīgās vienošanās (IVA);
3. County Court tiesas administrācijas rīkojums;
4. parādu pārvaldības plāns.

Lai arī teorētiski pastāvēja vairākas procedūras vienlaikus, kas parādniekam ļāva risināt savas finansiālās grūtības, tomēr tik un tā bija personas, kurām šīs procedūras nebija pieejamas tieši finansiālu apstākļu dēļ, tādēļ bija nepieciešams meklēt alternatīvus risinājumus, kas ļautu dažādām personu grupām vienlīdz labi panākt iespēju iesaistīties maksātnespējas procesos.

Pēc tam, kad tika veiktas plašas apspriedes, kas analizēja parāda atvieglojumu pieejamību, tika konstatēts, ka pastāv relatīvi liela parādnieku daļa, kas nespēj piekļūt neviena veida parādu atvieglojumu formām, par iemeslu šai problēmai minot izmaksas, kas ir saistītas ar bankrota procedūru vai citām metodēm.²⁵³

2004.gadā Konstitucionālo lietu departaments (*the Department for Constitutional Affairs*) sagatavoja konsultatīva rakstura dokumentu, kurā tika izteikti viedokļi par iespējām pārvarēt pārmērīgus parādus. Šis dokuments, nosaukts par “A Choice of Paths: Better Options to Manage Over-Indebtedness and Multiple debts” identificē vairākas problēmas esošajā tiesiskajā sistēmā un mudina domāt par vairākām būtiskām reformām.²⁵⁴ Konstitucionālo lietu departaments nodalīja parādniekus starp tiem, kas “varētu samaksāt” un tiem, kas “nevar samaksāt”, kā arī norādīja uz priekšlikumiem, kā varētu palīdzēt pēdējai grupai.²⁵⁵

Kā norāda Lielbritānijas Maksātnespējas serviss (*The Insolvency Service*), tad DRO mērķis bija nodrošināt parāda atvieglojumus tiem, kas ir “izņemti ārā” no esošās procedūras – tiem, kuriem ir zems parāda līmenis un kuriem nav iespējams maksāt par šiem parādiem zemo ienākumu un aktīvu dēļ. Šī procedūra tika paredzēta arī, lai atbalstītu parādnieku finanšu rehabilitāciju, tā kā tās zemās izmaksas sniedza parādniekiem stimulu risināt savas parāda problēmas ātrāk.²⁵⁶ Faktiski šī procedūra tika izveidota, lai samazinātu izveidojušos plaisu starp parādniekiem, kuriem atkarībā no viņu finansiālajām spējām, ir lielākas vai mazākas iespējas panākt savu parādu atvieglojumus. Tādēļ izmaksas par pieteikšanos šai procedūrai ir niecīgas – 90 mārciņas. Līdz ar to tieši DRO pēc savas būtības un mērķa tiek uzskatīta par atviegloto maksātnespējas procedūru.

Jānorāda, ka DRO ir pieejama gan “tūrajiem” patērētājiem, gan tiem, kas zināmā mērā ir saistīti ar biznesu (*consumers and entrepreneurs*). Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 7A nodaļa regulē DRO procedūru, savukārt 251X pants attiecībā uz šīs daļas izpratni un interpretāciju neparedz, ka ar jēdzienu “parādnieks” būtu jāsaprot, kāds īpašs subjekts. Šis pants tikai norāda, ka 7A nodaļā ar jēdziens “parādnieks” saistībā ar pieteikšanos DRO procedūrai ir saprotams kā “pieteicējs”, savukārt saistībā ar konkrēto parāda atbrīvošanas rīkojumu kā persona attiecībā pret kuru rīkojums ir veikts.²⁵⁷

Turklāt arī Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 251A pants nesniedz specifiskas norādes uz to, kādiem subjektiem DRO ir piemērojama un kādiem nē. Pants paredz vispārēju nosacījumu, ka persona, kura nav spējīga samaksāt savus parādus, šīs nodaļas norādītajā kārtībā var pieteikties rīkojumam, kas tiktu izdarīts attiecībā pret atbilstošajiem parādnieka parādiem.²⁵⁸

Līdz ar to var secināt, ka DRO tiek piemērots visiem tiem subjektiem, kas atbilst likumā noteiktajiem kritērijiem, kuriem iestājoties, personai var tikt piemērota atvieglota maksātnespējas procedūra – DRO.

²⁵³The Insolvency Service Intermediary Guidance Notes: DRO2, 2016, p.3. Pieejams: <https://www.gov.uk/government/publications/intermediary-guidance-notes-v15-dro2-guidance-for-approved-intermediaries> [aplūkots 2018.gada 4.oktobrī].

²⁵⁴Milman D. Personal Insolvency Law, Regulation and Policy. London: Reutledge, 2017, p.153.

²⁵⁵Conway L. Debt Relief Orders. / House of Commons Library, Briefing paper, 2016., No. CPB4982, p.4.

²⁵⁶The Insolvency Service. Insolvency Proceedings: Debt relief orders and the bankruptcy petition limit. Call for evidence, p.3. Pieejams:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341089/Insolvency_Proceedings_Debt_relief_orders_and_petition_limits_v3.pdf [aplūkots 2018.gada 4.oktobrī].

²⁵⁷Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251X pants. “debtor” means—

(a) in relation to an application for a debt relief order, the applicant; and

(b) in relation to a debt relief order, the person in relation to whom the order is made;

²⁵⁸Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251A pants: An individual who is unable to pay his debts may apply for an order under this Part (“a debt relief order”) to be made in respect of his qualifying debts.

B. Pieteikšanās DRO procedūrai

Lai pieteiktos DRO procedūrai, parādniekam ir jāiesniedz pieteikums oficiālajam pieteikuma saņēmējam (amatpersonai), tomēr šis pieteikums ir jāiesniedz ar apstiprināta starpnieka palīdzību.²⁵⁹

Apstiprinātais starpnieks ir persona, kura atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai ir uz laiku iecelta kā kvalificēts parādnieka padomnieks, kurš darbojas kā starpnieks starp personu, kura vēlas iesniegt pieteikumu par DRO un oficiālo pieteikuma saņēmēju – amatpersonu.²⁶⁰ Lai arī pieteikšanās DRO ir parādnieka izvēle un lēmums, tomēr ir ieteicams, ka starpnieks veic pieteikuma iesniedzēja sniegtās informācijas un dokumentu pamatpārbaudi, kā arī palīdz parādniekam aizpildīt tiešsaistes pieteikumu, lai pieteiktos DRO procedūrai.²⁶¹ Pieteikšanās procedūra savā ziņā parādniekam ir atvieglota, jo visas neskaidrības palīdz novērst starpnieks, turklāt pieteikums ir jāiesniedz elektroniski.

Pēc pieteikuma iesniegšanas parādnieka pieteikums nonāk pie oficiālā pieteikuma saņēmēja – oficiālās amatpersonas (*the Official Receiver*).

Oficiālais pieteikuma saņēmējs apvieno divas pozīcijas – tas reizē ir gan Maksātnespējas servisa ierēdnis, gan arī tās tiesas ierēdnis, kurā viņš ir nozīmēts, tādēļ viņš ir atbildīgs par tiesas rīkojumu izpildi un pienākumu izpildi saskaņā ar likumu. DRO process pamatā drīzāk ir administratīvs process, nevis tiesas process: Oficiālais pieteikuma saņēmējs – amatpersona var izdot DRO administratīvi, bez tiesas iesaistīšanas.²⁶² Tomēr arī tiesai var būt būtiska nozīme DRO procedūrā, tiesas loma procedūrā ir regulēta ar Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 251M un 251N pantiem. Tiesa lemj par oficiālā pieteikuma saņēmēja – amatpersonas rīcību, ja par to tiesā ir saņemta kāda sūdzība, kā arī par atkarībā no parādnieka rīcības var pagarināt ierobežojumu periodu attiecībā uz parādnieku (*par tiesas lomu skatīt tālāk pie parādnieka rīcības kontroles*).

Lielbritānijas Maksātnespējas likumā nav noteikts konkrēts laiks, kādā pieteikums ir jāizskata, tieši otrādi, oficiālais pieteikuma saņēmējs - amatpersona var apturēt pieteikuma izskatīšanu, līdz tiks saņemtas visas atbildes, kas ir saistītas ar iesniegto pieteikumu un tur norādīto informāciju.²⁶³

Oficiālais pieteikuma saņēmējs - amatpersona var noraidīt pieteikumu DRO procedūrai likumā noteiktajos gadījumos:²⁶⁴

- 1) pieteikums neatbilst prasībām, kas noteiktas Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 251B pantā;
- 2) parādnieks nav spējis atbildēt uz visiem jautājumiem, ko uzdevis oficiālais pieteikuma saņēmējs – amatpersona;
- 3) parādnieks ir sniedzis nepatiesu informāciju vai dokumentus, kas pamato sniegto informāciju.

Tāpat likumā ir noteikti gadījumi, kad oficiālajam pieteikuma saņēmējam – amatpersonai ir pienākums noraidīt DRO pieteikumu²⁶⁵:

- 1) ja oficiālais pieteikuma saņēmējs – amatpersona nav pārliecināts, ka parādnieks nespēj samaksāt savus parākus;

²⁵⁹ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251B panta pirmā daļa

²⁶⁰ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251U pants

²⁶¹ The Insolvency Service Intermediary Guidance Notes: DRO2, 2016, p.18. Pieejams: <https://www.gov.uk/government/publications/intermediary-guidance-notes-v15-dro2-guidance-for-approved-intermediaries> [aplūkots 2018.gada 17.oktobrī].

²⁶² Conway L. Debt Relief Orders. / House of Commons Library, Briefing paper, 2016., No. CPB4982, p.5, 7.

²⁶³ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251C panta otrā daļa

²⁶⁴ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251C panta ceturtā un sestā daļa

²⁶⁵ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251C panta piektā daļa

- 2) ja oficiālais pieteikuma saņēmējs – amatpersona nav pārliecināts, ka vismaz viens no parādnieka norādītajiem parādiem nav atbilstošs parāds saskaņā ar likuma noteikumiem;
- 3) ja oficiālais pieteikuma saņēmējs – amatpersona nav pārliecināts, ka izpildās visi nosacījumi, kas noteikti kā kritēriji parādniekam un norādīti Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 4ZA tabulā un tā otrajā daļā.

Tāpat likumā ir noteikti arī pieņēmumi, kas ir piemērojami, lai noteiktu, vai novērtētu un pieņemtu DRO pieteikumu:²⁶⁶

- 1) oficiālajam pieteikuma saņēmējam – amatpersonai ir jāpieņem, ka parādnieks ir uzskatāms par tādu, kurš nespēj nomaksāt savus parādus, ja tas izriet no pieteikumā norādītās informācijas un nav pamata uzskatīt, ka sniegtā informācija ir nepatiesa vai nepilnīga, kā arī ja nav iemesla uzskatīt, ka parādnieka finansiālā situācija pēc pieteikuma iesniegšanas būtu mainījies un parādnieks var norēķināties ar saviem kreditoriem;
- 2) oficiālajam pieteikuma saņēmējam – amatpersonai ir jāpieņem, ka likumā noteiktais DRO procedūrā atbilstošais parāds ir uzskatāms par atbilstošu parādu, ja tas izriet no pieteikumā norādītās informācijas un nav pamata uzskatīt, ka sniegtā informācija ir nepatiesa vai nepilnīga;
- 3) oficiālajam pieteikuma saņēmējam – amatpersonai ir jāpieņem, ka kritēriji, kas parādniekam noteikti Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 4ZA tabulā, lai varētu īstenot DRO, ir izpildīti, ja izriet no pieteikumā norādītās informācijas un nav pamata uzskatīt, ka sniegtā informācija ir nepatiesa vai nepilnīga, kā arī ir veiktas visas paredzētās pārbaudes attiecībā uz šāda stāvokļa noskaidrošanu (paredzētās darbības noteiktas Lielbritānijas Maksātnespējas noteikumu 2016 noteikumos Nr. 9.6 un ietver sevī dažādu reģistru pārbaudi, saziņu ar kredītiestādēm).

C. Kritēriji, kuriem parādniekam ir jāatbilst, lai uz viņu varētu attiecināt DRO procedūru

Pirmais kritērijs iziet no vispārējās sapratnes par to, kāpēc vispār tiesību sistēmā tiek paredzēta iespēja parādniekam vērsties pēc palīdzības parādu atmaksā, tas ir, parādniekam nav iespēju samaksāt par saviem parādiem un norēķināties ar kreditoriem. Tomēr ne visiem parādniekiem, kuriem ir apgrūtināti apstākļi norēķināties ar saviem kreditoriem, ir iespējams izmantot DRO procedūru. Lielbritānijas Maksātnespējas likuma pielikumā 4ZA (*Schedule 4ZA*) ir paredzēti nosacījumi, kuriem parādniekam ir jāatbilst, lai viņš varētu pretendēt uz DRO procedūru²⁶⁷:

1. Saistība ar Angliju un Velsu

Atbilstoši noteiktajam kritērijam par saistību ar Angliju un Velsu liecina šādi apstākļi:

- 1) parādnieka dzīvesvieta (domicils) pieteikuma iesniegšanas brīdī ir Anglija un Velsa;
- 2) vai jebkurā laikā trīs gadu periodā, kas beidzas ar minēto datumu, parādnieks:
 - a) ir bijis Anglijas un Velsas patstāvīgais iedzīvotājs vai viņam ir bijusi dzīvesvieta Anglijā un Velsā;
 - b) veica uzņēmējdarbību Anglijā un Velsā.

²⁶⁶ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251D pants

²⁶⁷ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, pielikums 4ZA (*Schedule 4ZA*)

2. Parādnieka iepriekšējā maksātnespējas vēsture

Lai parādniekam varētu īstenot DRO procedūru, parādniekam nedrīkst būt izmantojis šo procedūru pēdējo 6 gadu laikā.

Parādnieks nedrīkst arī būt saistīts ar citu maksātnespējas procedūru – viņš nevar būt uz lēmuma brīdi neatbrīvots no bankrota procedūras, būt pagaidu rīkojuma vai brīvprātīgās individuālās vienošanās subjekts, kā arī subjekts, kam ir noteikts rīkojums par bankrota procedūras ierobežojumu vai DRO ierobežojumu.

3. Parādnieka vispārējais parāda limits

Kopējais parādnieka parāds nedrīkst pārsniegt noteikto apmēru (izslēdzot tos parādus, kas nav iekļaujami DRO procedūrā), tomēr šis apmērs nav paredzēts Lielbritānijas Maksātnespējas likumā. Atbilstoši Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 418.pantā piešķirtajām pilnvarām Valsts sekretārs var ar rīkojumu noteikt summas, kas nepieciešamas Lielbritānijas Maksātnespējas likuma otrās daļas grupu noteikumu izpildes nolūkā (*Insolvency of Individuals; Bankruptcy*).²⁶⁸

Atbilstoši minētajam sākotnējais regulējums paredzēja, ka kopējā nenodrošināto²⁶⁹ saistību summa nepārsniedz 15 000 mārciņas.²⁷⁰ Tomēr tika veikti grozījumi un maksimālā personas parādu summa no 15 000 mārciņām tika nomainīta uz 20 000 mārciņām.²⁷¹

Anglijas un Velsas likumdevējs tos parādus, kas var tikt iekļauti DRO apzīmē kā “atbilstošie parādi” (*qualifying debts*), un tie ietver šādu parādu grupas:

- 1) kredītkartes, overdrafti, aizņēmumi;
- 2) īre, komunālie pakalpojumi, telefons, nodokļi;
- 3) pirkuma līgumi ar nosacījumiem;
- 4) “pērciet tagad, maksājiēt vēlāk” līgumi.²⁷²

Atbilstoši Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 251A panta trešajai daļai, par atbilstošu parādu nav atzīstams parāds tādā apjomā, ciktāl tas ir nodrošināts. Turklāt nodrošinātie parādi nav vienīgā grupa, kas netiek iekļauta DRO procedūrā. Atbilstoši Anglijas un Velsas Maksātnespējas noteikumu (2016) 9.2. pantam²⁷³ no DRO tiek izslēgti arī vairāki citi parādu veidi, kuri atbilst noteikumos norādītajiem kritērijiem:

- 1) maksājumi, kas izriet no rīkojumiem, kas pieņemti ģimenes lietās, piemēram, maksājumi bērnu atbalstam un uzturēšanai;
- 2) parādi vai saistības, ar kurām parādniekam tika vai tiek izmaksātas un ir izsniegtas kā studentam aizdevuma veidā, respektīvi, DRO procedūrā parādnieks netiek atbrīvots no studiju kredītiem;
- 3) jebkāds pienākums, kas izriet no rīkojuma par konfiskāciju, kas pieņemts saskaņā ar Lielbritānijas Maksātnespējas likumā noteiktajiem tiesību aktiem (piemēram, 1986. gada Likuma par narkotisko vielu nelikumīgu izmantošanu apkarošanu 1. nodaļu);
- 4) parādu, kas saistīts ar pienākumu atlīdzināt zaudējumus, kas radušies aiz nolaidības vai likumā vai līgumā noteikto tiesību un pienākumu pārkāpumu, vai atlīdzināt zaudējumus par personas nāvi, sakropļojumu vai miesas bojājumiem,

²⁶⁸ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 418.pants

²⁶⁹ Atbilstoši 251A trešajai daļai DRO atbilstošajiem parādiem ir atzīstami tādi parādi, ciktāl tie nav nodrošināti.

²⁷⁰ Order on Amendment No. 465, 2009, INSOLVENCY INDIVIDUALS, ENGLAND AND WALES The Insolvency Proceedings (Monetary Limits), 3.panta b) apakšpunkts.

²⁷¹ Order on Amendment No. 26, 2015, INSOLVENCY, ENGLAND AND WALES The Insolvency Proceedings (Monetary Limits), 2. panta a) apakšpunkts

²⁷² Conway L. Debt Relief Orders. / House of Commons Library, Briefing paper, 2016., No. CPB4982, p.6.

²⁷³ The Insolvency (England and Wales) Rules 2016. Rule Nr. 9.2

respektīvi, DRO netiek pakļautas soda naudas par administratīviem vai krimināliem pārkāpumiem un tiesāšanās izdevumi;

5) maksājumi no sociālā fonda, kas izmantoti kā krīzes vai budžeta aizdevums.

Būtiski norādīt, ka, atšķirībā no bankrota procedūras, tikai DRO procedūrā iekļautie (norādītie) parādi tiek pakļauti aizsardzībai no turpmākas kreditoru rīcības attiecībā pret parādnieku DRO procedūras laikā, kā arī parādnieks tiek atbrīvots tikai no šiem parādiem pēc DRO procedūras pabeigšanas pēc 12 mēnešiem.²⁷⁴ Tas nozīmē, ka parādniekam ir pienākums rūpīgi apzināt visus savus parādus un norādīt tos, uzsākot DRO procedūru, vienlaikus šis varētu būt pamats spriest par parādnieka negodprātīgu rīcību, ja parādnieks nenorāda visus savus kreditorus ar mērķi “pakļūt” zem kritērija par kopējo parāda summu, lai varētu īstenot DRO procedūru. Šo vērtē oficiālais pieteikuma saņēmējs - amatpersona brīdī, kad lemj par to, vai parādnieks atbilst likumā noteiktajiem kritērijiem, lai varētu īstenot DRO procedūru.

4. Parādnieka ikmēneša ienākumi, kas paliek pāri pēc ierasto mājāsaimniecības izdevumu atskaitīšanas

Atbilstoši izdotajam rīkojumam par naudas līdzekļu limitu parādnieka tā sauktie “pārpalikuma ienākumi” (*surplus income*) nedrīkst pārsniegt 50 mārciņas mēnesī.²⁷⁵ Ar “pārpalikuma ienākumiem” ir jāsaprot tie ienākumi, kas paliek parādnieka rīcībā pēc saprātīga ikdienas mājāsaimniecības izdevumu atskaitīšanas.

Atbilstoši Lielbritānijas Maksātnespējas noteikumu 2016 noteikumam Nr. 9.7.²⁷⁶ oficiālajai amatpersonai, nosakot parādnieka ikmēneša pārpalikuma ienākumus, jāņem vērā jebkurš parādnieka ģimenes locekļa ieguldījums kopējā summā, kas ir nepieciešama parādnieka un viņa ģimenes locekļu saprātīgā līmenī ikdienas maksājumu veikšanā. Tas nozīmē to, ka tiek vērtēts, vai parādnieks nav vienīgais, no kura ienākumiem tiek veikti maksājumi ikdienas vajadzībām, tādēļ nepamatoti daudz samazinot parādnieka pārpalikuma ienākumus, lai tikai uz parādnieku varētu attiecināt kritēriju par maksimālo atļauto pārpalikuma ienākumu un viņš spētu īstenot DRO procedūru.

Faktiski personai, kas piesakās DRO ir jāpierāda, ka tā no saviem ienākumiem spēs nosegt dzīvošanas izmaksas, tas nozīmē, ka personām bez jebkādiem ienākumiem, tai skaitā bezpajumtniekiem, šī procedūra nevar tikt piemērota.

5. Parādnieka īpašuma vērtības limits

Anglijas un Velsas regulējumā tika veikti grozījumi un maksimālā kopējā īpašuma vērtība no 300 mārciņām tika nomainīta uz 1000 mārciņām.²⁷⁷ Atbilstoši Lielbritānijas Maksātnespējas noteikumu 2016 noteikumam Nr. 9.9. no parādnieka īpašuma tiek izslēgtas vairākas kategorijas:

1) transportlīdzeklis, ja:

- a. tas ir īpaši pielāgots parādniekam, kuram ir kustību traucējumi un ja šāda transportlīdzekļa parādniekam nebūtu, tad tiktu būtiski un ilgtermiņā apgrūtinātas parādnieka spējas veikt parastās ikdienas darbības

²⁷⁴ The Insolvency Service. Insolvency Proceedings: Debt relief orders and the bankruptcy petition limit. Call for evidence, p.4. Pieejams:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341089/Insolvency_Proceedings_Debt_relief_orders_and_petition_limits_v3.pdf [aplūkots 2018.gada 4.oktobrī].

²⁷⁵ Order on Amendment No. 465, 2009, INSOLVENCY INDIVIDUALS, ENGLAND AND WALES The Insolvency Proceedings (Monetary Limits), 3.panta b) apakšpunkts.

²⁷⁶ The Insolvency (England and Wales) Rules 2016. Rule Nr. 9.7

²⁷⁷ Order on Amendment No. 26, 2015, INSOLVENCY, ENGLAND AND WALES The Insolvency Proceedings (Monetary Limits), 2. panta b) apakšpunkts

- b. tā maksimālā iespējamā realizācijas vērtība ir mazāka par 1000 mārciņām;
- 2) tādi instrumenti, grāmatas un citas aprīkojuma vienības, kas parādniekam ir nepieciešamas personīgai lietošanai parādnieka darbā, uzņēmējdarbībā vai profesijā;
 - 3) apģērbs, gultas piederumi, mēbeles, sadzīves tehnika un aprīkojums, kas vajadzīgi, lai apmierinātu parādnieka un debitora ģimenes pamatvajadzības;
 - 4) parādnieka turējumā esošs citai personai piederošs īpašums;
 - 5) u.c.

Kad DRO procedūrā parādījās kā viens no veidiem parādnieka parādu dzēšanai, šī sistēma tika kritizēta par to, ka pensijas tika uztvertas par parādnieka aktīviem.²⁷⁸ Tomēr laika gaitā šīs izpratne tika mainīta un šobrīd praksē ir tā, ka, ja parādnieks nav pensionējies, bet viņam ir privāts vai profesionālais pensiju fonds, tad lielākoties šie ir gadījumi, kad pensiju fons netiks ņemts vērā pie īpašuma vērtības limita noteikšanas un aprēķināšanas.²⁷⁹

Iepriekš minētais liecina, ka tiem parādniekiem, kuriem pieder nekustamais īpašums, šī procedūra nevar tikt piemērota. Tas sasaucas ar to, kāpēc arī parādniekiem ar nodrošinātajiem kreditoriem šī procedūra nav piemērojama.

6. Citi nosacījumi

Papildus 4ZA pielikumā esošajiem nosacījumiem, kam ir obligāti jāiestājas, lai persona varētu pretendēt uz DRO, ir jāievēro, lai uz personu nebūtu attiecināmi citi nosacījumi, kas papildus ir paredzēti 4ZA tabulas otrajā daļā. Šos nosacījumus var dēvēt par dažiem no parādnieka godprātības izvērtēšanas kritērijiem, pirms DRO procedūras atļaušanas.

Pirmais kritērijs – parādnieks pēdējo divu gadu laikā nav veicis darījumus ar nepietiekamu mantas vērtību, tas ir, nesamērojami zemu darījuma summu.²⁸⁰ Ar nepietiekamu vērtību būtu jāsaprot gadījumi, kad parādnieks:

- 1) veic dāvinājumu vai iesaistās tādās saistībās, kurās noteikumi paredz, ka viņš par mantu neko nesaņem;
- 2) veic darījumus ar citu personu, ņemot vērā laulības veidošanu vai kopdzīves uzsākšanu;
- 3) iesaistās darījumā ar personu par atlīdzību, kuras vērtība naudas izteiksmē ir ievērojami mazāka par mantas vērtību, piemēram, par neatbilstošu un negodprātīgu tiks uzskatīts tāds parādnieks, kurš pēdējo divu gadu laikā pirms DRO procedūras ir pārdevis savu transportlīdzekli, kura vērtība ir 1000 mārciņas, savam draugam par 500 mārciņām.

Otrs parādnieka godprātības izvērtēšanas kritērijs ir, vai parādnieks nav devis priekšrocību kādam no saviem kreditoriem tā, ka ir nostādījis tos labākā stāvoklī.²⁸¹ Par priekšrocības došanu uzskatāms gadījums, kad parādnieks attiecībā pret kādu no saviem kreditoriem rīkojas tādā veidā, ka DRO īstenošanas procedūrā, kreditors faktiski tiek nostādīts labvēlīgākā stāvoklī, nekā būtu bijis, ja šāda parādnieka rīcība nebūtu notikusi.

Minētais var liecināt par to, ka gadījumā, ja parādniekam ir bijuši vairāki kreditori un minimālas iespējas veikt ar tiem norēķinus, tad norēķini būtu jāveic proporcionāli starp

²⁷⁸ The Insolvency Service. Insolvency Proceedings: Debt relief orders and the bankruptcy petition limit. Call for evidence, p.7. Pieejams:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341089/Insolvency_Proceedings_Debt_relief_orders_and_petition_limits_v3.pdf [aplūkots 2018.gada 8.oktobrī].

²⁷⁹ Ibid, p.7.

²⁸⁰ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, pielikumā 4ZA (*Schedule 4ZA*) 9.panta pirmā daļa

²⁸¹ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, pielikumā 4ZA (*Schedule 4ZA*) 9.panta trešā daļa

kreditoriem, nevis pilnā apmērā tikai vienam no tiem. Citādi šāda prioritāra norēķināšanās ar vienu no kreditoriem var to nostādīt labvēlīgākā situācijā attiecībā pret citiem kreditoriem DRO izdošanas gadījumā, jo liela daļa no šī viena kreditora parādiem jau būs segta, savukārt citu kreditoru parāds netiks segts necik, ja DRO tiks īstenota pilnībā un parādnieks tiks atbrīvots no savām saistībām.

Lielākā atbildība uz šo kritēriju konstatēšanu gultas uz pieteikuma oficiālo saņēmēju – tiesas amatpersonu, kurš pieņems lēmumu par to, vai DRO procedūra tiks piemērota. Tomēr tā kā aizpildīt pieteikšanās formu var tikai ar konsultanta (apstiprinātā starpnieka²⁸²) palīdzību, tad būtiska loma ir arī konsultantam, kuram arī ir jāvērtē, vai parādnieks atbilst likumā noteiktajiem kritērijiem.

D. DRO īstenošana un tā sekas

Ja oficiālajam pieteikuma saņēmējam – amatpersonai nav radušās šaubas par DRO procedūras piemērošanu parādniekam, tad tiek izdots rīkojums par parādu atvieglošanu – *debt relief order*.

Pēc rīkojuma izdošanas oficiālais pieteikuma saņēmējs – amatpersona izsniedz rīkojuma kopiju parādniekam un paziņo par to starpniekam, kas iesniedza parādnieka pieteikumu, reģistrē parādnieku attiecīgā maksātnespējas reģistrā, kā arī sniedz paziņojumu par DRO izdošanu katram DRO rīkojumā norādītajam kreditoram, norādot kreditoru tiesības iesniegt iebildumus atbilstoši Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 251K pantam.²⁸³

Pēc rīkojuma izdošanas iestājas 12 mēnešu moratorija periods, kura laikā parādniekam nav nekādu citu pienākumu vai saistību attiecībā pret DRO rīkojumā norādītajiem kreditoriem, tas ir, parādniekam nav šiem kreditoriem nekas jāmaksā, savukārt kreditori nevar pieprasīt, lai parādnieks veiktu jēkādus maksājumus.²⁸⁴

DRO tiek attiecināts uz noteiktiem (atbilstošajiem) parādiem, tāpēc atšķirībā no bankrota procedūras tikai tie parādi, kas ir iekļauti un atspoguļojas DRO, tiek pakļauti aizsardzībai no kreditoriem procedūras laikā un pēc 12 mēnešiem parādnieks no šiem parādiem tiek atbrīvots.²⁸⁵ Pēc 12 mēnešu moratorija perioda parādnieks tiek atbrīvots no parādiem, kas tika iekļauti DRO rīkojumā. Tomēr moratorija periodu var pagarināt uz 3 mēnešiem²⁸⁶ atkarībā no apstākļiem, piemēram, ja tiek turpināta izmeklēšana atbilstoši likuma 251K pantam.

Attiecībā uz turpmākajām parādnieka finanšu darbībām jānorāda, ka ieraksts par DRO izmantošanu parādnieka kredītvēsturē saglabāsies 6 gadus, kas ir saistītas arī ar to, ka turpmākos 6 gadus parādnieks nevarēs izmantot šo procedūru.

E. Parādnieka pienākumi

Parādnieka galvenais pienākums ir sniegt visu nepieciešamo informāciju oficiālajam pieteikuma saņēmējam – amatpersonai visu procedūras laiku.²⁸⁷ Pie šāda pienākuma ietilpst gan informācijas sniegšana, gan arī tikšanās ar oficiālo pieteikuma

²⁸² Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251B panta pirmā daļa

²⁸³ The Insolvency (England and Wales) Rules 2016, 9.11. un 9.12. punkti

²⁸⁴ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251G panta otrā daļa

²⁸⁵ The Insolvency Service. Insolvency Proceedings: Debt relief orders and the bankruptcy petition limit. Call for evidence, p.4. Pieejams:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341089/Insolvency_Proceedings_Debt_relief_orders_and_petition_limits_v3.pdf [aplūkots 2018.gada 4.oktobrī].

²⁸⁶ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251H panta ceturtnā daļa

²⁸⁷ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251J panta pirmā daļa

saņēmēju – amatpersonu, kā arī visu citu darbību veikšana, ko oficiālajam pieteikuma saņēmējs – amatpersona var saprātīgi pieprasīt, lai spētu veikt savus amata pienākumu procedūras laikā. Sniegtā informācija ir jo īpaši svarīga attiecībā uz iespējamajām nepilnībām, kas ir norādītas pieteikumā un jebkādām izmaiņām personas faktiskajos dzīves apstākļos. Kā galvenais apstāklis ir minamas izmaiņas parādnieka ienākumu apmērā.

Līdz ar to informācijas sniegšana par apstākļiem, kas ietekmē DRO piemērošanu pēc būtības, ir būtisks parādnieka pienākums moratorija laikā. Gluži tāpat, kā tas ir noteikts bankrota procedūrā, arī DRO procedūras laikā parādnieks nedrīkst iegūt jaunu kredītu (darījumu), kas ir lielāks par 500 mārciņām, vai nu atsevišķi, vai kopā ar citām personām, neizpaužot aizdevējam, ka viņam tiek piemērots DRO.

Procedūras laikā parādnieks tiek pakļauts arī citiem ierobežojumiem attiecībā uz ieņemamo amatu – persona nevar veidot vai vadīt jebkādu uzņēmumu, kā arī nevar ieņemt uzņēmuma direktora amatu bez tiesas atļaujas.

F. Parādnieka kontrole procedūras laikā

Parādnieka rīcības kontroli veic oficiālā amatpersona, ko tā var veikt vai nu pēc kreditora izteiktajiem iebildumiem, vai arī pēc savas iniciatīvas uzsākt izmeklēšanu par jebkuru jautājumu, kas viņam šķiet nozīmīgs, lai lemtu par iespējamo DRO atsaukšanu vai grozīšanu, pieteikuma tiesai iesniegšanu vai pieņemtu kādu citu jautājumu attiecībā pret parādnieku.²⁸⁸

Oficiālajam pieteikuma saņēmējam - amatpersonai, pamatojoties uz izmeklēšanā iegūto informāciju, ir pilnvaras atsaukt vai grozīt parāda atvieglojumu rīkojumu.²⁸⁹ DRO rīkojumu var atcelt, ja:

- 1) jebkura informācija, ko iesniedza parādnieks, izrādījās nepilnīga, neprecīza vai nepatiesa;
- 2) parādnieks nav izpildījis savu pienākumu saskaņā ar 251J pantu;
- 3) attiecībā uz parādnieku ir izdots rīkojums par bankrotu vai
- 4) parādnieks ir informējis par savu nodomu iesniegt bankrotu.

Tāpat rīkojumu var atsaukt, ja oficiālais pieteikuma saņēmējs – amatpersona atzīst, ka šāds rīkojums nebija jāizdod, jo attiecībā uz parādnieku neizpildījās visi kritēriji.

Savukārt grozīt DRO rīkojumu var, lai labotu kādu kļūdu, kas tur ir ieviesusies, tomēr šādā gadījumā DRO rīkojumā nevar iekļaut jaunus parādus, kas nebija noteikti sākotnējā pieteikumā.

Lai arī varētu šķist, ka galvenais noteicējs parādnieka rīcības kontrolē ir tieši oficiālā amatpersona, tomēr nozīmīga loma ir arī tiesai. Atbilstoši Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 251M pirmajai daļai jebkura persona var vērsties tiesā, ja tā ir neapmierināta ar jebkādu oficiālās amatpersonas darbību, bezdarbību vai lēmumu saistībā ar DRO vai pieteikumu par šādu DRO rīkojumu.²⁹⁰

Tai pat laikā arī pati oficiālā amatpersona var vērsties tiesā saistībā ar apstākļiem, kas attiecas uz parādnieka pienākumu izpildi atbilstoši likuma 251J prasībām.²⁹¹ Tas nozīmē, ka oficiālā amatpersona un tiesa faktiski strādā tandēmā attiecībā uz parādnieka rīcības kontroli DRO procedūras laikā.

Tiesas kompetence²⁹²:

- a. atcelt visu oficiālā saņēmēja tiesību aktu vai lēmumu vai tā daļu;

²⁸⁸ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251K panta ceturta – piektā daļa

²⁸⁹ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251L pants

²⁹⁰ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251M panta pirmā daļa

²⁹¹ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251M panta otrā daļa

²⁹² Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251M panta sestā daļa

- b. sniegt oficiālajai amatpersonai norādījumus (tostarp norādījumu, ka viņš pārskata jebkuru jautājumu, saistībā ar kuru viņa darbība vai lēmums ir atcelts saskaņā ar 1.apakšpunktu);
- c. izdod rīkojumu, lai izpildītu jebkuru parādnieka pienākumu, kas izriet no 251J pantā noteiktā pienākuma;
- d. pagarināt moratorija periodu, kas piemērojams DRO rīkojumam;
- e. izdot rīkojumu atsaukt vai grozīt DRO rīkojumu;
- f. izdot rīkojumu saskaņā ar 251N pantu (izmeklēšana par parādnieka darījumiem un īpašumu);
- g. veikt citas darbības, kuras tiesa uzskata par atbilstošām.

Papildus minētajam, tiesai ir īpašas pilnvaras izdot parāda atvieglojuma ierobežojumu (*debt relief restriction order*), ja tiesa uzskata, ka to darīt būtu lietderīgi, ņemot vērā parādnieka rīcību (gan pirms, gan pēc DRO pieņemšanas).²⁹³ Parāda atvieglojuma ierobežojumu tiesa var pieņemt pat līdz 15 gadiem.²⁹⁴ Tas nozīmē to, ka tie ierobežojumi, kas parādniekam bija jāievēro DRO laikā, būs spēkā arī pēc DRO procedūras izbeigšanas. Šo ierobežojumu parasti izdod gadījumos, kad pats parādnieks ir vainojams pie tā, ka ir nonācis šādā parādu stāvoklī un nespēj ar to tikt galā.²⁹⁵ Līdz ar to faktiski tiek veikts godprātības tests attiecībā uz to, vai parādnieka maksātnespējas cēloņi ir objektīvi pamatoti vai arī parādnieks pats ir sevi novedis līdz šādam stāvoklim. Tā var būt jebkāda parādnieka negodīga vai vainojama rīcība, ietverot gan pienākumu nepildīšanu procedūras laikā, gan arī rīcību pirms DRO procedūras, piemēram, tiesa jo īpaši ņems vērā, ja parādnieks ir aizrāvēs ar azartspēlēm.²⁹⁶ Šie ierobežojumi tomēr neietekmē to, ka pēc 12 mēnešiem tiks dzēsti parādnieka parādi DRO procedūras ietvaros, un parādniekam nebūs nekas jāatmaksā kreditoriem. Var secināt, ka šie ierobežojumi faktiski ir vērsti uz nākotni ar mērķi audzināt parādnieku un ļaut tam tikt galā ar savu finansiālo situāciju, pirms viņš uzņemjas jaunas saistības.

Pēc procedūras ierobežojumi tika ieviesti, par paraugu izmantojot bankrota procedūras regulējuma modeli. Vērtējot ierobežojumus bankrota procedūras laikā, jānorāda, ka tie ir paredzēti, lai nošķirtu procedūru starp godprātīgiem un negodprātīgiem parādniekiem.²⁹⁷ Reformu (uz nākotni vērsto, pēc procedūras ierobežojumu) galvenais mērķis bija nodrošināt godīgiem un neveiksmīgiem debitoriem jaunu sākumu, atbrīvojot tos no parādu sloga, vienlaicīgi sodot negodīgu un nolaidīgu parādnieku.²⁹⁸

Izvēlētie līdzekļi, lai nošķirtu “labo un godīgo, bet neveiksmīgo parādnieku” no “sliktā, negodīgā un nolaidīgā” parādnieka, ir pēc procedūras ierobežojumi, kas attiecībā uz bankrota procedūru noteikti Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 281A pantā un 4A tabulā, savukārt attiecībā uz DRO tie ir noteikti Lielbritānijas Maksātnespējas likuma 251V pantā un 4ZB tabulā likuma pielikumā.

Izveidotā mehānisma mērķis bija noteikt ierobežojumus un noteiktus aizliegumus tiem, kuru rīcība to prasa, lai tādā veidā aizsargātu sabiedrību nākotnē no tādiem bankrotētājiem, kuri ir rīkojušies neapdomīgi, bezatbildīgi un negodprātīgi. Teorija ir tāda, ka, lai arī šīs personas tiks atbrīvotas no saviem parādiem, tiem vajadzētu tikt pakļautiem

²⁹³ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 4ZB schedule, 1.punkts

²⁹⁴ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 4ZB schedule, 4.punkts

²⁹⁵ The Insolvency Service. Guidance on Debt relief restrictions orders and undertakings, 2017. Pieejams: <https://www.gov.uk/government/publications/debt-relief-restrictions-orders-and-undertakings/debt-relief-restrictions-orders-and-undertakings>. [aplūkots 2018.gada 18.oktobrī].

²⁹⁶ Maksātnespējas likuma 4ZB tabulā ir detalizēts uzskaitījums ar apstākļiem, ko tiesa īpaši vērtē, lemjot par ierobežojumu pieņemšanu.

²⁹⁷ Walters A. Personal Insolvency Law After the Enterprise Act: An Appraisal. 2004, p.17.

²⁹⁸ Ibid, p.26.

patstāvīgiem ierobežojumiem pēc parādu atbrīvošanas, lai pasargātu sabiedrību no šādas parādnieka rīcības atkārtotāšanās.²⁹⁹

Parāda atvieglošanas ierobežojumu laikā pēc DRO procedūras uz parādnieku tiks attiecināti visi tie paši ierobežojumi, kas parādniekam bija jāievēro DRO procedūras laikā attiecībā uz iespējām iegūt jaunu kredītu un ieņemt noteiktus amatus.

Lielbritānijas Maksātnespējas serviss 2014.gadā veica pētījumu, kas balstīts uz dažādu organizāciju pieredzi maksātnespējas lietās saistībā ar DRO un bankrota procedūrām: *“Insolvency Proceedings: Debt relief orders and the bankruptcy petition limit. Call for evidence.”* Pētījumā viens no svarīgiem jautājumiem bija saistīts ar to, vai parāda atvieglojumu ierobežojumu sistēma strādā pietiekami efektīvi, lai atturētu parādniekus no negodprātīgas un neapdomīgas rīcības. Atsevišķi aptaujātie norādīja, ka ir salīdzinoši ļoti neliels skaits gadījumu, kad tiek īstenota šī turpmāko ierobežojumu procedūra.³⁰⁰ Arī pētījuma ietvaros atspoguļotā statistika rāda, ka ierobežojumi tika reti pielietoti, salīdzinot ar kopējo DRO procedūru skaitu³⁰¹:

Table 15: Number of DRO restrictions per year

	DRROs/DRRUs
2009/2010	2
2010/2011	8
2011/12	6
2012/13	20
2013/14	19

(Tabula: Parāda atvieglojumu izdošanas ierobežojumi pa gadiem skaita ziņā.)

Maksātnespējas servisa aptaujātie norāda, ka lietas parasti netiek ierosinātas, līdz kamēr rodas kāda problēma, uz kuru norāda kreditors vai kāda cita persona signalizē par iespējamiem pārkāpumiem. Izmeklējumi šajā procesā ir diezgan ilgstoši un priekš Maksātnespējas servisa arī diezgan dārgi, tāpēc tas ir skaidrojams ar to, kāpēc tik maz ierobežojumi tiek uzlikti. Citi respondenti ierosināja, ka būtu nepieciešama pastiprināta kontroles jau pie pieteikuma izskatīšanas, piemēram, lūdzot parādniekam iesniegt papildus informāciju un noteikt starpniekiem izskatīt vairāk jautājumus, lai pastiprinātu kontroli.³⁰²

Parādnieks var izvairīties no nepatīkamā tiesas procesa un labprātīgi piekrist pagarināt parādu atvieglojuma ierobežojumu periodu, piekrītot parakstīt apņemšanos (*debt relief restrictions undertaking*), kam ir tieši tāds pats efekts un nozīme, kā tiesas izdotam ierobežojumam.

²⁹⁹ Walters A. Personal Insolvency Law After the Enterprise Act: An Appraisal. 2004, p.26.

³⁰⁰ Response by the Money Advice Trust, 2014., p.17. Pieejams:

<http://www.moneyadvice.org/SiteCollectionDocuments/Policy%20consultation%20responses/Unilateral%20responses/Money%20Advice%20Trust%20response%20to%20the%20Insolvency%20Service%20DROs%20and%20bankruptcy%20petitions%20call%20for%20evidence.pdf> [aplūkots 2018.gada 29.oktobrī].

³⁰¹ Tabula iegūta no *The Insolvency Service. Insolvency Proceedings: Debt relief orders and the bankruptcy petition limit. Call for evidence*, p.22.

³⁰² Insolvency Proceedings: Debt relief orders and the bankruptcy petition limit – Call for evidence Analysis of responses, 2015, p.9.Pieejams:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/398279/Analysis_of_responses_for_internet_-_revised_version_-_23_January_2015.pdf [aplūkots 2018.gada 19.oktobrī].

Pēc procedūras ierobežojumi tiek noteikti baltoties gan uz parādnieka uzvedību un rīcību pirms procedūras, gan arī vērtējot parādnieka rīcību un tam uzliktos pienākumus procedūras laikā. Savukārt pavisam nopietnos pārkāpuma gadījumos, parādniekam var tikt noteikts naudas sods vai pat cietumsods, vai abi.³⁰³ Tomēr parādnieks netiks atzīts par vainīgu nodarījumā, ja spēs pierādīt, ka neplānoja nevienu krāpt vai slēpt informāciju.

Atgriežoties pie tiesas lomas DRO procedūras laikā, jānorāda, ka Lielbritānijas Maksātnespējas likumā ir regulēta tiesas loma, lemjot par to, vai uzsākt izmeklēšanu attiecībā uz parādnieka darījumiem vai īpašumiem.³⁰⁴ Par šo jautājumu tiesa lemj pēc oficiālās amatpersonas pieteikuma. Šādā gadījumā uz tiesu var uzaicināt parādnieku un visus parādnieka ģimenes locekļus, kā arī citas personas, kas varētu sniegt informāciju vai palīdzību attiecībā uz parādnieku vai viņa darījumiem, lietām un īpašumu.

Nemot vērā visu iepriekš norādīto, var secināt, ka fiziskās personas rīcības kontrole DRO procedūrā notiek caur komunikāciju ar pašu parādnieku un kreditoriem, kas iebilst pret DRO rīkojumā norādīto, kā arī pēc oficiālā pieteikuma saņēmēja iniciatīvas, ja tas uzskata, ka objektīvi ir nepieciešams rīkoties.

G. Pārkāpumi DRO procedūrā

Lielbritānijas Maksātnespējas likumā paredzētie noziedzīgie nodarījumi/pārkāpumi, par kuriem var tikt paredzēts naudas sods, brīvības atņemšana vai abi kopā:

1) Nepatiesi apgalvojumi un nenorādīta informācija³⁰⁵

Persona, kas iesniedz pieteikumu parādu atvieglojuma rīkojumam, ir vainīga pārkāpumā, ja tā apzināti iesniedza nepatiesu informāciju savā pieteikumā vai apzināti izlaida un nenorādīja tajā visu nepieciešamo informāciju.

Persona ir atzīstama par vainīgu nodarījumā, ja tā apzināti nepilda savus pienākumus saskaņā ar 251J panta trešo daļu (nenorāda uz trūkumiem pieteikumā, kad par tiem uzzina, kā arī par izmaiņām apstākļos), kā arī tad, ja apzināti nesniedz oficiālā pieteikuma saņēmēja – amatpersonas pieprasīto informāciju.

Savukārt, ja attiecībā uz personu jau ir pieņemts rīkojums par parādu atvieglojumu, persona ir vainīga nodarījumā, ja tā tīši neievēro savus pienākumus saskaņā ar 251J panta piekto daļu (nesniedz informāciju par izmaiņām savā finansiālajā situācijā), kā arī tīši nesniedz vai sniedz nepatiesu informāciju par šiem apstākļiem oficiālajai amatpersonai.

2) Dokumentu slēpšana vai viltošana³⁰⁶

Persona, attiecībā uz kuru tiek pieņemts parāda atvieglojums, ir vainīga nodarījumā, ja moratorija laikā saistībā ar šo parāda atvieglojuma rīkojumu, ja viņš:

- a. pēc oficiālā saņēmēja pieprasījuma neiesniedz visus viņa reģistrus, dokumentus un citus ierakstus, kas viņam pieder vai ko viņš kontrolē un kas attiecas uz parādnieka lietām;
- b. kavē iespēju oficiālajam pieteikuma saņēmējam - amatpersonai iegūt minētos dokumentus;
- c. slēpj, iznīcina, sabojā vai falsificē iepriekš minētajos dokumentus;
- d. izdara vai ļauj izdarīt nepatiesus ierakstus iepriekš minētajos dokumentos;
- e. iznīcina vai izmaina vai nolaidības dēļ ļauj kādam citam iznīcināt vai izmainīt šos dokumentus.

³⁰³ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251T panta trešā daļa

³⁰⁴ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251N pants

³⁰⁵ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251O pants

³⁰⁶ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251P pants

3) Krāpnieciska īpašuma atsavināšana³⁰⁷

Persona, attiecībā uz kuru tiek izdots rīkojums par parādu atbrīvojumu, ir vainīga nodarījumā, ja tā ir dāvinājusi savu īpašumu vai nodevusi to citām personām laika periodā starp diviem gadiem pirms pieteikšanās procedūrai un moratorija noslēguma datumu.

4) Krāpšana, kas attiecas uz ar kredītu iegūto īpašumu³⁰⁸

Persona, attiecībā uz kuru tiek izdots rīkojums par parādu atbrīvojumu, ir vainīga nodarījumā, ja attiecīgajā laika posmā tā atbrīvojas no jebkura sava īpašuma, ko tā bija ieguvusi aizņēmuma/kredīta rezultātā, ja brīdī, kad persona šo īpašumu atsavināja, parādnieks vēl nebija samaksājis par to.

Jebkura cita persona ir vainīga noziedzīgā nodarījumā, ja attiecīgajā periodā viņš iegādājies vai saņēmis īpašumu no personas, attiecībā uz kuru tika pieņemts parāda atvieglojums (parādnieks), zinot vai ticot, ka parādnieks ir parādā naudu par šo īpašumu kreditoram un ka parādnieks neplānoja vai nebija spējīgs samaksāt par šo īpašumu kreditoram.

5) Kredīta iegūšana vai uzņēmējdarbības uzsākšana³⁰⁹

Persona, attiecībā uz kuru tiek pieņemts parāda atvieglojums, ir vainīga nodarījumā, ja attiecīgajā periodā viņš iegūst kredītu (viens pats vai kopā ar jebkuru citu personu virs 500 mārciņām), neatklājot personai, no kuras viņš iegūst kredītu, attiecīgo informāciju par savu statusu (to, ka attiecībā uz viņu ir pieņemts DRO) vai viņš tieši vai netieši uzsāk kādu biznesu ar nosaukumu, kurš nav tāds pats kā tas attiecībā uz kuru tika pieņemts DRO, nepaziņojot visām iesaistītajām personām par DRO procedūru attiecībā uz biznesu ar citu nosaukumu.

Nodarījumi, ko persona ir izdarījusi saskaņā ar šo Lielbritānijas Maksātnespējas likuma daļu, var ierosināt tikai Valsts sekretārs vai ar Prokuratūras direktora piekrišanu. Personai, kas ir vainīga noziedzīgā nodarījumā saskaņā ar šo daļu, piemēro brīvības atņemšanu vai naudas sodu, vai abus. Tomēr attiecībā uz visiem pārkāpumu veidiem persona nebūs atbildīga, ja spēs pierādīt, ka attiecīgās darbības neveica ar nodomu krāpties vai slēpt savu faktisko situāciju.

Apkopojot iepriekš teikto, var secināt, ka gadījumā, ja parādnieks nepilda savus pienākumus, ir izvairījies sniegt informāciju vai kā citādi liek šķēršļus procedūras pilnīgi skaidrai, atklātai un pareizai norisei, parādnieks riskē ne tikai ar to, ka DRO var nepasludināt, to var arī atcelt, liekot parādniekam meklēt citus risinājumus savu parādsaistību noregulēšanai, papildus tam parādnieks var saņemt arī ierobežojumus veikt dažādas darbības turpmākos 15 gadus, kā arī īpaši smagos pārkāpumos parādnieks riskē saņemt sodu, kas var būt vai nu naudas sods vai pat ieslodzījums.

Faktiski šāds strikts regulējums attiecībā uz parādnieka rīcības kontroli un iespējamām sekām vedina domāt, ka parādniekam, apzinoties iespējamās nelabvēlīgās sekas, vajadzētu būt pietiekami mudinātam rīkoties godprātīgi.

H. Jaunā sākuma politika

Tā kā Lielbritānijas Maksātnespējas likums šobrīd nodrošina parādu atvieglojumus arī tiem parādniekiem, kuriem ir maz līdzekļu un kuriem ir zemi ienākumi, tā galvenais mērķis ir aptverts ar "jaunā sākuma" politiku. Šī ideja paredz, ka finansiāli grūtībās

³⁰⁷ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251Q pants

³⁰⁸ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251R pants

³⁰⁹ Lielbritānijas Maksātnespējas likums, 251S pants

nonākušu mājsaimniecību atbrīvošana no pārmērīgām parādsaistībām radīs rezultātus, kas uzlabos kopējo labklājību, atjaunojot šīs mājsaimniecības ekonomiskās produktivitātes un sociālās iekļaušanās pozīcijas.³¹⁰ Respektīvi, atvieglotais regulējums attiecībā uz parādu atbrīvošanu veicina parādnieka dzīves situācijas stabilizēšanu un uzlabošanu, vienlaikus mudinot to turpmāk atbildīgāk izturēties pret savām saistībām.

Pastāv uzskats, ka kombinācija starp strikti noteiktajiem kritērijiem DRO procedūras izmantošanā un augstās izmaksas, lai piekļūtu bankrota procedūrai nozīmē to, ka daudzi parādnieki var tikt izslēgti no abām procedūrām. Daudzi nav spējīgi atļauties bankrota procedūru, bet viņu kopējais parādu apmērs pārsniedz DRO kritērijus.³¹¹ Savukārt IVA ir salīdzinoši ilgstoša procedūra, lai gan statistikas dati liecina, ka tieši šī procedūra pēdējos gados ir bijusi vispopulārākā.³¹² Turklāt, kā jau tika secināts iepriekš, arī atvieglotās procedūras ietvaros (DRO) parādniekam ir jāpierāda, ka tas ir spējīgs segt ikdienas mājsaimniecības izdevumus un viņam saglabājas pienākums maksāt visus ar dzīvošanu saistītos izdevumus, piemēram, tekošos komunālos maksājumus. Tāpēc ir salīdzinoši grūti komentēt, vai līdztekus piemērojot visas maksātnespējas procedūras, ar to tiktu aptvertas visas sociālās grupas. Procedūru dažādība ir tikai iespēja izvēlēties starp sev piemērotāko un atbilstošāko veidu, kā pārvaldīt savas parādsaistības. Turklāt arī atvieglotās DRO procedūras ietvaros ir maksājama nodeva - 90 mārciņas, kas salīdzinot ar bankrota procedūras nodevu 680 mārciņu apmērā, ir visai zems maksājums, un tas ļauj iespēju arī sociāli maznodrošinātām personām izmantot iespēju pārvaldīt savus parādus un tikt atbrīvotam no saistībām, ja viņi atbilst visiem procedūras kritērijiem.

1.7. Priekšlikumi attiecībā uz tiesisko regulējumu, ko Latvija varētu pārņemt no Lielbritānijas

1. Lielbritānijā tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa bankrota pieteikumu ir paredzētas arī kreditoriem. Lai arī šādām tiesībām ir ne vien pozitīvie, bet arī negatīvie aspekti (plašāks apraksts 1.2.punktā), kopumā šādu iespēju būtu lietderīgi noteikt arī Latvijā, lai tādā veidā mudinātu parādniekus savlaicīgāk risināt finansiālās grūtības vai neizvēlēties “pelēko zonu”.
2. Lielbritānijā vairums uzsāktu maksātnespējas procesu ir individuālās brīvprātīgās vienošanās ar kreditoriem par parādu samaksu (*individual voluntary arrangement – IVA*), kas pēc savas būtības ir parādu restrukturizācijas procedūra. Ņemot vērā šīs procedūras efektīvo darbību, IVA tiesiskais regulējums varētu kalpot kā labs paraugs, ja tiek atbalstīt priekšlikums par parādu restrukturizācijas procedūras ieviešanu attiecībā uz fiziskām personām.
3. Lielbritānija ir viena no retajām valstīm, kurā ir paredzēta speciāla maksātnespējas procedūra parādniekiem bez mantas un ar zemiem ienākumiem, kuriem ir salīdzinoši neliela apmēra saistības - parādu atvieglojuma rīkojums (*Debt relief order – DRO*). Ja Latvijā tiek ieviesta speciāla maksātnespējas procedūra parādniekiem ar maza apmēra saistībām, kuriem nav mantas un ir zemi ienākumi, DRO regulējums varētu tikt

³¹⁰Spooner J. Recalling The Public Interest in Personal Insolvency Law: A Note on Professor Fletcher's Foresight. Nottingham Insolvency and Business Law e-Journal. 2015., 3 NIBLeJ 29., p.540.

³¹¹Ibid, p.548.

³¹² The Insolvency Service: Insolvency Statistics – January to March 2018 (Q1 2018), p.11. Pieejams: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/703180/Insolvency_Statistics_Commentary-Q1_2018_v3.pdf [aplūkots 2018.gada 16.oktobrī].

izmantots kā labs paraugs – jo īpaši, ideja par to, ka tā ir administratīva (nevis tiesas) procedūra, kā arī ideja par moratorija periodu saistību dzēšanai.

4. Lielbritānijas tiesiskais regulējums paredz iespēju noteikt pēcprocedūras ierobežojumus (iegūt jaunu kredītu, ieņemt noteiktus amatus u.c.), kuru galvenais nolūks ir aizsargāt sabiedrību nākotnē no tādiem parādniekiem, kas rīkojušies neapdomīgi, bezatbildīgi vai negodprātīgi. Pēcprocedūras ierobežojumu būtība ir tāda, ka gadījumā, ja parādnieks ir bijis negodprātīgs, viņam saistības tiek dzēstas, lai dotu “otro” iespēju vai “jaunu” sākumu, tomēr pastāv iespēja noteikt pēcprocedūras ierobežojumus pat līdz 15 gadiem, šādā veidā parādnieku “sodot” par viņa negodprātību. Tādējādi ar šādu regulējumu tiek aizsargāta ne vien sabiedrība, bet preventīvi tiek samazināts negodprātīgu parādnieku skaits. Arī Latvijā būtu pamats izvērtēt iespēju ieviest pēcprocedūras ierobežojumu regulējumu, it īpaši, ja likumdevējs maina līdzšinējo paradigmu, tas ir, dodot “otro” iespēju arī negodprātīgam parādniekam, vienlaikus paredzot šādam parādniekam nelabvēlīgākus maksātnespējas procesa noteikumus, tostarp arī pēcprocedūras ierobežojumu ieviešanu.

2. Igaunija

Igaunijā ir trīs veidu maksātnespējas procedūras (bankrota procedūra, reorganizācijas procedūra un parādu pārstrukturēšanas procedūra), no kurām fiziskajām personām ir piemērojama bankrota procedūra un parādu pārstrukturēšanas procedūra.³¹³

2.1. Bankrota procedūra (*Bankrota likums jeb Bankruptcy Act, spēkā no 2004.gada*)

A. Vispārīgs apraksts. Bankrota procedūras mērķis ir apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka aktīviem. Kopumā bankrota procedūras noteikumi Igaunijā fiziskai personai ir līdzīgi tiem, kas piemērojami juridiskajām personām, un galvenā atšķirība ir tāda, ka fiziskām personām likums paredz atbrīvošanu no saistībām (*debt-release procedure*).³¹⁴

Fizisko personu atbrīvošanu no saistībām bankrota procedūras ietvaros regulē Bankrota likuma XI nodaļa. Bankrota procedūras ietvaros nav piemērojama automātiska atbrīvošana no saistībām, bet fiziskajām personām ir jāiziet bankrota procedūra, pēc kuras tiesa, pamatojoties uz parādnieka lūgumu, ar lēmumu var lemt par šī parādnieka atbrīvošanu no saistībām, kas netika segtas bankrota procedūras laikā. Par šo tiesa var lemt tad, kad ir pagājuši pieci gadi pēc procedūras par parādnieka atbrīvošanu no saistībām uzsākšanas, tomēr, ņemot vērā apstākļus, tiesa var atbrīvot parādnieku, kurš pienācīgi pildījis savus pienākumus no saistībām, ātrāk, bet ne ātrāk kā trīs gadus pēc procedūras par parādnieka atbrīvošanu no saistībām uzsākšanas.³¹⁵

B. Bankrota procedūras uzsākšanas priekšnoteikumi. Atbilstoši Igaunijas Bankrota likumam, bankrota procedūras pasludināšanas priekšnoteikumi ir šādi:

1) jāpastāv parādnieka maksātnespējai:

- a) parādnieks ir maksātnespējīgs, ja tas nespēj apmierināt kreditoru prasījumus un ja tā finanšu stāvokļa dēļ šī nespēja nav pārejoša (Bankrota likuma 1.panta otrā daļa).
- b) ja bankrota pieteikumu iesniedz parādnieks, tiesa pasludinās bankrotu arī tad, ja maksātnespēja varētu iestāties nākotnē. Ja bankrota pieteikumu iesniedz parādnieks nevis kreditors, tiek pieņemts, ka parādnieks ir maksātnespējīgs (Igaunijas Bankrota likuma 31.panta trešā un ceturtā daļa).

2) tiesā jāiesniedz bankrota pieteikums – to var iesniegt vai nu parādnieks, vai kreditors (Igaunijas Bankrota likuma 9.pants).

³¹³ Maksātnespēja – Igaunija. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-447-EE-lv.do?clang=lv [aplūkots 2018.gada 18.oktobrī]; Study on a new approach to business failure and insolvency: Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices, 2016, p.318. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf [aplūkots 2018.gada 18.oktobrī].

³¹⁴ Sein K. (Dr. iur., Docent of Civil Law University of Tartu), Volens U. (Dr. iur., Lecturer of Civil Law University of Tartu Specialist Counsel, Sorainen Law Firm) Legal Problems and Regulations related to Easy-access Non-secured Consumer Loans in Estonia. Juridica international 22/2014.

³¹⁵ §175 (1) Bankruptcy Act 2003; Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, datio in solutum of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices. Final Report, prepared by London Economics, 2012, p.34-36., pieejams: https://ec.europa.eu/info/file/46906/download_en?token=9buOv155 [aplūkots 2018.gada 19.oktobrī]; Viimsalu S. The Over-Indebtedness Regulatory System in the Light of the Changing Economic Landscape. JURIDICA INTERNATIONAL XVII/2010; Sein K. (Dr. iur., Docent of Civil Law University of Tartu), Volens U. (Dr. iur., Lecturer of Civil Law University of Tartu Specialist Counsel, Sorainen Law Firm) Legal Problems and Regulations related to Easy-access Non-secured Consumer Loans in Estonia. Juridica international 22/2014.

- a) Ja pieteikumu iesniedz parādnieks, tam pieteikumā ir jāpamato sava maksātnespēja, pieteikumam pievienojot skaidrojumu par maksātnespēju un parādu jeb saistību sarakstu. Proti, atbilstoši Igaunijas Bankrota likuma 13.pantam tajā norāda kreditorus (vārdu un uzvārdu/nosaukumu), kreditoru atrašanās vietu (adresi), kreditoru prasījumus un informāciju par parādnieka aktīviem.
- b) Ja pieteikumu iesniedz kreditors, tam pieteikumā ir jāpamato parādnieka maksātnespēja un jāpierāda sava prasījuma esamība pret parādnieku vismaz vienā no gadījumiem, ko paredz Igaunijas Bankrota likuma 10.pants:
 - ba) parādnieks nav izpildījis saistību trīsdesmit dienu laikā pēc saistības izpildes termiņa iestāšanās un kreditors ir brīdinājis parādnieku rakstveidā par kreditora nodomu iesniegt bankrota pieteikumu (brīdinājums par bankrota pieteikuma iesniegšanu) un pēc tam parādnieks nav izpildījis saistību desmit dienu laikā;
 - bb) triju mēnešu laikā nav bijis iespējams izpildīt prasību izpildes procesā, kas saistīts ar parādnieku aktīvu trūkumu vai izpildes procesā ir kļuvis skaidrs, ka parādnieka aktīvi nav pietiekami saistību izpildei;
 - bc) parādnieks ir iznīcinājis, slēpis vai izšķērdējis savu īpašumu vai izdarījis nopietnas kļūdas pārvaldē (*made grave errors in management*), kura rezultātā parādnieks ir kļuvis maksātnespējīgs vai apzināti ir izraisījis parādnieka maksātnespēju jebkurā citā veidā;
 - bd) parādnieks ir paziņojis kreditoram, tiesai vai sabiedrībai (*the public*) par nespēju izpildīt saistības;
 - be) parādnieks ir atstājis Igauniju, lai izvairītos no saistību izpildes vai slēpjas to pašu iemeslu dēļ.

3) Noteiktas naudas summas samaksa kā depozīts

Atbilstoši Igaunijas Bankrota likumā noteiktajam, tiesa var pieprasīt, lai tiek iemaksāta tiesas noteikta naudas summa kā tiesas depozītu izdevumu segšanai, ja pastāv iemesls uzskatīt, ka parādnieka mantas apmērs nav pietiekams, lai segtu maksātnespējas procesa izdevumus. Igaunijas Bankrota likumā noteiktajā kārtībā šī naudas summas tiek atgriezta personai, kas veica maksājumu.

4) No Igaunijas Bankrota likuma normām izriet, ka minimālais saistību apmērs, lai fiziskā persona varētu iesniegt bankrota pieteikumu, ir EUR 1000,00. Proti, Igaunijas Bankrota likuma 31.pants nosaka, ka tiesa nepasludina bankrotu fiziskajai personai, neraugoties uz tās maksātnespēju, ja pastāv Bankrota likuma 15.panta trešajā daļā noteikti pamati pagaidu administratora ieceļšanai. Savukārt 15.panta trešās daļas 3.punkts paredz, ka viens no šiem pamatiem ir iemesls, ka kopējais saistību apmērs, kas norādīts kreditora bankrota pieteikumā pret parādnieku, ir EUR 1000,00. Izņēmuma gadījums ir apstākļi, ja viena gada laikā pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā saistībā ar šo parādsaistību nav bijusi sekmīga izpildes procedūra (*execution proceedings*).

C. Sagatavošanas tiesvedība un pagaidu administratora ieceļšana. Pirms bankrota pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas noris tā sauktā sagatavošanas tiesvedība, kurā 10 dienu laikā ir jāpieņem lēmums par pagaidu administratora ieceļšanu (Igaunijas Bankrota likuma 15.panta pirmā daļa).

Ja pieteikumu iesniedz parādnieks – fiziskā persona -, tiesa var arī atteikties iecelt pagaidu administratoru, ņemot vērā parādnieka finanšu stāvokli, un pasludināt parādnieka

bankrotu 10 dienu laikā pēc bankrota pieteikuma saņemšanas (Bankrota likuma 15.panta otrā daļa).

Tiesa atsakās iecelt pagaidu administratoru, pamatojoties uz kreditora pieteikumu, ja (Igaunijas Bankrota likuma 15.panta trešā daļa):

- 1) parādnieks iebilst pret prasību pamatotu iemeslu dēļ, un tiesa konstatē, ka strīds par prasību jāizlemj ārpus bankrota procedūras,
- 2) prasība pilnībā ir nodrošināta ar ķīlu,
- 3) saistību apmērs attiecībā uz fiziskām personām nepārsniedz EUR 1000,00, izņemot gadījumus, ja ir bijusi neveiksmīga piespiedu izpildes procedūra attiecībā uz iepriekš minētajām prasībām viena gada laikā pirms bankrota pieteikuma iesniegšanas;
- 4) pieteikumā nav pietiekami pamatota maksātnespēja, nepietiekami pierādīta parāda esamība;
- 5) kreditors nav samaksājis tiesas noteikto naudas summu, lai gan tā jāsamaksā līdz pagaidu administratora iecelšanai;
- 6) parādnieks vai trešā persona pirms pagaidu administratora iecelšanas ir izpildījusi saistību, uz kuras pamata tika iesniegts maksātnespēja procesa pieteikums vai sniegusi pietiekamu nodrošinājumu saistību izpildei.³¹⁶

Ja pieteikumu iesniedz kreditors, tad tiesa nozīmē pirmstiesas sēdi, lai izņemtu par pagaidu administratora iecelšanu, uz kuru tiek uzaicināti bankrota pieteikuma iesniedzējs un parādnieks, izņemot, ja ir acīmredzams, ka ir ievēroti Igaunijas Bankrota likuma 15.panta trešās daļas nosacījumi (Igaunijas Bankrota likuma 16.panta pirmā daļa).

Bankrota pieteikuma nodrošināšanai tiesa var piemērot visus pasākumus, kas paredzēti prasības nodrošināšanai, aizliegt parādniekam atstāt dzīvesvietu saskaņā ar Igaunijas Bankrota likuma 88.panta noteikumiem vai uzlikt naudas sodu, piemērot piespiedu apmeklējumu vai apcietināšanu saskaņā ar Igaunijas Bankrota likuma 89. pantu (Bankrota likums 18.panta pirmā daļa).

D. Bankrota procedūras pasludināšana. Tiesa lemj par bankrota procedūras pasludināšanu 10 dienu laikā pēc bankrota pieteikuma saņemšanas.³¹⁷

Bankrota procedūra tiek uzsākta ar bankrota pasludināšanu, kuru tiesa pasludina ar spriedumu (Igaunijas Bankrota likuma 31.pants). Paziņojumu par bankrotu publicē arī oficiālajā izdevumā *Ametlikud Teadaanded* (Igaunijas Bankrota likuma 33.pants). Spriedumu par bankrotu parādnieks un pieteikumu iesniegušais kreditors var pārsūdzēt 15 dienu laikā no dienas, kad tika publicēts paziņojums par bankrotu. Parādnieks un bankrota pieteikuma iesniedzējs var pārsūdzēt Augstākajā tiesā apgabala tiesas nolēmumu. Administrators nedrīkst iesniegt apelāciju parādnieka vārdā un nedrīkst arī to pārstāvēt apelācijas izskatīšanas sēdē (Igaunijas Bankrota likuma 32.pants).

E. Parādnieka pienākumi un ierobežojumi bankrota procedūras laikā:

- 1) Parādnieks sniedz tiesai, administratoram un bankrota komitejai (*Bankruptcy Committee*) informāciju, kas ir nepieciešama bankrota procedūras ietvaros, jo īpaši attiecībā uz aktīviem (Igaunijas Bankrota likuma 85.pants),
- 2) Tiesa var likt parādniekam dot zvērestu, apliecinot, ka tiesai iesniegtā informācija par tās aktīviem, parādiem un uzņēmējdarbību vai profesionālajām aktivitātēm ir pareiza tiktāl, cik tas parādniekam ir zināms (Igaunijas Bankrota likuma 86.pants),

³¹⁶ Minētie iemesli ir par pamatu, kuru dēļ tiesa var nepasludināt bankrotu fiziskajām personām, neraugoties uz viņu maksātnespēju (Bankrota likuma 31.panta otrā daļa).

³¹⁷ Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, datio in solutum of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices. Final Report, prepared by London Economics, 2012., p.34- 36. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/file/46906/download_en?token=9buOv155 [aplūkots 2018.gada 15.oktobrī].

- 3) Pienākums sniegt pagaidu administratoram un bankrota administratoram to pienākumu izpildei nepieciešamo palīdzību (Igaunijas Bankrota likuma 87.pants),
- 4) Pēc bankrota pasludināšanas un zvēresta nodošanas parādnieks bez tiesas atļaujas nedrīkst izbraukt no Igaunijas (Igaunijas Bankrota likuma 88.pants),
- 5) ja ir pamats uzskatīt, ka parādnieks var izvairīties no saistībām un pienākumiem, kas noteikti Bankrota likumā, tiesa pēc administratora priekšlikuma vai pēc savas iniciatīvas var aizliegt parādniekam atstāt dzīvesvietu (Igaunijas Bankrota likuma 88.pants),
- 6) Atbilstoši Igaunijas Bankrota likuma 89.pantam, tiesa var uzlikt naudas sodu, noteikt viņam pienākumu obligāti piedalīties (*compelled attendance*) vai piemērot viņam arestu, ja tiesas rīkojums netiek ievērots nolūkā nodrošināt likumā noteikto saistību izpildi, proti, ja netiek pildīta kāda no zemāk minētajām prasībām :
 - a) pienākuma sniegt informāciju neizpilde (Igaunijas Bankrota likuma 85. pants);
 - b) pienākuma piedalīties bankrota procedūrā neizpilde (Igaunijas Bankrota likuma 87.pants);
 - c) zvēresta pienākuma neizpilde (Igaunijas Bankrota likuma 86.pants);
 - d) aizlieguma izbraukt no dzīvesvietas pārkāpums (Igaunijas Bankrota likuma 88.pants);
 - e) aizlieguma atdot bankrotu īpašumu pārkāpums (Igaunijas Bankrota likuma 20.pants un 35. panta 1. punkta 3. un 4. apakšpunkts);
 - f) būtiski pārkāpj no Bankrota likuma izrietošos pienākumus citā veidā, tādējādi kaitējot bankrota īpašumam.
- 7) Parādnieks, kurš ir fiziska persona, nedrīkst darboties kā vienīgais īpašnieks, kā valdes loceklis juridiskā personā (*a member of management body of a legal person*), būt juridiskās personas likvidators vai prokūrists (*procurator*) laika posmā no bankrota procedūras pasludināšanas līdz bankrota procedūras beigām bez tiesas atļaujas (Igaunijas Bankrota likuma 91.pants).
- 8) Parādnieks ir tiesīgs iepazīties ar administratora materiāliem un tiesas materiāliem bankrota lietā (Igaunijas Bankrota likuma 91.¹ pants).

F. Bankrota manta. Pēc bankrota pasludināšanas parādnieka aktīvi kļūst par bankrota mantu (*bankruptcy estate*) un tiek izmantoti bankrota procedūras norisei un kreditoru prasījumu apmierināšanai (Igaunijas Bankrota likuma Bankrota likuma 108.pants). Ja parādnieks ir fiziska persona, tai tiek atņemtas tiesības slēgt darījumus, kas attiecas uz bankrota aktīviem (Igaunijas Bankrota likuma Bankrota likuma 35.pants). Saskaņā ar Igaunijas Bankrota likuma 108.pantu par bankrota mantu ir uzskatāma:

- 1) parādnieka aktīvi bankrota pasludināšanas laikā;
- 2) atgūtie vai atgrieztie aktīvi;
- 3) aktīvi, kurus parādnieks ir ieguvis bankrota procedūras laikā.

Bankrota mantā netiek iekļauts:

- 1) trešajām piederoša manta;
- 2) aktīvi, uz kuriem saskaņā ar likumu nevar vērst piedziņu.

Mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu, reglamentē Izpildes procedūras kodekss (*Code of Enforcement procedure*). Likumā ir sniegts neizsmeļošs tādu objektu saraksts, kuriem nav piemērojams arests. Galvenais tādu objektu saraksta izveides mērķis, kuriem nav piemērojams arests, ir nodrošināt parādniekam minimālu sociālo aizsardzību. Aizliegums pārdot lietas, kam nav piemērojams arests, izriet arī no nepieciešamības aizsargāt citas pamattiesības: tiesības brīvi izvēlēties darbības jomu, profesiju un amatu, tiesības nodarboties ar uzņēmējdarbību, tiesības uz izglītību, reliģijas brīvību, privātās un ģimenes

dzīves aizsardzību utt. Turklāt noteiktu objektu arests ir pretrunā vispārpieņemtajiem morāles principiem.³¹⁸

Saskaņā ar Igaunijas tiesību aktiem ierobežojumi piemērojami arī attiecībā uz ienākumu arestu, un to galvenais mērķis ir nodrošināt parādniekam minimālos iztikas līdzekļus, kas nepieciešami sevis un savu apgādājamo personu uzturēšanai atbilstīgi pret debitoru vērstās tiesvedības nosacījumiem. Pastāv divu veidu ierobežojumi: daļa, kam nav piemērojams arests un kam ir jāpaliek parādnieka lietošanā, un tā saucamie sociālie pabalsti, pirmais no kuriem nodrošina parādniekam minimālos iztikas līdzekļus, savukārt otrajā daļā ir uzskaitītas *ad hoc* summas, kas izmaksājamas noteiktu tiesību aizsardzībai un kuras nevar izmantot citu saistību segšanai. Tomēr noteiktos apstākļos iespējams daļējs sociālo pabalstu arests.³¹⁹

G. Rīcība ar bankrota mantu. Pēc bankrota pasludināšanas jebkāda parādnieka bankrotējušā parādnieka mantā ietilpstošo objektu pārdošana ir spēkā neesoša. Ja parādnieks ir pārdevis nākotnē gaidāmos prasījumus pirms bankrota pasludināšanas, pārdošana kļūst spēkā neesoša tad, kad bankrots tiek pasludināts attiecībā uz prasījumiem, kas radušies pēc bankrota pasludināšanas. Ja parādnieks ir fiziska persona, viņš var pārdot savu mantu ar administratora piekrišanu. Jebkāda pārdošana bez administratora piekrišanas ir spēkā neesoša.³²⁰

Pēc bankrota pasludināšanas bankrotējušā parādnieka mantā iekļautu saistību pret parādnieku izpildi var akceptēt tikai administrators. Ja saistības tiek pildītas parādnieka labā, tiek uzskatīts, ka saistības ir izpildītas tikai tad, ja saistību izpildei nodotie aktīvi tiek saglabāti bankrotējušā parādnieka mantā vai ja šādas nodošanas rezultātā bankrotējušā parādnieka manta tiek palielināta. Ja saistības pret parādnieku ir izpildītas pirms paziņojuma par bankrotu publicēšanas, tiek uzskatīts, ka saistības ir izpildītas, ja persona, kura šīs saistības ir pildījusi, nezināja un nevarēja zināt par bankrota pasludināšanu saistību izpildes laikā.³²¹

Ja parādnieks ir pārsūdzējis spriedumu par bankrotu, parādnieka aktīvus nedrīkst pārdot bez parādnieka piekrišanas līdz iesniegtās apelācijas izskatīšanai apgabaltiesā. Šie ierobežojumi neattiecas uz tādu aktīvu pārdošanu, kuru vērtība strauji krītas vai kuru uzglabāšana vai saglabāšana ir pārāk dārga (Igaunijas Bankrota likuma 133.pants)

Iztikas līdzekļu saglabāšana: no parādnieka mantas divus mēnešus parādniekam var tikt izmaksāts uzturēšanas izmaksu maksājums vai ilgāk, ja tiesa šo termiņu pagarina (Igaunijas Bankrota likuma 147.pants).³²²

H. Godprātības kritērijs. Likumā parādnieka godprātības kritērijs kā tāds nav norādīts, tomēr kritēriji, pēc kā izvērtē parādnieka godprātību izriet no vairākām Igaunijas Bankrota likuma normām.

Igaunijas Bankrota likuma 110.pantā ir uzskaitīti gadījumi, kuros parādnieka noslēgtie darījumi ir atzīstami par spēkā neesošiem. Tiesa atceļ noslēgtos darījumus, ja:

1) darījums noslēgts laikposmā no pagaidu administratora iecelšanas brīža līdz bankrota paziņošanai;

³¹⁸Maksātnespēja – Igaunija. Pieejams:

https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-447-EE-lv.do?clang=lv [aplūkots 2018.gada 15.oktobrī].

³¹⁹ Ibid.

³²⁰ Ibid.

³²¹ Ibid.

³²² Study on a new approach to business failure and insolvency: Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices, 2016, p.298. Pieejams:

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf [aplūkots 2018.gada 16.oktobrī].

2) darījums noslēgts viena gada laikā pirms pagaidu administratora iecelšanas, ja otra puse ir zinājusi vai tai vajadzēja zināt, ka darījums rada zaudējumus kreditoru interesēm;

3) darījums noslēgts pirms šā apakšnodaļa 2.punktā noteiktā termiņa uzsākšanas, ja darījums noslēgts trīs gadu laikā pirms pagaidu administratora iecelšanas un parādnieks ar darījumu tieši kaitējis kreditoru interesēm un darījuma otra puse zināja vai tai vajadzēja zināt, ka ar darījumu tiek aizskartas kreditoru intereses;

4) darījums noslēgts piecu gadu laikā pirms pagaidu administratora iecelšanas, ja parādnieks ar darījumu tieši kaitējis kreditoru interesēm un darījuma otra puse bija persona, kas saistīta ar parādnieku un zināja vai tai vajadzēja zināt par zaudējumiem.

Tiek prezumēts, ka persona, kas ir saistīta ar parādnieku, zina, ka ar darījumu parādnieks ir aizskāris kreditoru intereses, t.i., darījumi ar ieinteresētajām personām. Par ieinteresētajām personām saskaņā ar Igaunijas Bankrota likuma 117.pantu tiek uzskatītas šādas personas:

1) parādnieka laulātais (arī tad, ja laulība noslēgta pēc atlīdzības darījuma noslēgšanas) un bijušais parādnieka laulātais, ja laulība šķirta viena gada laikā pirms darījuma noslēgšanas;

2) personas, kas dzīvo kopējā mājāsaimniecībā ar parādnieku vai dzīvojušas kopējā mājāsaimniecībā ar parādnieku gada laikā pirms darījuma, kas pakļauts atgūšanai, noslēgšanai;

3) parādnieka augšupēji un pēcteči, un viņu laulātie;

4) parādnieka māšas un brāļi, un viņu pēcnācēji un laulātie;

5) parādnieka laulātā augšupējie, lejupējie, brāļi un māšas.

Godprātības kritērijs izriet arī no Igaunijas Bankrota likuma 89.panta, kas paredz, kādos gadījumos tiesa var uzlikt naudas sodu, noteikt parādniekam pienākumu obligāti piedalīties vai piemērot viņam arestu, ja tiesas rīkojums netiek ievērots nolūkā nodrošināt likumā noteikto saistību izpildi:

1) pienākuma sniegt informāciju neizpilde (Igaunijas Bankrota likuma 85. pants);

2) pienākuma piedalīties bankrota procedūrā neizpilde (Igaunijas Bankrota likuma 87.pants);

3) zvēresta pienākuma neizpilde (Igaunijas Bankrota likuma 86.pants);

4) aizlieguma izceļot no dzīvesvietas pārkāpums (Igaunijas Bankrota likuma 88.pants);

5) aizlieguma atdot bankrotu īpašumu pārkāpums (Igaunijas Bankrota likuma 20.pants un 35. panta 1. punkta 3. un 4. apakšpunkts);

6) būtiski tiek pārkāpti no Bankrota likuma izrietošie pienākumi citā veidā, tādējādi kaitējot bankrota īpašumam.

I. Bankrota procedūras ilgums. Bankrota procedūras īstenošana Igaunijā ir samērā ilga. Tādas procedūras ilgums, kas tiek izbeigta, nepasludinot bankrotu, vidēji ir 85 dienas fizisku personu gadījumā. Turklāt fizisku personu gadījumā vidēji ir nepieciešamas 455 dienas, lai sasniegtu sadales priekšlikumu (*distribution proposal*), pamatojoties uz kuru būtu iespējams veikt maksājumus kreditoriem.³²³

J. Saistību dzēšanas procedūra. Parādnieka atbrīvošanu no saistībām regulē Igaunijas Bankrota likuma 11.nodaļa. Priekšnoteikums atbrīvošanai no saistībām bankrota procedūras ietvaros ir parādnieka lūgums. Parādnieks var iesniegt šo lūgumu arī savā

³²³ Maksātnespēja – Igaunija. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-447-EE-lv.do?clang=lv [aplūkots 2018.gada 20.oktobrī].

bankrota pieteikumā vai pēc tam, kad kreditors ir iesniedzis bankrota pieteikumu (Igaunijas Bankrota likuma 170.pants). Par šo parādnieka pieteikumu kreditors var iesniegt iebildumus.

Tiesa var neuzsākt procedūru par parādnieka atbrīvošanu no saistībām, ja:

1) parādnieks ir ticis notiesāts par bankrota pārkāpumu vai noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar izpildes procedūru, Kriminālkodeksa § 380-3811 minēto noziedzīgu nodarījumu;

2) iepriekšējo trīs gadu laikā pirms pagaidu administratora iecelšanas vai pēc tam parādnieks tīši vai rupjas nolaidības dēļ ir sniedzis nepareizu vai nepilnīgu informāciju par savu finansiālo stāvokli, lai saņemtu pabalstus vai citas priekšrocības no valsts, pašvaldības vai izvaiļties no nodokļu nomaksas;

3) iepriekšējo desmit gadu laikā pirms pagaidu administratora iecelšanas tiesa ir nolēmusi atbrīvot parādnieku no saistībām vai noraidījusi parādnieka lūgumu atbrīvot no saistībām, kas radušies parādnieka izdarīta bankrota pārkāpuma dēļ;

4) iepriekšējā gadā pirms pagaidu administratora iecelšanas vai pēc tam parādnieks apzināti vai rupjas nolaidības dēļ ir kavēta kreditoru prasījumu apmierināšana. Arī līdzekļu izšķērdēšanu uzskata par zaudējumiem, kas nodarīti kreditoru interesēm;

5) parādnieks tīši vai rupjas nolaidības dēļ ir iesniedzis nepareizu vai nepilnīgu informāciju par saistībām, kas attiecas uz tā aktīviem, ienākumiem, kreditoriem vai saistībām vai pārkāpti citi Bankrota likumā paredzētie pienākumi.

Apstākļi, ka parādnieks iepriekš ir pieprasījis pārstrukturēt savus parādus un pārstrukturēšanas process ir izbeigts, nevar būt par šķērslī, lai uzsāktu procedūru par parādnieka atbrīvošanu no saistībām.

Igaunijas Bankrota likums paredz iespēju pārsūdzēt nolēmumu, ar kuru atteikts uzsākt procedūru par parādnieka atbrīvošanu no saistībām.

K. Uzticamais pārstāvis. Ja tiesa uzsāk procedūru par parādnieka atbrīvošanu no saistībām, tiesa ieceļ uzticamu pārstāvi (*trusted representative*) pēc kreditoru kopsapulces priekšlikuma, kuram parādnieks veic maksājumus, kas paredzēti Igaunijas Bankrota likuma 173.panta trešajā un sestajā daļā, t.i.:

- 1) prasības par parādnieka ienākumiem, kas saņemtas no darba vai pakalpojumu attiecībām vai kādām citām līdzīgām attiecībām vai ienākumi no uzņēmējdarbības, tiek nodoti uzticamajam pārstāvim. Uzticamais pārstāvis paziņo personām, kurām ir pienākums veikt maksājumus;
- 2) mantojuma ienākumus.

Pēc kreditora pamatota pieprasījuma tiesa var noteikt uzticamajam pārstāvim pārbaudīt, vai parādnieks pilda savus pienākumus.

Procedūras beigās uzticamais pārstāvis iesniedz tiesā ziņojumu par parādnieka atbrīvošanu no saistībām.

L. Parādnieka pienākumi saistību dzēšanas procedūras laikā (Igaunijas Bankrota likuma 173.p.):

- 1) parādniekam ir pienākums veikt samērīgi ienesīgu darbu vai meklēt šādu darbu, ja tā nav,
- 2) parādnieks nekavējoties paziņo tiesai un uzticamajam pārstāvim, ja viņš vai viņa maina dzīvesvietu,
- 3) parādnieks neslēpj saņemtos ienākumus vai aktīvus un sniedz informāciju pēc tiesas vai uzticamā pārstāvja lūguma par darba meklējumiem, par ienākumiem un mantu,
- 4) naudas līdzekļi, kas pienākas no darba devēja vai pakalpojumu attiecībām vai kāda cita līdzīga attiecības vai ienākumi no uzņēmējdarbības tiek pārskaitīti uzticamajam pārstāvim. Uzticamais pārstāvis nodod 25 procentus no šiem ienākumiem parādniekam. Ņemot vērā apstākļus, tiesa var noteikt atšķirīgu likmi. Uzticamajam

pārstāvim netiek pārskaitīti ienākumi, uz kuriem saskaņā ar likumu nevar vērst piedziņu.

- 5) Parādniekam jāpārskaita uzticamajam pārstāvim puse no saņemto aktīvu vērtības, kas saņemti mantojumā (*assets received by succession*).

M. Tiesas lēmums par parādnieka atbrīvošanu no saistībām. Parādniekam tiesā jāiesniedz lūgums atbrīvot no saistībām, kuras nav izpildītas bankrota procedūras laikā, taču tiesa par šo var lemt tad, kad ir pagājuši pieci gadi pēc procedūras par parādnieka atbrīvošanu no saistībām uzsākšanas, tomēr, ņemot vērā apstākļus, tiesa var atbrīvot parādnieku, kurš pienācīgi pildījis savus pienākumus no saistībām, ātrāk, bet ne ātrāk kā trīs gadus pēc procedūras par parādnieka atbrīvošanu no saistībām uzsākšanas.

Ņemot vērā apstākļus, tiesa personu, kura savus pienākumus ir pildījusi pienācīgi, var atbrīvot pirms piecu gadu termiņa notecējuma, bet ne agrāk kā pēc trim gadiem sākot no procesa uzsākšanas, it īpaši, ja parādnieks ir pienācīgi izpildījis savas saistības procesa laikā un lielā mērā ir apmierinājis kreditoru prasības.³²⁴ Ja tiesa konstatē, ka parādnieka atbrīvošana no saistībām nav pamatota, tā var pagarināt procedūru un noteikt termiņu parādniekam, pēc kura beigām lūgums atbrīvot no saistībām tiek pārskatīts. Šis termiņš kopumā nedrīkst pārsniegt septiņus gadus no procedūras sākšanas dienas.

Tiesa neatbrīvo parādnieku no savām saistībām, ja:

- 1) parādnieks ir ticis notiesāts par bankrota pārkāpumu;
- 2) parādnieks ir tīši, apzināti pārkāpis Igaunijas Bankrota likuma 173.pantā noteiktos pienākumus un tādējādi ir aizskāris kreditoru intereses.

Tiesa nedrīkst atteikties atbrīvot personu no tās saistībām pirms tā nav uzklaušījusi uzticamo pārstāvi, parādnieku un kreditorus, kuri ir lūguši, lai tos uzklausa.

Parādnieks iesniedz informāciju par savu pienākumu izpildi tiesā ar zvērestu. Ja parādnieks neiesniedz informāciju tiesas noteiktajā termiņā, tiesa atsakās atbrīvot parādnieku no atlikušajām saistībām.

N. Lēmuma par parādnieka atbrīvošanu no saistībām atcelšana. Pēc kreditora pieteikumu tiesa var atcelt lēmumu par atbrīvošanu no saistībām viena gada laikā no tā pieņemšanas brīža, ja kļūst zināms, ka parādnieks ir apzināti pārkāpis savus pienākumus šajā procedūrā un tādējādi ir būtiski traucējis kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Minēto pieteikumu kreditors var iesniegt tikai tad, ja par šādu parādnieka pārkāpumu tas ir uzzinājis tikai pēc tam, kad tiesa ir pieņēmusi lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no saistībām.

Pirms lēmuma pieņemšanas tiesa uzklusa parādnieku un pārstāvi. Par kreditora pieteikumu atcelt lēmumu par atbrīvošanu no saistībām parādnieks un kreditors var iesniegt apelāciju. Tiesas lēmums par lēmuma par parādnieka atbrīvošanu no saistībām atcelšanu tiek publicēts oficiālajā izdevumā.

2.2. Parādu pārstrukturēšanas procedūra (Parādu pārstrukturēšanas un aizsardzības likums jeb *Debt Restructuring and Debt Protection Act*, spēkā no 2011.gada)

A. Vispārīgs apraksts. Igaunijā parādu pārstrukturēšanu regulē Parādu pārstrukturēšanas likums (*Debt Restructuring and Debt Protection Act*), kurš ir piemērojams tikai fiziskajām personām.

³²⁴ Study on a new approach to business failure and insolvency: Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices, 2016, p.291. Pieejams:

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf
[aplūkots 2018.gada 15.oktobrī].

Parāda pārstrukturēšanas procedūras mērķis ir atvieglot tādas fiziskas personas parādu pārstrukturēšanu, kurai ir maksātspējas problēmas (parādnieks), lai pārvarētu šīs maksātspējas problēmas un izvairītos no bankrota procedūras (Parādu pārstrukturēšanas likuma 1.pants). Uzskatāms, ka parādniekam ir maksātnespējas problēmas, ja parādnieks nespēj vai nevarēs izpildīt savas saistības brīdī, kad iestāsies termiņš to izpildei.

Parāda pārstrukturēšanas procedūra ļauj parādniekam pārstrukturēt savas finanšu saistības (personīgās parādsaistības), pagarinot saistību izpildes termiņu, pildot saistības pa daļām vai samazinot saistību apmēru.

Parādnieks sedz visas ar to saistītās izmaksas, ieskaitot tiesas nodevas un konsultanta pakalpojuma izmaksas.

Šajā procedūrā tiesai ir vadošā un uzraudzības loma, līdzsvarojot kreditora un parādnieka intereses. Šī procedūra ir alternatīva bankrota procedūrai, kuras mērķis ir novērst nepieciešamību pēc bankrota procedūras uzsākšanas. Procedūra ir līdzīga un balstīta uz pārstrukturēšanas procedūrām, kas tiek piemērotas juridiskām personām (*corporate debtors*), kā noteikts likumā par reorganizāciju (*Reorganisation Act*), taču tajā ņemta vērā parādnieku veidu atšķirīgā būtība.³²⁵

Vispārējais princips parāda pārstrukturēšanas procedūrā ir tāds, ka kreditoriem nevajadzētu būt ievērojami sliktākā situācijā nekā tie būtu, pārdodot parādnieka esošos aktīvus bankrota procedūras ietvaros un saņemot maksājumus saistību dzēšanas procedūras ietvaros.³²⁶

Procedūras mērķis bija piedāvāt fiziskām personām iespēju pārstrukturēt parādu un palīdzēt atrisināt maksātnespējas problēmas, tomēr praksē sniegtā aizsardzība šķiet nepietiekama. Saskaņā ar Tieslietu ministrijas statistiku no 2009. gada aprīļa līdz 2013. gada novembrim tiesās tika iesniegti tikai 102 pārstrukturēšanas pieteikumi, no kuriem 92 tika nodoti turpmākai izskatīšanai (*proceeded to processing*). No tiem tiesa pilnībā vai daļēji apstiprināja tikai septiņus.³²⁷

B. Priekšnoteikumi procedūras sākšanai. Parādu pārstrukturēšanas likuma (*Debt Restructuring and Debt Protection Act*) 4.pants nosaka, ka parādu pārstrukturēšanas pieteikumu var iesniegt parādnieks, kura dzīvesvieta ir Igaunija un kurš ir uzturējies Igaunijā ne mazāk kā divus gadus pirms parāda pārstrukturēšanas pieteikuma iesniegšanas.

1) Pieteikuma iesniegšana tiesā. Pieteikumā norādāma šāda informācija:

- a) parādnieka skaidrojums maksātspējas problēmām un to iemesliem;
- b) vai parādnieks ir darījis un ko darījis, lai novērstu maksātspējas problēmas;
- c) parādnieka pieprasītie parāda pārstrukturēšanas pasākumi;
- d) parādnieka paskaidrojums par parādnieka spēju pildīt savas saistības, tādējādi novērst maksātnespēju parādu pārstrukturēšanas pasākumu veikšanas gadījumā;
- e) parādnieka apstiprinājums, ka parādnieks nezina par apstākļiem, kas varētu kavēt parāda pārstrukturēšanu, un ka parādnieks izpildīs šā likuma 21.pantā paredzētos pienākumus;
- f) parādnieka viedoklis par nepieciešamību iecelt konsultantu;
- g) informācija, kas ļauj pārbaudīt, vai ir veikta valsts nodevas samaksa.

³²⁵ Viimsalu S. The Over-Indebtedness Regulatory System in the Light of the Changing Economic Landscape. JURIDICA INTERNATIONAL XVII/2010.

³²⁶ Saarma T. Principles of Debt Restructuring and Restrictions, on Initiation of Debt Restructuring Proceedings. Juridica International XX/2013

³²⁷ Sein K. (Dr. iur., Docent of Civil Law University of Tartu), Volens U. (Dr. iur., Lecturer of Civil Law University of Tartu Specialist Counsel, Sorainen Law Firm) Legal Problems and Regulations related to Easy-access Non-secured Consumer Loans in Estonia. Juridica international 22/2014.

Laulātie var iesniegt kopīgu pieteikumu. Ja pieteikumu iesniedz viens no laulātajiem, laulātajam pieteikumā ir jānorāda otra laulātā informācija un ja otram laulātajam ir arī maksāspējas problēmas, jāpaskaidro, kāpēc pieteikums nav iesniegts kopīgi. Tas attiecas arī uz gadījumu, kad laulība ir šķirta, bet kopīpašums nav sadalīts.

- 2) Kopā ar pieteikumu jāiesniedz parāda pārstrukturēšanas plāns (11.pants), kas apliecina spēju maksāt vismaz daļu no parādiem. Plānā jānorāda:
- a) saistības, kuras paredzēts pārstrukturēt un pārstrukturēšanas veids;
 - b) pārstrukturēšanas plāna īstenošanas termiņš.

Parādu pārstrukturēšanas procedūrā ir iespējas pārstrukturēt arī saistības, kuru izpildes termiņš ir iestājies parādu pārstrukturēšanas pieteikuma iesniegšanas brīdī.

Ja parādnieks iesniedz pieteikumu tikai atsevišķu parādu pārstrukturēšanai vai dažādu parādu pārstrukturēšanu citā apjomā, parādniekam pieteikumā ir jāpaskaidro atšķirīgā attieksme pret kreditoriem.

Parāda pārstrukturēšanas plāns nav jāpievieno parāda pārstrukturēšanas pieteikumam, ja parādnieks pieprasa plāna izstrādi, izmantojot konsultantu.

- 3) Papildus pieteikumam jāpievieno šāda informācija:
- a) pieteikuma iesniegšanas laikā parādniekam un kopīgā mājsaimniecībā esošo ģimenes locekļu aktīvu, īpašuma un visu ienākumu saraksts, norādot katra aktīva posteņa vērtību un to kopīgas īpašumtiesības un kopīgas īpašumtiesības vai kolektīvās tiesības (aktīvu saraksts);
 - b) parādnieka finansiālo saistību saraksts pieteikuma iesniegšanas brīdī, norādot visu kreditoru vārdu un kontaktinformāciju, paredzamās galvenās un nodrošinājuma summas, kā arī atsevišķi norādot visus kārtējos izdevumus (mājokļa izdevumus, uzturēšanas saistības utt.) un visas saistības (parādu saraksts);
 - c) parādnieka nodokļu deklarāciju un pēdējo trīs gadu bankas kontu izrakstu kopijas un dokumentu kopijas (aizdevuma līgumi utt.), kas ir par pamatu saistībām.

Ja piecu gadu laikā pirms pieteikuma iesniegšanas parādnieks ir nodevis trešajai pusei nekustamo īpašumu, reģistrētu kustamo mantu vai tiesību vai dāvināto vai aizdoto naudu, kas pārsniedz 3000 eiro, tas jānorāda aktīvu sarakstā. Darījumi, kas atbilst šiem kritērijiem un ir noslēgti ar personām, kas saistītas ar parādnieku Bankrota likuma 117. panta izpratnē (ieinteresētās personas), jānorāda atsevišķi.

Ja parādnieks neatzīst nekādas pretenzijas, parādnieks to norāda parādsaistību sarakstā, kā arī norāda visus parādus, kas ir saistīti ar tiesvedību vai citu procesu. Parādniekam aktīvu sarakstā jānorāda, vai ir uzsākta tiesvedība vai cita procedūra, tostarp izpildes process, attiecībā uz jebkuru aktīvu vai īpašumu un kādi aktīvi vai kāds īpašums ir pakļauts šādai procedūrai.

- 4) Parādniekam pirms parāda pārstrukturēšanas pieteikuma iesniegšanas tiesā ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai pārstrukturētu parādu ārpustiesas kārtībā.³²⁸ Atbilstoši Igaunijas tiesu praksei, daži neskaidri e-pasta ziņojumi vai dažas tikšanās nav pietiekamas, un parādniekam ir jāiesniedz kreditoriem visi argumenti, pamatojoties

³²⁸ Study on a new approach to business failure and insolvency: Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices, 2016, p.319. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf [aplūkots 2018.gada 16.oktobrī].

uz kuriem kreditoram būtu jāpiekrīt parādnieka priekšlikumam par vienošanās panākšanu par parāda pārstrukturēšanu ārpustiesas kārtībā.³²⁹

Nosakot šādu priekšnoteikumu, ir ņemta vērā Rietumeiropas valstu prakse, kur uzsvars tiek likts uz konsultēšanu par parādiem (*debt-counselling service*). Konsultācijas mērķis ir parādnieka ekonomiskā izglītība, tostarp padomdevēja palīdzība parādu nokārtošanā, dzīvesveida pielāgošana un parādnieka rehabilitācijas nodrošināšana. Prakse atšķiras dažādās Rietumeiropas valstīs, bet parasti ir nepieciešams, lai parādnieks piedalītos parādu konsultēšanā un sarunās ar kreditoriem, mēģinot atrisināt problēmas ārpustiesas kārtībā. Šajā sakarā Igaunijā pastāv nevalstiska organizācija Eesti Völanõustajate Liit (Igaunijas parādu padomnieku asociācija), taču nav informācijas par tās darbības rezultātiem, tādēļ nav iespējams novērtēt parāda konsultēšanas sistēmas darbību. Igaunijā ir pausts arī tāds viedoklis, ka parādu konsultēšanai vajadzētu būt valsts nodrošinātam sociālam pakalpojumam, lai panāktu efektīvu ārpustiesas risinājumu starp parādnieku un kreditoru.³³⁰

- 5) Parādu pārstrukturēšanas pieteikuma veidlapas, aktīvu saraksts, parādu saraksts un pārstrukturēšanas plāns tiek noteikti ar tieslietu ministra rīkojumu, un parādniekiem ir jāizmanto šīs veidlapas (13.pants).

Ja papildus parāda pārstrukturēšanas pieteikumam tiesā ir iesniegts bankrota pieteikums, tas tiek apvienots vienā procesā. Taču tiesa pirmo izskata parādu pārstrukturēšanas pieteikumu pat, ja tas iesniegts pēc bankrota pieteikuma.

C. Ierobežojumi. Tiesa nepieņem parāda pārstrukturēšanas pieteikumu, ja:

- 1) ir pasludināts parādnieka bankrots;
- 2) pēdējo desmit gadu laikā pirms pieteikuma iesniegšanas tiesa ir apmierinājusi parādnieka parāda pārstrukturēšanas pieteikumu vai pieteikumu par atbrīvošanu no saistībām bankrota procedūras ietvaros;
- 3) parādniekam nav maksātspējas problēmu vai tās var acīmredzami pārvarēt bez parādu pārstrukturēšanas, cita starpā pārdodot parādnieka aktīvus, lai segtu parādus tādā apjomā, kādā to pamatoti var gaidīt no parādnieka;
- 4) pieteikums vai tā pielikumi neatbilst likumā noteiktajām prasībām.

Tiesa var atteikties pieņemt parāda pārstrukturēšanas pieteikumu, ja:

- 1) parādnieka piedāvātā parādsaistību pārstrukturēšanas plāna apstiprināšana vai īstenošana ir maz ticama, ņemot vērā cita starpā parādnieka maksātspēju trīs gadu laikā pirms parāda pārstrukturēšanas pieteikuma iesniegšanas un parādnieka spēju pamatoti iesaistīties parāda pārstrukturēšanas plāna spēkā esamības laikā peļņu nesošā darbībā, ņemot vērā parādnieka vecumu, profesiju un izglītību;
- 2) parādnieks pirms parāda pārstrukturēšanas ieteikuma iesniegšanas tiesā nav veicis nepieciešamos pasākumus, lai pārstrukturētu parādu ārpustiesas kārtībā;
- 3) parādnieks tīši vai rupjas nolaidības dēļ ir iesniedzis būtiski nepareizu vai nepilnīgu informāciju par saviem aktīviem, ienākumiem, kreditoriem vai saistībām;

³²⁹ Saarma T. Principles of Debt Restructuring and Restrictions, on Initiation of Debt Restructuring Proceedings. Juridica International XX/2013

³³⁰ Saarma T. Principles of Debt Restructuring and Restrictions, on Initiation of Debt Restructuring Proceedings. Juridica International XX/2013

- 4) parādnieks atsakās nodot zvērestu par iesniegtās informācijas patiesumu vai pēc tiesas pieprasījuma sniegt papildu informāciju;
- 5) parādnieks ir ticis notiesāts par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar bankrota procedūru vai izpildes procedūru, nodokļu noziegumu vai noziedzīgu nodarījumu, kas noteikts Kriminālkodeksa 380.-3811. punktā, un soda dati nav svītroti no sodu reģistra;
- 6) pēdējo trīs gadu laikā pirms pieteikuma iesniegšanas vai pēc pieteikuma iesniegšanas parādnieks tīši vai rupjas neuzmanības dēļ ir iesniedzis nepareizu vai nepilnīgu informāciju par savu finansiālo stāvokli, lai saņemtu atbalstu vai citus pabalstus no valsts, pašvaldības vai fonda vai lai izvairītos no nodokļu nomaksas;
- 7) parādnieks ir iepriekš apzināti slēdzis darījumus, kas nodara kaitējumu kreditoriem.

D. Konsultants. Tiesa, pamatojoties uz parādnieka pieteikumu vai pēc sava ieskata, var iecelt konsultantu, lai nodrošinātu procesa atbilstību prasībām vai lai identificētu parādnieka finansiālo stāvokli, kā arī, ja tas nepārprotami vienkāršo vai paātrina pieteikuma izskatīšanu vai nodrošina labāku parādnieka vai kreditoru interešu aizsardzību. Tiesa var iecelt konsultantu arī pēc tam, kad parādu pārstrukturēšanas pieteikums ir atzīts par pieņemamu.

Par konsultantu var tikt noteikta persona ar atbilstošām zināšanām un pieredzi. Konsultanta uzdevums ir informēt tiesu un kreditorus par parādnieka finansiālo stāvokli un iespējām pārvarēt maksātnespējas problēmas, dot padomu un sniegt palīdzību parādniekam parāda pārstrukturēšanas procedūrā, un pārbaudīt kreditora prasījumu likumību un parādnieka veikto darījumu likumību un saprātīgumu.

E. Sagatavošanas tiesvedība – laikposms no parāda pārstrukturēšanas pieteikuma iesniegšanas līdz parāda pārstrukturēšanas plāna apstiprināšanai.

Ja parāda pārstrukturēšanas pieteikums tiek pieņemts, līdz reorganizācijas plāna apstiprināšanai vai pārstrukturēšanas procedūras izbeigšanai:

- 1) tiek apturēts nokavējuma procentu, līgumsoda aprēķins līdz pārstrukturēšanas plāna apstiprināšanai vai pārstrukturēšanas procedūras izbeigšanai. Tas neattiecas uz prasījumiem, kuru pārstrukturēšana nav pieprasīta;
- 2) kreditors nevar, pamatojoties uz finansiāla rakstura saistību pārkāpumu, kas noticis pirms parāda pārstrukturēšanas pieteikuma iesniegšanas dienas, izbeigt līgumu, kurš ir noslēgts ar parādnieku un no kura izriet prasījums, ko parādnieks cenšas pārstrukturēt, vai atteikties šā iemesla dēļ pildīt savas saistības;
- 3) jebkāda vienošanās, saskaņā ar kuru kreditors var izbeigt līgumu, kad ir iesniegts parāda pārstrukturēšanas pieteikums vai apstiprināts parāda pārstrukturēšanas plāns, ir spēkā neesoša;
- 4) tiesa aptur naudas iekasēšanas izpildes procedūru (vai piespiedu izpildi) pret debitora aktīviem līdz parāda pārstrukturēšanas plāna apstiprināšanai vai parāda pārstrukturēšanas procedūras noslēgšanai. Tiesa var arī apturēt tiesvedību par finansiāla rakstura prasījumu pret debitoru, par kuru vēl nav pieņemts nolēmums; atcelt pasākumus prasības nodrošināšanai, tostarp bankas konta arestu; un aizliegt kreditoriem īstenot viņu tiesības, kas izriet no parādnieka sniegtā nodrošinājuma, tostarp pārdot vai pieprasīt pārdot apķīlāto objektu.³³¹

Pēc pieteikuma pieņemšanas tiesa pārstrukturēšanas plānu nosūta tajā norādītajiem kreditoriem, kuri var izteikt viedokli par plānu (2 – 4 nedēļas pēc tā nosūtīšanas) Ja

³³¹ Maksātnespēja – Igaunija. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-447-EE-lv.do?clang=lv [aplūkots 2018.gada 15.oktobrī].

kreditors nepiekrīt informācijai, kas norādīta parādu sarakstā, tas par to informē tiesu. Pretējā gadījumā tiek uzskatīts, ka kreditors piekrīt plānā norādītajam.

F. Pārstrukturēšanas plāna apstiprināšana. Tiesa apstiprina parādnieka iesniegto pārstrukturēšanas plānu, ja neviens kreditors vai parādnieks to noteiktā termiņā nav apstrīdējis.

Tiesa var arī apstiprināt pārstrukturēšanas plānu, ja vismaz puse kreditoru no prasījumiem, kas nav nodrošināti ar ķīlu, apstiprina parāda pārstrukturēšanu, un saskaņā ar pārstrukturēšanas plānu kreditors, kurš iesniedza iebildumus pret pārstrukturēšanas plānu, netiek nostādīts ievērojami sliktākā situācijā nekā citi kreditori, ja vien nav pamatota iemesla dot priekšroku kādam kreditoram.

Tiesa var apstiprināt arī pārstrukturēšanas plānu, kuru kreditori nav apstiprinājuši vai apstiprinājuši kreditori mazākā apjomā, ja tiesa konstatē, ka:

- 1) parāda pārstrukturēšana ir pamatota, ņemot vērā pušu likumīgās intereses un tiesības;
- 2) saskaņā ar pārstrukturēšanas plānu nevienu kreditoru nenostāda ievērojami sliktākā situācijā nekā citus kreditorus, ja vien nav pamatota iemesla dot priekšroku kādam kreditoram.

Tiesa var atteikties apstiprināt pārstrukturēšanas plānu, ja:

- 1) parādniekam nav nekādu maksāspējas problēmu vai tās acīmredzami var pārvarēt bez parādu pārstrukturēšanas, cita starpā pārdodot parādnieka aktīvus, lai segtu parādus tādā apjomā, kādā to pamatoti var sagaidīt no parādnieka;
- 2) pārstrukturēšanas plāna īstenošana ir maz ticama, ņemot vērā parādnieka finansiālo stāvokli;
- 3) parādnieks tīši vai rupjas nolaidības dēļ ir sniedzis būtiski nepareizu vai nepilnīgu informāciju par savu finansiālo stāvokli, kreditoriem vai saistībām;
- 4) pieteikuma par uzņēmuma reorganizāciju iesniegšanas gadījumā tā turpmāka ilgtspējīga pārvaldība pēc reorganizācijas, saprātīgi raugoties, nav iespējama.

Parādnieks var iesniegt apelāciju par lēmumu par plāna apstiprināšanu vai neapstiprināšanu.

Igaunijā viens no šķēršļiem pārstrukturēšanas plāna apstiprināšanai ir apstākļi, ka personai ienākumi, ieskaitot iespējamus nākotnes ienākumus, nav pietiekami, lai apmierinātu kreditoru prasījumus apmērā, kas būtu tiem apmierinošs. Tā rezultātā parādnieku priekšlikumi kreditoriem (it īpaši nodrošinātajiem kreditoriem) lielākoties šķiet nepieņemami. Piemēram, parādnieki ir iesnieguši priekšlikumus, saskaņā ar kuriem viņi pildītu savas saistības tik mazā apmērā, ka tā nebūtu parādu pārstrukturēšana, bet pēc būtības parādu dzēšana. Citā gadījumā ir parādnieki, kas sastāda pieteikumu, kurā norādīts, ka tie vēlas kreditoru prasījumu apmierināšanai novirzīt visus ienākumus, neņemot vērā to ikdienas izdevumus.³³²

G. Pārstrukturēšanas plāna apstiprināšanas sekas. Pārstrukturēšanas plānā norādītās sekas kļūst spēkā esošas attiecībā uz parādnieku un uz personu, kuras tiesības ar šo plānu tiek ietekmētas.

Tiesas apstiprinātam plānam ir izpildu dokumenta spēks attiecībā uz tajā norādītajām pārstrukturējamām prasībām. Ja plāns paredz saistību izpildes termiņa pagarinājumu, tad plānā norādītajā termiņa laikā nevar prasīt to piespiedu izpildīšanu, kā arī pārstrukturēšanas plāna darbības laikā attiecībā uz tajā norādītajām saistībām nevar iesniegt bankrota pieteikumu.

³³² Saarma T. Principles of Debt Restructuring and Restrictions, on Initiation of Debt Restructuring Proceedings. Juridica International XX/2013

Plāna darbības laikā kreditoriem nav tiesību iesniegt prasību attiecībā uz plānā norādīto saistību izpildi. Savukārt attiecībā uz saistībām, kuras neregulē pārstrukturēšanas plāns, tiek turpināta tiesvedība un izpildes procedūra. Tāpat pārstrukturēšanas plāna apstiprināšana neierobežo kreditora tiesības apstrīdēt tiesā saistības, kas nav atzītas pārstrukturēšanas plānā.

Ja tiesa konstatē, ka, ņemot vērā pārstrukturēšanas plāna saturu, ir pamats parādnieku pasludināt par bankrotējušu, tiesa atceļ pārstrukturēšanas plānu un izbeidz pārstrukturēšanas procedūru. Parādnieks un kreditors, kurš iesniedzis bankrota pieteikumu, var šo tiesas lēmumu pārsūdzēt.

Tiesa uzrauga plāna izpildi. Katru reizi, kad ir pagājis gads no pārstrukturēšanas plāna apstiprināšanas, parādnieks vai konsultants iesniedz tiesai un kreditoriem ziņojumu par parādnieka finansiālo stāvokli un pārstrukturēšanas plāna izpildi, ja vien tiesa nenolemj citādi. Tiesa jebkurā laikā var pieprasīt, lai parādnieks vai konsultants iesniedz pārskatu par pārstrukturēšanas plāna īstenošanu un padomdevējs vai eksperts to pārbaudītu uz parādnieka rēķina.

Parādnieks, konsultants vai kreditors apstākļu maiņas gadījumā, it īpaši gadījumā, ja būtiski mainās parādnieka finansiālais stāvoklis vai ja parādnieka faktiskā finansiālā situācija kļūst acīmredzama, var iesniegt tiesai pieprasījumu pārskatīt pārstrukturēšanas plānu vai tā īstenošanas termiņu. Pārstrukturēšanas plānu var arī pārskatīt, pamatojoties uz tiesas lēmumu, kas pieņemts attiecībā uz prasības derīgumu vai summu.

Pārstrukturēšanas plānu var attiecināt arī uz prasībām, kuras bija jāizmaksā pēc parāda pārstrukturēšanas lūguma iesniegšanas vai pēc pārstrukturēšanas plāna apstiprināšanas, ja tie balstīti uz darījumu, kas noslēgts pirms šī laika. Cita starpā pārstrukturēšanas plānu var attiecināt arī uz prasībām, kas paliek pēc ķīlas objekta pārdošanas.

Pārstrukturēšanas plānu var pagarināt attiecībā uz saistībām, kuru izpildes termiņš iestājās pēc parāda pārstrukturēšanas pieteikuma iesniegšanas vai pēc pārstrukturēšanas plāna apstiprināšanas, ja tie balstīti uz darījumu, kas noslēgts pirms šī laika.

H. Parāda pārstrukturēšanas procedūras noslēgšana un tās sekas. Parāda pārstrukturēšanas procedūras izbeigšanas veidi:

- 1) tiek noraidīts parāda pārstrukturēšanas pieteikums;
- 2) pārstrukturēšanas plāns tiek izbeigts:
 - a) plāns tiks anulēts, pamatojoties uz parādnieka pieteikumu vai situācijā, kad ir pasludināts parādnieka bankrots;
 - b) tiesa var atcelt pārstrukturēšanas plānu, ja
 - (aa) būtiskā apmērā parādnieks neizpilda plānā ietvertās saistības;
 - (bb) ja ir pagājusi vismaz puse no plāna darbības termiņa un ir acīmredzams, ka parādnieks nespēj pildīt plānā norādītās saistības;
 - (cc) parādnieks nav maksātnespējīgs vai pārvarējis maksātspējas problēmas, un kreditora prasījumu pārstrukturēšana vairs nav taisnīga attiecībā uz kreditoriem sakarā ar būtiskām apstākļu maiņām;
 - (dd) parādnieks tīši vai rupjas nolaidības dēļ ir iesniedzis būtiski nepareizu vai nepilnīgu informāciju par saviem aktīviem, ienākumiem, kreditoriem vai saistībām;
 - (ee) parādnieks ir veicis maksājumus kreditoriem, kas nav norādīti pārstrukturēšanas plānā, tādējādi nopietni kaitējot citu kreditoru interesēm;
 - (ff) parādnieks nesniedz palīdzību tiesai vai konsultantam, pildot uzraudzības pienākumus, vai arī nesniedz uzraudzības pienākumu pildīšanai nepieciešamo informāciju;

- (gg) parādnieks nesamaksā tiesas noteiktu summu, kuru tiesa noteikusi, lai segtu konsultanta vai eksperta atalgojumu un izdevumus.
- 3) beidzies pārstrukturēšanas plānā norādītais plāna īstenošanas termiņš:
- a) pēc pārstrukturēšanas plāna termiņa beigām kreditors var realizēt prasību, kas pārstrukturēta pārstrukturēšanas plānā, tikai tiktāl, ciktāl tas ir saskaņots, bet nav īstenots saskaņā ar pārstrukturēšanas plānu;
 - b) pārstrukturēšanas procedūra beigsies arī tad, ja parādnieks pirms pārstrukturēšanas plāna īstenošanas termiņa beigām ir izpildījis visas pārstrukturēšanas plānā norādītās saistības.

2.3.Priekšlikumi attiecībā uz tiesisko regulējumu, ko Latvija varētu pārņemt no Igaunijas

- 1) Noteikt tiesības fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu iesniegt arī kreditoram. Ņemot vērā to, ka atbilstoši Latvijas Maksātnespējas likuma regulējumam saistību dzēšanas procedūra nevar norisināties bez parādnieka iniciatīvas, idejiski varētu tikt pārņemts arī Vācijas tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram pēc kreditora pieteikuma iesniegšanas parādniekam ir tiesības pašam iesniegt savu pieteikumu, bet, ja parādnieks to neizdara, pēc kreditora iniciatīvas tiek īstenota tikai bankrota procedūra, pārdodot parādniekam piederošo mantu un sedzot no iegūtajiem līdzekļiem kreditoru prasījumus, taču nedzēšot bankrota procedūras ietvaros neseptās saistības (plašāks apraksts par Vācijas tiesisko regulējumu norādīts pētījuma IV.nodaļas 4.1.punkta C.apakšpunktā).
- 2) Pagarināt tā saucamo “aizdomu periodu” no 3 uz 5 gadiem to darījumu apstrīdēšanai, ko parādnieks ir noslēdzis ar ieinteresēto personu (atbilstoši anketās norādītajam aizvien biežāk tiek uzsākti maksātnespējas procesi tieši 3 gadus pēc tam, kad manta atsavināta ieinteresētajām personām, līdz ar to 5 gadu termiņa noteikšana varētu mazināt šādu negodprātīgu maksātnespējas procesu skaitu).
- 3) Ieviest tā saucamo plūstošā saistību dzēšanas plāna modeli, tas ir, noteikt vispārējo termiņu, kuru tiesa var samazināt, ja parādnieks pienācīgi pilda savas saistības un Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus, vai pagarināt, ja parādnieks to dara nepienācīgi.
- 4) Paplašināt pārsūdzamo tiesas nolēmumu loku (piemēram, lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru).
- 5) Paredzēt iespēju atcelt lēmumu par saistību dzēšanu, pamatojoties uz kreditora pieteikumu, ja pēc saistību dzēšanas ir kļuvis zināms, ka parādnieks nav pildījis likumā paredzētos pienākumus, aizskarot kreditora tiesības uz prasījuma segšanu.

3.Dānija

3.1. Vispārīgs apraksts

Dānijā nav strikti nošķirts fiziskās un juridiskās personas maksātnespējas process. Pastāv trīs dažādi procedūras veidi: bankrota procedūra, parādu restrukturizācija un parādu atlaišana pēc plāna izpildes. Parādu restrukturizācija (*debt restructuring*) ir pieejama gan juridiskām, gan fiziskām personām, tomēr *debt restructuring* ir pieejama tikai tādām fiziskajām personām, kas ir uzņēmēji (*entrepreneurs*), savukārt bankrota procedūra un parādu atlaišana/dzēšana (*debt rescheduling*) ir iespējama gan fiziskajām personām, kas ir uzņēmēji (*entrepreneurs*), gan patērētājiem (*consumers*).³³³ Lai arī vienošanās par parādu dzēšanu/atlaišanu ir regulēta Dānijas Bankrota likumā, tomēr tā ir atsevišķa procedūra, kas paredzēta tikai fiziskajām personām, un ļauj tām atbrīvoties no saviem parādiem,³³⁴ līdz ar to tā nepastāv kā obligāta procedūra saistībā ar parādnieka bankrotu, bet var tikt izmantota patstāvīgi.

Līdz ar to Dānijas likumā nav strikti nošķirts fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanas mehānisms no juridiskās persona maksātnespējas procesa uzsākšanas, bet ir jāņem vērā katra konkrētā procedūra. Tā kā patērētājiem būtiskākā procedūra ir tieši parādu atlaišana (*debt rescheduling*), jo tikai šīs procedūras ietvaros parādniekam tiek dzēstas saistības, tad lielākā uzmanība tiks veltīta tieši šai procedūrai, abas pārējās apskatot tikai vispārīga raksturojuma līmenī.

3.2. Bankrota procedūra

Bankrota procedūras mērķis ir likvidēt uzņēmumu vai parādnieka personīgos aktīvus, lai ienākumi tiktu sadalīti starp kreditoriem.³³⁵ Dānijā pastāv “vecā stila” tradicionālā bankrota mehānisms, kura laikā tiek likvidēti parādnieka aktīvi, bet parādnieks paliek atbildīgs par jebkādiem parādiem, kas paliek nesegti.³³⁶ Respektīvi, pēc bankrota procedūras pabeigšanas kreditors saglabā savas tiesības pret parādnieku attiecībā uz to parāda daļu, kas paliek nesamaksāta (Dānijas Bankrota likuma 156.pants).

Ja parādnieks ir maksātnespējīgs, bankrota procedūru pret parādnieka īpašumu var uzsākt gan pats parādnieks, gan arī kreditors (Dānijas Bankrota likuma 17.pants). Savukārt atbilstoši 17.panta otrajai daļai parādnieks ir atzīstams par maksātnespējīgu, ja tas nespēj laikā izpildīt savas saistības, ja vien šāda nespēja samaksāt nav uzskatāma par īslaicīgu pagaidu problēmu.

Uzreiz pēc tam, kad tiek izdots bankrota rīkojums, tiesa nozīmē vienu vai vairākus parādnieka īpašuma pārvaldniekus (Dānijas Bankrota likuma 107.pants), savukārt parādnieks zaudē tiesības jebkādā veidā rīkoties ar savu īpašumu (Dānijas Bankrota likuma 29.pants). Īpašuma pārvaldītāja galvenais uzdevums ir apzināties parādnieka aktīvu vērtību un lemt par ieņēmumu sadali starp kreditoriem.

³³³ Study on a new approach to business failure and insolvency: Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. *Appendix to Chapter 8: data table*. 2016, p.388. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf [aplūkots 2018.gada 11.oktobrī].

³³⁴ Niemi-Kiesilainen J. Consumer bankruptcy in comparison: do we cure a market failure or a social problem? *OSGOODE HALL LAW JOURNAL*, VOL. 37 NOS. 1 & 2, 1999., p.489.

³³⁵ Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, *datio in solutum* of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices. Final Report, prepared by London Economics, 2012., p.30. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/file/46906/download_en?token=9buOv155 [aplūkots 2018.gada 11.oktobrī].

³³⁶ Ibid, p.29.

Kreditoriem savi prasījumi ir jāpiesaka 4 nedēļu laikā no bankrota rīkojuma izdošanas (Dānijas Bankrota likuma 128.pants). Par bankrota procedūras uzsākšanu tiek publicēts paziņojums Dānijas oficiālajā avīzē (Danish Law Gazette), kā arī paziņojums tiek nosūtīts visiem zināmajiem kreditoriem.

Likumā ir noteikta arī kreditoru prioritātes kārtība, kādā iegūtie līdzekļi tiek sadalīti starp kreditoriem, tam ir veltīta likuma 10.nodaļa.

Tiesa apstiprina galīgo sarakstu, kādā kreditoriem tiek izmaksāti līdzekļi prasījumu segšanai (Dānijas Bankrota likuma 152.pants).

3.3. Debt restructuring

Parādu pārstrukturizāciju regulē Dānijas Bankrota likums, kurš paredz, ka to var piemērot gan juridiskām, gan fiziskām personām, kas ir uzņēmēji (*entrepreneurs*). Tomēr no likuma regulējuma izriet, ka faktiski kreditors var iesniegt pieteikumu tikai attiecībā uz juridiskām personām, savukārt, ja kreditors iesniedz pieteikumu attiecībā pret fizisko personu, un fiziskā persona nav piekritusi šim kreditora pieteikumam, tad šo kreditora pieteikumu automātiski uzskata, kā pieteikumu parādnieka bankrota procedūrai, nevis parādu restrukturizācijas procedūrai (Dānijas Bankrota likuma 11.panta piektā daļa).

Ierosinot parāda restrukturizāciju, tiesa ieceļ pārstrukturēšanas administratoru, kā arī pārstrukturēšanas grāmatvedi (Dānijas Bankrota likuma 11.a panta pirmā daļa).

Restrukturizācijā ir jābūt iesaistītam vismaz vienam no likumā noteiktajiem elementiem: obligāta vienošanās ar kreditoriem par parādu sadalīšanu/atlikšanu/samazināšanu vai biznesa (visa vai tā daļas) nodošanu (Dānijas Bankrota likuma 10.pants, 10^a pants un 10^b pants).

Restrukturizācijas plānu ir jāapstiprina kreditoriem – plānu uzskata par neatbalstītu, ja vismaz 25 % no kreditoriem šo plānu neatbalsta (Dānijas Bankrota likuma 11E pants).

3.4. Debt rescheduling (turpmāk – parādu pārplānošana)

Dānija bija pirmā kontinentālā Eiropas valsts, kas pieņēma īpašu tiesisku režīmu, kura mērķis bija novērst problēmas, kas saistītas ar pārmērīgu patērētāju parādsaistību esamību. Aizsākumi šai idejai meklējami kopš 1972. gada janvāra, kas noslēdzās ar Dānijas patēriņa parādu korekcijas akta (*Gældssaneringslov*) pieņemšanu 1984. gada 9. maijā.³³⁷ Šis likums ar paragrāfiem 25.-29. pievienoja jaunu daļu spēkā esošajam 1977.gada Bankrota likumam (*Konkurslov*).³³⁸ Nodaļa ir domāta tikai fiziskajām personām, un ļauj tām atbrīvoties no saviem parādiem.

Dānijas likumdevēja mērķis, ieviešot parādu dzēšanas procedūru, bija panākt, ka personām tiek dzēsti “bezcerīgie” parādi.³³⁹ Būtisks jautājums bija par to, kā konstatēt šos “bezcerīgos parādus”.

Atkāpjoties no ilgstošās tradīcijas turēt individuālos parādniekus pie saviem noslēgtajiem darījumiem, Dānijas sākotnējā pieredze liecināja par to, ka parādu pārplānošana un atbrīvošana ir iespējama tikai vissmagākajiem un visbezcerīgākajiem

³³⁷ Viimsalu S. The Over-Indebtedness Regulatory System in the Light of the Changing Economic Landscape. JURIDICA INTERNATIONAL XVII/2010, p.220.

³³⁸ Kilborn J. Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark. INSOL International Insolvency Review, 2009, Vol.18:155^185, p.166.

³³⁹ Niemi-Kiesilainen J. Consumer bankruptcy in comparison: do we cure a market failure or a social problem? OSGOOD HALL LAW JOURNAL, VOL. 37 NOS. 1 & 2, 1999., p.488.

apgrūtinājumiem.³⁴⁰ Lai novērstu gadījumus, kad šāda jauna iespēja nokārtot savus parākus tiktu izmantota ļaunprātīgi, Dānijas sākotnējais likums paredzēja ļoti striktus noteikumus: pirmkārt, procedūrā varēja uzņemt tikai tos parādniekus, kad cieta no pierādāmas un acīmredzamas “kvalificējamās maksātnespējas” – pilnīgu neiespējamību ietaupīt un dzīvot tādā veidā, lai tuvākajā nākotnē segtu savus parākus. Otrkārt, parādniekam bija jāpārlicina tiesa, ka viņa gadījums bija atzīstams par tādu, kurā būtu pieļaujama maksājumu pagarināšana kreditoriem parādu pārplānošanas ietvaros – šo apstākli jo īpaši ietekmēja pakāpe, kādā parādnieks ir centies pārvaldīt savus parākus, kā arī kādi parādi (pēc veida) ir padarījuši parādnieku par maksātnespējīgu, piemēram, vai starp parādiem bija soda naudas.³⁴¹

Šīs stingrās prasības noveda pie pārsteidzoši augsta pieteikumu noraidījumu skaita. Piemēram, no 2002. gada līdz 2004. gadam starp vidēji apmēram 4700 parāda pārplānošanas pieteikumiem gadā tiesas nekavējoties noraidīja aptuveni 55-60%.³⁴²

2005.gadā tika ieviestas vieglas reformas, kas, lai arī joprojām paredz stingrus uzņemšanas kritērijus, tomēr ļauj tiesām lemt pielaidīgāk. Proti, kaut arī gadījumos, kad saskaņā ar sākotnējo likumu tiesas uzskatīja, ka atvieglojums nav piemērojams, ar pārskatīto likumu tagad tiesas tiek rosinātas pieņemt pieteikumus no personām, kas lūdz parādu pārplānošanu, ja vien iepriekš minētie apstākļi nenoliedzami “nerunā tam preti”.³⁴³

Arī šobrīd Dānijas Bankrota likums lielā mērā atstāj jautājumu par “bezcerīga parāda” noteikšanu tiesas rīcības brīvības ietvaros, jo vispārējie nosacījumi paredz, ka pieteikties procedūrai var tikai tāds parādnieks, kuram jāpierāda, ka viņš nav spējīgs un tuvākajos gados nebūs spējīgs izpildīt savas saistības, un viņam jāpierāda, ka parādu pārplānošana novedīs pie ilglaicīga parādnieka finansiālās situācijas uzlabojuma.³⁴⁴

Praksē šis kritērijs drīz vien attīstījās tādā veidā, ka par tuvāko nākotni tika atzīti 5 gadi, kas principā sasaucas ar to, ka praksē arī 5 gadi tika noteikts kā periods, kurā parādniekam ir jāveic iemaksas kreditoriem. Savukārt attiecībā uz kopējo parādu saistību izkristalizējās šādi pieteikuma sliekšņi: vairāk nekā 250 000 Dānijas kronas (aptuveni 33 500 EUR) tiem parādniekiem, kas spēj strādāt un arī strādā, savukārt mazāks sliekšnis tika noteikts invalīdiem un pensionāriem - 100 000 Dānijas kronas (aptuveni 13 500 EUR).³⁴⁵

Šādi kritēriji nozīmē to, ka bezdarbniekiem, kas ir spējīgi strādāt un kuriem ir parādi, tomēr tiek liegta pieeja šai procedūrai. Šis sasaucas ar faktu, ka rīkojums par parādu pārplānošanu netiek izdots, ja parādnieka finansiālā situācija ir neskaidra.³⁴⁶ Īslaicīgiem bezdarbniekiem parādu pārplānošana nebūtu paredzama, jo nav skaidrs, vai viņiem pastāvēs maksātnespēja turpmākos 5 gadus. Praksē ir bijuši gadījumi, kad tiesas izslēdz

³⁴⁰ Kilborn J., Reform, Counter Reform and Transatlantic Rapprochement in the Law of Personal Bankruptcy. Nottingham Insolvency and Business Law e-Journal, 2015, 3 NIBLeJ 12, p.232.

³⁴¹ Ibid, p.232.

³⁴² Kilborn J. Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark. INSOL International Insolvency Review., 2009, Vol.18:155^185, p.169.

³⁴³ Kilborn J., Reform, Counter Reform and Transatlantic Rapprochement in the Law of Personal Bankruptcy. Nottingham Insolvency and Business Law e-Journal, 2015, 3 NIBLeJ 12, p.233.

³⁴⁴ Dānijas Bankrota likums, 197.panta pirmā daļa

³⁴⁵ Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, *datio in solutum* of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices. Final Report, prepared by London Economics, 2012., p.32. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/file/46906/download_en?token=9buOvI55. [aplūkots 2018.gada 11.oktobrī].

³⁴⁶ Šis kritērijs noteikts 197.panta otrās daļas (i) apakšpunktā

parādnieku no parādu pārplānošanas procedūras, ja personai tuvākā nākotnē ir iespējams saņemt mantojumu, un tas liecina par parādnieka neskaidro nākotnes finansiālo situāciju.³⁴⁷

Spēkā esošais normatīvais regulējums paredz, ka parāda pārplānošanas rīkojums netiks izdots, ja:

- 1) parādnieka finansiālā situācija ir neskaidra;
- 2) parādnieks savas saistības ir ieguvis neapdomīgā, finansiāli neatbildīgā ceļā:
 - a) uzņemies jaunas saistības laikā, kad viņam jau pastāvēja neizpildītas saistības;
 - b) saistības radušās, jo parādnieks uzņēmās pārāk lielu finanšu risku, kas nebija proporcionāls viņa finansiālajam stāvoklim;
 - c) saistības radušās kā patērētāju izdevumi (*šis ir jāsaprot kā neapdomīga, pārgalvīga parādnieka naudas tērēšana uz ikdienas patēriņa precēm, bez kurām faktiski var iztikt*);
 - d) sastāv no parāda, kas sistēmiski rodas pret varas iestādēm.
- 3) parādsaistības ir radušās no sodāmām aktivitātēm;
- 4) parādnieks nepildīja savas saistības, lai gan viņa finansiālā situācija to atļāva;
- 5) parādnieks ieguva saistības ar domu, ka izmantos parādu atlaišanu;
- 6) parādnieks iegūst jaunu parādu pēc parāda atlaišanas procedūras uzsākšanas.³⁴⁸

Atbilstoši Dānijas Bankrota likuma 199.panta otrajai daļai, parāda pārplānošana neattiecas uz parādiem to nodrošinātajā daļā.

Jebkurā gadījumā pie parāda atlaišanas tiesa ņem vērā parāda vecumu.³⁴⁹ Šis kritērijs liek domāt par to, ka tikai tādi parādi, kas parādnieka kredītvēsturē ir uzkrājušies ilgstoši un nav uzņemti īsi pirms pieteikšanās parādu pārplānošanas, ir uzskatāmi par tādiem, uz kuriem ir attiecināma parādu pārplānošanas procedūra. Ilgstoša nenorēķināšanās ar kreditoru tiek uzskatīta par tādu apstākli, kas liecina par parādnieka nespēju nokārtot savas saistības. Vienlaikus jāņem vērā, ka šāda nenorēķināšanās nevar būt nepamatota. Respektīvi, ja parādniekam bija iespēja norēķināties ar kreditoriem, bet tas apzināti netika darīts, šāds apstāklis, neskatoties uz parāda ilgumu, tiek uzskatīts par negodprātīgu rīcību no parādnieka puses un parādu pārplānošana šādam parādniekam netiks īstenota.

Primāri parādniekam, piesakoties šai procedūrai, ir jāsniedz visa nepieciešamā informācija par apstākļiem, kam var būt nozīme lēmuma pieņemšanā: gan parādnieka ienākumu līmenis, gan arī parādnieka ģimenes locekļu ienākuma līmenis, parādnieka kreditoru saraksts, parādnieka aktīvi un cita informācija, kam varētu būt nozīme lēmuma pieņemšanā.³⁵⁰

Pēc pieteikuma saņemšanas tiesa pēc iespējas ātrāk nozīmē tikšanos tiesas sēdē ar parādnieku, lai viņu uzklautu un lemtu par procedūras ierosināšanu.³⁵¹ Tikšanās laikā attiecīgi tiek īstenots parādnieka labas ticības (*good faith*) tests, kurā tiesa vērtē, vai parādnieka uzvedība un apstākļi kopumā liecina par labu procedūras īstenošanai, papildus jau minētajiem kritērijiem vērtējot arī to, vai parādnieks ir sadarbojies ar tiesu un veicinājis visu nepieciešamo dokumentu piegādi.

Tiesa tikai īpašos apstākļos var noteikt, ka parādniekam ir jānodrošina atbilstoša garantija izdevumiem, kas saistīti ar parādu pārplānošanas procesa uzklautu, tomēr

³⁴⁷ Kilborn J. Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark. INSOL International Insolvency Review, 2009, Vol.18:155^185, p.167.

³⁴⁸ Dānijas Bankrota likums, 197.panta otrā daļa

³⁴⁹ Dānijas Bankrota likums, 197.panta trešā daļa

³⁵⁰ Dānijas Bankrota likums, 202.pants

³⁵¹ Dānijas Bankrota likums, 204.pants

ierastā kārtība ir tāda, ka izmaksas sedz Valsts kase.³⁵² Iemesls lūgumam nodrošināt izmaksas praksē ir ļoti liels izņēmuma gadījums, taču tas ir iespējams, ja parādnieks otro reizi piesakās šai procedūrai, un pirmā pieteikšanās tika noraidīta parādnieka vainas dēļ.³⁵³

Tiesa neuzsāk parādu pārplānošanas procedūru, ja no tiesai pieejamās informācijas, tiesai neradās priekšstats, ka šādai procedūrai būtu jānotiek, ja parādnieks bez attaisnojoša iemesla nav ieradies uz tiesas sēdi, kā arī, ja parādnieks nespēj nodrošināt iespējamās izmaksas.³⁵⁴

Ja tiesa ir uzsākusi parāda pārplānošanas procedūru, tad nekavējoties tiek nosūtīts paziņojums visiem zināmajiem kreditoriem, kā arī ievietots paziņojums oficiālajā avīzē. Kreditoriem pierādījumi par prasījumu ir jāiesniedz 8 nedēļu laikā.³⁵⁵

Parādu pārplānošanas procedūras laikā tiesa ir tā, kura ir aktīva visu apstākļu izzināšanā. Dānijā ir īpašas tiesas, kas nodarbojas ar maksātnespējas lietām – Dānijā ir 24 rajona tiesas, kuras ir sadalītas arī atsevišķās nodaļās, piemēram, Izpildes tiesās (The Enforcement courts) un Pārbaudes tiesās (The Probate courts). Pārbaudes tiesā tiek lemti jautājumi par īpašuma pārvaldīšanu pēc personas nāves, kad īpašums ir jānodod mantiniekiem vai kreditoriem, kā arī šīs tiesas administrē arī maksātnespējas lietas.³⁵⁶

Tā kā Dānijas gadījumā var runāt par specializētajām tiesām, tad likumsakarīgi ir tas, ka tiesām parādu pārplānošanas procedūrā ir ļoti liela ietekme. Atbilstoši Dānijas Bankrota likuma 210.pantam³⁵⁷ tiesa pēc procedūras ierosināšanas:

- 1) nosaka parādnieka aktīvus un saistības, kā arī sagatavo to sarakstu;
- 2) sagatavo pārskatu par svarīgākajiem parādnieka finansiālā stāvokļa cēloņiem un norāda, vai pastāv darījumi vai tiesiskās darbības, par kuriem var celt prasību par izvairīšanos vai atcelšanu (skatīt tālāk - Avoidance);
- 3) tiesa var lūgt pašvaldībai sniegt jebkādu informāciju par parādnieka sociālo situāciju, kas ir saistīta ar maksātnespējas procesu, tai skaitā par pašvaldības iespējām palīdzēt parādniekam sniegt padomu par parāda daļas atmaksu, kas turpināsies, ja parāda atmaksas grafiks piešķirts.

Attiecībā uz parādu pārplānošanas procedūru jānorāda, ka šajā procedūrā nav administratora tādā izpratnē, kā mēs to saprotam Latvijā. Pastāv neitrāla persona, kas tikai palīdz savākt visu tiesai nepieciešamo informāciju, piemēram, administrators apkopo informāciju par parādu lielumu, apkopo iemeslus, kādēļ parādniekam ir radies šis parāds, konstatē parādnieka apgrozāmos līdzekļus, parādnieka ienākumus un izdevumus un sagatavo priekšlikumu par parādu atmaksas termiņu, kuru pieņem tiesa.³⁵⁸ Tas nozīmē to,

³⁵² Skatīt Dānijas Bankrota likuma 203. un 220. pantus

³⁵³ Kilborn J. Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark. *INSOL International Insolvency Review*, 2009, Vol.18:155^185, p.165.

³⁵⁴ Dānijas Bankrota likums, 205.pants

³⁵⁵ Dānijas Bankrota likums, 208.pants

³⁵⁶ A closer look at the courts of Denmark – The Danish legal system. Pieejams: <http://www.domstol.dk/om/publikationer/HtmlPublikationer/Profil/Profilbrochure%20-%20UK/kap03.html> [aplūkots 2018.gada 19.oktobrī].

³⁵⁷ Dānijas Bankrota likums, 210.pants

³⁵⁸ INSOL Europe Insolvency Officeholders forum. Survey of certain regulation for insolvency officeholders: Denmark, p. 3.

Pieejams: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AUidkcIBwmgJ:https://www.insol-europe.org/download/documents/823+&cd=4&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 2018.gada 19.oktobrī].

ka administratora loma parādu pārplānošanas procedūrā ir darboties kā tiesas palīgam,³⁵⁹ tā kā administratora funkcija ir faktu konstatēšana attiecībā uz parādnieku.³⁶⁰

Papildus Dānijas Bankrota likuma 197.pantā minētajiem gadījumiem, kad netiek izdots rīkojums par parādu pārplānošanu, parādu pārplānošana tiks atteikta arī tad, ja tiesa nav guvusi pārliecību, ka saprātīgi ir pamats izdot rīkojumu, vai, ja parādnieks neveicina lojālu lietas noskaidrošanu, kā arī bez attaisnojoša iemesla nav ieradies uz tiesas sēdi, kurā tiek skatīts parādnieka priekšlikums par parādu pārplānošanu.³⁶¹

Ja tiesa konstatē, ka ir pamats ierosināt parādu pārplānošanas procedūru, tad turpinājumā parādnieks izstrādā priekšlikumu par parāda pārplānošanu, iekļaujot iespējamo maksājumu plānu par tiem parādiem, kas vēl ir jāsedz, respektīvi, tiem parādiem, no kuriem tiesa nav uzreiz atbrīvojusi.³⁶² Sēdē var piedalīties arī kreditori, kuri var uzdot jautājumus parādniekam, izteikt viedokli par izteikto priekšlikumu. Tiesa tad vērtē parādnieka izteikto priekšlikumu un lemj par parāda pārplānošanas rīkojuma izdošanu attiecībā uz parādnieka priekšlikumu pilnā apjomā vai tikai kādā tā daļā, nosakot, kuri no debitora parādiem tiek aptverti ar rīkojumu, kā arī kādā daļā tie tiek samazināti, kā arī tiek lemts par maksājumu pagarinājumu attiecībā uz tiem parādiem, kas ir palikuši (tiesa nosaka termiņu un iemaksu daudzumu, kas ir jāmaksā kreditoriem).

Rīkojums par parādu pārplānošanu var ietvert sevī pilnīgu parāda atcelšanu vai parāda samazinājumu tā daļā. Tā, piemēram, praksē tiek automātiski atbrīvoti tie parādi, kuru vērtība nepārsniedz 500 kronas (aptuveni 67 EUR), jo šāda parāda summa tiek uzskatīta par neekonomisku procedūras turpinājumā,³⁶³ tādējādi pragmatiski cenšoties samazināt administratīvo slogu, kas rodas maksājot *de minimis* prasības.³⁶⁴ Gadījumā, ja pastāv strīds starp parādnieku un kreditoru par parāda esamību vai arī parāds ir atkarīgs no nosacījuma, kas iestāsies nākotnē, tiesa var noteikt, ka naudas summas ir deponējamas speciālā bankas kontā.³⁶⁵

Tiesas kompetencē ir noteikt gan maksājumu apjomu, gan arī maksājumu termiņu. Lai arī likumā tas nav tieši pateikts, tomēr prakse ir izveidojusies tāda, ka plāns ilgst 5 gadus, par pamatu šādam termiņam ņemot vairākus salīdzināmos gadījumus, piemēram, Dānijas nodokļu administrācijas izstrādāto vispārējo kompromisa piedāvājuma praksi uz 5 gadiem.³⁶⁶

Pēc likuma grozījumiem 2005.gadā, lai panāktu vienvērtīgāku likuma piemērošanu attiecībā uz maksājumu termiņu un apjomu, tieslietu ministrs var izdot noteikumus, lai precizētu termiņu un naudas apjomu, kas ir jānovirza kreditoriem.³⁶⁷

³⁵⁹ INSOL Europe Insolvency Officeholders forum. Survey of certain regulation for insolvency officeholders: Denmark, p.8.

Pieejams: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AUIdkcIBwmgJ:https://www.insol-europe.org/download/documents/823+&cd=4&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 2018.gada 15.oktobrī].

³⁶⁰ Ibid, p.11.

³⁶¹ Dānijas Bankrota likums, 212.pants

³⁶² Dānijas Bankrota likums, 213.pants

³⁶³ Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, *datio in solutum* of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices. Final Report, prepared by London Economics, 2012, p.34. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/file/46906/download_en?token=9buOvl55. [aplūkots 2018.gada 11.oktobrī].

³⁶⁴ Kilborn J. Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark. INSOL International Insolvency Review, 2009, Vol.18:155^185, p.181.

³⁶⁵ Dānijas Bankrota likums, 216.panta ceturtās daļas otrais teikums

³⁶⁶ Kilborn J. Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark. INSOL International Insolvency Review, 2009, Vol.18:155^185, p.172.

³⁶⁷ Dānijas Bankrota likums, 216.panta sestā daļa

Atbilstoši izdotajam rīkojumam, tika precizēts un viennozīmīgi pateikts, ka maksājumu plāna termiņš, kas izdots saskaņā ar likuma 25.-28. nodaļu, ir 5 gadi, savukārt, ja parādu pārplānošanas rīkojums ir izdots saskaņā ar likuma 29.nodaļu (parādu pārplānošana saistībā ar bankrota vai parādu restrukturizācijas procedūru), ir 3 gadi.³⁶⁸

Noteikumi neparedz stingras prasības attiecībā uz kreditoriem novirzāmo summu, tie tikai precizē, kādas izmaksas ir jāatskaita no parādnieka ienākumiem, savukārt atlikusī daļa ir jānovirza kreditoriem. Noteikumi joprojām ļauj ievērojamu rīcības brīvību, nosakot saprātīgu apjomu mājokļa un citu fiksēto izdevumu segšanai, tomēr visas tiesas līdz ar noteikumu spēkā stāšanos ir saistītas ar vienotu budžeta atskaites punktu dažādām citām izmaksām.³⁶⁹ Tātad kreditoriem tiek maksāta tā summa, kas paliek pāri pēc saprātīgo mājokļa un citu fiksēto izdevumu, kā arī fiksētās parādniekam pieejamās summas atskaitīšanas.

Rīkojums, kurš tika pieņemts 2017.gada 22.novembrī un stājās spēkā 2018.gada 1.janvārī noteic, ka pieejamā summa vienai personai ir 6290 kronas (aptuveni 840 EUR), savukārt, ja parādniekam ir laulātais, tad izmantojamā summa tiek palielināta par 4380 kronām (par aptuveni 587 EUR).³⁷⁰

Līdz ar to Dānijā nav noteikts konkrēts apjoms, kāds būtu jānovirza kreditoriem, kā tas ir noteikts Latvijā (1/3 no ienākumiem, bet ne mazāk kā 1/3 no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas), toties Dānijā ir noteiktas vadlīnijas, pēc kurām būtu nosakāms kreditoriem maksājamais apmērs, ņemot vērā parādnieka finansiālo situāciju un apstākļus.

Ja pēc parādnieka piedāvātā plāna apspriešanas tiesas sēdē, uz kur tiek aicināti arī kreditori, tiesa ir pārliecināta, ka parādnieks var izpildīt plāna noteikumus, tad viņš tiek atbrīvots no pārējā parāda nekavējoties. Tas ir neierasti, jo citās valstīs atbrīvošana no parādiem parasti notiek plāna beigās, vai nu lai ņemtu vērā neparedzētus (pozitīvus vai negatīvus) notikumus vai lai stimulētu procedūras pabeigšanu.³⁷¹

Tā kā atbrīvošana no parādiem tika piešķirta pirms maksājumu plāna pabeigšanas, tas radīja jautājumus par to, ko darīt, ja un kad patērētāji nespēj izpildīt maksājumus. Šajā gadījumā plāna izpilde varēja tikt turpināta līdz pat divdesmit gadiem, bet kreditori nevarēja atjaunot jau norakstīto parādu, ja vien patērētājs nav ievērojami ignorējis savus pienākumus saskaņā ar plānu - šādā gadījumā tiesa var atcelt plānu un atjaunot norakstīto parādu.³⁷² Tāpat tiesa var atcelt parāda pārplānošanas rīkojumu arī tad, ja tiek konstatēts, ka parādu pārplānošanas procesā parādnieks ir iesaistījies krāpšanā.³⁷³

Ja parādniekam ir kādi īpaši apstākļi, tad tiesa var atsākt parādu pārplānošanas procedūru, lai grozītu rīkojumu par parādu pārplānošanu,³⁷⁴ tomēr grozījumi joprojām tiek

³⁶⁸ Parāda norēķinu izpildraksts (Bekendtgørelse om gældssanering), § 2. Pieejams dāņu valodā: <https://docplayer.dk/2223969-Retsinformation-dk-bek-nr-894-af-22-09-2005.html> [aplūkots 2018.gada 15.oktobrī].

³⁶⁹ Kilborn J. Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark. *INSOL International Insolvency Review*, 2009, Vol.18:155^185, p.178.

³⁷⁰ Izpildes rīkojums, ar ko groza izpildes rīkojumu par parāda norēķinu (Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om gældssanering). Pieejams dāņu valodā: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=194604> [aplūkots 2018.gada 15.oktobrī].

³⁷¹ Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, *datio in solutum* of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices. Final Report, prepared by London Economics, 2012., p.33. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/file/46906/download_en?token=9buOv155. [aplūkots 2018.gada 11.oktobrī].

³⁷² Ibid, p.34.

³⁷³ Dānijas Bankrota likums, 229.panta pirmās daļas (ii)

³⁷⁴ Dānijas Bankrota likums, 228.panta pirmā daļa

veikti tikai attiecībā pret parādnieka vislielākā izņēmuma interesēm,³⁷⁵ respektīvi kreditori nevar pieprasīt grozīt plānu, lai palielinātu maksājumus kreditoriem, ja parādnieka finansiālā situācija uzlabojas. Faktiski sanāk, ja parādnieks nopelna vairāk (*piezīme - plāna izpildes laikā*), viņš to saglabā.³⁷⁶

Interesanta situācija ir ar parādnieka pensiju shēmām. Dānijas Bankrota likuma 222A panta pirmā daļa noteic, ka gadījumā, ja parādnieks deponēja naudas līdzekļus pensiju shēmā, kuru apmērs bija neproporcionāli liels, ņemot vērā parādnieka situāciju naudas deponēšanas laikā, tad naudas līdzekļi, kas ir samaksāti pārmērīgi par daudz, kā vispārējs noteikums ir iekļaujams parādnieks priekšlikumā par parādu pārplānošanu.³⁷⁷

Būtisks apstāklis ir arī tas, ka 64.-80. pants, kas iekļauts bankrota procedūras kārtībā, ar nosaukumu "AVOIDANCE" ir attiecināms arī uz parādu pārplānošanas procedūru. Šī nodaļa regulē gadījumus, kad parādnieks definētā laika posmā pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā ir veicis tādus darījumus, kuru saprātīgi vērtējot, viņam nebūtu bijis jādara, ja vien viņš nevar pierādīt, ka tajā laikā vēl nebija maksātnespējīgs vai arī šis darījums nenoveda viņu līdz maksātnespējai. Faktiski šī ir nodaļa par darījumu iespējamo apstrīdēšanu, kā mēs to saprotam Latvijā.

Tā kā parādu pārplānošanas procedūrā Dānijā parādniekam nav administratora, kurš vērtētu parādnieka darījumus, kā tas ir Latvijā, tad prasības par šādiem darījumiem ceļ kreditori parastā prasības celšanas kārtībā, ja vien tiesa nenosaka citādi.³⁷⁸ Svarīgi ir arī tas, ka šāda prasība ir ceļama ne vēlāk kā 4 nedēļas pēc tiesas rīkojuma par parādu pārplānošanu izdošanu, bet iniciatīvu par šādu prasību celšanas uzsākšanu kreditori var izteikt vēlākais tajā tiesas sēdē, kurā tiek izskatīts parādnieka priekšlikums par parādu pārplānošanu.³⁷⁹

Gadījumā, ja tiek celta šāda prasība par parādnieka veiktajiem darījumiem un ja spēkā stājas spriedums par to, tad spriedumā noteiktā summa ir samaksājama tiesai, kurā ir attiecīgā parāda pārplānošanas lieta, un tiesa tālāk izmantos daļu summas, lai segtu tiesāšanās izdevumus un pārējos līdzekļus novirzītu kreditoriem.³⁸⁰ Šādas prasības var attiecināt uz:

1. Dāvanām:

- 1.1. ko parādnieks ir dāvinājis pēdējo 6 mēnešu laikā,
- 1.2. ilgākā periodā (līdz 1 gadam), ja tās ir bijušas neproporcionālas pēc būtības attiecībā uz parādnieka finansiālo stāvokli, ja vien nav pierādīts, ka parādnieks, dāvināšanas laikā nav bijis maksātnespējīgs un vai kļuvis maksātnespējīgs;
- 1.3. kas dāvinātas saistītām personām pēdējo divu gadu periodā³⁸¹;

2. Summām, ko parādnieks ir maksājis savam dzīvesbiedram vai sava dzīvesbiedra vietā, ja tas pārsniedz apmēru, kāds pamatoti bija nepieciešams, lai uzturētu un atbalstītu ģimeni, ņemot vērā parādnieka finansiālo situāciju un ģimenes vajadzības³⁸²;

³⁷⁵ Kilborn J. Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark. *INSOL International Insolvency Review*, 2009, Vol.18:155^185, p.179.

³⁷⁶ Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, *datio in solutum* of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices. Final Report, prepared by London Economics, 2012., p.33. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/file/46906/download_en?token=9buOv155. [aplūkots 2018.gada 11.oktobrī].

³⁷⁷ Dānijas Bankrota likums, 222a pants

³⁷⁸ Dānijas Bankrota likums, 222.panta pirmā daļa

³⁷⁹ Dānijas Bankrota likums, 223.pants

³⁸⁰ Dānijas Bankrota likums, 224.pants

³⁸¹ Dānijas Bankrota likums, 64.pants

³⁸² Dānijas Bankrota likums, 64.pants

3. Mantojumu:
 - 3.1.no kura parādnieks ir atteicies pēdējo 6 mēnešu laikā;
 - 3.2.no kura parādnieks ir atteicies pēdējo divu gadu laikā, ja nav pierādīts, ka parādnieks nebija maksātnespējīgs vai nekļuva maksātnespējīgs kā šādas atteikšanās sekas³⁸³;
4. Saistītajām personām:
 - 4.1.pēdējo 6 mēnešu laikā algas vai citu veida atlīdzībā par darbu, kas acīmredzami pārsniedz apjomu, kāds būtu bijis atzīstams par piemērotu un pamatotu, ņemot vērā veiktā darba un lietas apstākļus;
 - 4.2.pēdējo divu gadu laikā, ja vien nav pierādīts, ka parādnieks nebija maksātnespējīgs vai nekļuva maksātnespējīgs kā šādas samaksas sekas³⁸⁴;
5. Parāda samaksu:
 - 5.1.kas veikta pēdējos 3 mēnešos, kas tika veikta ar neparastiem maksājuma līdzekļiem, pirms noteiktā samaksas termiņa vai apmēros, kas veicināja parādnieka nespēju samaksāt savus parādus, pierādot, ka šāds maksājums nebija ierastā kārtībā veikts maksājums;
 - 5.2.kas veikta attiecībā pret iesaistīto peronu pēdējos divos gados, ja vien nav pierādīts, ka parādnieks nebija maksātnespējīgs vai nekļuva maksātnespējīgs kā šādas samaksas sekas³⁸⁵.
6. u.c. apstākļi.

Faktiski, veicot šādus darījumus, ja tie ir bijuši par pamatu, kas parādnieku noveda līdz maksātnespējai, var runāt par to, vai parādnieks ir rīkojies godprātīgi un finansiāli atbildīgi un vai tādēļ nav pamats neīstenot parādu pārplānošanas procedūru, balstoties uz 197.panta otrajā daļā (ii) apakšpunktā norādīto, ka parādnieks ir rīkojies finansiāli neatbildīgi. Tomēr, kā izriet no regulējuma, ka visdrīzāk, ka šis jautājums netiks vērtēts, bet tiks celta prasība un atgūtie līdzekļi tiks sadalīti starp kreditoriem.

3.5.Secinājumi par godprātības kritēriju vērtēšanu

Dānijas Bankrota likumā godprātības kritērijs tiešā veidā nav ietverts, tomēr tā klātesamību var secināt no atsevišķiem Bankrota likuma pantiem, sadalot tos trīs posmos:

1. apstākļi un parādnieka rīcība pirms parādu pārplānošanas procedūras

Lai atbrīvotu parādnieku no pārlietu lieliem patērētāja parādiem, tiesai ir rūpīgi jāizvērtē cēloņi šādai pārmērīgai parādsaistību esamībai.³⁸⁶ Tas nozīmē, ka iepriekš norādītie kritēriji, kad tiesa nepasludinās parādu pārplānošanas procedūru (97.panta otrā daļa), cita starpā ietver arī secinājums attiecībā uz parādnieku godprātību pirms parādu pārplānošanas procedūras.

2. apstākļi un parādnieka rīcība parādnieka parādu pārplānošanas procedūras laikā līdz maksājumu plāna kreditoriem sastādīšanai

Parādnieka godprātība procedūras laikā tiek vērtēta arī no procesuālā viedokļa, piemēram, vai parādnieks sniedz visu nepieciešamo informāciju, ir gatavs sadarboties un

³⁸³ Dānijas Bankrota likums, 65.pants

³⁸⁴ Dānijas Bankrota likums, 66.pants

³⁸⁵ Dānijas Bankrota likums, 67.pants

³⁸⁶ Elqueta G. R.. The Paradoxical Bankruptcy Discharge: Rereading the Common Law- Civil Law Relationship. Fordham Journal of Corporate & Financial Law, 2013, Volume 19., p.338. Pieejams:<https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.lv/&httpsredir=1&article=1384&context=jcfl> [aplūkots 2018.gada 24.oktobrī].

pats ir ieinteresēts procedūras īstenošanā, vai bez attaisnojošiem iemesliem neapmeklē tiesas sēdes. Turklāt tiesa noraida parādnieka iesniegto parāda pārplānošanas plānu un atsaka atbrīvojumu no parādiem, konstatējot, ka parādnieks rīkojies finansiāli bezatbildīgā veidā.³⁸⁷

3. apstākļi un parādnieka rīcība pēc tam, kad ir uzsākta maksājumu plānu izpilde

Maksājumu plāna izpildes laikā godprātības kritērija vērtējums izpaužas tajā, vai parādnieks veic viņam noteiktos pienākumus vai atklājas, ka parādnieks ir ticis iesaistīts krāpnieciskās darbībās procedūras laikā.

3.6. Priekšlikumi attiecībā uz tiesisko regulējumu, ko Latvija varētu pārņemt no Dānijas

1. Noteikt tiesai tiesības pašai pēc savas iniciatīvas pieprasīt pierādījumus fiziskās personas maksātnespējas procesa lietās.
2. Noteikt speciālus noteikumus darījumu apstrīdēšanai fiziskās personas maksātnespējas procesā.
3. Noteikt kreditoram tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu (skatīt arī priekšlikumus attiecībā uz Lielbritāniju, Igauniju un Vāciju).
4. Ieviest parādu restrukturizēšanas procesu fiziskām personām (ņemot vērā sekmīgo Lielbritānijas pieredzi, iespējams, ka vēlams būtu vairāk izmantot tieši Lielbritānijas paraugu).

³⁸⁷ Elqueta G. R.. The Paradoxical Bankruptcy Discharge: Rereading the Common Law- Civil Law Relationship. Fordham Journal of Corporate & Financial Law, 2013, Volume 19., p.338. Pieejams:<https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.lv/&httpsredir=1&article=1384&context=jcfl> [aplūkots 2018.gada 24.oktobrī].

4. Vācija

4.1. Vispārējs fiziskās personas maksātnespējas procesa tiesiskā regulējuma apraksts

Nemot vērā vācu tiesību lielo ietekmi uz Latvijas tiesībām, nolūkā pilnvērtīgāk izvērtēt iespēju ieviest Latvijas tiesībās kādus atsevišķus vācu maksātnespējas tiesību elementus, esam detalizētāk izpētījuši vispārējo fiziskās personas maksātnespējas procesa tiesisko regulējumu.

A. Fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas kritēriji. Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma (Insolvenzordnung)³⁸⁸ § 304 fiziskās personas maksātnespējas process (Verbraucherinsolvenz³⁸⁹) tiek piemērots tādām fiziskajām personām, kuras neveic patstāvīgu saimniecisko darbību vai tādu nav veikušas pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā. Tomēr § 304 otrā daļa nosaka izņēmumu attiecībā uz tām personām, kuras ir veikušas patstāvīgu saimniecisko darbību pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā, proti, arī tādas personas var iesniegt tiesā fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 304, ja kopējais kreditoru skaits ir mazāks par divdesmit kreditoriem un nepastāv kreditoru prasījumi, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 17 un § 18 fiziskajām personām ir šādas maksātnespējas procesa pasludināšanas pazīmes: 1) personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš. Nespēja nokārtot parādsaistības ir prezumējama, ja parādnieks ir pārtraucis veikt maksājumus saviem kreditoriem; 2) paredzams, ka personai nebūs iespējas nokārtot parādsaistības līdz to izpildes termiņa iestāšanās brīdim.

B. Maksātnespējas procesa pieteikums. Maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanai Vācijā ir izveidota vienota veidlapa, kas ir pieejama tīmekļa vietnē.³⁹⁰ Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 305 pirmās daļas 1.punktu, iesniedzot tiesā maksātnespējas procesa pieteikumu vai nekavējoties pēc tā iesniegšanas tiesā, parādniekam ir jāsniedz tiesā šādi dokumenti:

- 1) Apliecinājums par parādnieka centieniem sešu mēnešu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā panākt vienošanos ar kreditoriem par parādu segšanas kārtību, pamatojoties uz parādnieka izstrādātu parādu segšanas plānu un apliecinājumu tam, ka šāda vienošanās ar kreditoriem nav tikusi panākta. Šādu apliecinājumu par mēģinājumiem panākt vienošanos ar kreditoriem izsniedz kompetenta persona, kura sniegusi parādniekam tiesisko palīdzību un veikusi parādnieka ieņēmumu un mantiskā stāvokļa padziļinātu izpēti. Pievienojams ir parādnieka izstrādātais parādu segšanas plāns, un jānorāda galvenie iemesli, kāpēc plāns ticis noraidīts ārpusstiesas kārtībā. Vācijas Federatīvās Republikas pavalstis ir tiesīgas pašas noteikt, kuras ir tās kompetentās personas vai iestādes, kuras ir tiesīgas izsniegt šādu apliecinājumu.
- 2) Parādniekam piederošās mantas saraksts un ienākumu saraksts, to apraksts, kreditoru un to prasījuma tiesību saraksts; tiem pievienojams parādnieka apliecinājums, ka parādnieka sniegtās ziņas ir pareizas un pilnīgas.

³⁸⁸ "Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866), die zuletzt durch Artikel 24 Absatz 3 des Gesetzes vom 23. Juni 2017 (BGBl. I S. 1693) geändert worden ist"

³⁸⁹ Verbraucherinsolvenz – tulkojumā no vācu valodas "Patērētāju maksātnespējas process"

³⁹⁰ Pieteikuma iesniegšanai tiesā ir izveidota vienota veidlapa, pieejama interneta vietnē https://justiz.de/formulare/zwi_bund/vinsolvenz.pdf [aplūkots 2018.gada 15.oktobrī].

- 3) Kreditoru parādu segšanas plāns, kas ietver tādus noteikumus, kas, ņemot vērā kreditoru intereses un parādnieka mantisko stāvokli, ienākumus un ģimenes stāvokli, nepieciešami saprātīgai parādu segšanai. Plānā ir atrunājams, vai un cik lielā mērā plānā ietvertie noteikumi skar galvojumu, ķīlas tiesības un citus kreditoriem izsniegtus nodrošinājumus.
- 4) Pieteikums par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām neizpildītajām saistībām vai paziņojums, ka pieteikums par atbrīvošanu no atlikušajām neizpildītajām parāda saistībām netiks tiesā sniegts:
 - (a) Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 287 pirmo daļu pieteikumam par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parāda saistībām parādnieks pievieno apliecinājumu, ka nepastāv Vācijas Maksātnespējas likuma § 287a otrajā daļā noteiktie ierobežojumi. Un tie ir: (aa) parādniekam pēdējo desmit gadu laikā pirms pieteikuma par maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniegšanas tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā ir tikusi pasludināta atlikušo saistību dzēšana, vai pēdējo piecu gadu laikā vai pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā ir atteikta parādu dzēšana, pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 297³⁹¹; (ab) parādniekam pēdējo trīs gadu laikā pirms pieteikuma par maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniegšanu tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā ir atteikta parādu dzēšana, pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 pirmās daļas 5., 6., 7.punktu; pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 296; saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 297a ietverto regulējumu par atteikumu dzēst saistības, ņemot vērā, ka atteikuma iemesli kļuvuši zināmi vēlāk;
 - (b) Pieteikumam pievieno parādnieka apliecinājumu, ka parādnieks nodod (cedē) tiesas ieceltajai uzticamības personai (*Treuhaender*³⁹²) visas savas apķīlājamās prasījuma tiesības³⁹³ par tam pienākošos atlīdzību no darba tiesiskajām attiecībām vai prasījuma tiesības par citu tā vietā gūto atlīdzību sešus gadus no brīža, kad pasludināts parādnieks maksātnespējas process. Tādējādi atšķirībā no Latvijas Maksātnespējas likumā noteiktā regulējuma, kas paredz parādniekam izstrādāt saistību dzēšanas plānu, paredzot kreditoriem izmaksājamo daļu no saviem ienākumiem saistību dzēšanas procedūras laikā, Vācijā administrators (*Treuhaender*), līdzīgi kā tiesu izpildītājs Latvijā, saistību dzēšanas procedūras laikā saņem apķīlājamo daļu no parādnieka darba algas nepastarpināti, un vienu reizi gadā administrators veic izmaksu kreditoriem.

³⁹¹Saskaņā ar § 297 Tiesa priekšlaicīgi atsaka atbrīvošanu no atlikušajām parāda saistībām, pamatojoties uz kreditora pieteikumu, ja laika posmā no brīža, kad kreditoru prasījumi bankrota procedūras ietvaros ir segti no ieņēmumiem no parādnieka mantas pārdošanas (*der Schlusstermin*³⁹¹) līdz bankrota procedūras atcelšanai (*Aufhebung des Insolvenzverfahren*), vai laika posmā no bankrota procedūras pabeigšanas (*Beendigung des Insolvenzverfahrens*) līdz saistību dzēšanas procedūras beigām (*Ende der Abtretungsfrist*), parādnieks ir notiesāts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti Vācijas Krimināllikuma §§ 283 – 283c, piespriežot naudas sodu 90 vienas dienas vid. izpēļu apmērā (90 *Tagessatze*) vai brīvības atņemšanu ilgāk kā 3 mēneši.

³⁹² Šī persona var nebūt maksātnespējas procesa administrators, bet gan cita kompetenta persona, piemēram, revidents, advokāts, kuru iecēlusi tiesa. Persona, kurai jāievēro uzticības pienākums – ievērot otras puses intereses (*Treuepflicht*).

³⁹³ Vācijas Maksātnespējas likums neregulē jautājumu par ienākumu apmēru, kāds jānovirza kreditoru prasījumu segšanai.

C. Kreditoru tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 13 pirmās daļas otro teikumu un § 304 pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu ir tiesīgs iesniegt parādnieks un kreditors. Gadījumos, kad kreditors ir iesniedzis tiesā fiziskās personas maksātnespējas pieteikumu, Vācijas Maksātnespējas likuma § 306 trešajā daļā ir noteikta speciāla kārtība tālākai procesa virzībai tiesā. Proti, lai netiktu apietas parādniekam likumā noteiktās tiesības panākt vienošanos ar kreditoriem par parādu segšanas kārtību ārpus tiesas ceļā un tiesas ceļā, kā arī parādnieka tiesības sniegt tiesai pieteikumu par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām (§ 305 pirmās daļas 2.punkts un § 287), kā arī pieteikumu par maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšanu (§ 4a), saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 306 trešo daļu tiesa pirms lēmuma pieņemšanas par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu dod iespēju parādniekam pašam iesniegt savu maksātnespējas procesa pieteikumu.

Tas, ka pieteikumam par saistību dzēšanas procedūras piemērošanu nepieciešams arī paša parādnieka iesniegts maksātnespējas procesa pieteikums, izriet arī no Vācijas Maksātnespējas likuma § 287 pirmās daļas pirmā teikuma, kas nosaka, ka priekšnoteikums parādnieka atlikušo parādsaistību dzēšanai ir parādnieka pieteikums, kuram jābūt saistītam ar pieteikumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu. Savukārt, ja pieteikums par saistību dzēšanas procedūras piemērošanu netiek sniegts vienlaicīgi ar pieteikumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu, tad saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 287 pirmās daļas 2.teikumu parādnieks iesniedz to tiesā 2 nedēļu laikā pēc tiesas dota uzaicinājuma.

Juridiskajā literatūrā ir norādīts, ka, lai arī tas nav tieši saprotams no Vācijas Maksātnespējas likuma § 287 pirmās daļas burtiski, tomēr izolēts pieteikums par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām kreditora pieteikuma gadījumā nav pieļaujams. Tāpēc Vācijas Federatīvā Augstākā tiesa ir norādījusi tiesām sniegt parādniekam detalizētu norādi par iespēju un priekšnoteikumiem atbrīvošanai no parādsaistībām kreditora iesniegta maksātnespējas procesa pieteikuma gadījumā.³⁹⁴

Iesniedzot savu maksātnespējas procesa pieteikumu sākotnēji iesniegta kreditora pieteikuma gadījumā, parādnieks piesakās maksātnespējas procesam un parāda gatavību līdzdarboties procesā. Tādā veidā viņš pasaka, ka maksātnespējas procesā nodos savu mantu ar mērķi vismaz daļējai kreditoru prasījumu apmierināšanai, kā arī ar mērķi atbrīvošanai no neizpildītajām parādsaistībām.³⁹⁵

Vācijas Federatīvā Augstākā Tiesa ir lēmusi, ka parādniekam nav iespēja aizstāvēties pret kreditora iesniegtu maksātnespējas procesa pieteikumu, ceļot iebildumus, ka nepastāv maksātnespējas procesa pazīme.³⁹⁶

Ja parādnieka nokavē maksātnespējas procesa pieteikuma un pieteikuma par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām iesniegšanas termiņu un maksātnespējas process tiek pasludināts, pamatojoties uz kreditora pieteikumu, tad parādnieka iesniegts maksātnespējas procesa pieteikums jau pasludinātā maksātnespējas procesā vairs nav pieļaujams, un tādā gadījumā parādnieks nevar šādā procesā tikt atbrīvots no neizpildītajām parādsaistībām.³⁹⁷ Izņēmums ir pieļaujams gadījumā, ja tiesa nav norādījusi

³⁹⁴ BGH 17.2.2005 – IXZB173/03; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, /Waltenberger Kommentare § 287, S.2178.

³⁹⁵ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, /Waltenberger Kommentare § 287, S.2178.

³⁹⁶ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, /Waltenberger Kommentare § 287, S.2178.

³⁹⁷ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, /Waltenberger Kommentare § 287, S.2179.

parādniekam par iespēju sniegt maksātnespējas procesa pieteikumu un pieteikumu par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām, vai šī norāde nav bijusi pilnīga, vai nav nonākusi līdz parādniekam. Šādā gadījumā ir pietiekami un pieļaujams, ja parādnieks pieteikumu par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām iesniedz līdz bankrota procedūras pabeigšanai.³⁹⁸

Ja parādnieks neiesniedz savu maksātnespējas procesa pieteikumu, tad, pamatojoties uz kreditora maksātnespējas procesa pieteikumu, var tikt pasludināts parādnieka maksātnespējas process. Šādā gadījumā parādu saistību dzēšana netiek piemērota un netiek piemērota arī maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšana.³⁹⁹

Saskaņā ar statistikas datiem 2017. gadā kopā pasludināti 69 960 fizisko personu maksātnespējas procesi (taču netiek atsevišķi izdalīti statistikas dati par kreditoru iniciētiem fiziskās personas maksātnespējas procesiem), nepietiekošas mantas dēļ noraidīti 256 maksātnespējas procesa noteikumi, pieņemta Vienošanas par parādu segšanas kārtību 1680 gadījumos.⁴⁰⁰

Nemot vērā minēto, secināms, ka Vācijas Maksātnespējas likums pieļauj kreditora sniegtu maksātnespējas procesa pieteikumu fiziskās personas maksātnespējas procesā, taču šīs kreditora tiesības tiek līdzsvarotas ar parādniekam dotu iespēju pašam sniegt maksātnespējas procesa pieteikumu un pieteikumu par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām, lai tādejādi izmantotu Vācijas Maksātnespējas likumā noteiktos instrumentus sekmīgai saistību dzēšanas procedūras īstenošanai. Ja parādnieks šīs tiesības neizmanto, tiek īstenota tikai bankrota procedūra bez saistību dzēšanas.

D. Fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas kārtība. Atbilstoši Vācijas tiesībām tiesa pirms maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanas vispirms lemj par parādnieka parādu segšanas plānu. Respektīvi, saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 306 tiesa atliek lēmuma pieņemšanu par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, iekams nav ticis pieņemts lēmums par parādnieka parādu segšanas plānu, ko parādnieks iesniedz tiesā kopā ar maksātnespējas procesa pieteikumu. Lēmuma pieņemšana par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu tiek atlikta uz laiku ne ilgāku par 3 mēnešiem. Tiesa atsāk lietas izskatīšanu, lai izlemtu jautājumu par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, ja uzklusot parādnieku, tiesa gūst pārliecību, ka plāns netiks apstiprināts.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 306 *otro daļu* parādnieka parāda segšanas plāna saskaņošanas laikā kreditori var nodrošināt ar ķīlas tiesībām savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Ja saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 306 *trešo daļu* pieteikumu par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniedz kreditors, tad tiesa, pirms lēmuma pieņemšanas par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, dod parādniekam iespēju iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu. Ja parādnieks iesniedz maksātnespējas procesa pieteikumu, tiesa atliek lēmuma par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu pieņemšanu līdz lēmuma pieņemšanai par parādu segšanas plānu. Tāpat parādniekam vispirms tiek dota iespēja vienoties ar kreditoriem par parādu segšanas kārtību ārpus tiesas ceļā saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 305 *pirmo daļu*.

³⁹⁸ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 287, S.2179.

³⁹⁹ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 287, S.2303.

⁴⁰⁰ Statistikas dati pieejami interneta vietnē https://www-genesis.destatis.de/genesis/online/data;sid=7A4A0A576F8B44AAC0EF3B39F79041B1.GO_2_1?operation=previous&levelindex=3&levelid=1544547974905&levelid=1544547938615&step=2 [aplūkots 2018.gada 23.novembrī]

Vācijas Maksātnespējas likuma § 307 nosaka kārtību, kādā tiesa un kreditori veic darbības parādnieka parādu segšanas plāna saskaņošanai tiesas ceļā. Proti, tiesa nosūta parādnieka norādītajiem kreditoriem parādu segšanas plānu un pārskatu par parādnieka mantu/ienākumiem un vienlaicīgi pieprasa kreditoriem viena mēneša laikā sniegt savu viedokli par Vācijas Maksātnespējas likuma § 305 pirmās daļas 3.apakšpunktā minētajiem sarakstiem un parādu segšanas plānu. Kreditoriem tiek dota iespēja arī pārbaudīt savu kreditora prasījuma pareizību tiesā iesniegtajā kreditoru prasījumu sarakstā viena mēneša laikā no parāda segšanas plāna saņemšanas, un nepieciešamības gadījumā kreditors var kreditora prasījuma sarakstu papildināt, precizēt.

Vācijas Maksātnespējas likuma § 308 trešā daļas 1.teikums nosaka, ka ja kreditora prasījums nav iekļauts parādnieka sastādītajā un tiesai iesniegtajā kreditoru prasījumu sarakstā, un ja arī vēlāk, kad stājas spēkā Vienošanās ar kreditoriem par parādu segšanas kārtību kreditora prasījums nav ņemts vērā, tad kreditors var prasīt no parādnieka saistību izpildījumu. Savukārt § 308 trešās daļas 2.teikums nosaka, ka kreditora prasījums, kuru parādnieks nav iekļāvis kreditoru prasījumu reģistrā vai arī tas nav ņemts vērā vēlāk, stājoties spēkā parādu segšanas plānam, nav izpildāms un tiek dzēsts, ja kreditors pats to nav iekļāvis tiesas noteiktajā termiņā parādnieka tiesas iesniegtajā kreditoru prasījumu reģistrā, neskatoties uz to, ka viņam tika nosūtīts parādnieka segšanas plāns un ņemot vērā apstākli, ka viņa prasījums ir radies pirms tiesas noteiktā plāna saskaņošanas termiņa.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 307 otro daļu, ja kreditors šā panta pirmajā daļā noteiktajā termiņā nesniedz savu viedokli par parāda segšanas plānu, tad uzskatāms, ka kreditors ir piekritis parādnieka izstrādātā parādu segšanas plāna īstenošanai.

Vācijas Maksātnespējas likuma § 307 trešā daļa nosaka, ka pēc § 307 pirmajā daļā noteiktā termiņa tiesa dod parādniekam iespēju grozīt vai papildināt parādu segšanas plānu tiesas noteiktajā termiņā. Grozīt vai papildināt plānu parādnieks var, ja tas nepieciešams, lai ņemtu vērā kreditora sniegto viedokli par plānu vai arī, lai veicinātu plāna saskaņošanu ar kreditoriem. Parāda segšanas plāna grozījumi vai papildinājumi ir jānosūta kreditoriem, ja tas ir nepieciešams.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 308 pirmo daļu, ja kreditoriem nav iebildumi pret parādnieka izstrādāto parādu segšanas plānu vai plāns uzskatāms par saskaņotu saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 309, tad plāns uzskatāms par pieņemtu, ko tiesa apstiprina ar savu lēmumu. Plānam ir Izlīguma spēks saskaņā ar Vācijas Civilprocesa likuma § 794 pirmās daļas 1.punktu. Tādā gadījumā saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 308 otro daļu pieteikums par maksātnespējas procesa pasludināšanu un pieteikums par parādnieka atbrīvošanu no saistībām uzskatāmi par atsauktiem.

Vācijas Maksātnespējas likuma § 309 nosaka kārtību, kādā tiek saskaņots parādnieka parādu segšanas plāns, ja tomēr kreditoriem ir iebildumi pret parādnieka parāda segšanas plānu. Saskaņā § 309 pirmo daļu, ja parāda segšanas plānam ir piekritusi vairāk kā puse kreditori un šo kreditoru prasījumu summa veido vairāk kā pusi no kopējo sarakstā iekļauto kreditoru prasījumu summas, tad tiesa, pamatojoties uz kreditora vai parādnieka pieteikumu, aizstāj kāda kreditora izteiktos iebildumus pret plānu ar piekrišanu plānam. Tomēr šādu kārtību tiesa nepiemēro, ja:

- 1) kreditors, kurš cēlis iebildumus par plāna apstiprināšanu, salīdzinot ar citiem kreditoriem, tiek ar plānu vairāk ierobežots saņemt sava prasījuma apmierināšanu;
- 2) kreditors, kurš cēlis iebildumus par plānu, ir nostādīts ekonomiski neizdevīgākā situācijā, nekā gadījumā, ja tiktu pasludināta parādnieka maksātnespēja. Šābu gadījumā, izvērtējot ekonomisko izdevīgumu, tiek pieņemts, ka parādnieka ienākumi, mantiskais un ģimenes stāvoklis nemainīsies visa procesa laikā, par

atskaites punktu izmantojot parādnieka mantisko stāvokli pieteikuma iesniegšanas dienu tiesā.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 309 *otro daļu* pirms tiesa pieņem lēmumu saskaņā ar § 309 *pirmo daļu*, tiesa uzklausa kreditoru, kurš sniedzis iebildumus par plānu. Kreditoram tie apstākļi, kas neļauj tiesai kreditora iebildumus parādnieka segšanas plānam aizstāt ar piekrišanu plānam, jānorāda ticami. Pieteikuma iesniedzējam un kreditoram, kura iebildumus tiesa aizstājusi ar piekrišanu, ir tiesības nekavējoties iesniegt sūdzību par tiesas lēmumu.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 309 *trešo daļu*, ja kāds no kreditoriem norāda tiesai uz ticamiem faktiskajiem apstākļiem, kas savukārt rada pamatotas šaubas par to, vai parādnieka norādītais kreditora prasījums pastāv, kā arī pamatotas šaubas par kreditora prasījuma apmēru, un tikai strīda iznākums radīs skaidrību, vai minētais kreditors, salīdzinot ar pārējiem kreditoriem samērīgi savam prasījumam piedalīsies plāna izpildē (§ 309 *pirmās daļas 2.teikums nr.1*), tad šāda kreditora nepiekrišanu plānam tiesa nevar aizvietot ar piekrišanu plānam.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 311, ja kreditori ceļ iebildumus pret parādnieka parāda segšanas plānu, un tiesa nav tos aizvietojusi ar piekrišanu plānam saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 309, tad tiesa atsāk pieteikuma izskatīšanu par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Izskatot maksātnespējas procesa pieteikumu, tiesa vērtē, vai parādnieks ir maksātnespējīgs, vai parādnieks pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā centies panākt vienošanos ar kreditoriem par parādu segšanas kārtību, pamatojoties uz parādnieka izstrādātu parādu segšanas plānu. Tā kā pieteikums par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu tiek skatīts kopā ar pieteikumu par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām saistībām, tad saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 287a *otro daļu* tiesa papildus vēl vērtē šādus apstākļus, kas savukārt ir par pamatu pieteikuma par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām noraidīšanai:

- 1) parādniekam pēdējo desmit gadu laikā pirms pieteikuma par maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniegšanas tiesā vai pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā ir tikusi pasludināta atlikušo parādu dzēšana, vai pēdējo piecu gadu laikā pirms pieteikuma par maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniegšanas tiesā vai pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā ir atteikta parādu dzēšana, pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 297. Vācijas Maksātnespējas likuma § 297 nosaka, ka tiesa noraida atlikušo neizpildīto parādu dzēšanu, ja parādnieks maksātnespējas procesa laikā ir notiesāts par noziedzīgiem nodarījumiem maksātnespējas jomā, kas noteikti Vācijas Krimināllikuma §§ 283-283c, piespriežot naudas sodu 90 dienas likmes vai brīvības atņemšanu līdz 3 mēnešiem;
- 2) parādniekam pēdējo trīs gadu laikā pirms pieteikuma par maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniegšanas tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā ir atteikta parādu dzēšana, pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *pirmās daļas 5., 6. vai 7.punktu*, vai pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 296; kā arī saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 297a ietverto regulējumu par atteikumu dzēst saistības, ņemot vērā, ka atteikuma iemesli kļuvuši zināmi vēlāk.

Tā kā tiesa lēmumu par saistību dzēšanu tiesa pieņem kopā ar lēmumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu, tad jau sākotnēji tiesa lēmumā par saistību dzēšanu ieraksta nosacījumus, kādus parādniekam jāievēro, lai saistību dzēšanu varētu izpildīt: 1) parādniekam jāievēro Vācijas Maksātnespējas likuma § 295 noteiktie pienākumi; 2) parādu dzēšana var notikt pie nosacījuma, ja nav izpildījušies priekšnoteikumi, kas noteikti Vācijas

Maksātnespējas likuma § 290 un §§ 297 – 298, saistību dzēšanas atteikumam (Vācijas Maksātnespējas likuma § 287 *a pirmā daļa*).

E. Parādnieka pienākumi saistību dzēšanas procedūras laikā. Parādnieka pienākumi saistību dzēšanas procedūras laikā noteikti Vācijas Maksātnespējas likuma § 295:

1) jābūt nodarbinātam un jāgūst ienākumi atbilstoši savām spējām. Ja parādnieks nav nodarbināts, tad jāpieliek visas pūles, lai atrastu nodarbošanos, un parādnieks nedrīkst noraidīt piemērotu, atbilstošu darba piedāvājumu;

2) pusi no mantas, kuru parādnieks ieguvis mantojuma ceļā vai iegūs mantojuma ceļā, parādniekam ir pienākums nodot kompetentajai personai, kuru tiesa iecēlusi par maksātnespējas procesa administratoru (*Treuhaender*);

3) par katru dzīves vietas vai darba vietas maiņu nekavējoties paziņot tiesai un administratoram, neslēpt administratoram nododamos ienākumus un nododamo mantu, kas iegūta mantojuma ceļā, sniegt tiesai pēc tās pieprasījuma ziņas par nodarbošanos un mēģinājumiem tādu atrast, kā arī par parādnieka ienākumiem un mantu;

4) kreditoru apmierināšanai paredzētos maksājumus nodot vienīgi administratoram, un nenostādīt kādu kreditoru izdevīgākā situācijā iepretim pārējiem kreditoriem.⁴⁰¹

F. Ierobežojumi saistību dzēšanas procedūras uzsākšanai. Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 nosaka tos gadījumus, kad saistību dzēšanas procedūra netiek piemērota, tai vēl nesākoties. Saskaņā ar minēto paragrāfu tiesa atsaka piemērot saistību dzēšanas procedūru, ja kreditors, kurš ir pieteicis savu kreditora prasījumu, iesniedz tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanu parādniekam un, ja pastāv kāds no zemāk minētajiem apstākļiem:

- 1) parādnieks pēdējo piecu gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā, ir ticis notiesāts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu par noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēti Vācijas Krimināllikuma §§ 283 – 283c, piespriežot naudas sodu 90 vienas dienas vid. izpēlņu apmērā (90 *Tagessätze*) vai brīvības atņemšanu ilgāk kā 3 mēneši;
- 2) parādnieks pēdējo trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā, ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības sniedzis rakstiski nepatiesas vai nepilnīgas ziņas par savu finansiālo stāvokli (*wirtschaftliche Verhältnisse*), lai saņemtu kredītu, lai saņemtu pakalpojumus (finansējumu) no publiskiem līdzekļiem, vai lai novērstu maksājumus publiskajai kasei;
- 3) parādnieks pēdējo trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā ir ar nodomu vai aiz neuzmanības aizskāris kreditora tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu, kas izpaudās kā radot sev nesamērīgi augstas parādsaistības, izsaimniekojot mantu, vai, nepastāvot izredzēm uz parādnieka finansiālā stāvokļa uzlabošanos, novilcināja maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu tiesā;
- 4) parādnieks ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības ir pārkāpis šajā likumā noteikto ziņu sniegšanas un līdzdarbošanās pienākumu;

⁴⁰¹ Lai gan Likums nosaka, ka parādnieks prasījuma tiesības par sev pienākošo apķīlājamo daļu no ienākumiem nodod administratoram, taču varu būt arī maksājumi, kurus viņš pats tālāk samaksā administratoram.

- 5) parādnieks ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības sniedzis tiesai nepatiesas vai nepilnīgas ziņas par savu mantisko stāvokli;
- 6) parādnieks maksātnespējas procesa laikā pārkāpj Vācijas maksātnespējas likuma § 287b noteikto pienākumu būt nodarbinātam un gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, un tādējādi pasliktina kreditoru iespējas gūt sava prasījuma pilnīgāku apmierinājumu, izņemot ja nav konstatēta parādnieka vaina. Parādniekam par to, ka viņš nav pārkāpis § 287b noteikto pienākumu, jāsniedz paskaidrojumi tiesai, un pēc kreditora pieprasījuma, minētie paskaidrojumi jāapliecina ar zvērestu. Ja parādnieks nesniedz tiesai paskaidrojumus vai zvērestu tiesas noteiktajā termiņā bez attaisnojoša pamata, vai neierodas uz tiesu, neinformējot tiesu par attaisnojošiem neierašanās iemesliem, tad tiesa nepiemēro parādniekam saistību dzēšanas procedūru.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *otro daļu* kreditors pieteikumu var iesniegt līdz brīdim, kad tiesa nozīmējusi noslēguma kreditoru sapulci (*der Schlussstermin* – kad veikta parādnieka mantas pārdošanas un ieņēmumu no mantas pārdošanas sadale kreditoriem) vai līdz tiesas lēmumam par mantas nepietiekamību saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 211 *pirmo daļu*. Pieteikums ir pieļaujams, ja saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanas pamats ir ticams. Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *trešo daļu* parādnieks un kreditors, kurš sniedzis tiesai pieteikumu, var nekavējoties iesniegt sūdzību par tiesas lēmumu.

G. Saistību dzēšanas procedūras termiņi un kārtība. Vācijā ir salīdzinoši gari saistību dzēšanas termiņi.

Sešu gadu termiņš. Vācijas Maksātnespējas likuma §287 *otrajā daļā* nosaka, ka, iesniedzot maksātnespējas pieteikumu un pieteikumu par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām saistībām, parādnieks pievieno pieteikumam paziņojumu, kurā apliecina, ka 6 gadus no brīža, kad pasludināts parādnieka maksātnespējas process, parādnieks nodod (cedē) apķīlājamo daļu no prasījuma tiesībām no ieņēmumiem no darba tiesiskajām attiecībām vai to vietā saņemtajiem citiem ieņēmumiem tiesas ieceltam administratoram. Minētā norma nosaka “saistību dzēšanas procedūras” termiņu, proti, 6 gadi no tiesas lēmumā par maksātnespējas procesa pasludināšanu noteiktā laika brīža, respektīvi, noteiktā pulksteņa laika, kad tiesnesis paraksta lēmumu un tiek atklāts maksātnespējas process (Vācijas Maksātnespējas likuma §27 *otrās daļas 3.punkts, trešā daļa*). Tādējādi atšķirībā no Latvijas maksātnespējas tiesību regulējuma, Vācijas Maksātnespējas likums saistību dzēšanas procedūras 6 gadu termiņā ieskaita arī laiku, kad tiek apzināta un pārdota parādnieka manta (bankrota procedūra).

Kamēr notiek bankrota procedūra (*Insolvenzprozess*), visi parādnieka apķīlājamie ienākumi nonāk parādnieka mantas masā, kurus pārvalda bankrota procedūras administrators (*Insolvenzverwalter*). Tikai tad, kad ir pabeigta bankrota procedūra, ieņēmumi, pamatojoties uz parādnieka doto prasījuma cesiju, var pāriet tiesas ieceltajam administratoram (*Treuhaender*), kurš ar tiem rīkojas Vācijas Maksātnespējas likuma §292 noteiktajā kārtībā.⁴⁰²

Beidzoties 6 gadu termiņam, tiesa pēc savas iniciatīvas, negaidot pieteikumu no parādnieka, lemj par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §300 *pirmo daļu 1.teikumu*. Tiesa lemj par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām arī gadījumā, ja bankrota procedūra vēl nav pabeigta (asimetriskais process⁴⁰³).⁴⁰⁴

⁴⁰² Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §287, S. 2183.

⁴⁰³ BGH 3.12.2009 – IX ZB 247/08; Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §300, S. 2247.

⁴⁰⁴ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §287, S.2183.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §300 *pirmo daļu* tiesa, uzklaušot kreditorus, saistību dzēšanas procedūras administratoru (*Treuhaender*) vai bankrota procedūras administratoru (*Insolvenzverwalter*), parādnieku, pieņem lēmumu par parādnieka atlikušo parāda saistību dzēšanu, ja saistību dzēšanas procedūra (*die Abtretungsfrist*) nav tikusi priekšlaicīgi izbeigta.

Nenoteikts termiņš, kas nepārsniedz 6 gadu termiņu. Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §300 *pirmās daļas 2.teikuma 1.punktu*, ja parādnieks ir sedzis maksātnespējas procesa izmaksas, tiesa, pamatojoties uz parādnieka pieteikumu, lemj par atlikušo parāda saistību dzēšanu, ja nav pieteicies neviens kreditors vai visi kreditoru prasījumi ir apmierināti un parādnieks ir sedzis maksātnespējas procesa izmaksas.

Trīs gadi. Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §300 *pirmās daļas 2.teikuma 2.punktu*, ja parādnieks ir sedzis maksātnespējas procesa izmaksas, tiesa, pamatojoties uz parādnieka pieteikumu, lemj par atlikušo parāda saistību dzēšanu, ja pagājuši trīs gadi kopš saistību dzēšanas procedūras uzsākšanas un bankrota procedūras administrators (*Insolvenzverwalter*) vai saistību dzēšanas procedūras administrators (*Treuhaender*) šajā trīs gadu laikā ir saņēmis naudas summu tādā apmērā, kas bijusi pietiekama kreditoru prasījumu segšanai ne mazāk kā 35% apmērā. Vācijas Maksātnespējas likuma §300 *pirmās daļas 4.teikums nosaka, ka aprēķinot §300 pirmās daļas 2.teikuma 2.punktā* noteikto procentu apmēru, procentu aprēķinā tiek ņemts vērā kreditoru prasījums, kas ticis iekļauts nobeiguma kreditoru prasījumu segšanas plānā. Ja kreditoru prasījumu segšanas plāns nav ticis sastādīts, tad, veicot procentu aprēķinu, tiek ņemts vērā tāds kreditoru prasījums, kas ir atzīts (konstatēts) vai par kuru kreditors saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §189⁴⁰⁵ *pirmo daļu* cēlis atzīšanas prasību vai tiesa ir atsākusi strīda izskatīšanu par minēto prasījumu.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §300 *otro daļu* parādnieka pieteikums par atlikušo parāda saistību dzēšanu saskaņā ar Maksātnespējas likuma §300 *pirmās daļas 2.teikuma 2.punktu* ir pieļaujams, ja parādnieks ir ticami un pilnīgi pierādījis to naudas līdzekļu izcelsmi (avotu), kas nonākuši administratora rīcībā, pamatojoties uz parādnieka paziņojumu par prasījuma tiesību cedēšanu, kā arī sniedzis ziņas par tiem naudas līdzekļiem, kas saņemti ārpus cesijas robežām.

Pieci gadi. Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §300 *pirmās daļas 2.teikuma 3.punktu*, ja parādnieks ir sedzis maksātnespējas procesa izmaksas, tiesa, pamatojoties uz parādnieka pieteikumu, lemj par atlikušo parāda saistību dzēšanu, ja pagājuši pieci gadi kopš saistību dzēšanas procedūras uzsākšanas.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §300 *ceturto daļu* tiesa lēmumu publisko publiskajā reģistrā.⁴⁰⁶ Par tiesas lēmumu sūdzību var iesniegt parādnieks un jebkurš maksātnespējas procesa kreditors, kurš panta pirmajā daļā, sniedzot tiesai paskaidrojumus, ir pieteikumā sniedzis iebildumus pret parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām parāda saistībām, vai kurš norādījis tiesai uz §300 *pirmās daļas 1.-3.punktā* minēto priekšnoteikumu neesamību, lai parādnieku priekšlaicīgi atbrīvotu no

⁴⁰⁵ Saskaņā ar Maksātnespējas likuma §189 *pirmo daļu* kreditors, kura prasījums nav atzīts (festgestellt), un par kuru nav stājies spēkā tiesas spriedums vai izdots izpildu raksts, divu nedēļu laikā pēc publiskās paziņošanas var iesniegt pierādījumus maksātnespējas procesa administratoram, ka un kādā apmērā ir celta prasība tiesā par minētā prasījuma konstatēšanu (*die Feststellungsklage*) vai ir atsākts iepriekš uzsāktais tiesas process par minētā strīda izlemšanu. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma §189 *otro daļu* ja kreditors iesniedz pierādījumus likumā noteiktajā termiņā, tad aprēķinot kreditoram pienākošos daļu no ieņēmumiem no parādnieka mantas atsavināšanas, kreditoram pienākošos daļu atliek, tik ilgi, kamēr notiek tiesas process. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma §189 *trešo daļu* ja kreditors neiesniedz pierādījumus likumā noteiktajā termiņā, tad kreditora prasījums netiek ņemts vērā, aprēķinot kreditoriem izmaksājamo naudas summu.

⁴⁰⁶ Vācijas publiskais reģistrs pieejams: www.insolvenzbekanntmachungen.de [aplūkots 2018.gada 16.oktobrī].

neizpildītajām parādu saistībām. Ja tiesa atbrīvo parādnieku priekšlaicīgi no atlikušajām parāda saistībām, tad attiecīgi piemērojams arī Vācijas Maksātnespējas likuma §300a un §299.⁴⁰⁷

H. Nedzēšamās saistības. Vācijas Maksātnespējas likuma §302 *pirmā daļa* nosaka, ka parādnieka atbrīvošana no atlikušajām parāda saistībām neskar:

- 1) saistības, kas nodibinātas, pamatojoties uz parādnieka veiktu tīšu neatļautu darbību; uz likuma pamata radušos pienākumu maksāt uzturlīdzekļus, kurus parādnieks tīši, prettiesiski nav nodrošinājis apgādājamam; nodokļu parāda saistības, ja saistībā ar radušos nodokļu parādu parādnieks ir notiesāts ar spēkā stājušos spriedumu par noziedzīgu nodarījumu nodokļu tiesību jomā saskaņā ar Nodokļu likuma §370, 373, 374 (*Abgabenordnung*). Piesakot kreditora prasījumu, kas pamatots ar augstāk minētajām saistībām, kreditoram jānorāda minēto saistību rašanās pamats saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §174 *otro daļu*;⁴⁰⁸
- 2) Naudas sodi un tiem pielīdzinātās parādnieka saistības saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §39 *pirmās daļas 3.punktu*;
- 3) Saistības, kas nodibinātas ar bezprocentu aizdevumu un kas tika izmantotas parādnieka maksātnespējas procesa izmaksu segšanai.

I. Administrators saistību dzēšanas procedūrā (Treuhänder). Atbilstoši Vācijas tiesiskajam regulējumam fiziskās personas bankrota procedūra norit paralēli saistību dzēšanas procedūrai, un katru no tām vada (uzrauga) cita persona - bankrota procedūrā tas ir maksātnespējas procesa administrators (*Insolvenzverwalter*), bet saistību dzēšanas procedūrā tā ir uzticamības persona (*Treuhänder*).

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likumu § 288 uzticamības personu, kura ir fiziska persona un kurai saistību dzēšanas procedūras laikā tiks nodoti parādnieka apķīlājami ienākumi, tiesai var ieteikt parādnieks un kreditors. Juridiskajā literatūrā minēts, ka minētā norma par parādnieka un kreditora tiesībām ieteikt uzticamības personu tika ieviesta, lai maksātnespējas procesa izmaksu novēršanas interesēs varētu iesaistīt arī tādu uzticamības personu, kura savu amatu veic bez maksas. Taču šīs likumdevēja cerības nerealizējās praksē. Regulāri par uzticamības personām tiek izvēlētas tās personas, kuras ir piemērotas arī bankrota procedūras īstenošanai.⁴⁰⁹

Uzticamības personu ieceļ tiesa, un tiesa vērtē katra atsevišķā maksātnespējas procesa sarežģītību, izvēloties uzticamības personu. Uzticamības personai jāpiemīt vismaz zināšanām un prasmēm apieties ar parādnieka apķīlājamiem un no apķīlājuma brīvajiem līdzekļiem.⁴¹⁰

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 292 *pirmo daļu* uzticamības personas pienākums ir paziņot trešajām personām, kurām ir pienākums maksāt parādniekam, par parādnieka prasījuma tiesību par naudas samaksu no šīs personām nodošanu uzticamības personai. Uzticamības personai ir jānodrošina naudas līdzekļu, kurus viņš iegūst no cesijas, turēšanu atsevišķi no savas mantas un vienreiz gadā samaksāt tos maksātnespējas procesa kreditoriem.

⁴⁰⁷ Ja Tiesa pieņem lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām parāda saistībām, tad ar lēmuma spēkā stāšanos izbeidzas saistību dzēšanas procedūra (Abtretungsfrist), administratora (Treuhänder) amats, kreditoriem noteikto ierobežojumi saistību dzēšanas procedūras laikā.

⁴⁰⁸ Piesakot kreditora prasījumu, kreditoram jānorāda prasījuma pamats un apmērs, kā arī faktiskie apstākļi, kas dod pamatu kreditoram uzskatīt, ka pastāv §302 pirmajā daļā minētās saistības.

⁴⁰⁹ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 288, S.2193.

⁴¹⁰ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 288, S.2194.

Vācijas Maksātnespējas likuma § 292 otrā daļa nosaka, ka kreditoru sapulce par papildus atlīdzību var uzdot uzticamības personai pārraudzīt parādnieka Maksātnespējas likumā noteikto pienākumu izpildi.

J. Administratora atlīdzības regulējums. Vācijā maksātnespējas procesa administratora atlīdzība vispārēji ir noteikta “Atlīdzību noteikumi maksātnespējas jomā”⁴¹¹ (turpmāk tekstā – Atlīdzības noteikumi). Vispirms ir jāizdala divus dažādus atlīdzības saņēmējus fiziskās personas maksātnespējas procesā:

- 1) maksātnespējas procesa administrators, kurš darbojas bankrota procedūras fāzē (*Insolvenzverwalter*);
- 2) administrators (*Treuhaender*), kurš darbojas saistību dzēšanas procedūras fāzē un kura pilnvaras ir ļoti ierobežotas, salīdzinājumā ar maksātnespējas procesa administratora pilnvarām bankrota procedūrā.

Saskaņā ar Atlīdzības noteikumu §2 pirmo daļu parasti maksātnespējas procesa administrators, kurš darbojas bankrota procedūras fāzē (*Insolvenzverwalter*) saņem atlīdzību šādā apmērā:

- 1) no pirmās 25 000 EUR maksātnespējas procesa mantas⁴¹² - atlīdzību 40%;
- 2) no summas, kas pārsniedz 25000 EUR, līdz 50 000 EUR atlīdzību 25%;
- 3) no summas kas pārsniedz 1.un 2. punktā minēto, līdz 250 000 EUR atlīdzību 7%;
- 4) no summas, kas pārsniedz 1., 2., 3. punktā minēto, līdz 500 000 EUR atlīdzību 3%;
- 5) no summas, kas pārsniedz 1., 2., 3., 4.punktā minēto, līdz 25 000 000 EUR atlīdzību 2 %;
- 6) no summas, kas pārsniedz 1., 2., 3., 4., 5. punktā minēto, līdz 50 000 000 EUR atlīdzību 1%;
- 7) summa, kas pārsniedz augstāk minēto summu, 0,5%.

Maksātnespējas procesos, kuros parādniekam nav mantas, maksātnespējas procesa administratora atlīdzība bankrota procedūras fāzē veido 1000 EUR, savukārt, ja ir manta, tad 40% no mantas vērtības, pabeidzot maksātnespējas procesu.⁴¹³ Ja Maksātnespējas process ir sarežģītāks, piemēram, daudz trešo personu pieteiktās tiesības uz mantu, nodrošināto kreditoru manta, nepilnīgas grāmatvedības sakārtošana, tad saskaņā ar Atlīdzības noteikumu §3 atlīdzība tiek palielināta.

Neskatoties uz to, ka administratora atlīdzība ir noteikta Atlīdzības noteikumos, saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §64 pirmo daļu tiesa lemj par administratora atlīdzības noteikšanu. Saskaņā ar §64 trešo daļu par minēto tiesas lēmumu maksātnespējas procesa administrators, parādnieks un maksātnespējas procesa kreditors var iesniegt sūdzību.

Savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā administrators (*Treuhaender*) saņem atlīdzību, ko aprēķina, ņemot par pamatu naudas summu, kuru, pamatojoties uz parādnieka Vācijas Maksātnespējas likuma § 287 otrajā daļā sniegto savu ienākumu cesiju vai citādā veidā kreditoru prasījumu segšanai, saņem administrators. Tādējādi atlīdzība tiek aprēķināta arī no tās summas, kuru veido manta, kuru parādnieks ir mantojis un kas ir nonākusi administratora rīcībā.⁴¹⁴

Saskaņā ar Atlīdzības noteikumu §14 otro daļu saistību dzēšanas procedūras administrators saņem 5% no augstāk minētās ienākošās naudas summas. Ja tā pārsniedz

⁴¹¹ "Insolvenzrechtliche Vergütungsverordnung vom 19. August 1998 (BGBl. I S. 2205), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 13. April 2017 (BGBl. I S. 866) geändert worden ist"/<https://www.gesetze-im-internet.de/insvv/index.html>

⁴¹² Atlīdzības noteikumu §1 nosaka to mantu, kura tiek iekļauta mantas vērtībā, aprēķinot atlīdzību. Katrā ziņā netiek piemērots princips kā Latvijas MNL, ka ņem vērā atgūto mantu.

⁴¹³ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Ruentz/Laroche Kommentare §26, S.318.

⁴¹⁴ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §293, S.2219.

25 000 – 50 000 EUR, tad 3% no summas, kas pārsniedz 25 000 EUR; un no summas, kas pārsniedz 50 000 EUR 1% atlīdzība.⁴¹⁵

Saskaņā ar Atlīdzības noteikumu §15 pirmo daļu, ja administrators uzrauga parādnieka Vācijas Maksātnespējas likumā noteikto pienākumu izpildi saistību dzēšanas procedūras laikā, tad administrators saņem atlīdzību 35 EUR stundā. Taču ņemot vērā, ka nepieciešama administratora īpaša kvalifikācija, lai veiktu minēto parādnieka pienākumu izpildes uzraudzību, administratora atlīdzība var atšķirties no augstāk minētā stundas likmes. Par administratora atlīdzības stundas likmes paaugstināšanu lemj tiesa.⁴¹⁶

Gadījumā ja parādnieka manta nav pietiekama, lai segtu maksātnespējas procesa administratora/ administratora atlīdzību/izdevumus, minētajām personām saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 63 otro daļu ir prasījuma tiesības par minēto atlīdzību/izdevumu segšanu no valsts kases. Šāds regulējums tiek piemērots gadījumā, ja saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 4 tiesa lēmusi par parādnieka maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšanu. Pēc tam parādnieks atlīdzina valsts kasei tai radušos izdevumus par administratora atlīdzības/izmaksu segšanu.⁴¹⁷

4.2. Parādnieka negodprātība maksātnespējas cēloņu aspektā

Vācijas maksātnespējas tiesībās parādnieka godprātības jēdziena izpratne ir definēta Vācijas Maksātnespējas likuma normās, kas nosaka saistību dzēšanas procedūras izbeigšanas pamatus, t.i. § 290, § 295, §296. Pie tam godprātības noteikšanai tiek vērtēta gan parādnieka rīcība pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas (*§ 290 pirmā daļa, 1.-4.punkts*), gan arī viņa rīcība līdzdarbojoties jau pasludinātā maksātnespējas procesā (*§ 290 5.-6.punkts*). Tiesiskās drošības nodrošināšanai godprātīgas rīcības definēšanai netiek izmantota ģenerālklausula. Un saistību dzēšanas procedūras izbeigšanas pamatu, neatbrīvojot parādnieku no parādsaistībām, uzskaitījums Vācijas Maksātnespējas likumā ir izsmēlošs. Pie kam godprātība tiek prezumēta par labu parādniekam. Savukārt parādnieka negodprātīgas rīcības ticamības pierādīšanas nasta gulstas uz kreditoru, kurš ir iesniedzis tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanu/izbeigšanu, neatbrīvojot parādnieku no parādsaistībām.⁴¹⁸

Ierobežojumi parādnieka saistību dzēšanas procedūras piemērošanai un atbrīvošanai no neizpildītajām parādsaistībām, un kas attiecas uz parādnieka negodprātīgu rīcību, kas savukārt ir tieši vai pastarpināti bijusi par cēloni parādnieka maksātnespējas iestāšanās, ir noteikti Vācijas Maksātnespējas likuma *§ 290 pirmās daļas 1.punktā, 2.punktā un 4.punktā*:

- 1) 1.punkts:* Parādnieks pēdējo piecu gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā, ir ticis notiesāts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu par noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Vācijas Krimināllikuma §§ 283 – 283c, piespriežot naudas sodu notiesātā 90 vienas dienas vidējo izpēlņu apmērā vai brīvības atņemšanu ilgāk kā 3 mēneši;
- 2) 2.punkts:* Parādnieks pēdējo trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā, ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības sniedzis rakstiski nepatiesas vai nepilnīgas ziņas par savu finansiālo stāvokli (*wirtschaftliche Verhaeltnisse*), lai saņemtu kredītu, lai saņemtu

⁴¹⁵ Tāds pats atlīdzības aprēķināšanas princips kā noteikts § 2 pirmajā daļā.

⁴¹⁶ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §293, S.2219.

⁴¹⁷ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §293, S.2220.

⁴¹⁸ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 290, S.2197.

pakalpojumus (finansējumu) no publiskiem līdzekļiem, vai lai novērstu maksājumus publiskajai kasei;

- 3) 4.punkts Parādnieks pēdējo trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā ir ar nodomu vai aizrupjas neuzmanības aizskāris kreditora tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu, kas izpaudās kā, radot sev nesamērīgi augstas parādsaistības, izsaimniekojot mantu, vai, nepastāvot izredzēm uz parādnieka finansiālā stāvokļa uzlabošanos, novilcināja maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu tiesā.

Vācijas Krimināllikuma § 283 nosaka, ka kriminālsodāma ir tāda parādnieka rīcība, kad pastāvēt maksātnespējas procesa pazīmēm - parādnieks nespēj nokārtot parādsaistības, vai nespēs nākotnē nokārtot parādsaistības -, parādnieks mantu, kas maksātnespējas pasludināšanas gadījumā veidotu maksātnespējas procesa mantu, nobēdzina, iznīcina, rīkojas ar mantu nesaimnieciski, kā rezultātā tā iet bojā, tiek sabojāta vai padarīta par nelietojamu. Parādnieks slēdz nesaimnieciskus zaudējumu nesošus darījumus un spekulācijas darījumus, vai differences darījumus ar precēm vai vērtspapīriem, vai piedaloties laimestos, izlieto pārmērīgas naudas summas vai iemanto parādus. Prece vai vērtspapīrus, kuri iegūti, izlietojot kredītu, pārdod par pārāk zemu cenu vai citādi atsavina. Parādnieks maldina citus par viņu tiesībām vai atzīst neesošas tiesības. Kriminālsodāma ir arī tāda parādnieka rīcība, ja augstāk minētās parādnieka rīcības rezultātā ir iestājusies parādnieka maksātnespēja.

Vācijas Krimināllikuma § 283a paredz sevišķi smagu bankrota gadījumu, proti, ja parādnieks § 283 noteiktajos gadījumos rīkojies mantkārtīgā nolūkā, vai apzināti rada zaudējumu iestāšanās risku to personu mantai, kuru šīs personas parādniekam ir uzticējušas vai personām rada finansiālas grūtības.

Krimināllikuma § 283b nosaka kriminālatbildību par grāmatvedības vešanas noteikumu pārkāpšanu. Krimināllikuma § 283c nosaka kriminālatbildību par labuma piešķiršanu kreditoram, proti, persona, zinot par savu maksātnespēju, izsniedz kādam kreditoram viņa prasījumam nodrošinājumu vai sedz tā prasījumu, kuru kreditors nevar izvirzīt vai ne tādā veidā vai ne tajā brīdī to var izvirzīt, un tādejādi ar nolūku nostāda vienu kreditoru izdevīgākā stāvoklī iepretim pārējiem kreditoriem.

Parādniekam piesprieda soda apmērs ir tas kritērijs, lai parādnieka noziedzīgu nodarījumu atzītu par nozīmīgu, kas liedz parādniekam piemērot saistību dzēšanas procedūru.⁴¹⁹

4.3. Parādnieka negodprātības elementi un kritēriji

A. Parādnieka negodprātība pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas. Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 pirmās daļas 1.punktā, 2.punktā un 4.punktā ir noteikti tie elementi un kritēriji, kas veido parādnieka negodprātīgas rīcības tiesisko sastāvu attiecībā uz maksātnespējas cēloņiem.

Attiecībā uz § 290 pirmās daļas 1.punktā (parādnieks pēdējo piecu gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā, ir ticis notiesāts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu par noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Vācijas Krimināllikuma §§ 283 – 283c, piespriežot naudas sodu notiesātā 90 vienas dienas vidējo izpēlņu apmērā vai brīvības atņemšanu ilgāk kā 3 mēneši) noteikto negodprātīgas rīcības tiesiskā sastāva piemērošanas kritērijiem praksē, akcentējams

⁴¹⁹ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 290, S.2198.

Vācijas federālās augstākās tiesas 2002.gada 18.decembra spriedumā ietvertais skaidrojums, ka arī tāds spēkā stājies tiesas spriedums ir par pamatu saistību dzēšanas procedūras pārtraukšanai/nepiemērošanai un parādnieka neatbrīvošanai no parādu saistībām, ja pastrādātais noziedzīgais nodarījums nav cēloņsakarībā ar uzsāktu maksātnespējas procesu.⁴²⁰ Pie tam, lai tiesa atteiktu parādnieka saistību dzēšanas procedūras piemērošanu, notiesājošam spriedumam jābūt spēkā stājies brīdī, kad kreditors sniedz tiesā pieteikumu par saistības dzēšanas procedūras nepiemērošanu.

Juridiskajā literatūrā norādīts, ka § 290 *pirmās daļas 2.punkta* (parādnieks pēdējo trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā, ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības sniedzis rakstiski nepatiesas vai nepilnīgas ziņas par savu finansiālo stāvokli, lai saņemtu kredītu, lai saņemtu pakalpojumus (finansējumu) no publiskiem līdzekļiem, vai lai novērstu maksājumus publiskajai kasei) tiesiskā sastāva konstatēšanai jēdziens “kredīts” ir plaši tulkojams jēdziens, ar to saprotot katru aizdevuma veidu un formu, maksājumu termiņa pagarināšanu vai finansēšanas palīdzību.⁴²¹ Kā piemēru praksē negodprātīgai rīcībai jāmin nepareizi aizpildīti bankas kredītu saņemšanai nepieciešamie formulāri, vai nepilnīgi aizpildīta nodokļu deklarācija.⁴²² Parādnieka sniegtās ziņas ir par parādnieka finansiālo stāvokli, kas aptver parādnieka ienākumus un mantu, ieskaitot parādsaistības. Negodprātīgu rīcību raksturo parādnieka nodoms vai rupja neuzmanība, un starp parādnieka rīcību un mērķi, uz kuru rīcība vērsta, jābūt galīgai cēloņsakarībai. Proti, parādnieka sniegto ziņu nepatiesums vai sniegto ziņu nepilnīgums parādnieka ieskatā ir kalpojušas mērķim saņemt kredītu, publisku pakalpojumu vai novērst maksāšanas pienākumu. Normā noteiktais tiesiskais sastāvs ir iestājies arī tad, ja persona, kurai parādnieks ir sniedzis nepatiesās ziņas, zināja patieso parādnieka finansiālo stāvokli vai citādu iemeslu dēļ nav piešķīris kredītu, vai nav panākts cits § 290 *pirmās daļas 2.punktā* noteiktais parādnieka negodprātīgas rīcības rezultāts.⁴²³

§ 290 *pirmās daļas 4.punktā* (parādnieks pēdējo trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā ir ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības aizskāris kreditora tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu, kas izpaudās kā, radot sev nesamērīgi augstas parādsaistības, izsaimniekojot mantu, vai, nepastāvot izredzēm uz parādnieka finansiālā stāvokļa uzlabošanos, novilcināja maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu tiesā) ietvertās normas raksturojošais elements ir parādnieka ļaunprātīga rīcība, kuras rezultātā tiek nodarīti zaudējumi kreditoriem. Pie kam tādu parādnieka negodprātīgas rīcības izpausmes veidu kā nesamērīga parādsaistību uzņemšanās un mantas izšķērdēšana iekļaušana tiesību normā, kas liedz parādniekam īstenot saistību dzēšanas procedūru, kalpo tam, lai parādnieks, paredzot tuvākā laikā iespējamo maksātnespēju vai pat atbrīvošanu no parādsaistībām, nesāktu izšķērdīgi dzīvot un radīt izdevumus par luksusa precēm/pakalpojumiem. Noskaidrojot jēdzienu “samērīgs” un “mantas izšķērdēšana” katrā konkrētā gadījumā atsevišķi, jāņem vērā parādnieka vajadzības, kas izriet no parādnieka nodarbinātības konkrētajā profesijā, kā arī līdzšinējo parādnieka dzīvesveidu.⁴²⁴ Katrā atsevišķā gadījumā luksusa dzīves stila turpināšana var tikt uzskatīta kā mantas izšķērdēšana, kā to konstatējusi Federatīvā

⁴²⁰ BGH ZVI 2003, 34; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 290, S. 2199.

⁴²¹ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 290, S. 2199.

⁴²² BGH ZInsO 2010, 1058; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 290, S. 2199.

⁴²³ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 290, S. 2200.

⁴²⁴ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 290, S. 2201.

augstākā tiesa savā spriedumā.⁴²⁵ Ar negodprātīgu rīcību minētās tiesību normas izpratnē saprot rīcību, kas no saimnieciskā viedokļa, nav izprotama, sevišķi izdevumu radīšana, kas, salīdzinot ar parādnieka kopējo mantas apmēru un ienākumiem, ir nesamērīgi lieli;⁴²⁶ preču atsavināšana stipri zem tās patiesās vērtības (tiesas spriedumā minēta parādnieka mājas nodošana bezatlīdzības lietošanā);⁴²⁷ tīša vērtību iznīcināšana⁴²⁸. Tiesu praksē minēti arī piemēri, kāda parādnieka rīcība nebūtu uzskatāma par negodprātīgu, piemēram, atsevišķu kreditoru prasījumu, kuriem vēl nav iestājies saistību izpildes termiņš, apmierināšana pēc maksātnespējas pazīmes iestāšanās, taču pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas;⁴²⁹ mantojuma atraidīšanu nevar uzskatīt par parādnieka negodprātīgu rīcību *§ 290 pirmās daļas 4.punkta* izpratnē, jo mantojuma pieņemšana vai atraidīšana ir parādnieka personiska tiesība.⁴³⁰ Parādnieka prettiesiska rīcība, kas izraisījusi parādniekam pienākumu atlīdzināt trešajai personai prettiesiskās rīcības rezultātā radītos zaudējumus, nevar tikt uzskatīta par parādnieka negodprātīgu rīcību *§ 290 pirmās daļas 4.punkta* izpratnē.⁴³¹

Savukārt *§ 290 pirmās daļas 4.punkta* noteiktā parādnieka rīcība – “nepastāvot izredzēm uz parādnieka finansiālā stāvokļa uzlabošanos, parādnieks novilcina maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu” -, nav uzskatāma par likumā nostiprinātu parādnieka pienākumu sniegt maksātnespējas pieteikumu. Minētās normas mērķis ir novērst tādu situāciju, kad parādnieks, maldinādams kreditorus par savu finansiālo stāvokli, panāk to, ka kreditors savlaicīgi neiesniedz parādnieka maksātnespējas procesa pieteikumu tiesā. Šajā gadījumā parādnieka rīcībai jābūt aktīvai.

Pie tam attiecībā uz *§ 290 pirmās daļas 4.punktā* noteiktajām tiesiskajām sekām, kā būtisks kritērijs norādāms, ka parādnieka rīcības rezultātā radītajam kreditoru prasījumu apmierināšanas aizskārumam jābūt tādām, kas ir ietekmējis kreditora prasījuma apmierināšanai novirzāmās naudas summas apmēru parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros. Proti, kreditoru prasījumu segšanai tiktu novirzīti naudas līdzekļi lielākā apmērā, ja parādnieks nebūtu veicis tiesību normas sastāvā noteiktās negodprātīgās darbības. Tādējādi jākonstatē cēloņsakarība starp parādnieka negodprātīgo rīcību un kreditora tiesību aizskārumu gūt sava prasījuma pilnīgāku apmierinājumu.⁴³²

B. Parādnieka negodprātība maksātnespējas procesa laikā. Vācijas Maksātnespējas likuma *§ 290 pirmās daļas 5.-7.punktos* noteiktais normas tiesiskais sastāvs raksturo tādu parādnieka negodprātīgu rīcību, kas veikta maksātnespējas procesa laikā un ar minēto parādnieka rīcību pārkāpta Vācijas Maksātnespējas likumā noteiktie parādnieka pienākumi.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma *§ 290 pirmās daļas 5.-7.punktiem* tiesa ar lēmumu atsaka parādnieka atbrīvošanu no parādsaistībām, ja iestājies kāds no zemāk minētajiem gadījumiem:

- 1) 5.punkts:* Parādnieks ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības ir pārkāpis šajā likumā noteikto ziņu sniegšanas un līdzdarbošanās pienākumu;
- 2) 6.punkts:* Parādnieks ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības sniedzis tiesai nepatiesas vai nepilnīgas ziņas par savu mantisko stāvokli;

⁴²⁵ BGH ZVI 2005, 643; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 290, S.2201.

⁴²⁶ BGH ZInsO 2006, 1103; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 290, S.2201 f.

⁴²⁷ BGH ZInsO 2009, 732; BGH 10.12.2009-IX ZB 20/08; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” § 290, 2202 lpp.

⁴²⁸ BGH ZVI 2009,453; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” § 290, S. 2202.

⁴²⁹ BGH 5.3.2009 – IX ZB 141, 08; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” § 290, S.2202.

⁴³⁰ LG Mainz ZVI 2003, 362; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” § 290, S.2202.

⁴³¹ LG Duesseldorf NZI 2009, 193; Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger § 290, S.2202.

⁴³² Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger § 290, S.2203.

3) *7.punkts* Parādnieks maksātnespējas procesa laikā pārkāpj Vācijas Maksātnespējas likuma § 287b noteikto pienākumu būt nodarbinātam un gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, un tādejādi pasliktina kreditoru iespējas gūt sava prasījuma pilnīgāku apmierinājumu, izņemot ja nav konstatēta parādnieka vaina. Parādniekam par to, ka viņš nav pārkāpis § 287b noteikto pienākumu, jāsniedz paskaidrojumi tiesai, un pēc kreditora pieprasījuma, minētie paskaidrojumi jāapliecina ar zvērestu. Ja parādnieks nesniedz tiesai paskaidrojumus vai zvērestu tiesas noteiktajā termiņā bez attaisnojoša pamata, vai neierodas uz tiesu, neinformējot tiesu par attaisnojošiem neierašanās iemesliem, tad tiesa nepiemēro parādniekam saistību dzēšanas procedūru.

Būtisks apstāklis šīs normas piemērošanā ir, ka, saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *pirmās daļas 1.teikumu*, pieteikumu, kas pamatots ar § 290 *pirmās daļas 1.-7.punktos* minētajiem tiesiskajiem pamatiem saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanai, var iesniegt kreditors, kurš ir pieteicis savu kreditora prasījumu parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros. Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *otrajā daļā* ir noteikts arī termiņš, kādā kreditors var iesniegt minēto pieteikumu. Proti, kreditors to var iesniegt līdz beigu termiņam vai līdz tiesas lēmumam par bankrota procedūras pārtraukšanu, mantas nepietiekamības dēļ saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 211 *pirmo daļu*.⁴³³ Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *trešo daļu* parādnieks un kreditors, kurš sniedzis tiesai pieteikumu, var nekavējoties iesniegt sūdzību par tiesas lēmumu.

Ja Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *pirmās daļas 5.-7.punkts* nosaka atbildību par pienākumu nepildīšanu līdz bankrota procedūras pabeigšanai, tad Vācijas Maksātnespējas likuma § 296 nosaka sekas, kas iestājas parādniekam, ja tas nepilda Vācijas Maksātnespējas likuma § 295 noteiktos pienākumus saistību dzēšanas procedūras laikā. Proti, tiesa priekšlaicīgi (pirms likumā noteiktā 6 gadu termiņa beigām) atsaka atbrīvošanu no atlikušajām parāda saistībām pamatojoties uz kreditora pieteikumu (pārtrauc saistību dzēšanas procedūru), ja laika posmā no bankrota procedūras pabeigšanas līdz saistību dzēšanas procedūras beigu termiņam, parādnieks pārkāpj kādu no saviem pienākumiem un tādejādi aizskar kreditoru intereses saņemot sava prasījuma apmierinājumu; tiesa nepārtrauc saistību dzēšanas procedūru, ja netiek konstatēta parādnieka vaina. Kreditors pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras pārtraukšu (pieteikumu nedzēst atlikušās parādu saistības) var sniegt tiesai viena gada laikā no brīža, kad viņš ir uzzinājis par parādnieka likumā noteikto pienākuma pārkāpumu. Pieteikums ir pieļaujams, ja likumā noteiktie priekšnoteikumi šāda pieteikuma iesniegšanai tiesā ir ticami pamatoti.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 296 *otro daļu* pirms lēmuma pieņemšanas tiesa uzklaua administratoru, parādnieku un kreditoru. Parādniekam par to, ka viņš ir pildījis savus pienākumus, jāsniedz ziņas tiesai, un pēc kreditora pieprasījuma, minētās ziņas jāapliecina ar zvērestu. Ja parādnieks nesniedz ziņas tiesai vai zvērestu tiesas noteiktajā termiņā bez attaisnojoša pamata, vai neierodas uz tiesu, neinformējot tiesu par attaisnojošiem neierašanās iemesliem, tad tiesa atsaka parādniekam saistību dzēšanu. Par minēto tiesas lēmumu kreditors un parādnieks nekavējoties var iesniegt sūdzību.

⁴³³ Saskaņā ar § 211, ja parādnieka manta ir nepietiekama, lai segtu visas maksātnespējas procesa izmaksas, tad tiesa pieņem lēmumu par bankrota procedūras pārtraukšanu, ja maksātnespējas procesa administrators no līdzekļiem no procesā esošās parādnieka mantas pārdošanas, sedzis maksātnespējas procesa izmaksas § 209 noteiktajā secībā. Bankrota procedūras pārtraukšana neliedz uzsākt saistību dzēšanas procedūru.

Parādnieka pienākumi saistību dzēšanas procedūras laikā noteikti Vācijas Maksātnespējas likuma § 295, proti, parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā (*zwischen Beendigung des Insolvenzverfahrens und am Ende der Abtretungsfrist*⁴³⁴):

1) jābūt nodarbinātam un jāgūst ienākumi atbilstoši savām spējām. Ja parādnieks nav nodarbināts, tad jāpieliek visas pūles, lai atrastu nodarbošanos, un parādnieks nedrīkst noraidīt piemērotu, atbilstošu darba piedāvājumu;

2) pusi no mantas, kuru parādnieks ieguvis mantojuma ceļā vai iegūs mantojuma ceļā, parādnieka pienākums ir nodot kompetentajai personai, kuru tiesa iecēlusi par maksātnespējas procesa administratoru (*Treuhaender*);

3) par katru dzīves vietas vai darba vietas maiņu nekavējoties paziņot tiesai un administratoram, neslēpt administratoram nododamos ienākumus un nododamo mantu, kas iegūta mantojuma ceļā, sniegt tiesai pēc tās pieprasījuma ziņas par nodarbošanos un mēģinājumiem tādu atrast, kā arī par parādnieka ienākumiem un mantu;

4) kreditoru apmierināšanai paredzētos maksājumus nodot vienīgi administratoram, un nenostādīt kādu kreditoru izdevīgākā situācijā iepretim pārējiem kreditoriem.⁴³⁵

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 295 *otro daļu*, ja parādnieks gūst ienākumus kā pašnodarbināta persona, tad kreditoru apmierināšanai novirzāma tādu ienākumu daļa, kādu viņš saņemtu, ja viņš būtu nodarbināts kā darba ņēmējs, veicot darbu atbilstoši savām spējām.

Tāpat parādnieka negodprātīga rīcība, kas liedz turpināt saistību dzēšanas procedūru, noteikta Vācijas Maksātnespējas likuma § 297. Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 297 *pirmo daļu* tiesa priekšlaicīgi atsaka atbrīvošanu no atlikušajām parāda saistībām, pamatojoties uz kreditora pieteikumu, ja laika posmā no brīža, kad tiesa nozīmējusi noslēguma kreditoru sapulci (*der Schlusstermin*⁴³⁶) līdz bankrota procedūras atcelšanai (*Aufhebung des Insolvenzverfahrens*), vai laika posmā no bankrota procedūras pabeigšanas (*Beendigung des Insolvenzverfahrens*) līdz saistību dzēšanas procedūras beigām (*Ende der Abtretungsfrist*), parādnieks ir notiesāts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti Vācijas Krimināllikuma §§ 283 – 283c, piespriežot naudas sodu notiesātā 90 vienas dienas vidējo izpēlņu apmērā (90 Tagessatze) vai brīvības atņemšanu ilgāk kā 3 mēneši.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 297 *otro daļu* kreditors pieteikumu var iesniegt viena gada laikā no brīža, kad viņš uzzināja par §297 *pirmajā daļā* minēto tiesas spriedumu. Kreditoram jāsniedz tiesai ticami pierādījumi. Pieteikuma iesniedzējam un parādniekam ir tiesības nekavējoties iesniegt sūdzību par tiesas lēmumu.

Vācijas Maksātnespējas likuma § 297a nosaka, ka tiesa atsaka atbrīvošanu no atlikušajām parāda saistībām, pamatojoties uz kreditora pieteikumu, ja pēc tiesas nozīmētā noslēguma kreditoru sapulces beigu termiņa (*der Schlusstermin*) vai pēc bankrota

⁴³⁴ Vācijas Maksātnespējas likuma § 287 otrajā daļā noteikts, ka sešu gadus no maksātnespējas procesa pasludināšanas brīža parādnieka prasījumi no darba tiesiskajām attiecībām ir cedēti tiesas ieceltajai uzticamības personai (*Treuhaender*), kas atbilst Latvijas Maksātnespējas likumā noteiktajai saistību dzēšanas procedūrai.

⁴³⁵ Lai gan likums nosaka, ka parādnieks prasījuma tiesības par sev pienākošo apķīlājamo daļu no ienākumiem nodod administratoram, taču varu būt arī maksājumi, kurus parādnieks pats tālāk samaksā administratoram.

⁴³⁶ Vācijas Maksātnespējas likuma § 197 nosaka, ka beigu termiņš (*der Schlusstermin*) ir tas termiņš, kad tiesa sasauc noslēguma kreditoru sapulci. Noslēguma kreditoru sapulcē kreditori uzzin par Maksātnespējas procesa administratora gala atlīdzību, kreditori tiesīgi celt iebildumus par galīgo kreditoru prasījumu segšanas plānu, kā arī lemj par mantu, kuru nevar pārdot Maksātnespējas procesa ietvaros.

procedūras pārtraukšanas saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 211⁴³⁷ (*die Einstellung des Insolvenzverfahrens*) kļuvis zināms, ka ir pastāvējis kāds no Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *pirmajā daļā* noteiktajiem saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanas pamatiem. Kreditors pieteikumu tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no brīža, kad atteikuma dzēst parādnieka atlikušās parādu saistības iemesls kreditoram kļuvis zināms. Pieteikums ir pieļaujams, ja kreditors ir ticami pamatojis, ka pastāv augstāk minētie apstākļi un ka kreditoram nav iepriekš bijis zināms par šādu apstākļu esamību. Kreditors un parādnieks par tiesas pieņemto lēmumu nekavējoties var iesniegt sūdzību.

Vācijas Maksātnespējas likuma § 298 nosaka, ka tiesa atsaka atlikušo parāda saistību dzēšanu, pamatojoties uz administratora (*Treuhaender*) pieteikuma, ja saistību dzēšanas procedūras laikā administratoram nodotie parādnieka ieņēmumi nesedz administratora minimālo atlīdzību par iepriekšējo gadu un parādnieks neiemaksā trūkstošo naudas apmēru, neskatoties uz to, ka administrators ir nosūtījis parādniekam rakstisku pieprasījumu trūkstošo naudas summu iemaksāt divu nedēļu laikā, un administrators pieprasījumā norādījis uz iespējamu parāda saistību dzēšanas atteikumu, ja pieprasītā naudas summa netiks samaksāta. Augstāk minētais regulējums netiek piemērots, ja saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 4a tiesa ir lēmusi, ka maksātnespējas procesa izmaksas sedzamas pēc parādnieka atlikušo parāda saistību dzēšanas (pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas). Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 298 *otro daļu* pirms tiesa pieņem lēmumu, tā uzklausa parādnieku. Tiesa noraida pieteikumu par atteikumu piemērot atlikušo parāda saistību dzēšanu, ja pēc tiesas pieprasījuma parādnieks divu nedēļu laikā iemaksā trūkstošo naudas summu vai arī tiesa saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 4a nolemj atbrīvot parādnieku nominēto izmaksu segšanas līdz saistību dzēšanai.

C. Parādnieka negodprātības vērtēšana pēc saistību dzēšanas. Vācijas Maksātnespējas likuma § 303 nosaka kārtību, kādā tiesa atsauc pieņemto lēmumu par parādnieka parāda saistību dzēšanu, proti, pamatojoties uz kreditora pieteikumu tiesa atsauc lēmumu par parādnieka atlikušo parāda saistību dzēšanu, ja ir iestāties kāds no zemāk minētajiem gadījumiem:

- 1) vēlāk top zināms, ka parādnieks ar nodomu ir pārkāpis kādu no Vācijas Maksātnespējas likuma § 295 noteiktajiem pienākumiem, kas savukārt ir radījis būtisku kreditora interešu aizskārumu saņemt sava prasījuma apmierinājumu;
- 2) vēlāk top zināms, ka parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā ar spēkā stājušos tiesas spriedumu ir ticis notiesāts par noziedzīgiem nodarījumiem maksātnespējas jomā, kā to paredz Vācijas Maksātnespējas likuma § 297 *pirmā daļa*; vai ja parādnieks ir notiesāts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu par maksātnespējas jomā pastrādātu noziedzīgu nodarījumu pēc tiesas lēmuma pieņemšanas par atlikušo parāda saistību dzēšanu, taču noziedzīgs nodarījums pastrādāts līdz saistību dzēšanas procedūras pabeigšanai;
- 3) parādnieks pēc tiesas lēmuma pieņemšanas par parādnieka atlikušo parāda saistību dzēšanas ar nodomu vai aiz neuzmanības pārkāpis ziņu sniegšanas un līdzdarbošanās pienākumu, kas viņam saskaņā ar šo likumu maksātnespējas procesa laikā bija jāpilda.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §303 *otro daļu* kreditora pieteikums ir pieļaujams, ja tas iesniegts tiesā viena gada laikā pēc tiesas lēmuma par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parāda saistībām spēkā stāšanās. Kreditoram ir ticami jāpamato atsaukuma iemesli. §303 *pirmo daļu 1.punktu* noteiktajā gadījumā kreditoram ir

⁴³⁷ § 211 Inso regulē situāciju, kad pēc maksātnespējas procesa izmaksu segšanas saskaņā ar § 209 (noteikta maksātnespējas procesa izmaksu segšanas kārtība), tiesa pieņem lēmumu par bankrota procedūras pārtraukšanu, mantas nepietiekamības dēļ (*Masseunzulänglichkeit*).

jāpierāda, ka līdz brīdim, kad tiesa pasludināja lēmumu par atlikušo parāda saistību dzēšanu, kreditoram nebija zināms par §303 pirmajā daļā 1.punktā minētā pamata pastāvēšanu.

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §303 trešo daļu pirms lēmuma pieņemšanas tiesa uzklauša parādnieku un §303 pirmās daļas 1.un 3.punktos noteiktajos gadījumos tiesa uzklauša saistību dzēšanas procedūras administratoru (*Treuhaender*) vai bankrota procedūras administratoru (*Insolvenzverwalter*). Par pieņemto tiesas lēmumu parādnieks un kreditors var nekavējoties iesniegt sūdzību.

Tiesību literatūrā norādīts, ka tikai būtiski pārkāpumi var pamatot tiesas nolēmuma par atbrīvošanu no atlikušajām nesegtajām parāda saistībām atsaukšanu. Vācijas Maksātnespējas likuma § 303 pirmās daļas pirmais punkts norāda uz parādnieka nodomu, tīšu pienākumu pārkāpumu saistību dzēšanas procedūras laikā. Pie kam nepietiek ar to, ka prettiesiskās rīcības rezultātā ir aizskartas kreditora tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu, kam savukārt ir jābūt konkrēti izmērāmam ekonomiskam kaitējuma apmēram.⁴³⁸ Kreditora prasījuma apmierināšanas interesei jābūt būtiski aizskartai. Būtiskuma sliekšnis katrā atsevišķā gadījumā ir vērtējams atšķirīgi.⁴³⁹

Savukārt Vācijas Maksātnespējas likuma § 303 pirmās daļas 2.punkta 2. alternatīva (notiesājošs Tiesas spriedums stājies spēkā pēc tiesas nolēmuma pieņemšanas par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām) ieviesta, ņemot vērā, ka ekonomisko noziedzīgo nodarījumu vidējais izmeklēšanas un tiesas procesa ilgums dēļ to sarežģītības ir laikietilpīgs.

Vācijas Maksātnespējas likuma § 303 pirmās daļas 3.punkta mērķis ir nodrošināt, ka gadījumos, kad bankrota procedūra (maksātnespējas process) norit ilgāk kā saistību dzēšanas procedūra⁴⁴⁰, turpina darboties atbildības priekšnoteikumi, ja parādnieks pārkāpj Vācijas Maksātnespējas likuma § 97 noteiktos ziņu sniegšanas un līdzdarbošanās pienākumus maksātnespējas procesa laikā.

Tiesa izlemj par kreditora iesniegto pieteikumu atsaukt parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām, pieņemot lēmumu. Ar lēmuma spēkā stāšanos kreditori ir tiesīgi brīvi pieprasīt saistību izpildi no parādnieka.⁴⁴¹

4.4.Parādnieka negodprātības elementu konstatēšanas kārtība

Vācijas Maksātnespējas likums paredz parādnieka negodprātīgas rīcības izvērtējumu divos veidos:

- 1) tiesa pēc savas iniciatīvas, vērtējot parādnieka pieteikuma par saistību dzēšanas procedūras piemērošanu formālo pieļaujamību, pirms lēmuma pieņemšanas par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu (Vācijas Maksātnespējas likuma § 287a);
- 2) tiesa vērtē parādnieka negodprātīgu rīcību, pamatojoties uz kreditora/maksātnespējas procesa administratora pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanu/izbeigšanu, nedzēšot parādnieka parādsaistības. Tiesa vērtē pieteikuma materiālo pamatotību. Pierādīšanas nasta

⁴³⁸ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 296, S.2235.

⁴³⁹ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 303, S.2269.

⁴⁴⁰ Sarežģītos un laikietilpīgos maksātnespējas procesos tas ir iespējams.

⁴⁴¹ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare § 303, S.2271.

gulstas uz kreditoru (Vācijas Maksātnespējas likuma § 290, §295, §296, §297§297a).

4.5. Parādnieka negodprātības izvērtēšana pēc tiesas iniciatīvas

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 287 *pirmo daļu* parādnieks pieteikumu par atbrīvošanu no neizpildītajām saistībām sniedz kopā ar maksātnespējas procesa pieteikumu, vai divu nedēļu laikā no brīža, kad tiesa saskaņā Vācijas Maksātnespējas likuma § 20 otro daļu ir norādījusi parādniekam uz tiesībām šādu pieteikumu sniegt. Parasti otrais gadījums attiecas uz faktisko situāciju, kad maksātnespējas procesa pieteikumu iesniedzis kreditors.

Tā kā tiesa par parādnieka pieteikuma par atbrīvošanu no neizpildītajām saistībām formālo (procesuālo) pieļaujamību pieņem patstāvīgu lēmumu (Ievadlēmums), kurā tiesa izvērtē, vai pastāv kāds no Vācijas Maksātnespējas likuma § 287a *otrajā daļā* noteiktajiem ierobežojumiem, kas liedz parādniekam piemērot saistību dzēšanas procedūru, tad parādnieka godprātības vērtēšanas aspekti parādās jau sākotnējā procesa stadijā, kad tiesa tikai vēl lemj par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Pie kam parādnieka godprātīgā rīcība tiek saistīta ar iepriekš uzsākto maksātnespējas procesu.⁴⁴²

Ja tiesa uzskata, ka parādnieka pieteikums par atbrīvošanu no neizpildītajām saistībām nav pieļaujams, jo pastāv Vācijas Maksātnespējas likuma § 287a *otrajā daļā* noteiktie ierobežojumi, tad tiesa dod iespēju parādniekam pirms lēmuma pieņemšanas par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, atsaukt maksātnespējas procesa pieteikumu un pieteikumu par atbrīvošanu no parāda saistībām.

Pie tam zemāk minētie ierobežojumi regulē parādnieka tiesisko interesi uz saistību dzēšanas procedūras piemērošanu, taču ne tiesības uz bankrota procedūras īstenošanu⁴⁴³ (maksātnespējas procesu šaurākā izpratnē).

Likums noteic šādus ierobežojumus, kas liedz tiesai pieņemt lēmumu par saistību dzēšanas procedūras piemērošanu:

- 1) parādniekam pēdējo desmit gadu laikā pirms pieteikuma par maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniegšanas tiesā vai pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā ir tikusi pasludināta atlikušo parādu dzēšana, vai pēdējo piecu gadu laikā pirms pieteikuma par maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniegšanas tiesā vai pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā ir atteikta parādu dzēšana, pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 297 (§ 297 nosaka, ka tiesa noraida pieteikumu par neizpildīto saistību dzēšanu, ja parādnieks maksātnespējas procesa laikā ir notiesāts par noziedzīgiem nodarījumiem maksātnespējas jomā, kas noteikti Vācijas Krimināllikuma §§ 283-283c, piespriežot naudas sodu 90 vienas dienas notiesātās personas vidējās izpeļņas apmērā vai brīvības atņemšanu līdz 3 mēnešiem);
- 2) parādniekam pēdējo trīs gadu laikā pirms pieteikuma par maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniegšanu tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā ir atteikta parādu dzēšana, pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *pirmās daļas* 5., 6. vai 7. *punktu*, vai pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 296; kā arī saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 297a ietverto regulējumu par atteikumu dzēst saistības, ņemot vērā, ka atteikuma iemesli kļuvuši zināmi vēlāk, ja parādu dzēšana atteikta pamatojoties uz Vācijas

⁴⁴² Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 287a, S.2187.

⁴⁴³ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 287a, S.2187.

Maksātnespējas likuma § 290 pirmās daļas 5., 6. vai 7.punktu (Maksātnespējas likuma § 290 pirmās daļas 5.punkts nosaka, ka parādniekam atsaka atlikušo parādu dzēšanu, ja parādnieks maksātnespējas procesa laikā ar nodomu vai aizrupjas neuzmanības ir pārkāpis likumā noteikto ziņu sniegšanas un līdzdarbošanās pienākumu; 6.punkts nosaka, ka tāpat atsaka parādu dzēšanu, ja parādnieks ar nodomu vai aizrupjas neuzmanības sniedzis tiesai nepatiesas vai nepilnīgas ziņas par savu mantisko stāvokli; 7.punkts - parādnieks maksātnespējas procesa laikā pārkāpj Vācijas Maksātnespējas likuma § 287b noteikto pienākumu būt nodarbinātam un gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, un tādejādi parādnieks ar savām darbībām pasliktina kreditoru iespējas gūt sava prasījuma pilnīgāku apmierinājumu, izņemot ja nav konstatēta parādnieka vaina. Vācijas Maksātnespējas likuma §296 nosaka kārtību, kādā tiesa atsaka parādniekam atlikušo parāda saistību dzēšanu, ja parādnieks pārkāpj Vācijas Maksātnespējas likuma § 295 noteiktos pienākumus. Vācijas Maksātnespējas likuma § 297a nosaka, ka tiesa atsaka atbrīvošanu no atlikušajām parāda saistībām, pamatojoties uz kreditora pieteikumu, ja pēc tiesas nozīmētā noslēguma kreditoru sapulces sasaukšanas termiņa (*der Schlusstermin*) vai pēc bankrota procedūras pārtraukšanas saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 211⁴⁴⁴ (*die Einstellung des Insolvenzverfahrens*) kļuvis zināms, ka ir pastāvējis kāds no Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 pirmajā daļā noteiktajiem atteikuma iemesliem.)

Tiesību literatūrā norādīts, ka augstāk minētie kritēriji parādnieka pieteikuma par atbrīvošanu no neizpildītajām saistībām pieļaujamības izvērtēšanai ieviesti, lai radītu tiesisko skaidrību. Minētie kritēriji, kas ietverti konkrēti formulētās atsevišķos tiesību normu sastāvos, norāda uz minētās normas šauru izpratni, respektīvi, minētie kritēriji nav paplašināti tulkojami.⁴⁴⁵ Par pieteikuma pieļaujamību tiesa lemj pēc savas iniciatīvas, pieņemot atsevišķu lēmumu. Savukārt par pieteikumu par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu tiesa pieņem citu lēmumu, kurā savukārt lemj par maksātnespējas procesa pieteikuma pieļaujamību un pamatotību. Laika ziņā parasti abi iepriekš minētie lēmumi tiek pieņemti vienlaicīgi.⁴⁴⁶ Taču, ja tiesa konstatē, ka pieteikums par atbrīvošanu no neizpildītajām parāda saistībām nav pieļaujams, jo pastāv § 287a otrajā daļā noteiktie ierobežojumi, tad, lai parādnieks varētu atsaukt savu maksātnespējas procesa pieteikumu, tiesa lēmumu par pieteikumu par parādnieka atbrīvošanu no parāda saistībām pieņem pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.⁴⁴⁷

Līdz ar to secināms, ka Vācijas maksātnespējas tiesībās parādnieka godprātības aspekts pirmo reizi parādās jau sākotnējā maksātnespējas procesa pieteikuma/pieteikuma par atbrīvošanu no atlikušajām saistībām izskatīšanas procesā, tiesai vērtējot pieteikuma par atbrīvošanu no atlikušajām parāda saistībām formālo pieļaujamību, vēl nepasludinot parādnieka maksātnespējas procesu.

⁴⁴⁴ § 211 Inso regulē situāciju, kad pēc maksātnespējas procesa izmaksu segšanas saskaņā ar § 209 (noteikta maksātnespējas procesa izmaksu segšanas kārtība), Tiesa pieņem lēmumu par bankrota procedūras pārtraukšanu, mantas nepietiekamības dēļ (*Masseunzulänglichkeit*). Pēc tam seko saistību dzēšanas procedūra.

⁴⁴⁵ Ahrens "Das neue Privatinsolvenzrecht. Reform und aktuelle Entwicklung", 2. ueerarbeitete und ergaenzte Auflage, RWS Verlag, Kommunikationsforum GmbH, Koeln, 2016, S. 228, 230.

⁴⁴⁶ Ahrens "Das neue Privatinsolvenzrecht. Reform und aktuelle Entwicklung", S. 234.

⁴⁴⁷ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018,/Waltenberger Kommentare § 287a, S. 2185.

4.6. Parādnieka ne(godprātības) kontroles mehānismi

Viens no mehānismiem, kā kontrolēt parādnieka rīcību maksātnespējas procesā ir paredzēts Vācijas Maksātnespējas likuma §292 *otrajā daļā*, proti, kreditoru sapulce var uzdot uzdevumu pārraudzīt parādnieka pienākumu izpildi maksātnespējas procesa administratoram. Šādā gadījumā maksātnespējas procesa administratoram nekavējoties jāziņo kreditoriem, ja viņš konstatē parādnieka pieļautu pienākumu pārkāpumu. Maksātnespējas procesa administratoram ir pienākums uzraudzīt parādnieka pienākumu izpildi tikai tad, ja gadījumā, cik tālu par minēto uzraudzības pienākumu ir segta vai paredzēta atlīdzība.

Juridiskajā literatūrā norādīts, ka, tā kā kreditoru sapulce tiek sasaukta vienīgi bankrota procedūras ietvaros, tad ja nepieciešamības gadījumā nepieciešams veikt parādnieka uzraudzību saistību dzēšanas procedūras laikā, tad iespējams kreditoru sapulces lēmums ar nosacījumu, ka uzraudzība veicama, ja parādnieks zaudē darba vietu un līdz ar to arī ienākumus.⁴⁴⁸ Tiesu praksē norādīts, ka maksātnespējas procesa administrators ir tiesīgs uzraudzīt parādnieka pienākumu izpildi saistību dzēšanas procedūras laikā, un informēt kreditorus, ja parādniekam saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likumu varētu tikt atteikta parādsaistību dzēšana.⁴⁴⁹

Vēl pastāv tāds institūts kā parādnieka dots zvērests tiesas priekšā, piemēram, Vācijas Maksātnespējas likuma §296 *otrās daļas 2.teikumā* parādnieks ar zvērestu apliecina, ka sniegtās ziņas, par to, ka viņš ir ievērojis Vācijas Maksātnespējas likuma §295 noteiktos pienākumus, ir pareizas.

Papildus ir paredzēta iespēja atsaukt tiesas lēmumu par saistību dzēšanu. Respektīvi, Vācijas Maksātnespējas likuma § 303 nosaka kārtību, kādā tiesa atsauc pieņemto lēmumu par parādnieka parāda saistību dzēšanu, proti, pamatojoties uz kreditora pieteikumu tiesa atsauc lēmumu par parādnieka atlikušo parāda saistību dzēšanu, ja ir iestājies kāds no zemāk minētajiem gadījumiem:

- 1) vēlāk top zināms, ka parādnieks ar nodomu ir pārkāpis kādu no Vācijas Maksātnespējas likuma § 295 noteiktajiem pienākumiem, kas savukārt ir radījis būtisku kreditora interešu aizskārumu saņemot sava prasījuma apmierinājumu;
- 2) vēlāk top zināms, ka parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā ar spēkā stājušos tiesas spriedumu ir ticis notiesāts par noziedzīgiem nodarījumiem maksātnespējas jomā, kā to paredz Vācijas Maksātnespējas likuma § 297 *pirmā daļa*; vai ja parādnieks ir notiesāts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu par maksātnespējas jomā pastrādātu noziedzīgu nodarījumu pēc tiesas lēmuma pieņemšanas par atlikušo parāda saistību dzēšanu, taču noziedzīgs nodarījums pastrādāts līdz saistību dzēšanas procedūras pabeigšanai.
- 4) parādnieks pēc tiesas lēmuma pieņemšanas par parādnieka atlikušo parāda saistību dzēšanas ar nodomu vai aiz neuzmanības pārkāpis ziņu sniegšanas un līdzdarbošanās pienākumu, kas viņam saskaņā ar šo likumu maksātnespējas procesa laikā bija jāpilda.

4.7. Parādnieka negodprātības tiesiskās sekas

Sekas parādnieka negodprātīgas rīcības konstatēšanas gadījumā visos zemāk minētajos gadījumos ir nemainīgas – parādniekam netiek dzēstas atlikušās neizpildītās

⁴⁴⁸ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 292, S.2217.

⁴⁴⁹ Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 292, S.2217.

parādsaistības. Kā arī, ja parādniekam saistību dzēšana ir atteikta, pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 297, § 290 *pirmās daļas* 5.-7.punktu, §296, §297a, tad saskaņā ar §287a parādniekam ir liegta atkārtota saistību dzēšanas procedūras piemērošana turpmākos 5 gadus (§ 297 gadījumā) vai 3 gadus (§ 290 *pirmās daļas* 5.-7.punkti, §296, §297a, gadījumā).

Atkarībā no tā, kurā stadijā un saskaņā ar kuru Vācijas Maksātnespējas likuma normu konstatē likumā noteiktos ierobežojumus saistību dzēšanas procedūras piemērošanai, var izdalīt šādus parādniekam nelabvēlīgus procesuālos stāvokļus:

- 1) Parādniekam maksātnespējas process netiek pasludināts un tādejādi netiek piemērota saistību dzēšanas procedūra. Šāds regulējums noteikts Vācijas Maksātnespējas likuma § 287a, saskaņā ar kuru tiesa noraida parādnieka pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras piemērošanu, ja konstatē § 287a noteiktos ierobežojumus. Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 287 *pirmās daļas* 2.un 3.teikumu parādnieks pieteikumā par saistību dzēšanas procedūras piemērošanu apliecina, ka nepastāv kāds no Vācijas Maksātnespējas likuma § 287a *otrajā daļā* noteiktajiem ierobežojumiem. Pie kam nepatiesa ziņu sniegšana tiesai attiecībā uz ierobežojumu pastāvēšanu rada saistību dzēšanas piemērošanas ierobežojumu, kas noteikts Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *pirmajā daļā* nr.6,⁴⁵⁰ proti, tiesa neatbrīvo parādnieku no neizpildītajām parādsaistībām, ja parādnieks ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības sniedzis tiesai nepatiesas vai nepilnīgas ziņas par savu mantisko stāvokli.
- 2) Parādniekam pasludina maksātnespējas procesu, taču maksātnespējas procesa/saistību dzēšanas procedūras laikā tiesa lemj neatbrīvojot parādnieku no neizpildītajām parādsaistībām, pamatojoties uz ierobežojumiem, kas noteikti § 290 *pirmās daļas* 1.-7.punktos, §296, §297, §297a, § 298. Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 299, ja tiesa atsaka neizpildīto parādsaistību dzēšanu, pamatojoties uz §296, §297, §297a, § 298, tad ar tiesas nolēmuma spēkā stāšanos izbeidzas saistību dzēšanas procedūra, maksātnespējas procesa administratora amata pilnvaras un tiesību ierobežojumi kreditoriem. Kreditori var vērst piedziņu uz parādnieka mantu bez ierobežojumiem.
- 3) Tiesa atbrīvo parādnieku no neizpildītajām parādsaistībām, taču minēto tiesas lēmumu par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām tiesa atceļ/atsauc. Šāda parādniekam ne tik izdevīga tiesiskā stāvokļa radīšana arī pēc atbrīvošanas no neizpildītajām parādsaistībām ir pamatota ar godprātības principu, proti, ka tikai godprātīgi parādnieki var baudīt atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām, taču ne tādi parādnieki, kuri saistību dzēšanas procedūras laikā bijuši negodprātīgi, lai arī laikus nepamanīti⁴⁵¹ (detalizētāks apraksts norādīts 4.3.punkta C.apakšpunktā).

4.8.Parādnieka negodprātības identificēšanas problemātiskie aspekti

A. Saistību dzēšanas procedūras ierobežojumu (Vācijas Maksātnespējas likuma § 290) pirmspārbaude. Strīdīgi tiek vērtēts jautājums, kā tiesai vērtēt parādnieka pieteikumu par atbrīvošanu no neizpildītajām parāda saistībām saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 287a, ja jau pieteikuma izskatīšanas brīdī, kad tiesa lemj par pieteikuma formālo

⁴⁵⁰ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 287a, S.2189.

⁴⁵¹ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 303, S. 2270.

pieļaujamību, tiesai rodas pārlicība, ka ir iestājies kāds no Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 pirmajā daļā minētajiem saistību dzēšanas procedūras izbeigšanas pamatiem. Pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 287a pirmās daļas pirmā teikuma formulējumu tiesu praksē daļēji tiek pieņemts, ka tiesai jau pie pieteikuma formālās pieļaujamības izvērtēšanas būtu jāpārbauda, vai nav iestājušies Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 noteiktie saistību dzēšanas procedūras nepiemērošanas pamati. Tādā gadījumā jau sākotnējā stadijā, vēl nepasludinot maksātnespējas procesu, tiesai būtu jānoraida parādnieka pieteikums par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām, ja ir iestājies kāds no minētajiem ierobežojumiem.⁴⁵² Šāda paplašināta § 287a piemērošana, pēc tiesas iniciatīvas konstatējot § 290 saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumus jau sākotnējā pieteikuma izskatīšanas stadijā, tiek pamatota ar Vācijas Federālās augstākās tiesas tiesu praksi,⁴⁵³ velkot paralēles ar tiesas lēmuma par maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšanu pieņemšanas juridisko pamatojumu saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 4a, kas uzliek par pamatu tiesai vērtēt Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 noteikto ierobežojumu pastāvēšanu pie parādnieka pieteikuma izvērtēšanas par maksātnespējas procesa izmaksu segšanas termiņa atlikšanu.⁴⁵⁴ Bieži abi minētie tiesas lēmumi, proti, lēmums par pieteikuma par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām formālo pieļaujamību un parādnieka atbrīvošanu no maksātnespējas procesa izmaksu segšanu maksātnespējas procesa laikā (maksāšanas termiņa atlikšanu), tiek pieņemti vienā laikā vai ļoti tuvu viens otram.⁴⁵⁵ Taču literatūrā ir norādīts, ka pieteikuma materiālā pamatotība ir atstājama kreditora ziņā. Tieši parādu saistību dzēšanas normatīvā regulējuma reforma ar 2013.gada 15.jūlija likumu nevis vēlējās ieviest tiesas iniciētu parādnieka pieteikuma par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām noraidīšanu, bet gan nodot atbrīvošanu no parādsaistībām kā procesa mērķi parādnieka un kreditora interesēm.⁴⁵⁶

B. Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 tiesiskā sastāva piemērošana attiecībā uz parādnieka negodprātīgu rīcību. Tiesu praksē tiesību normas piemērošanas priekšnoteikumi tiek saistīti ar parādnieka subjektīvā puses konstatēšanu: 1) parādnieks rīkojies ar nodomu, ja parādnieks rīkojas, apzinoties savu rīcību un vēlas šādu rīcību, 2) parādnieks pieļāvis rupju neuzmanību, ja ievērojami pārkāpis vispār pieņemto rūpības pienākumu, nav izdarījis pavisam viegli pieņemamus apsvērumus vai tos vienkārši noraidījis, un tādejādi nav pievērsis uzmanību būtiskajam, kas citam šādā situācijā savukārt nepaliktu nepamanīts (liktos uzkrītošs, pamanāms).⁴⁵⁷ Tiesiskās sekas parādnieka rīcībai nav nepieciešams konstatēt, izņemot ja tās paredzētas normā kā tiesiskā sastāva priekšnoteikums. Ar parādnieka rīcību nav jābūt aizskartām kreditoru tiesībām saņemt sava prasījuma apmierinājumu. Vācijas Augstākā Federālā Tiesa pie šādas atziņas nonāca savā par judikatūru atzītajā 2009.gada 8.janvāra spriedumā, izskatot visdiskutablāk vērtējamo

⁴⁵² Amtsgericht Hamburg ZInsO 2015, 821; Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare §287a, S. 2185.

⁴⁵³ BGH 16.12.2004 – IX ZB 72/03; BGH 7.2.2013 – IX ZB 245/11; Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare §287a, S. 2185.

⁴⁵⁴ Landgericht Dessau-Rosslau ZInsO 2015, 2233; Amtsgericht Furth ZInsO 2016, 766 (atcelts ar tiesas spriedumu Landgericht Furt ZInsO 2017, 666); Amtsgericht Hamburg ZInsO 2015, 821; Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare §287a, S. 2185.

⁴⁵⁵ Ahrens "Das neue Privatinsolvenzrecht. Reform und aktuelle Entwicklung", 2. ueerarbeitete und ergaenzte Auflage, RWS Verlag, Kommunikationsforum GmbH, Koeln, 2016, S.265.

⁴⁵⁶ Kayser/Thole "Insolvenzordnung" Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018./Waltenberger Kommentare §287a, S.2185 f.

⁴⁵⁷ BHG 27.9.2007 – IX ZB 243/06; Kayser/Thole "Insolvenzordnung", Waltenberger Kommentare §290, S.2198.

jautājumu par ziņu sniegšanas un līdzdarbošanās pienākumu pārkāpumu. Tiesa arī spriedumā norādīja, ka parādnieka rīcībai pēc tās veida jābūt tādai, kas var apdraudēt kreditoru tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu.⁴⁵⁸

Attiecībā uz Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *pirmās daļas 5.punktā* noteikto ziņu sniegšanas un līdzdarbošanās pienākumu tiesu praksē ir konkretizēts šis pienākums, norādot, ka līdzdarbošanās pienākums neiestājas tikai tajā brīdī, kad maksātnespējas procesa administrators vai tiesa ir pieprasījusi parādnieku sniegt konkrētas ziņas, paskaidrojumus. Tieši otrādi, parādniekam ir pienākums paziņot par katru apstākli, kam ir nozīmē maksātnespējas procesa norisē, negaidot pieprasījumu par šādu ziņu sniegšanu.⁴⁵⁹ Tas, piemēram, attiecas uz mantas pārdali, kas ir notikusi pirms maksātnespējas procesa un varētu būt pamats darījumu atcelšanas prasībai maksātnespējas procesā.⁴⁶⁰ Parādniekam pēc savas iniciatīvas jāsniedz ziņas arī tādā gadījumā, ja vēlāk parādījušies diezgan svarīgi grozījumi iepriekš sniegtajās ziņās vai vēlāk noskaidrojies, ka līdzšinēji sniegtie dati bijuši nepareizi vai nepilnīgi.⁴⁶¹ Kā piemēru parādnieka negodprātīgai rīcībai, kas izpauzies kā ziņu nesniegšana, kaut tās arī bija jāsniedz, tiesa atzinusi, rīcību, kad parādnieks uzsāk darbu jaunā darba vietā, bet par to nepaziņo administratoram, vai maina dzīves vietu un par to nepaziņo administratoram, bet ņemot vērā apstākli, vai minētais pārkāpums ir piemērots, lai kaitētu kreditoru interesēm.⁴⁶² Vācijas Federatīvā augstākā tiesa ir konstatējusi, ka pastāvot nebūtiskiem pienākumu pārkāpumiem, samērīguma princips liedz piemērot smago sankciju – atteikumu piemērot parādnieka atbrīvošanu no parādsaistībām. Kāda ir būtiskuma kritērija robeža, katrā atsevišķā gadījumā jānosaka individuāli.⁴⁶³

Savukārt attiecībā uz pienākumu būt nodarbinātam saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma § 287b maksātnespējas procesa laikā un šī pienākuma pārkāpumu, norādāms, ka Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 *pirmās daļas 7.punkts*, atšķirībā no augstāk minētajiem saistību dzēšanas procedūras ierobežojumiem, papildus vainojamam objektīvam pārkāpumam kā priekšnoteikumu paredz arī kaitējuma nodarīšanu kreditoru interesēm. Vācijas Augstākā Federatīvā tiesa ir radījusi tiesu praksi attiecībā uz kaitējuma nodarīšanu kreditoru interesēm konstatēšanu, proti, kaitējums ir radies, ja kreditoriem salīdzinājumā ar godprātīgu parādnieku ir radīti novērtējami ekonomiski zaudējumi. Vienīgi kreditoru interešu apdraudējums nav pietiekams, lai iestātos minētajā tiesību normā noteiktās tiesiskās sekas, proti, atteikums atbrīvot parādnieku no neizpildītajām parādsaistībām.⁴⁶⁴

4.9. Atvieglots fiziskās personas maksātnespējas process

Vācijas tiesiskais regulējums neparedz īpašu fiziskās personas maksātnespējas procedūru, kuru varētu kvalificēt kā atvieglo to maksātnespējas procedūru. Tomēr ir

⁴⁵⁸ BGH 8.01.2009 – IX ZB 73/08; Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §290, S.2198.

⁴⁵⁹ BGH, ZInsO 2013, 138; BGH ZInsO 2011, 396; BGH 15.4.2010 – IX ZB 17509; AG Hamburg ZInsO 2012 1585; Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §290, S.2203.

⁴⁶⁰ BGH ZInsO 2010, 2101 un NZI 2011 330, Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §290, S.2203.

⁴⁶¹ Landgericht Potstam ZInsO 2009, 1415; Amtsgericht Oldenburg ZInsO 2009, 686; Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §290, S.2204.

⁴⁶² BGH 8.1.2009 – IX ZB 73/08; Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §290, S.2205.

⁴⁶³ BGH ZInsO 2007, 96; BGH 23.2.2012 – IX ZB 254/10; Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §290, S.2206.

⁴⁶⁴ BGH ZInsO 2006, 548, NZI 2007, 297, ZInsO 2010, 1291, ZInsO 2010, 1558; Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §290, S.2209.

atsevišķi noteikumi, kuri satur atvieglotā maksātnespējas procesa elementus, piemēram, maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšana, rakstveida process vai tā sauktais 0 maksājumu saistību dzēšanas plāns.

A. Atvieglojums parādniekam – maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšana. Ja parādnieka manta nav pietiekama, lai segtu maksātnespējas procesa izmaksas, un fiziskā persona ir iesniegusi tiesā pieteikumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu un pieteikumu par atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām, tad tiesa var uz parādnieka pieteikuma pamata, pamatojoties uz Vācijas Maksātnespējas likuma §4a, atlikt maksātnespējas procesa izmaksu segšanu līdz brīdim, kad tiesa pieņems lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām (tiks izbeigta saistību dzēšanas procedūra). Saskaņā ar §4a pirmās daļas 2.teikumu maksāšanas termiņa atlikšana attiecas arī uz tām procesa izmaksām, kas rodas parāda segšanas plāna izstrādāšanas un saskaņošanas procesā (plāna saskaņošana tiesas ceļā §306, §309) un saistību dzēšanas procedūras laikā. Maksātnespējas likuma §4a pirmās daļas 3.teikums nosaka, ka parādniekam jāpievieno pieteikumam paziņojums, vai pastāv Vācijas Maksātnespējas likuma §290 pirmajā daļā 1.punktā⁴⁶⁵ noteiktais saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojums. Ja šāds ierobežojums pastāv, maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšana nav iespējama (§4a pirmās daļas 4.teikums).

Minētās normas mērķis ir dot iespēju arī tām personām, kuras ir bez līdzekļiem (trūcīgas), uzsākt maksātnespējas procesu un to īstenot, kā arī iegūt atbrīvojumu no parādsaistībām.⁴⁶⁶ Vācijas Maksātnespējas likuma §4a aptver visu maksātnespējas procesu (bankrota procedūru), saistību dzēšanas procedūru un laiku līdz 4 gadiem pēc parādnieka atbrīvošanas no parādsaistībām.⁴⁶⁷ Tiesa lemj par maksātnespējas procesa izmaksu maksāšanas termiņa atlikšanu pirms katras procesa stadijas atsevišķi: maksātnespējas procesa pasludināšanas process; tiesā īstenotais kreditoru prasījumu segšanas plāna saskaņošanas process; bankrota procedūra un saistību dzēšanas procedūra.⁴⁶⁸

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma §4b pirmo daļu, ja parādniekam pēc atbrīvošanas no neizpildītajām parādsaistībām nav pietiekami ieņēmumi un mata, no kā segt tiesas atliktās maksātnespējas procesa izmaksas, tad tiesa var pagarināt maksātnespējas procesa izmaksu samaksas termiņu un sadalīt izmaksas ikmēneša maksājumos. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma §4b otro daļu, tiesa var grozīt ikmēneša maksājuma apmēru, ņemot vērā parādnieka finansiālo stāvokli.

Procesos, kas ir vienkārši, kuros nav mantas un ir mazs kreditoru skaits, maksātnespējas procesa izmaksas vidēji veido 1500 – 2000 EUR.⁴⁶⁹

Saskaņā ar Vācijas Maksātnespējas likuma §4c tiesa var atcelt lēmumu par maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšanu, ja:

- 1) parādnieks ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības sniedzis nepatiesas ziņas par apstākļiem, kuras bija būtiskas jautājuma izlemšanai par maksātnespējas procesa pasludināšanu vai lēmuma pieņemšanai par maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšanu;
- 2) personiskie vai ekonomiskie priekšnoteikumi maksātnespējas procesa izmaksu segšanas atlikšanai nepastāvēja. Lēmuma atcelšana nav iespējama, ja no

⁴⁶⁵ Parādnieks pēdējo piecu gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā, ir ticis notiesāts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu par noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Vācijas Krimināllikuma §§ 283 – 283c, piespriežot naudas sodu notiesātā 90 vienas dienas vidējo izpēlņu apmērā vai brīvības atņemšanu ilgāk kā 3 mēneši.

⁴⁶⁶ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §4a, S.50.

⁴⁶⁷ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §4a, S.51.

⁴⁶⁸ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §4a, S.54.

⁴⁶⁹ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §300, S.2252.

- procesa pabeigšanas ir pagājuši 4 gadi;
- 3) parādnieks nepamatoti ir nokavējis ilgāk kā 3 mēnešus mēneša maksājumu vai citu maksājumu, kas tam bija jāveic;
 - 4) parādnieks neveic atbilstošu darbu vai, parādnieks nav nodarbināts un necenšas sameklēt darbu, vai noraida atbilstošu darba piedāvājumu un tādējādi aizskar kreditoru tiesības uz savu prasījumu segšanu; šī norma nav piemērojama, ja parādnieks nav vainojams; piemērojams § 296 otrās daļas 2. teikums un 3.teikums⁴⁷⁰;
 - 5) tiesa atsaka atbrīvošanu no atlikušajām parādsaistībām vai atsauc to.

B. Rakstisks maksātnespējas process. Vācijas Maksātnespējas likuma §5 otrā daļa nosaka, ka, ja parādnieka mantiskais stāvoklis ir pārredzams (izsekojams) un kreditoru skaits ir mazs un parādsaistības ir nelielas, maksātnespējas process norit rakstveidā. Taču tiesa var noteikt, ka atsevišķas procesa stadijas var noritēt mutvārdu procesā.

C. Nulles maksātnespējas process. Nulles maksātnespējas process ir attiecināms uz tā saucamo nulles plānu. Savukārt ar plānu saprotams Vācijas Maksātnespējas likuma § 305 (ārpus tiesas kreditoru prasījumu segšanas plāns) un § 306 noteiktais kreditoru prasījumu segšanas plāns (plāns, kuru parādnieks sniedz tiesai, lai panāktu vienošanos ar kreditoriem par parādu segšanas kārtību, pirms tiek pasludināts maksātnespējas process). Par nulles plānu to sauc tāpēc, ka parādniekam uz brīdi, kad tiek sastādīts plāns, nav brīvo līdzekļu, kurus novirzīt kreditoru prasījumu segšanai. Vācijas Augstākā tiesa ir savā 2013.gada 10.oktobra spriedumā atzinusi šāda nulles plāna pieļaujamību parādnieka un kreditoru vienošanās procesā. Tiesa to pamatojusi ar argumentu, ka maksātnespējas process neparedz minimālo summu, kas būtu novirzāma kreditoru prasījumu segšanai. Tāpēc nulles plāns nevar nostādīt kreditorus ekonomiski neizdevīgākā stāvoklī nekā, ja būtu pasludināts maksātnespējas process. Tāpēc lēmuma pieņemšana apstiprināt plānu vai noraidīt piekrt vienīgi kreditoru autonomijai. Pēc tiesas ieskata, ja parādnieks nav plānā paredzējis pielāgošanās un uzlabošanās klauzulu atbilstoši nākotnē paredzamiem ienākumiem, tad kreditora nepieņemšana plānam nav aizstājama ar pieņemšanu atbilstoši § 309, ja kreditors, kurš iebilst pret plānu, tiesai iesniedzis ziņas par faktiem, ka nākotnē parādnieka ienākumi un mantiskās attiecības mainīsies un to ir ticami apliecinājis.⁴⁷¹

4.10. Priekšlikumi attiecībā uz tiesisko regulējumu, ko Latvija varētu pārņemt no Vācijas

1. Ja Latvijā tiek atbalstīts priekšlikums paredzēt kreditoriem tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, idejiski varētu pārņemt Vācijas tiesisko regulējumu jautājumā par parādnieka tiesībām iesaistīties šajā procesā, iesniedzot pieteikumu par saistību dzēšanu; ja parādnieks šādu iniciatīvu neizrāda, tad viņam tiek piemērota tikai bankrota procedūra, kuras noslēgumā neizpildītās saistības netiek dzēstas (plašāks apraksts pētījuma IV.nodaļas 4.1.punkta C.apakšpunktā). Vienīgi, atšķirībā no Vācijas, Latvijā varētu paredzēt, ka parādniekam ir tiesības izrādīt šādu iniciatīvu līdz kreditoru prasījumu segšanas

⁴⁷⁰ Parādniekam par to, ka viņš ir pildījis savus pienākumus, jāsniedz ziņas tiesai, un pēc kreditora pieprasījuma, minētās ziņas jāapliecina ar zvērestu. Ja parādnieks nesniedz ziņas tiesai vai zvērestu tiesas noteiktajā termiņā bez attaisnojoša pamata, vai neierodas uz tiesu, neinformējot tiesu par attaisnojošiem neierašanās iemesliem, tad tiesa atsaka parādniekam saistību dzēšanu. Par minēto tiesas lēmumu kreditors un parādnieks nekavējoties var iesniegt sūdzību.

⁴⁷¹ BGH 10.10.2013 – Az IX ZB 97/12 NZI 2014, 34 un ZInsO 2013, 2333; Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §309, S.2315.

plāna izpildei (Vācijā parādniekam tiek dotas tikai divas nedēļas šādas iniciatīvas izrādīšanai saistībā ar tiesisko regulējumu, kas paredz iespēju vienoties ar kreditoriem par parādu segšanu ārpustiesas kārtībā; taču, tā kā Latvijā šāda regulējuma nav, parādniekam var noteikt garāku termiņu lēmuma pieņemšanai par to, vai parādnieks vēlas piemērot saistību dzēšanas procedūru).

2. Latvijā līdzīgi kā Vācijā varētu viennozīmīgāk izteikt ierobežojumus saistību dzēšanas procedūras piemērošanai, tādējādi veicinot atbildīgu saistību uzņemšanos, paaugstinot saistību izpildes kultūru un samazinot negodprātīgu fiziskās personas maksātnespējas procesu skaitu.
3. Ņemot vērā salīdzinoši augsto parādnieku negodprātības gadījumu skaitu, secināms, ka Latvijas Maksātnespējas likuma 130.panta 5.punktā ir noteikts nesamērīgi īss termiņš (1 gads), kādā parādnieks var atkārtoti iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ja iepriekšējais maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot saistības. Šāds regulējums zināmā mērā pat “mudina” parādniekus rīkoties negodprātīgi (piemēram, slēpt patiesos ienākumus) vai nepietiekami attur no negodprātīgas rīcības, apzinoties, ka sliktākajā gadījumā jau pēc gada atkārtoti varēs iesniegt tiesā fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Tādējādi būtu jāpārskata minētais termiņš, piemēram, līdzīgi kā Vācijā paredzot, ka ierobežojošais termiņš atkārtota fiziskās personas maksātnespējas procesa iesniegšanai, ja sākotnējais process beidzies bez saistību dzēšanas, ir 3 gadi.
4. Ņemot vērā to, ka ir samērā grūti pierādīt un pārbaudīt to, vai parādnieks maksātnespējas procesa laikā gūst ienākumus atbilstoši savām spējām, pozitīvi vērtējams ir Vācijas tiesībās noteiktais zvēresta institūts. Proti, līdzīgi kā Vācijā Latvijas Maksātnespējas likumā varētu noteikt parādniekam pienākumu sniegt ziņas par savu nodarbinātību, un pēc kreditora vai tiesas pieprasījuma apliecināt minētās ziņas ar zvērestu, nosakot, ka atteikšanās sniegt zvērestu ir pamats nedzēst saistības.
5. Ņemot vērā to, ka lēmums par atlikušo saistību dzēšanu būtiski ietekmē kreditora tiesības, būtu lietderīgi paredzēt šī lēmuma pārsūdzēšanas iespējas - līdzīgi kā tas ir noteikts Vācijas tiesībās. Tāpat, ja tiesa nolēmusi nedzēst saistības, arī parādniekam būtu jāparedz tiesības šo lēmumu pārsūdzēt. Šāds regulējums, pirmkārt, palīdzētu virzīties uz vienveidīgāku tiesu praksi (būtiski atšķirīgā pirmās instances tiesu īstenotā tiesību normu interpretācija ir viena no būtiskākajām Latvijas maksātnespējas tiesību piemērošanas problēmām), un, otrkārt, atkristu nepieciešamība “darbināt” protesta institūtu un tērēt Augstākās tiesas resursus šo jautājumu izskatīšanai.
6. Maksātnespējas likumā kā viens no parādnieka negodprātību sodošajiem instrumentiem būtu ieviešama iespēja atcelt tiesas lēmumu par saistību dzēšanu. Piemēram, Vācijā kreditoriem viena gada laikā pēc saistību dzēšanas ir tiesības iesniegt tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas lēmuma atcelšanu, ja parādnieks maksātnespējas procesa laikā ir slēpis mantu vai patiesos ienākumus, radot būtiski kreditora interešu aizskārumu. Līdzvērtīgus risinājumus būtu vēlams ieviest arī Latvijas tiesībās, tādējādi preventīvi samazinot parādnieku vēlmi rīkoties negodprātīgi.

V. nodaļa

NOZARES PĀRSTĀVJU IDENTIFICĒTĀS PROBLĒMAS

Latvijas kredītņēmēju asociācija (LAKRA) ir norādījusi uz sekojošām problēmām:

1. Vēl līdz šim brīdim trūkst vienotas tiesu prakses, jo dažādās tiesās ir dažādi spriedumi vienā lietā – par piemēru viena tiesa atsaka pieņemt dokumentus, jo pieteicējs it kā neesot nodokļu maksātājs pēdējos 6 mēnešus, kaut gan ir pievienota izziņa no Valsts ieņēmumu dienesta, ka pieteicējs ir reģistrēts nodokļu maksātājs vairāk kā 6 mēnešus, un atkārtoti iesniedzot pieteikumu, cits tiesas sastāvs ierosina lietu un pasludina procesu.
2. Attiecībā uz administratoriem arī būtu pozitīvi, ja būtu kāda vienota prakse – atsevišķi administratori pieprasa izziņas, kas jau ir iesniegtas tiesā un tiesa, piemēram ir konstatējusi, ka parādniekam nav ne automašīnas, ne nekustamais īpašums, bet šīs ziņas tiek prasītas atkārtoti.
3. Trūkst tiesu prakses apkopojuma, kā arī būtu nepieciešama administratoru vienotas prakses izstrāde.
4. Raksturot negodprātīgu parādnieku ir sarežģīti, jo katrs gadījums ir individuāls. Par piemēru var minēt parādniekus, kuri negūst ienākumus maksātnespējas procesa laikā – ir atsevišķi gadījumi, kad parādnieki pat uzsākot procesu nevar atbloķēt kontus, kaut gan ir vērsušies pie tiesu izpildītājiem ar šādu lūgumu, un atsevišķos gadījumos tiesu izpildītāji atbloķē norēķinu kontus, dažos gadījumos nē, un līdz ar to parādnieks saņem “aplokšņu” algu. Protams ir arī gadījumi, kad LAKRA secina, ka parādnieki slēpj savus patiesos ienākumus. Tomēr uzskatām, ka uz šo brīdi likumdošanā kreditoriem ir tiesības jebkurā brīdī, pastāvot aizdomām par nepatiesas informācijas sniegšanu, vērsties pie administratora ar lūgumu pārbaudīt šo informāciju, līdz ar to uzskatām, ka stingrāki ierobežojumi nav nepieciešami.
5. Uzskatām, ka būtu nepieciešams ieviest atsevišķu regulējumu personām, kas uzņēmušās nelielas saistības un kuriem ir zemi ienākumi; kā arī personām ar invaliditāti un maznodrošinātām personām būtu jāatvieglo maksātnespējas process.
6. LAKRA uzskata, ka būtu jāizskata iespēja valstij segt daļēji administratora atlīdzību, ja cilvēks ar invaliditāti un maznodrošinātajām personām.

Savukārt Finanšu nozares asociācija ir norādījusi uz šādām galvenajām problēmām:

1. Depozīta un tiesas nodevas dēļ fiziskās personas maksātnespējas process (turpmāk – MNP) nav pieejams personām ar maziem ienākumiem vai saistībām, kas neredz pārsniedz šo izmaksu apmēru. Jāparedz šāda iespēja. Par šo Asociācija jau ir iesniegusi ierosinājumu Tieslietu ministrijai.
2. Ir gadījumi, kad fiziskās personas rīkojas negodprātīgi, proti, pirms MNP uzsākšanas cenšas nobēdzināt savus aktīvus un neuzrāda savus patiesos ienākumus saistību dzēšanas procedūras laikā. Būtu jānosaka personas juridiskā atbildība par šādu rīcību (ne tikai tāda, kas personai MNP padarītu par neiespējamu). Tāpat likums neuzliek pienākumu maksātnespējas administratoram pirms procesa pasludināšanas veikt pārbaudi par personas iepriekšējiem darījumiem.
3. Jāparedz iespējas uzsākt MNP gan pašai personai, gan viņas radniekiem līdz otrajai pakāpei, gan kreditoriem.

4. Jāparedz iespēja laika posmā līdz tiesas sēdei personai ar administratora starpniecību vienoties ar kreditoriem par izlīgumu, saistību restrukturizāciju vai dzēšanu. Ja vienošanās starp pusēm netiek panākta, tad lieta jānodod tiesai nolēmuma pieņemšanai.
5. Personai ir jāparedz tiesības saistību dzēšanas procedūras laikā lūgt tiesu atļaut uz noteiktu laika periodu nepildīt saistības, attiecīgi pagarinot kopējo saistību dzēšanas procedūras laiku.

VI.NODAĻA KONSTATĒTO PROBLĒMJAUTĀJUMU ANALĪZE

1. Patieso ienākumu slēpšana

Pētījuma laikā ir secināts, ka viena no būtiskākajām problēmām attiecībā uz fiziskās personas maksātnespējas procesu ir patieso ienākumu slēpšana – šāda problēma visbiežāk tika norādīta respondentu atbildēs uz aptaujas anketā uzdotajiem jautājumiem, uz to ir norādījusi arī Latvijas Finanšu nozares asociācija, kā arī šīs problēmas esamību apliecina tiesu prakses analīze.

Arī maksātnespējas procesu analīzes rezultāti nepārprotami apliecina augsto gadījumu īpatsvaru, kuros parādnieki, acīmredzot, slēpj savus patiesos ienākumus. Piemēram, analizējamajos maksātnespējas procesos, kuri ir uzsākti pēc 2015.gada 1.marta, saistību dzēšanas plānā ir paredzēts kreditoriem veikt tā saucamo minimālo maksājumu sliekšni – 1/3 daļu no minimālās mēnešalgas 53,57 % gadījumu, koros ir bijis sastādīts mantas pārdošanas plāns, un 43,94 % gadījumu, kuros ir bijis sastādīts ziņojums par mantas neesamību (turklāt pārējos gadījumos ļoti bieži novērojama tendence veikt maksājumus, kuru apmērs ļoti nebūtiski pārsniedz minimālo maksājumu sliekšni).

Kā liecina starptautiskie pētījumi, fiziskās personas maksātnespējas process pamatā ir aktuāls personām ar salīdzinoši zemiem ienākumiem. Līdz ar to par pieļaujamu būtu uzskatāms tas, ka maksātnespējīgu parādnieku vidējais ienākumu apmērs ir zemāks par vidējo darba samaksas apmēru valstī. Turklāt jāatzīst, ka Latvijā kopumā ir pietiekami augsts to personu skaits, kuru “oficiālie” ienākumi ir minimālās mēnešalgas vai pat vēl zemākā apmērā. Proti, atbilstoši statistikas datiem 2018.gada 2.ceturksnī Latvijā minimālo algu (vai mazāk) saņēma 17,4 % darbinieku.⁴⁷² Attiecīgi fakts, ka ļoti liela daļa parādnieku fiziskās personas maksātnespējas procesā paredz veikt kreditoriem maksājumus 1/3 apmērā no minimālās mēnešalgas, nenoliedzami ir arī cieši saistīts ar augsto “ēnu” ekonomikas īpatsvaru, nevis Maksātnespējas likuma trūkumiem vai nepareizu tiesību normu piemērošanu.

Tomēr, kā to norādījuši respondenti aptaujas anketās, nereti parādnieku ienākumi bez objektīva pamatojuma sarūk tieši maksātnespējas procesa laikā. Turklāt atšķirība starp statistikas rādītājiem attiecībā uz minimālās algas saņēmējiem (17,4 %) un parādniekiem, kuri veic kreditoriem maksājumus 1/3 daļas apmērā no minimālās algas (43,94 %-53,57 %) ir tik būtiska, ka nenoliedzami liecina par samērā augsto to parādnieku īpatsvaru, kuri, iespējams, slēpj savus patiesos ienākumus.

Patieso ienākumu slēpšanu veicina vairāki faktori:

- 1) Maksātnespējas likumā minimālais maksājumu sliekšnis – 1/3 daļa no minimālās mēnešalgas, tika noteikts nolūkā, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Tomēr, kā to nepārprotami apliecina likuma praktiskā piemērošana, minimālo maksājumu sliekšni parādnieki bieži vien uztver kā legālu atļauju veikt tieši šāda apmēra maksājumus, pretī saņemot teju garantētu atlikušo saistību dzēšanu pēc saistību

⁴⁷² Sk.: Centrālā statistikas pārvalde: 2018. gada 2. ceturksnī 64,4 % iedzīvotāju bija nodarbināti. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/nodarbinatiba/meklet-tema/2422-nodarbinatiba-2018-gada-2-ceturksni> [aplūkots 2018.gada 15.oktobrī].

dzēšanas plāna izpildes (ņemot vērā to, ka likums faktiski neparedz kontroles mehānismus vai nelabvēlīgas sekas tam, ka parādnieks negūst savām spējām atbilstošus ienākumus). Līdz ar to faktiski tieši likumā noteiktais minimālais maksājumu sliekšnis veicina to, ka parādnieki saistību dzēšanas procedūras laikā novirza kreditoru prasījumu segšanai minimālos maksājumus, nevis 1/3 no saviem reālajiem ienākumiem. Turklāt nereti parādnieki savus izkontrolējamos (deklarētos) ienākumus “pielāgo” atbilstoši minimālā maksājuma sliekšnim, tādējādi veicinot parādnieku apzinātu nonākšanu “pelēkajā zonā”. Līdz ar to minimālā maksājuma sliekšnis veicina parādnieku izvēli par labu “ēnu ekonomikai” (aploksņu algām u.tml.), nevis iznākšanu no tās.

Attiecīgi secināms, ka minimālā maksājumu sliekšņa noteikšana Maksātnespējas likumā nav sevi attaisnojusi, bet gan gluži pretēji radījusi augstākus ienākumu slēpšanu (piemēram, pēc 2015.gada 1.marta uzsāktajos maksātnespējas procesos, kuri tika analizēti Pētījuma ietvaros, 53,57 % maksātnespējas procesu, kuros bija sastādīts mantas pārdošanas plāns, saistību dzēšanas plānā tika paredzēts veikt kreditoriem maksājumus minimālā maksājuma sliekšņa ietvaros). Šajā ziņā jāatzīmē, ka nevienā no Pētāmajām valstīm likumā nav noteikts šāds minimālais maksājumu sliekšnis.

Jāņem vērā arī tas, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 2013.gada 23.maija grozījumiem, kas stājās spēkā 2013.gada 1.novembrī, izdarot piedziņu no parādnieka darba samaksas, parādniekam ir saglabājama darba samaksa un tai pielīdzinātie maksājumi minimālās mēneša darba algas apmērā, kā arī uz katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu papildus ir saglabājami līdzekļi valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā (Civilprocesa likuma 594.p.1.d.3.pkt.). Attiecīgi Maksātnespējas likuma prasība saistību dzēšanas procedūras ietvaros kreditoru prasījumu segšanai novirzīt ne mazāk kā 1/3 daļu no minimālās mēnešalgas (turklāt pirms nodokļu nomaksas) faktiski nostāda parādnieku ar zemiem ienākumiem ekonomiski nelabvēlīgākā situācijā, nekā parādnieks būtu, neuzsākot fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Ņemot vērā minētos apsvērumus, iesakām konceptuāli atteikties no minimālā maksājuma sliekšņa, tā vietā dodot priekšroku stingram regulējumam par parādnieka pienākumu veikt maksājumus atbilstoši saviem ienākumiem – piemēram, saglabājot šobrīd likumā noteikto pienākumu kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 no saviem ienākumiem. Šajā aspektā gan atzīmējams, ka esošais tiesiskais regulējums nepietiekami skaidri regulē jautājumu par to, vai pilnīgi visās situācijās parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 daļu no saviem ienākumiem. Turklāt jāatzīmē arī tas, ka Maksātnespējas likuma regulējums par kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo summu būtu jāsaskaņo ar Civilprocesa likuma 594.p.1.d.3.pkt. prasībām, tas ir, zemu ienākumu gadījumā (ja zemu ienākumu gūšanai ir objektīvs pamatojums) garantējot tā saucamo neaizskaramo minimumu.

- 2) Maksātnespējas likuma 155.pants teorētiski noteic, ka viens no kritērijiem, kas tiek izmantots, lai noteiktu saistību dzēšanas plāna termiņu, ir fakts, ka parādnieks no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nespēj segt vismaz 50 %, 35 % vai 20 % no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas. Taču jāatzīmē, ka praksē, lemjot par saistību dzēšanas plāna apstiprināšanu, parasti tiesa

nevērtē to, vai parādnieks gūst ienākumus atbilstoši savām spējām (tas ir, nespēj segt saistības 50 %, 35 % vai 20 % apmērā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ), jo likums tiešā veidā neparedz šādu izvērtējumu.

Proti, atbilstoši Civilprocesa likuma 363.³¹ panta otrajai un piektajai daļai, tiesa neapstiprina saistību dzēšanas plānu, ja konstatē ierobežojumus saistību dzēšanas procedūras piemērošanai, savukārt apstiprina, ja tas atbilst likuma prasībām un nav saņemti kreditoru un parādnieku iebildumi vai šie iebildumi atzīstami par nepamatotiem. Ņemot vērā to, ka parādniekam saistību dzēšanas plānā nav jānorāda plānoto ienākumu pamatojums, savukārt likumā noteiktie ierobežojumi saistību dzēšanas procedūras piemērošanai nav tiešā veidā saistīti ar to, vai parādnieks gūst ienākumus atbilstoši savām spējām, praksē faktiski nenotiek kontrole par parādnieka plānoto ienākumu un maksājumu kreditoriem samērīgumu ar parādnieka spējām (kvalifikāciju, arodu, darba tirgus tendencēm, vidējo atalgojumu nozarē u.c.).

Attiecīgi, lai mazinātu negodprātīgu parādnieku īpatsvaru, ir nepieciešams papildināt Maksātnespējas likuma 154.pantu ar parādnieka pienākumu norādīt pamatojumu paredzamajam ienākumu apmēram. Savukārt, ja parādnieks bez objektīva pamatojuma negūst ienākumus atbilstoši savām spējām, tas būtu nosakāms vai nu kā viens no ierobežojumiem saistību dzēšanas procedūras piemērošanai (ja netiek ieviests “plūstošā” saistību dzēšanas plāna termiņš) vai arī kā pamats noteikt parādniekam ilgāku saistību dzēšanas plāna termiņu (ja tiek ieviests “plūstošā” saistību dzēšanas plāna termiņš). Šāds regulējums radītu parādniekam pienākumu motivēt to, kādēļ saistību dzēšanas plānā tiek paredzēts gūt salīdzinoši zemu ienākumu, kā arī piešķirtu tiesām plašākas iespējas vērtēt parādnieka godprātību tā gūto ienākumu kontekstā.

- 3) Maksātnespējas likuma 160.pants paredz parādniekam pienākumu saistību dzēšanas procedūras laikā sniegt informāciju administratoram tikai par saistību dzēšanas plāna izpildi. Līdz ar to, formāli raugoties, likums uzliek parādniekam pienākumu sniegt ļoti ierobežota satura informāciju. Attiecīgi, lai varētu pilnvērtīgāk kontrolēt parādnieku, ir nepieciešams noteikt to, ka parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā ir pienākums pēc maksātnespējas procesa administratora vai tiesas pieprasījuma sniegt informāciju par nodarbinātību, ienākumiem, mantisko stāvokli, likumā noteikto ierobežojumu ievērošanu un saistību dzēšanas plāna izpildi.
- 4) Nenoliedzami, jautājums, ciktāl parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā gūst vai negūst ienākumus atbilstoši savām spējām, ir grūti pārbaudāms un nereti pat nepierādāms fakts. Tādējādi, pat ieviešot Maksātnespējas likumā kontroles mehānismus (parādnieka pienākumu pamatot plānotos ienākumus, saistību dzēšanas procedūras ierobežojumu saistībā ar nepamatoti zemu ienākumu gūšanu u.c.), tie var nesniegt nepieciešamo rezultātu. Līdz ar to Latvijā, līdzīgi kā Vācijā un Igaunijā būtu nepieciešams ieviest zvēresta institūtu maksātnespējas tiesībās, kurš pamatā varētu darboties tieši kontekstā ar zvērestu par ienākumu gūšanu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Piemēram, zvēresta institūts varētu tikt izmantots pēc kreditoru vai tiesas iniciatīvas, ja rodas šaubas par parādnieka sniegtās informācijas ticamību. Tā kā patieso ienākumu slēpšana lielā mērā ir

parādnieka godprātības jautājums, tad zvēresta institūts varētu būt viens no piemērotākajiem risinājumiem preventīvai cīņai pret patieso ienākumu slēpšanu.

- 5) Spēkā esošais Maksātnespējas likuma regulējums attiecībā uz saistību dzēšanas plāna termiņiem zināmā mērā pat “motivē” parādnieku slēpt patiesos ienākumus, jo tādā veidā parādnieks iegūst tiesības uz īsāku saistību dzēšanas plāna termiņu vai vismaz līdzvērtīgu termiņu, kāds būtu situācijā, ja parādnieks maksājumus veiktu no saviem reālajiem ienākumiem.

Piemēram, atbilstoši Maksātnespējas likuma 155.panta noteikumiem, saistību dzēšanas plāna termiņš ir 1 gads šādos gadījumos: (a) parādnieks paredz, ka viņa ienākumi būs pietiekami, lai segtu vismaz 35 % no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas (155.p.3.d.1.pkt.) vai (b) fiziskās personas saistību dzēšanas plānā tiek paredzēts, ka kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem pēc nodokļu samaksas, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas, pie nosacījuma, ja parādnieka kopējās saistības pēc bankrota procedūras pabeigšanas nepārsniedz 30 000 *euro* (155.p.4.d.1.pkt.).

Tādējādi, ja, piemēram, parādnieka kopējās saistības ir 10 000 *euro*, atbilstoši Maksātnespējas likuma 155.panta noteikumiem saistību dzēšanas plāna termiņš būs viens gads gan tajā gadījumā, ja plānā tiks paredzēts kreditoru prasījumu segšanai novirzīt EUR 3 500 jeb EUR 291,67 mēnesī (155.p.3.d.1.pkt.), gan arī tad, ja plānā tiks paredzēts veikt maksājumus 1/3 apmērā no minimālās mēnešalgas pirms nodokļu nomaksas jeb EUR 143,33 mēnesī (155.p.4.d.1.pkt.). Attiecīgi, pat tad, ja parādnieka ienākumi ļauj viņam veikt ikmēneša maksājumu EUR 291,67 apmērā, esošā regulējuma ietvaros parādniekam ir liels kārdinājums maksāt tikai minimālo maksājumu, jo abējādi saistību dzēšanas plāna termiņš ir 1 gads.

Līdzīgi parādnieks nav motivēts maksāt vairāk par minimālo maksājumu sliekšni arī tad, ja parādniekam ir liela apmēra saistības (virs 150 000 *euro*). Proti, ja parādnieks no saviem ienākumiem nespēj segt vismaz 20 % no saistībām (vismaz EUR 833,33 mēnesī), viņam saistību dzēšanas plāna termiņš būs trīs gadi (155.p.4.d.3.pkt.). Attiecīgi, neatkarīgi no tā, vai parādnieks kreditoru prasījumu segšanai novirzītu, piemēram, EUR 500,00 vai minimālo maksājumu – EUR 143,33, abos gadījumos saistību dzēšanas plāna termiņš būtu trīs gadi.

Nemot vērā minēto, patieso ienākumu slēpšanas problemātika cita starpā būtu risināma, pārskatot Maksātnespējas likuma 155.panta regulējumu par saistību dzēšanas plāna termiņiem.

2. Motivācijas trūkums gūt lielākus ienākumus saistību dzēšanas procedūras laikā

Līdztekus patieso ienākumu slēpšanai Latvijā ir konstatējama arī kāda cita problēma – motivācijas trūkumus sākt gūt lielākus ienākumus jau saistību dzēšanas procedūras laikā. Zināmā mērā šī problēma ir aktuāla visās valstīs, kurās fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējums paredz parādniekam pienākumu veikt kreditoriem

maksājumus no darba samaksas vai nodarbinātības ienākumiem. Tomēr, tā kā Latvijā ir būtiski atšķirīgs regulējums jautājumā par kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo summu saistību dzēšanas procedūras laikā⁴⁷³, parādniekiem teorētiski būtu jābūt motivācijai gūt pēc iespējas lielākus ienākumus. Tomēr faktiskā realitāte ir pilnīgi cita, un tas ir saistāms ar vairākiem trūkumiem Maksātnespējas likumā. Proti, Maksātnespējas likums neparedz nekādus instrumentus, lai motivētu parādnieku gūt lielākus ienākumus. Diemžēl jāteic, ka Maksātnespējas likums zināmā mērā pat demotivē parādnieku gūt lielākus ienākumus. Attiecīgi secināms, ka Latvijā netiek sasniegts viens no galvenajiem fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem - paaugstināt parādnieka produktivitāti.

Tā, pirmkārt, Maksātnespējas likuma 160.panta otrā daļa paredz parādniekam pienākumu saistību dzēšanas procedūras laikā gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, taču neparedz šī pienākuma izpildes kontroles mehānismus, kā arī faktiski neparedz tiešas nelabvēlīgas sekas šī pienākuma neizpildes gadījumā. Proti, jāņem vērā, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 164.panta pirmajai daļai parādnieks tiek atbrīvots no saistībām, ja viņš ir veicis saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības. Tādējādi, formāli raugoties, ja parādnieks ir veicis saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus, viņš ir atbrīvojams no neizpildītajām saistībām (kā liecina respondentu sniegtās atbildes un arī tiesu prakses analīze, lielākoties jautājums par parādnieka atbrīvošanu no saistībām tiek izlemts, tikai aprēķinot to, vai ir veikti plānā paredzētie maksājumi, nereti pat nepārliedzinoties par to, vai veiktie maksājumi atbilst minimālās mēnešalgas pieaugumam).

Ja raugāties ne tik formāli, nenoliedzami secinām, ka Maksātnespējas likuma 165.panta otrās daļas 1.punkts un trešās daļas 2.punkts paredz maksātnespējas procesa administratoram un kreditoram tiesības iesniegt pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, ja tiek konstatēti Maksātnespējas likuma 153.pantā noteiktie ierobežojumi. Taču Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punkts kā vienu no ierobežojumiem paredz nepatiesas informācijas sniegšanu un patieso ienākumu slēpšanu. Tādējādi Maksātnespējas likuma 153.panta 2.punkts “soda” patieso ienākumu slēpšanu, nevis neadekvāti zemu ienākumu gūšanu. Praksē ir bijuši gadījumi, kad neadekvāti zemu ienākumu gūšana tiek saistīta ar Maksātnespējas likuma 153.panta 3.punktu - parādnieks nepilda bankrota vai saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi. Taču, lai arī ienākumu negūšana atbilstoši savām spējām varētu tikt uzskatīta par saistību dzēšanas procedūrā paredzēto pienākumu (Maksātnespējas likuma 160.p.2.d.) nepildīšanu, visnotaļ interpretējams ir jautājums par to, vai spēkā esošā regulējuma ietvaros to var uzskatīt par būtisku apgrūtinājumu maksātnespējas procesa efektīvai norisei (ņemot vērā to, ka Maksātnespējas likuma 6.pants procesa efektivitāti skaidro kā vismazāko resursu patēriņu). Attiecīgi, lai motivētu parādnieku gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, ir nepieciešams noteikt likumā tiešu regulējumu pretējai darbībai (piemēram, līdzīgi kā Vācijā var noteikts, ka ienākumu negūšana atbilstoši savām spējām ir viens no saistību dzēšanas procedūras ierobežojumiem).

Otrkārt, kā viens no būtiskākajiem demotivatoriem sākt gūt lielākus ienākumus jau saistību dzēšanas procedūras laikā ir minama saistību dzēšanas plāna ideja kā tāda. Proti, ja tiesa ir apstiprinājusi plānu, kurā tiek norādīti plānotie parādnieka ienākumi un kreditoriem maksājamā summa, parādnieka apziņā tas lielā mērā darbojas kā gūstamo ienākumu un kreditoriem maksājamo summu “rāmis”. Tādēļ, raugoties no parādnieka produktivitātes paaugstināšanas prizmas, daudz veiksmīgāks risinājums ir paredzēts

⁴⁷³ Latvijā parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā jānovirza kreditoru prasījumu segšanai 1/3 daļa no ienākumiem, nevis kā tas ir vairumā valstu - visa summa no ienākumiem, kas pārsniedz likumā, tiesas vai administratīvās iestādes lēmumā noteikto summu.

Igaunijas un Vācijas tiesībās – maksājumu veikšana uz likuma pamata, nevis saskaņā ar fiksētu grafiku vai plānu. Vienlaikus protams jāņem vērā, ka Igaunijā un Vācijā saistību dzēšanas procedūras laikā maksājumus kreditoriem veic maksātnespējas procesa administrators, nevis pats parādnieks. Šāds modelis nenoliedzami ir dārgāks, nekā Latvijas modelis, tādējādi tā zināmā mērā ir politiskā izšķiršanās, vai saglabāt saistību dzēšanas plāna modeli ar “rāmja” efektu, vai tomēr izvēlēties Igaunijas vai Vācijas modeli.

Treškārt, arī spēkā esošais regulējums attiecībā uz saistību dzēšanas plāna termiņiem nekādā veidā nemotivē parādnieku sākt gūt lielākus ienākumus jau saistību dzēšanas procedūras laikā. Piemēram, kā norādījām iepriekš, esošā regulējuma ietvaros parādniekam ar neliela apmēra saistībām saistību dzēšanas plāna termiņš būs 1 gads gan tajā gadījumā, ja kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti minimāli maksājumi (EUR 143,33), gan arī tad, ja tiks maksāts, piemēram, EUR 450 mēnesī. Līdzīga situācija ir arī liela apmēra saistību gadījumā, jo saistību dzēšanas plāna termiņš būs 3 gadi, neatkarīgi no tā, vai kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti minimāli maksājumi (EUR 143,33) vai, piemēram, EUR 800 mēnesī. Šo problēmu var risināt ar tā saukto plūstošo saistību dzēšanas procedūras termiņu, kad tiesa var saīsināt vai pagarināt sākotnēji noteikto saistību dzēšanas procedūras termiņu, vērtējot to, kā parādnieks ir vai nav pildījis savus pienākumus saistību dzēšanas procedūras laikā. Proti, pastāvot iespējai ātrāk iegūt saistību dzēšanu, parādnieks ir vairāk motivēts būt godprātīgs un pēc iespējas pilnīgāk segt kreditoru prasījumus (nesaistot to ar konkrētu segto saistību apmēru, bet gan to, ciklāt parādnieks ir centies gūt ienākumus atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai).

No otras puses, iespējams, ka daudz sekmīgāk parādnieka motivācijas trūkumu sākt gūt lielākus ienākumus jau saistību dzēšanas procedūras laikā var risināt ar pilnīgi citu pieeju. Un tieši – paredzot, ka parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai novirzīt nevis noteiktu daļu no saviem faktiskajiem ienākumiem (atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam – 1/3), bet fiksētu ciparu, kurš tiek noteikts, apstiprinot saistību dzēšanas plānu. Attiecīgi, paaugstinoties parādnieka darba samaksai vai nodarbinātības ienākumiem, viņam nav pienākums veikt lielākus maksājumus kreditoriem, nekā tas ir paredzēts plānā. Šāda pieeja ir nostiprināta Dānijas tiesībās un kopš 2015.gada arī Polijā. Piemēram, atbilstoši Polijas Maksātnespējas likuma 491.¹⁹ panta trešajai daļai, ja saistību dzēšanas procedūras laikā pieaug parādnieka darba samaksa vai ienākumi no nodarbinātības, tas nav pamats saistību dzēšanas plāna grozījumu veikšanai.⁴⁷⁴

Pastāvot tiesiskajam regulējumam, kurš paredz parādniekam pienākumu maksāt fiksētu summu, kas nepieaug, paaugstinoties parādnieka darba samaksai vai nodarbinātības ienākumiem, parādnieks, no vienas puses, ir daudz motivētāks celt savu produktivitāti. Attiecīgi šādā veidā var sekmīgāk sasniegt vienu no fiziskās personas maksātnespējas procesa pamatmērķiem – parādnieka finansiālās situācijas sekmīgu rehabilitāciju. Turklāt šāda tiesiskā regulējuma ietvaros faktiski nav nepieciešams īstenot parādnieka ienākumu kontroli saistību dzēšanas procedūras laikā, un tiesai ir salīdzinoši vienkāršāk lemt par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām maksātnespējas procedūras noslēgumā (piemēram, Dānijā tiesa šādu lēmumu pieņem pat vienlaikus ar lēmumu par plāna apstiprināšanu).

Tomēr šādam regulējumam nenoliedzami ir arī būtiska ēnas puse – proti, netiek sasniegts kāds cits būtisks fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis, tas ir, kreditoru prasījumu segšana pēc iespējas lielākā apmērā. Turklāt, pastāvot šādam regulējumam, ļoti sarežģīti ir noteikt fiksētā maksājuma apmēru, jo pastāv iespēja, ka tas

⁴⁷⁴ Sk.: Kilborn Jason J. The Rise and Fall of Fear of Abuse in Consumer Bankruptcy: Most Recent Comparative Evidence from Europe and Beyond. Texas Law Review, Vol.96:1327, 2018, p.1338.

tiek noteikts vai nu pārlietu optimistiski (kā rezultātā parādnieks plānu nespēj pildīt), vai arī – pārlietu piesardzīgi (kā rezultātā kreditori nesaņem samērīgu saistību izpildījumu).⁴⁷⁵ Tādējādi izšķiršanās par labu vienam no šiem risinājumiem lielā mērā ir saistīta ar to, ko katras valsts tiesību politikas veidotājs atzīst par būtiskāku – vienkāršot saistību dzēšanas procedūras norisi un paaugstināt parādnieka produktivitāti (tādējādi gūstot lielāku sabiedrisko labumu no fiziskās personas maksātnespējas procesa institūta) vai pēc iespējas pilnīgāk segt parādnieka saistības (tādējādi aizsargājot kreditoru intereses).

Jāatzīmē arī tas, ka atsevišķās valstīs ir izvēlēta inovatīva pieeja jautājumā par parādnieka mudināšanu pēc iespējas ātrāk celt savu produktivitāti un atgūt finansiālo stabilitāti. Tā, piemēram, Japānā⁴⁷⁶, reformējot fiziskās personas maksātnespējas procesa tiesisko regulējumu, viena no karstākajām debatēm bija jautājumā par to, vai noteikt parādniekiem pienākumu maksātnespējas procesa laikā veikt maksājumus no daba samaksa/nodarbinātības ienākumiem. Apverot visus pozitīvos un negatīvos aspektus, priekšroka tika dota regulējumam, kas neparedz parādniekiem šādu pienākumu. Šādas izvēles pamatā bija divi noteicošie faktori: (1) nesamērīgs laika patēriņš un izmaksas attiecībā pret ekonomisko ieguvumu, ja tiesiskais regulējums paredz parādniekam veikt maksājumus no darba algas/nodarbinātības ienākumiem un (2) parādnieks zaudē iniciatīvu paaugstināt savus ienākumus no algota darba vai nodarbinātības, ja no šiem ienākumiem ir jāveic maksājumi kreditoriem. Vienlaikus norādāms arī tas, ka šāda likumdevēja izvēle nebūt nav izpelnījies viennozīmīgu atbalstu un pēc jaunā Japānas Bankrota likuma spēkā stāšanās ik pa laikam tomēr tiek izteikti priekšlikumi noteikt parādniekiem pienākumu veikt maksājumus kreditoriem arī no darba algas/nodarbinātības ienākumiem.⁴⁷⁷

3. Saistību dzēšanas procedūras termiņi un kreditoriem maksājamā summa

Izstrādājot fiziskās personas maksātnespējas procesa tiesisko regulējumu, viens no lielākajiem izaicinājumiem ir atrast harmonisku balansu starp parādnieka pienākumu pildīt uzņemtās saistības un fiziskās personas maksātnespējas procesa uzdevumiem (mazināt parādnieka finansiālo un sociālo atstumtību, atbrīvot no pārmērīgām saistībām, atjaunot parādnieka ekonomisko aktivitāti un paaugstināt produktivitāti). Būtiska loma šī balansa meklējumos ir saistību dzēšanas procedūras noteikumiem – maksājumu apmēram un procedūras ilgumam. Vienlaikus jāteic, ka pagaidām vēl nav veikti detalizēti pētījumi jautājumā par to, vai saistību dzēšanas procedūrai ir ekonomiska atdeve jeb drīzāk tai ir parādnieku audzinoša un simboliska nozīme.⁴⁷⁸

⁴⁷⁵ Sk. arī: The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 88-89, para 276-278. Pieejams: http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁴⁷⁶ Atbilstoši *Doing Business 2018* ziņojumam Japāna ir ierindota 1. vietā pēc juridisko personu maksātnespējas tiesiskā regulējuma efektivitātes kritērija. Sk.: *Doing Business 2018*. 15th Edition. Washington: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2018, p.169. Pieejams: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2018>. [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁴⁷⁷ Sk.: Steele S., Jin Ch. Some Suggestions from Japan for Reforming Australia's Personal Bankruptcy Law. *QUT Law Review*, October 2017, Volume 17, Issue 1, p.88-89.

⁴⁷⁸ Sk.: Study on a new approach to business failure and insolvency: Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. January 2016, p.380. Pieejams:

Saistību dzēšanas procedūra kā fiziskās personas maksātnespējas procesa instruments ir ieviests, ņemot vērā to, ka fiziskām personām lielākoties nepieder vērtīgi aktīvi, no kuriem segt savas saistības. Attiecīgi saistību dzēšanas procedūras pamatdoma ir tāda, ka parādnieks, zināmā laika periodā veicot maksājumus kreditoriem no saviem ienākumiem, “nopelna” saistību dzēšanu. Taču sarežģītākais jautājums šajā sakarā ir attiecībā uz to, cik ilgi šādi maksājumi ir jāveic un – kādā apmērā.⁴⁷⁹

3.1. Saistību dzēšanas procedūras termiņš

Kā rāda citu valstu pieredze, ja saistību dzēšanas procedūras termiņš ir pārlietu garš, tas demotivē parādnieku un attiecīgi samazina saistību dzēšanas procedūras efektivitāti.⁴⁸⁰ Turklāt pieredze rāda arī to, ka pārlietu gari saistību dzēšanas procedūras termiņi nav arī kreditoru interesēs, jo parāda administrēšanas izmaksas “noēd” potenciālo ieguvumu, kas rodas, ja parādnieks maksājumus veic ilgākā laika periodā.⁴⁸¹

Kā liecina Pasaules Bankas ekspertu pētījums, lielākoties saistību dzēšanas procedūras termiņš nacionālajos likumos tiek noteikts 3 līdz 5 gadu robežās, par paraugu šādam termiņam izmantojot citu valstu tiesisko regulējumu. Vienlaikus Pasaules Bankas eksperti ir secinājuši, ka šādam termiņam trūkst racionāla izskaidrojuma un tas faktiski sakņojas pieņēmumā par to, ka 3-5 gadu termiņš ir pietiekams, lai “audzinātu” parādnieku un atturētu no neapdomīgas saistību uzņemšanās nākotnē. Taču, tā kā tas, ciktāl parādnieks tiek vai netiek “audzināts” ar noteiktu saistību dzēšanas procedūras ilgumu, ir faktiski neizmērāms kritērijs, jāsecina, ka nav arī viennozīmīgas atbildes par optimālo saistību dzēšanas plāna termiņu.⁴⁸²

Salīdzinot ar citām Eiropas Savienības valstīm, Latvijā ir salīdzinoši īsi saistību dzēšanas procedūras termiņi – amplitūdā no 6 mēnešiem līdz 3 gadiem atkarībā no parādnieka ienākumu un saistību apmēra. Turklāt, kā liecina respondentu sniegtās atbildes, vairums respondentu likumā noteiktos saistību dzēšanas plāna termiņus vērtē kā optimālus (55,4 %). Vienlaikus jāteic, ka samērā liels respondentu skaits (32,2 %) uzskata, ka Maksātnespējas likumā ir noteikti pārlietu īsi saistību dzēšanas termiņi, tādējādi pazeminot saistību izpildes kultūru, kas Latvijā jau tā ir kritiski zemā līmenī.

Lai arī jāpiekrīt, ka Latvijā saistību izpildes kultūra ir salīdzinoši zema, jāņem vērā, ka šo problēmu nevar atrisināt, nosakot garākus saistību dzēšanas procedūras termiņus. Proti, kā liecina dažādi starptautiski pētījumi, tieši gari saistību dzēšanas procedūras termiņi nesniedz ekonomisko atdevi un pat demotivē parādniekus. Līdz ar to saistību izpildes

<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3eb2f832-47f3-11e6-9c64-01aa75ed71a1/language-ne> [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁴⁷⁹ Sk.: The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 83, para 261. Pieejams:

http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁴⁸⁰ Study on a new approach to business failure and insolvency: Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. January 2016, p.285. Pieejams:

<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3eb2f832-47f3-11e6-9c64-01aa75ed71a1/language-ne> [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁴⁸¹ Sk.: The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 84, para 263. Pieejams:

http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁴⁸² Sk. plašāk: The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 84-87, para 264-272. Pieejams:

http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

kultūras problemātika ir risināma ar citiem instrumentiem, nevis saistību dzēšanas procedūras termiņa pagarināšanu. Piemēram, saistību izpildes kultūras problemātika ir risināma, nosakot striktākus ierobežojumus fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanai vai saistību dzēšanai.⁴⁸³ Attiecīgi, apzinoties, ka parādnieka negodprātība ir šķērslis maksātnespējas procesa uzsākšanai vai saistību dzēšanai, parādnieki būs vairāk motivēti rīkoties atbildīgi un godprātīgi nekā tad, ja saistību dzēšanas procedūrai tiks noteikts garāks termiņš.

Nemot vērā minēto, secināms, ka ir saglabājama Maksātnespējas likumā noteiktā pamatnostādne par iespēju parādniekam dzēst saistības fiziskās personas maksātnespējas procesā, saistību dzēšanas procedūras laikā veicot kreditoriem maksājumus amplitūdā no 6 mēnešiem līdz 3 gadiem. Tomēr, ņemot vērā Latvijai raksturīgo augsto “ēnu” ekonomikas īpatsvaru un lielo gadījumu skaitu, kuros parādnieki esošā regulējuma ietvaros saistību dzēšanas procedūras laikā veic kreditoriem maksājumus minimālā apmērā, būtu vēlams saistību dzēšanas procedūras termiņu izmantot kā vienu no instrumentiem, lai veicinātu parādnieku godprātību.

Piemēram, likumā varētu saglabāt noteikumu, ka saistību dzēšanas procedūras termiņš ir seši mēneši, ja parādnieks tās laikā sedz vismaz 50 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas. Ja parādnieks nespēj segt saistības šādā apmērā, saistību dzēšanas procedūras termiņš neatkarīgi no saistību apmēra un plānotajiem parādnieka ienākumiem ir 3 gadi. Tomēr, ja parādnieks pienācīgi pilda Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus (strādā savai kvalifikācijai atbilstošu darbu un saņem atbilstošu atalgojumu, no kā godprātīgi veic noteikta apmēra maksājumus kreditoriem), tiesa termiņu var samazināt līdz vienam gadam, savukārt pretējā gadījumā – pagarināt līdz 5 gadu termiņam.

Šāds regulējums vairāk motivētu parādnieku gūt ienākumus atbilstoši savām spējām un godprātīgi veikt maksājumus kreditoriem, jo dotu iespēju saistības dzēst 1 gada laikā (neatkarīgi no to apmēra), kā arī vairāk atturētu parādniekus no patieso ienākumu slēpšanas, ja pastāvētu risks, ka tādā gadījumā tiesa var pagarināt saistību dzēšanas procedūru uz 5 gadiem. Šāds regulējums, kas paredz iespēju parādnieku motivēt ar īsāku saistību dzēšanas procedūras termiņu vai sodīt ar papildus termiņu, ir noteikts visās Pētāmajās valstīs, un idejiski to būtu vēlams iestrādāt arī Maksātnespējas likumā, lai samazinātu to gadījumu skaitu, kad parādnieki maksājumus kreditoriem veic, par atskaites punktu izmantojot minimālo mēnešalgu, jo apzinās, ka tas faktiski neietekmē saistību dzēšanas procedūras ilgumu.

Piemēram, šāds regulējums motivētu parādniekus ar liela apmēra saistībām (virs EUR 150 000,00) atklāt patiesos ienākumus, jo, godprātīgi pildot savus likumā noteiktos pienākumus, parādnieks iegūtu iespēju dzēst saistības 1 gada laikā (atbilstoši esošajam regulējumam saistību dzēšanas plāna termiņš būtu 3 gadi). Tāpat šāds regulējums atturētu parādniekus no patieso ienākumu slēpšanas, ja parādniekam ir neliela apmēra (līdz EUR 30 000,00) vai vidēja apmēra saistības (no EUR 30 001,00 līdz EUR 150 000,00) saistības, jo pastāvētu ievērojams risks, ka tiesa, konstatējot parādnieka ienākumu neatbilstību viņa spējām un kvalifikācijai, pagarinātu saistību dzēšanas plāna termiņu uz 5 gadiem (atbilstoši esošajam regulējumam, saistības tiktu dzēstas 1 vai 2 gadu laikā).

Jāatzīmē, ka šāds regulējums par iespēju koriģēt vispārējo saistību dzēšanas procedūras termiņu atkarībā no parādnieka godprātības vai negodprātības, pilnībā atbilstu

⁴⁸³ Sal.: The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 41, para 114. Pieejams: http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

2016. gada 22. novembra Eiropas Komisijas Priekšlikumam direktīvai par preventīvās pārstrukturēšanas regulējumu, otro iespēju un pārstrukturēšanas, maksātnespējas un saistību dzēšanas procedūru efektivitātes palielināšanas pasākumiem un ar ko groza Direktīvu 2012/30/ES.⁴⁸⁴ Proti, minētā priekšlikuma 22.pants paredz dalībvalstīm tiesības noteikt saistību dzēšanas procedūrai termiņu, kas ir garāks par 3 gadiem, ja tas atbilst vispārējām sabiedrības interesēm, un jo īpaši – ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā ir rīkojies negodprātīgi. Ņemot vērā to, ka parādnieka produktivitātes celšana atbilst vispārējām sabiedrības interesēm, savukārt patieso ienākumu slēpšana liecina ne vien par parādnieka negodprātību, bet arī atstāj negatīvas sekas uz ekonomiku kopumā un saistību izpildes kultūru, secināms, ka ienākumu negūšanas atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai vai patieso ienākumu slēpšana ir tie aspekti, kas atbilstoši direktīvas priekšlikumam ļauj dalībvalstīm paredzēt garākus saistību dzēšanas procedūras termiņus nekā 3 gadi.

3.2.Maksājumi kreditoriem saistību dzēšanas procedūras laikā

Maksātnespējas likuma regulējumā trūkst konsekvences jautājumā par to, kādi maksājumi parādniekam jāveic kreditoriem saistību dzēšanas procedūras laikā. Piemēram, Maksātnespējas likuma 161.panta 1.punkts noteic, ka parādniekam ir tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas, un 160.panta 1.punkts paredz parādniekam pildīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu. Savukārt Maksātnespējas likuma 154.panta 6.punkts paredz to, ka saistību dzēšanas plānā ir jānorāda parādnieka paredzamais mēneša ienākumu apmērs, kas tiks novirzīts saistību dzēšanas plāna izpildei. Sistēmiski iztulkojot šīs tiesību normas, pirmkārt, secināms, ka Maksātnespējas likumā nebūt nav noteikts nepārprotams pienākums parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem – gluži pretēji, Maksātnespējas likuma 161.panta 1.punkts, atbilstoši kuram parādniekam ir tiesības paturēt vismaz 2/3 no saviem ienākumiem, faktiski pieļauj iespēju veikt kreditoriem maksājumus mazākā apmērā. Un, otrkārt, Maksātnespējas likuma 160.panta 1.punkts paredz parādniekam pildīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu, savukārt plānā atbilstoši 154.panta 6.punktam ir jānorāda paredzamais ienākumu apmērs, no kura tiks veikti maksājumi kreditoriem. Attiecīgi, ja parādnieka prognoze, sastādot saistību dzēšanas plānu, ir bijusi pārlietu piesardzīga un saistību dzēšanas procedūras laikā gūti lielāki ienākumi, nav tiesiska pamata parādniekam pārmest to, ka viņš nav pildījis plānu.

Tiesu prakse šajā jautājumā ir duāla. Vairumā gadījumu parādnieka pienākums saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai novirzīt vismaz 1/3 daļu no ienākumiem tiek pamatots ar Maksātnespējas likuma 155.panta ceturto daļu, kura nosaka: *“ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nav spējīgs segt šā panta otrajā un trešajā daļā noteikto saistību apmēru, fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredz, ka kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem pēc nodokļu samaksas, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas.”* Tomēr nereti visnotaļ pamatoti tiek norādīts uz to, ka, sistēmiski iztulkojot Maksātnespējas likuma 160.panta 1.punktu, 161.panta 1.punktu un 155.panta otro, trešo un

⁴⁸⁴ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on preventive restructuring frameworks, second chance and measures to increase the efficiency of restructuring, insolvency and discharge procedures and amending Directive 2012/30/EU. COM (2016) 723, 2016/0359(COD), latviešu valodā pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0723&from=EN> [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

ceturto daļu, secināms, ka parādniekam ir pienākums novirzīt kreditoru prasījumu segšanai līdzekļus 1/3 apmērā no parādnieka ienākumiem pēc nodokļu samaksas tikai tad, ja parādnieks nespēj segt vismaz 50 %, 35 % vai 20 % no saistību apmēra.

Tādējādi secināms, ka Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtais daļa, kas, lai gan regulē jautājumu par saistību dzēšanas plāna termiņu, faktiski ir vienīgā tiesību norma, kas parādniekam noteic pienākumu novirzīt kreditoru prasījumu segšanai 1/3 daļu no saviem ienākumiem. Turklāt šajā ziņā atzīmējams tas, ka Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtais daļa ir zināmā pretrunā ar Maksātnespējas likuma 154.panta 6.punktu un Maksātnespējas likuma 160.panta 1.punktu, jo atbilstoši minētajām tiesību normām parādnieks būs izpildījis likuma prasības, novirzot kreditoru prasījumu segšanai saistību dzēšanas plānā norādītos maksājumus.

Līdz ar to secināms, ka ir nepieciešams noteikt precīzāku regulējumu attiecībā uz to, kādu apmēru no saviem ienākumiem parādniekam ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai. Turklāt, ņemot vērā Civilprocesa 594.panta regulējumu, kā arī 2016. gada 22. novembra Eiropas Komisijas Priekšlikuma direktīvai par preventīvās pārstrukturēšanas regulējumu, otro iespēju un pārstrukturēšanas, maksātnespējas un saistību dzēšanas procedūru efektivitātes palielināšanas pasākumiem un ar ko groza Direktīvu 2012/30/ES⁴⁸⁵ 19.panta otro daļu, nepieciešams kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo summu samērot ar parādnieka ģimenes stāvokli (apgādībā esošo personu skaitu) un ienākumu apmēru.

Tā, pirmkārt, Maksātnespējas likuma prasība kreditoru prasījumu segšanai novirzīt līdzekļus vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem pēc nodokļu samaksas, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas, nostāda parādnieku ar ienākumiem minimālās mēnešalgas apmērā vai nedaudz virs tā salīdzinoši neizdevīgākā situācijā nekā tad, ja parāds tiek piedzīts piespiedu piedziņas procesā. Proti, atbilstoši Civilprocesa likuma 594.panta pirmās daļas 3.punktam, izdarot piedziņu no parādnieka darba samaksas, parādniekam ir saglabājama darba samaksa un tai pielīdzinātie maksājumi minimālās mēneša darba algas apmērā, kā arī uz katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu papildus ir saglabājami līdzekļi valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā. Attiecīgi parādnieki ar zemiem ienākumiem ir faktiski demotivēti uzsākt maksātnespējas procesu, jo tieši maksātnespējas procesa uzsākšana pasliktina viņu finansiālo stāvokli, nevis sniedz iespēju risināt savas finansiālās grūtības.

Otrkārt, Eiropas Komisijas Priekšlikuma direktīvai par preventīvās pārstrukturēšanas regulējumu, otro iespēju un pārstrukturēšanas, maksātnespējas un saistību dzēšanas procedūru efektivitātes palielināšanas pasākumiem un ar ko groza Direktīvu 2012/30/ES 19.panta otrā daļa noteic, ka dalībvalstīm jānodrošina tas, lai saistību dzēšanas procedūras laikā parādu maksāšanas pienākums ir balstīts uz parādnieka konkrēto stāvokli un ir samērīgs ar viņa rīcībā esošajiem ienākumiem visā saistību dzēšanas laikposmā. Šobrīd spēkā esošais Maksātnespējas likuma tiesiskais regulējums, kas neparedz iespēju samazināt kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo summu atkarībā no tā, cik personas ir parādnieka apgādībā, kā arī neatkarīgi no parādnieka ienākumu apmēra paredz pienākumu kreditoru prasījumu segšanai novirzīt vismaz vienu trešdaļu no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas, neatbilst Eiropas Komisijas priekšlikuma 19.panta otrajai daļai.

⁴⁸⁵ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on preventive restructuring frameworks, second chance and measures to increase the efficiency of restructuring, insolvency and discharge procedures and amending Directive 2012/30/EU. COM (2016) 723, 2016/0359(COD), latviešu valodā pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TEXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0723&from=EN> [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

Treškārt, arī dažādi starptautiskie eksperti ir norādījuši, ka par efektīvu fiziskās personas maksātnespējas procesu ir pamats runāt tikai tādā gadījumā, ja kreditoru prasījumu segšanas noteikumi katrā konkrētā gadījumā tiek saskaņoti ar parādnieka maksāšanas spēju.⁴⁸⁶ Un jāatzīmē, ka, piemēram, nevienā no Pētāmajām valstīm likumā nav noteikts minimālais maksājumu sliekšnis, kuru parādniekam ir pienākums novirzīt kreditoru prasījumu segšanai, bet visās Pētāmajās valstīs parādniekam tiek dotas iespējas saglabāt tā saucamo neaizskaramo minimumu, kas tostarp ir atkarīgs no apgādājamo personu skaita.

Nemot vērā minēto, būtu lietderīgi atteikties no minimālā maksājumu sliekšņa saistību dzēšanas procedūras laikā (tā vietā paredzot stingrākus parādnieka kontroles mehānismus un nelabvēlīgas sekas patieso ienākumu slēpšanas gadījumā), kā arī, nosakot kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo summu, nepieciešams ņemt vērā vismaz to, cik nepilngadīgo bērnu ir parādnieka apgādībā.

4. Neapdomīga vai negodprātīga saistību uzņemšanās

Fiziskās personas maksātnespējas procesa liberalizācija ir vispārēja tendence, kurai pēdējo gadu laikā ir sekojušas daudzas valstis, tostarp Latvija. Tā, piemēram, ar 2014.gada 25.septembra un 2015.gada 19.februāra Maksātnespējas likuma grozījumiem tika būtiski mainīts tiesiskais regulējums par saistību dzēšanas plāna termiņiem, tos saīsinot (paredzot iespēju saistības līdz EUR 30 000 dzēst viena gada laikā, kā arī noteikt 3 gadus kā maksimālo saistību dzēšanas procedūras termiņu).

Šajā ziņā jāatzīmē, ka atbilstoši vairāku pētījumu rezultātiem salīdzinoši liberāls fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējums uz patērētāju psiholoģiju var iedarboties kā tā dēvētā patēriņa apdrošināšana. Respektīvi, pastāvot liberālam regulējumam attiecībā uz fiziskās personas maksātnespējas procesu, fiziskās personas iespējams uzņemas vairāk kredītsaistības, turklāt nereti izvēlas tieši maksātnespējas procedūras piemērošanu, nevis adekvātu patēriņu atbilstoši savām finansiālajām spējām. Vienlaikus tiek atzīmēts tas, ka ir ļoti sarežģīti novērtēt to, cik lielā mērā liberāls fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējums negatīvi ietekmē saistību uzņemšanās un izpildes kultūru, jo vēlmi aizņemties būtiski ietekmē arī citi faktori, piemēram, kredītproduktu reklamēšana un patērētāju filozofija.⁴⁸⁷

Kā liecina aptaujas anketas, maksātnespējas procesu un tiesu prakses analīze, arī Latvijā pēdējo gadu laikā ir pieaudzis to maksātnespējas procesu skaits, kuros ir novērojama neapdomīga vai negodprātīga saistību uzņemšanās. Piemēram, periodā kopš 2015.gada 1.marta ir pieaudzis to gadījumu skaits, kad maksātnespējas process tiek izbeigts pēc bankrota procedūras pabeigšanas, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, kā arī to gadījumu skaits, kad maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot atlikušās saistības. Turklāt, kā rāda tiesu prakses analīze, tas tostarp ir skaidrojams ar neapdomīgu vai negodprātīgu saistību uzņemšanos.

Proti, laika periodā pēc 2015.gada marta (un jo īpaši daudz 2018.gadā) tiesas samērā bieži ir lēmušas izbeigt parādniekam bankrota procedūru, nepiemērojot saistību dzēšanu, jo parādnieks īsā laika periodā uzņemies daudz jaunu saistību,⁴⁸⁸ sistemātiski

⁴⁸⁶ Sk.: Ramsay I. Personal Insolvency in the 21st Century. A Comparative Analysis of the US and Europe. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017, p.162.

⁴⁸⁷ Ibid, p.24.

⁴⁸⁸ Zemgales rajona tiesas 2018.gada 5.septembra nolēmums lietā Nr.C07063317

uzņēmies jaunas saistības, nenokārtojot iepriekš nodibinātās,⁴⁸⁹ uzņēmies saistības, neievērojot atbildīgas aizņemšanās principu,⁴⁹⁰ neskatoties uz jau nenokārtotām parādsaistībām, uzņēmies arvien jaunas saistības pret kreditoriem,⁴⁹¹ nav adekvāti izvērtējis saistību izpildes spējas,⁴⁹² uzņēmies saistības, apzinoties, ka tās objektīvi nevar tikt izpildītas vai arī vispār bez nolūka tās pildīt,⁴⁹³ parādnieks ir dzīvojis pāri saviem līdzekļiem.⁴⁹⁴ Līdz ar to ir novērojama skaidri saskatāma tendence, ka saistību dzēšanu vēlas iegūt tādi parādnieki, kas saistības nodibinājuši neapdomīgi vai negodprātīgi.

Gadījumos, kad tiesas pieņēmušas parādniekam nelabvēlīgu nolēmumu saistībā ar neapdomīgu vai negodprātīgu saistību uzņemšanos, nolēmums lielākoties ir ticis pamatots ar Maksātnespējas likuma 153.panta 1.punktu, kurš noteic, ka saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc, ja *“parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem.”* Minētā tiesību norma pieļauj plašas interpretācijas iespējas (kas nebūt nav pozitīvi vērtējams aspekts, jo rada lielu tiesisko nenoteiktību), tostarp arī iespēju to piemērot tad, ja parādnieks saistības uzņēmies neapdomīgi vai vieglprātīgi. Vienlaikus, kā liecina tiesu prakses analīze, tiesu prakse šajā jautājumā nebūt nav vienprātīga, respektīvi, neapdomīga/negodprātīga saistību uzņemšanās ne vienmēr (drīzāk pat – tikai izņēmuma kārtā) tiek “sodīta” ar Maksātnespējas likuma 153.panta 1.punkta piemērošanu.

Lai arī neapdomīga un pārmērīga saistību uzņemšanās nenoliedzami ir ekonomiski un sociāli nevēlama parādība, vienlaikus jāreķinās, ka tā ir mūsdienu realitāte, ko lielā mērā veicina vieglā kredītlīdzekļu pieejamība un patērētāju filozofijas paradigma. Tādējādi rodas jautājums, vai pilnīgi visās situācijās neapdomīga un pārmērīga saistību uzņemšanās ir tik smags pārkāpums, lai liegtu parādniekam iespēju saistības dzēst fiziskās personas maksātnespējas procesā. Proti, jāņem vērā, ka liedzot parādniekam šādu iespēju, lielā mērā tiek veicināta šāda parādnieka nonāksana “pelēkajā zonā” vai arī tiek ievērojami apgrūtināta iespēja atjaunot parādnieka produktivitāti.

Tādējādi, ir būtiski nošķirt gadījumus, kuros neapdomīga/pārmērīga saistību uzņemšanās ir vērtējama kā parādnieka kļūda (piemēram, vieglprātība, zināšanu trūkums finanšu pārvaldības jautājumos), bet kuros – apzināta rīcība (saistību uzņemšanās bez nolūka tās pildīt u.tml.). Pirmajā gadījumā parādniekam būtu dodama iespēja dzēst saistības fiziskās personas maksātnespējas procesā, taču piemērojot nelabvēlīgākus maksātnespējas procesa noteikumus (garāks saistību dzēšanas procedūras termiņš, papildus ierobežojumi maksātnespējas procesa laikā un arī pēc saistību dzēšanas). Savukārt, ja parādnieks apzināti uzņēmies pārmērīgas saistības (piemēram, bez nolūka tās pildīt), tas būtu uzskatāms par tik būtisku pārkāpumu, lai ar speciālu tiesību normu Maksātnespējas likuma 153.pantā noteiktu to kā vienu no saistību dzēšanas procedūras ierobežojumiem.

Piemēram, Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 pirmās daļas 4.punkts noteic, ka parādniekam nevar piemērot saistību dzēšanas procedūru un atbrīvot no neizpildītajām parādsaistībām, ja parādnieks pēdējo trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa

⁴⁸⁹ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 22.jūnija nolēmums lietā Nr.C-2709-18

⁴⁹⁰ Vidzemes rajona tiesas 2018.gada 3.augusta nolēmums lietā Nr.C71156718

⁴⁹¹ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C68244118, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 17.jūlija nolēmums lietā Nr.C30502018, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 24.novembra nolēmums lietā Nr. C30549717

⁴⁹² Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr. C68244118, Rīgas rajona tiesas 2018.gada 10.jūlija nolēmums lietā Nr.C3336818

⁴⁹³ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018.gada 19.septembra nolēmums lietā Nr.C68244118

⁴⁹⁴ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 17.jūlija nolēmums lietā Nr.C30502018

pieteikuma iesniegšanas tiesā vai pēc tā iesniegšanas tiesā ir ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības aizskāris kreditora tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu, kas izpaudās kā pārmērīgu saistību uzņemšanās vai mantas izsaimniekošana. Tādējādi Vācijā pārmērīgu saistību uzņemšanās ir noteikta kā viens no saistību dzēšanas procedūras ierobežojumiem. Tomēr jāņem vērā, ka šādas nelabvēlīgas sekas likums paredz tikai tad, ja parādnieks pārmērīgas saistības uzņēmis ar nodomu vai aiz rupjas neuzmanības. Turklāt tiesu praksē šī tiesību norma tiek tulkota ļoti šauri, atzīstot, ka tā kalpo tam, lai parādnieks, paredzot tuvākā laikā iespējamo maksātnespēju vai pat atbrīvošanu no parādsaistībām, nesāktu izšķērdīgi dzīvot un neradītu izdevumus par luksusa precēm/pakalpojumiem.⁴⁹⁵ Tādējādi ar negodprātīgu parādnieka rīcību minētās tiesību normas izpratnē Vācijā saprot rīcību, kas no saimnieciskā viedokļa nav izprotama, sevišķi izdevumu radīšana, kas, salīdzinot ar parādnieka kopējo mantas apmēru un ienākumiem, ir nesamērīgi lieli.⁴⁹⁶

Pie tam jāņem vērā, ka atbilstoši Vācijas Maksātnespējas likuma § 290 pirmās daļas 4.punktam parādniekam pārmērīgu saistību uzņemšanās gadījumā atbrīvošana no parādsaistībām ir liedzama tikai tad, ja šāda parādnieka rīcība ir negatīvi ietekmējusi kreditoru prasījumu apmierināšanai novirzāmās naudas summas apmēru parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros. Proti, tiesību norma ir piemērojama, ja, parādniekam neuzņemoties pārmērīgas saistības, maksātnespējas procesa ietvaros kreditoru prasījumu segšanai tiktu novirzīti naudas līdzekļi lielākā apmērā. Tādējādi jākonstatē cēloņsakarība starp pārmērīgu saistību uzņemšanos un kreditora tiesību aizskārumu gūt sava prasījuma pilnīgāku apmierinājumu.⁴⁹⁷ Attiecīgi, lai arī Vācijā ar speciālu tiesību normu pārmērīga saistību uzņemšanās ir minēta kā viens no saistību dzēšanas ierobežojumiem, praksē šis ierobežojums tiek tulkots ļoti šauri, turklāt tas tiek piemērots tikai tad, ja tiek konstatēta ne vien parādnieka vaina vismaz rupjas neuzmanības formā, bet arī cēloņsakarība starp pārmērīgu saistību uzņemšanos un kreditora tiesību aizskārumu maksātnespējas procesa ietvaros. Savukārt Latvijā, kā rāda tiesu prakses analīze, saistībā ar pārmērīgu vai neapdomīgu saistību uzņemšanos Maksātnespējas likuma 153.panta 1.punkts nereti tiek piemērots bez padziļinātas parādnieka rīcības pārbaudes, piemēram, nevērtējot, ciktāl runa varētu būt par parādnieka vieglprātību, bet ciktāl – apzinātu rīcību.

Papildus minams vēl kāds aspekts. Praksē nereti ir novērojamas situācijas, ka parādnieks sākotnēji ir uzņēmis saistības labā ticībā, taču, iestājoties nelabvēlīgu apstākļu kopumam un apjaušot savu nespēju izpildīt saistības, sācis dzīvot izšķērdīgi, tostarp arī šāda dzīves veida nodrošināšanai izmantojot, piemēram, patērīna kredītlīdzekļus. Attiecīgi rodas jautājums, vai šādā gadījumā ir samērīgi liegt parādniekam godprātīgi nodibinātu saistību dzēšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā, apzinoties, ka tādā gadījumā parādnieks visdrīzāk nonāk “pelēkajā zonā” un piedzīvo sociālo un ekonomisko atstumtību. Domājams, daudz pragmatiskāks šādas situācijas risinājums būtu tiesiskais regulējums, kas paredzētu parādniekam tiesības fiziskās personas maksātnespējas procesā dzēst labā ticībā nodibinātās saistības, savukārt apzināti negodprātīgi nodibinātās saistības atstātu ārpus fiziskās personas maksātnespējas procesa tvēruma.⁴⁹⁸

⁴⁹⁵ Sk.: BGH ZVI 2005; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 290, S.2201.

⁴⁹⁶ BGH ZInsO 2006, 1103; Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018, Waltenberger Kommentare § 290, S.2201-2202.

⁴⁹⁷ Sk.: Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger § 290, S.2203.

⁴⁹⁸ Līdzīgi: Tuula L. Consumer Insolvency: The Linkage Between the Fresh Start, Collective Proceedings, and the Access to Debt Adjustment. Journal of Consumer Policy, September 2015, Volume 38, Issue 3, p.370.

5. Parādnieka negodprātība plašākā nozīmē (mantas slēpšana vai nobēdzināšana, nepatiesas informācijas sniegšana u.c.)

Pētījuma laikā iegūtie dati un informācija apliecina, ka līdztekus patieso ienākumu slēpšanai vai nesamērīgi zemu ienākumu gūšanai ir novērojamas arī cita veida parādnieku negodprātības izpausmes, pamatā – nepatiesas vai nepilnīgas informācijas sniegšana, kā arī apšaubāma rīcība ar mantu (mantas slēpšana, nobēdzināšana, priekšrocību piešķiršana atsevišķiem kreditoriem).

Pētāmajās valstīs parādnieku negodprātības apkarošanai tiek izmantoti dažādi instrumenti – stingrāki ierobežojumi maksātnespējas procesa uzsākšanai (Dānija) vai saistību dzēšanai (Vācija, Lielbritānija), kā arī naudas sodi un kriminālatbildība (Vācija, Igaunija).

Respondentu atbildēs vairākkārt norādīts uz nepieciešamību ieviest parādniekiem naudas sodu vai kriminālatbildību par pārkāpumiem fiziskās personas maksātnespējas procesā, piemēram, par nepatiesas vai nepilnīgas informācijas sniegšanu. Tas gan ir visnotaļ diskutabls priekšlikums, jo, ja reiz parādnieks jau nespēj izpildīt esošās saistības, domājams, viņu no pārkāpuma izdarīšanas neatturēs naudas soda piemērošanas iespējamība. Savukārt kriminālatbildības institūts, kā liecina Latvijas pieredze, faktiski nesniedz nekādu atdevi juridisko personu maksātnespējas procesos. Tādēļ nav pamata sagaidīt, ka parādnieku negodprātību varētu samazināt ar kriminālatbildības institūtu.

Kā rāda citu valstu pieredze, visefektīvāk parādnieku negodprātības problemātika ir risināma caur saistību dzēšanas aspektu, jo tieši saistību dzēšana ir tas “produkts”, ko parādnieks vēlas saņemt, uzsākot fiziskās personas maksātnespējas procesu. Tādējādi ir būtiski, lai saistību dzēšanas ierobežojumi būtu salāgoti ar praksē konstatētajām parādnieku negodprātības izpausmēm, kuras ir vērtējamas kā tik būtiskas, lai liegtu parādniekam iespēju dzēst saistības. Vērtējot Maksātnespējas likuma 153.panta regulējumu, secināms, ka likumdevējs devis priekšroku visnotaļ nenoteiktam un plaši interpretējamam tiesiskajam regulējumam. Šāda pieeja nenoliedzami rada augstā tiesiskajai nenoteiktībai, un iespējams attur daudzus parādniekus no fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanas. Turklāt, kā secināms no tiesu prakses analīzes, nereti tiesas liedz parādniekam saistību dzēšanu visnotaļ formālu pārkāpumu gadījumos.

Vienlaikus jāatzīst, ka tas nenoliedzami ir liels izaicinājums saskaņot saistību dzēšanas procedūras ierobežojumus ar praksē konstatētajām parādnieku negodprātības izpausmēm, kuras ir vērtējamas kā tik būtiskas, lai liegtu parādniekam iespēju dzēst saistības. Turklāt jāņem vērā, ka mūsdienās ļoti strauji norisinās dažādas transformācijas, tostarp parādnieku tipiskie rīcības modeļi un izvēles. Tādējādi tā faktiski ir tiesību politikas veidotāja izšķiršanās, kam dot priekšroku – tiesiskajai noteiktībai (konkretizējot saistību dzēšanas procedūras ierobežojumus) vai tiesiskā regulējuma ilgtspējībai (saglabājot Maksātnespējas likuma 153.pantā noteikto saistību dzēšanas ierobežojumu plašo formulējumu, atstājot to satura konkretizāciju tiesu prakses un tiesību zinātnes rokās). Tomēr, ņemot vērā to, ka, liedzot iespēju dzēst saistības fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, parādnieks faktiski tiek virzīts ēnu ekonomikas zonā, vai vismaz sociālajā un ekonomiskajā atstumtībā, būtu vēlams paredzēt tiesām lielāku rīcības brīvību Maksātnespējas likuma 153.pantā noteikto ierobežojumu piemērošanā.

Šāda pieeja, piemēram, ir noteikta Japānā. Proti, atbilstoši Japānas Bankrota likuma 252.panta noteikumiem, tiesa var noraidīt parādnieka pieteikumu par saistību dzēšanu, ja parādnieks ir slēpis mantu, sniedzis nepatiesu informāciju kreditoriem, nav pildījis likumā noteiktos pienākumus maksātnespējas procesa laikā vai nav sadarbojies ar tiesu vai tiesas iecelto administratoru. Tomēr šī jautājuma izlemšanā tiesai ir plaša rīcības brīvība, tostarp dzēst saistības pat tad, ja pastāv kāds no minētajiem apstākļiem. Kā liecina Japānas

statistikas dati, 96,44 % gadījumu tiesas apmierina parādnieka pieteikumu par saistību dzēšanu.⁴⁹⁹

Kā liecina pētījuma ietvaros īstenotā maksātnespējas procesu analīze, vidēji 92 % no analizētajiem maksātnespējas procesiem ir ticis apmierināts parādnieka pieteikums par saistību dzēšanu. Tomēr tiesu prakses analīze ir apliecinājusi arī to, ka nereti parādniekam tiek liegta saistību dzēšana salīdzinoši formālu vai maznozīmīgu pārkāpumu gadījumā. Tādējādi līdzīgi kā Japānā būtu vēlams arī Latvijas tiesām noteikt lielāku rīcības brīvību Maksātnespējas likuma 153.pantā noteikto ierobežojumu piemērošanā, paredzot, ka, pastāvot šiem ierobežojumiem, tiesa var nepiemērot vai pārtraukt saistību dzēšanas procedūru.

Vienlaikus atzīmējams tas, ka nereti praksē ir teju neiespējami pārliecināties par to, vai parādnieks ir rīkojies godprātīgi, jo ir ļoti ierobežota informācijas pieejamība. Tādējādi, lai būtu iespēja kvalitatīvi izvērtēt parādnieka godprātību, ir nepieciešams paplašināt informācijas pieejamību fiziskās personas maksātnespējas procesu īstenošanai. Piemēram, atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam kredītiestādes nesniedz informāciju par parādnieka norēķinu kontiem un kontu izrakstus, bet notāri nesniedz informāciju par mantojuma lietām. Tādējādi ir ļoti ierobežotas iespējas pārbaudīt, ciktāl parādnieks sniedz pilnīgu un patiesu informāciju.

Tāpat kā viens no esošā regulējuma trūkumiem norādāms tas, ka nav paredzēta iespēja atcelt lēmumu par saistību dzēšanu. Piemēram, Vācijā kreditors viena gada laikā pēc saistību dzēšanas ir tiesības iesniegt tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas lēmuma atcelšanu, ja parādnieks maksātnespējas procesa laikā ir slēpis mantu vai patiesos ienākumus, radot būtiski kreditora interešu aizskārumu. Līdzvērtīgus risinājumus būtu vēlams ieviest arī Latvijas tiesībās, tādējādi preventīvi samazinot parādnieku vēlmi rīkoties negodprātīgi.

Nesamērīgi īss ir arī Maksātnespējas likuma 130.panta 5.punktā noteiktais termiņš (1 gads), kuram notekot, parādnieks var iesniegt atkārtotu maksātnespējas procesa pieteikumu, ja iepriekšējais maksātnespējas process izbeigts, nedzēšot saistības. Šāds regulējums zināmā mērā pat “mudina” parādniekus rīkoties negodprātīgi (piemēram, slēpt patiesos ienākumus) vai nepietiekami attur no negodprātīgas rīcības, apzinoties, ka sliktākajā gadījumā jau pēc gada atkārtoti varēs iesniegt tiesā fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Tādējādi ierobežojošais termiņš būtu nosakāms ne mazāks par 3 gadiem.

Papildus minētajam veiksmīgākai parādnieku negodprātības apkarošanai būtu nepieciešams pārskatīt darījumu apstrīdēšanas noteikumus, nevis piemērot to pašu regulējumu, kas paredzēts juridisko personu maksātnespējas procesiem. Proti, jāņem vērā, ka juridiskās personas darījumus slēdz saimnieciskās darbības ietvaros, savukārt fiziskās personas – sadzīviskus darījumus. Tā rezultātā, fizisko personu maksātnespējas procesos aktuāli ir tādi problēmjautājumi kā mantojuma atraidīšana vai savlaicīga formalitāšu nekārtošana pēc mantojuma pieņemšanas, laulāto mantas sadale, uzturlīdzekļu maksājumi, dāvinājumi tuviem radniekiem u.tml., ko nevar efektīvi risināt ar juridisko personu maksātnespējas procesam paredzēto darījumu apstrīdēšanas institūtu. Piemēram, būtu nepieciešams pagarināt “aizdomu periodu” līdz 5 gadiem darījumiem ar tuviem radniekiem (ieinteresētajām personām).

⁴⁹⁹ Sk.: Steele S., Jin Ch. Some Suggestions from Japan for Reforming Australia's Personal Bankruptcy Law. QUT Law Review, October 2017, Volume 17, Issue 1, p.84.

6. Būtiski samazināties uzsākto maksātnespējas procesu skaits 2018.gadā un “tipiskā” fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekta maiņa – vai nepieciešama NINA (*no-income no-asset*) procedūra?

Kā liecina Tiesu administrācijas sniegtā informācija, 2018.gadā pirmo reizi, kopš 2010.gada Maksātnespējas likuma spēkā stāšanās, ir būtiski sarucis tiesā iesniegto fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu skaits. Proti, līdz ar jaunā Maksātnespējas likuma pieņemšanu, strauji pieauga interese par fiziskās personas maksātnespējas procesu (2010.gadā iesniegti 318 pieteikumi, 2011.gadā – 971 pieteikums, 2012.gadā - 1572 pieteikumi, 2013.gadā -1880 pieteikumi, 2014.gadā – 1648 pieteikumi). Turklāt iesniegto fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu skaita pieaugumu veicināja 2015.gada Maksātnespējas likuma grozījumi, un tieši – 2015.gadā tika iesniegti jau 2084 pieteikumi, 2016.gadā – 2035 pieteikumi, 2017.gadā – 2071 pieteikums. Savukārt 2018.gadā ir novērojams straujš iesniegto fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu kritums – pirmajos 10 mēnešos iesniegti tikai 985 pieteikumi. Tādējādi, ja salīdzina iepriekšējo 3 gadu rādītājus (vidēji 171 pieteikums mēnesī), 2018.gadā teju divtik samazinājies iesniegto fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu skaits (vidēji tikai 98 pieteikumi mēnesī).

Turklāt secināms, ka kopš 2010.gada ir būtiski mainījusies arī “tipisko” fiziskās personas maksātnespējas procesa subjektu - parādnieku raksturojošie elementi. Proti, pirmajos jaunā Maksātnespējas likuma piemērošanas gados fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu galvenokārt iesniedza hipotekārie kredītņēmēji, kuri ienākumu krituma dēļ nespēja veikt hipotekārā kredīta maksājumus vai arī saistībā ar būtisku nekustamā īpašuma vērtības kritumu nebija motivēti turpināt veikt hipotekārā kredīta maksājumus. Samērā bieži fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumus sniedza uzņēmumu īpašnieki vai vadītāji – galvojuma devēji, kuru biznesa krīzes situācijā bija cietis neveiksmi, un tā rezultātā aktualizējās arī galvojuma saistību izpildes problemātika. Attiecīgi laika periodā no 2010.gada 1.novembra līdz 2015.gada 28.februārim fiziskās personas maksātnespējas procesā vairumā gadījumu tika pārdota parādnieka manta (kā liecina maksātnespējas procesu analīze, šajā periodā mantas pārdošanas plāns tika sastādīts 58,38 % fiziskās personas maksātnespējas gadījumu).

Pēdējo trīs gadu laikā šī situācija ir būtiski mainījusies – fiziskās personas maksātnespējas pieteikumu tikai retu reizi iesniedz hipotekārais kredītņēmējs (lielākoties tie ir gadījumi, kad jau ir noslēgusies zvērināta tiesu izpildītāja īstenota parāda piedziņa), samērā bieži maksātnespējas procesa pieteikumu iesniedz galvenā parādnieka ģimenes locekļi vai citas personas, kas bija galvojušas par hipotekāro kredītu (ieteikums tiek iesniegts pēc galvenā parādnieka maksātnespējas procesa noslēguma). Vienlaikus ir novērojams būtisks fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu pieaugums saistībā ar nespēju izpildīt patēriņa kredītsaistības. Attiecīgi pēc 2015.gada 1.marta ir būtiski pieaudzis to fiziskās personas maksātnespējas procesu skaits, kuros tiek sastādīts ziņojums par mantas neesamību (kā liecina maksātnespējas procesu analīze, šajā periodā ziņojums par mantas neesamību tika sastādīts 71 % fiziskās personas maksātnespējas gadījumu).

Līdz ar to secināms, ka ir notikusi būtiska “tipiskā” fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekta transformācija – no hipotekārā kredītņēmēja 2010.gadā uz patēriņa kredītņēmēju 2018.gadā. Šo izmaiņu rezultātā faktiski nu jau tikai izņēmuma kārtā fiziskās personas maksātnespējas procesā tiek pārdota parādniekam piederošā manta.

Minētās izmaiņas, kā arī būtiski sarukušais uzsākto fiziskās personas maksātnespējas procesa skaits liek uzdot jautājumu, ciktāl 2010.gada Maksātnespējas likums ar tā pamatnostādņēm un tiesisko regulējumu ir atbilstošs šā brīža ekonomiskajai un sociālajai realitātei. Proti, ir acīmredzams, ka pieaug tā saukto NINA (*no-income no-asset*) maksātnespējas procesu skaits, attiecībā uz kuriem nav racionāli piemērot Maksātnespējas likuma regulējumu, kas faktiski ir izstrādāts hipotekāro kredītņēmēju finansiālo grūtību risināšanai. Attiecīgi, aktualizējoties tā sauktajai NINA (*no-income no-asset*) parādnieku problemātikai, ir nepieciešams meklēt risinājumus tās pēc iespējas efektīvākai risināšanai.

Jāatzīmē, ka tā saukto NINA (*no-income no-asset*) problemātiku jau pirms vairākiem gadiem aktualizēja arī Pasaules Banka savā pētījumā, norādot, ka mūsdienās ir ļoti daudz parādnieku, kuriem nepietiek ienākumu pat savu pamatvajadzību apmierināšanai, kā rezultātā viņi faktiski nav spējīgi veikt maksājumus kreditoriem, kā arī “tradicionālā” maksātnespējas procesa izmaksas.⁵⁰⁰ Arī Starptautiskais valūtas fonds vairākkārt ir paudis nostāju, ka personām bez mantas un bez ienākumiem būtu nepieciešams ieviest pēc iespējas vienkāršotas maksātnespējas procedūras pieejamību. Faktiski jāteic, ka mūsdienās specializēta maksātnespējas procedūra personām bez mantas un ienākumiem tiek uzskatīta par progresivitātes apliecinājumu un labāko praksi maksātnespējas jomā.⁵⁰¹ Vienlaikus jāteic, ka tikai nedaudzas valstis šādu regulējumu ir ieviesušas – Amerikas Savienotās Valstis, Lielbritānija, savukārt samērā daudzās valstīs pastāv tā sauktā 0 maksājumu saistību dzēšanas plāna iespējamība, kad parādnieks neveic maksājumus kreditoriem, bet pilnībā vai daļēji sedz maksātnespējas procesa izmaksas (Grieķija, Vācija, Francija). Kā norādīts Pasaules Bankas veiktajā pētījumā, šajās valstīs 0 maksājumu plāni nereti veido pat vairāk kā 2/3 no visiem saistību dzēšanas plāniem.⁵⁰²

Latvijā pagaidām ir ļoti neviennozīmīgs viedoklis par iespēju ieviest atviegloto procedūru fiziskās personas maksātnespējas procesam. Piemēram, Latvijas Finanšu nozares asociācija ir norādījusi uz to, ka valsts nodevas un maksātnespējas procesa depozīta dēļ maksātnespējas process šobrīd nav pieejams personām ar maziem ienākumiem vai saistībām, kas nedaudz pārsniedz šo izmaksu apmēru, un tādēļ būtu nepieciešams šo jautājumu risināt ar likuma izmaiņām (vienlaikus uzsverot, ka netiek atbalstīta šo izmaksu segšana no valsts puses).

Ļoti noraidoša attieksme pret atvieglotā maksātnespējas procesa ieviešanu tika pausta pētījuma ietvaros veiktajā aptaujā. Absolūts vairums respondentu esošo Maksātnespējas likuma regulējumu vērtē kā pārlieku liberālu, neatbalsta 0 maksājumu plāna ieviešanu (tāds ir iespējams vairākās ES valstīs - Grieķijā, Vācijā, Zviedrijā u.c.), kā arī neatbalsta atvieglota maksātnespējas procesa ieviešanu noteiktām personu grupām, piemēram, personām ar neliela apmēra saistībām vai zemiem ienākumiem (tāds ir ieviests Lielbritānijā). Lielākoties šāda nostāja tiek pamatota ar augsto ēnu ekonomikas īpatsvaru, zemo saistību izpildes kultūru un bažām par negodprātīgu parādnieku skaita pieaugumu, kas jau pie esošā likuma ir ļoti augsts.

⁵⁰⁰ Sk.: The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 97-98, para 297-300. Pieejams: http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁵⁰¹ Sk.: Ramsay I. Personal Insolvency in the 21st Century. A Comparative Analysis of the US and Europe. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017, p.168-169.

⁵⁰² The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 98, para 299. Pieejams: http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

No vienas puses, kā tas ir secināts ECORYS īstenotajā pētījumā, Latvija pat pirms 2015.gada reformu īstenošanas tika atzīta par valsti ar salīdzinoši liberālu (parādniekam draudzīgu) “otrās iespējas” regulējumu fiziskām personām.⁵⁰³ No otras puses, šā brīža ekonomiskā un sociālā realitāte ir tāda, ka ir samērā augsts personu skaits, kuras zemo ienākumu un mantas neesamības dēļ nespēj pildīt savas saistības, taču nevar atļauties arī uzsākt maksātnespējas procesu. Tādējādi šīs personas zaudē motivāciju paaugstināt savu produktivitāti, tā rezultātā nonākot vēl lielākā sociālā un ekonomiskā atstumtībā vai “ēnu ekonomikas” sektorā. Turklāt pamatoti rodas jautājums, vai šādām personām ir lietderīgi piemērot “standarta” maksātnespējas procedūru, jo finansiālā atdeve no šādas procedūras ir niecīga.

Vienlaikus jāņem vērā tas, ka pagaidām ir salīdzinoši maz empīrisku pētījumu datu par atviegloto maksātnespējas procedūru efektivitāti un lietderību tajās valstīs, kurās tāda jau ir ieviesta. Tādēļ, piemēram, Lielbritānijas tiesību profesors *Iain Ramsay* pauž samērā piesardzīgu nostāju par jaunākajām maksātnespējas tiesiskā regulējuma vēsmām saistībā ar atviegloto maksātnespējas procedūru ieviešanu.⁵⁰⁴ Jāņem vērā arī tas, ka līdzšinējā Maksātnespējas likuma piemērošana ir apliecinājusi augsto negodprātīgu parādnieku skaita īpatsvaru (un jo īpaši – patieso ienākumu slēpšanu).

Nemot vērā minēto, no vienas puses, objektīvi ir saskatāma nepieciešamība ieviest atviegloto maksātnespējas procedūru tā dēvētajiem NINA parādniekiem. No otras puses, būtu vēlams vismaz sākotnēji to izstrādāt, ievērojot zināmu piesardzību. Piemēram, šādu procedūru varētu attiecināt uz parādniekiem, kuru saistības ir zem EUR 5 000,00. Procedūras pamatdoma varētu būt tāda, ka parādnieks tiek atbrīvots no saistībām, neveicot maksājumus kreditoriem, taču nebūtu vēlams noteikt automātisku saistību dzēšanu, tā vietā dodot priekšroku tā dēvētajam moratorija periodam, kurā parādniekam ir pienākums sniegt informāciju, atturēties no jaunu saistību uzņemšanās, segt savus uzturēšanās izdevumus u.c. Šādam moratorija termiņam ir divi centrālie uzdevumi: (1) atklāt un “atsijāt” negodprātīgos parādniekus, kuriem saistības netiek dzēstas (ņemot vērā to, ka informācijas iegūšanai un apstrādei ir nepieciešams zināms termiņš), un (2) motivēt parādnieku iemācīties pārvaldīt savus ienākumus, tas ir, samērot izdevumus ar ienākumiem (kas tiek panākts gan ar jaunu saistību uzņemšanās ierobežojumiem, gan arī ar saistību nedzēšanu, ja parādnieks nesedz kārtējos izdevumus).

Lai mazinātu parādnieku negodprātības risku, salīdzinoši ar “tradicionālo” maksātnespējas procedūru būtu nepieciešams noteikt stingrākus procesa uzsākšanas noteikumus, kā arī iespējams - plašāku regulējumu attiecībā uz gadījumiem, kad saistības netiek dzēstas.

Savukārt, lai samazinātu šāda maksātnespējas procesa izmaksas, tas varētu tikt īstenots bez maksātnespējas procesa administratora iecelšanas, veicot parādnieka pārbaudi, piemēram, izlases kārtībā. Turklāt, ņemot vērā to, ka tiesas resurss ir viens no dārgākajiem maksātnespējas procesa institucionālā rāmja resursiem⁵⁰⁵, līdzīgi kā Lielbritānijā vai

⁵⁰³ ECORYS. Bankruptcy and second chance for honest bankrupt entrepreneurs. Final report, October 2014, p.11. Pieejams:

http://www.eea.gr/system/uploads/asset/data/9042/Bankruptcy_and_second_chance_for_honest_bankrupt_entrepreneurs_FINAL_REPORT.pdf [aplūkots 05.10.2018.]

⁵⁰⁴ Sk.: Ramsay I. Towards an International Paradigm of Personal Insolvency Law? A Critical View. QUT Law Review, 2017, Volume 17, Issue 1, pp.32. Pieejams: <https://lr.law.qut.edu.au/article/view/713/630> [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁵⁰⁵ The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 56, para 163. Pieejams: http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

Francijā šāda procesa īstenošana būtu nododama administratīvās iestādes, Latvijas gadījumā – Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē.

Vienlaikus šādu procedūru nebūtu vēlams īstenot faktiski bez jebkādām izmaksām no parādnieka puses, jo tādā gadījumā, neraugoties uz salīdzinoši stingrākiem procesa piemērošanas kritērijiem, parādnieki varētu vēlēties to izmantot “uz labu laimi”, apzinoties, ka neizdošanās gadījumā nekas netiek zaudēts. Tādējādi līdzīgi kā Lielbritānijā, būtu vēlams noteikt to, ka persona šo procesu var uzsākt, izmantojot speciālista pakalpojumu. Latvijas gadījumā tas varētu būt maksātnespējas procesa administratora sniegts pakalpojums (piemēram, tie maksātnespējas procesa administratori, kuri vēlētos šādu pakalpojumu sniegt, varētu izvietot par to informāciju Maksātnespējas kontroles dienesta tīmekļa vietnē).

Kopumā jāteic, ka Lielbritānijas regulējums varētu tikt izmantots kā labs paraugs jaunas procedūras ieviešanai. Detalizētāki priekšlikumi par iespējamo atvieglotās maksātnespējas procedūras regulējumu ir norādīti pētījuma VII. nodaļā Priekšlikumi.

Vienlaikus būtiski uzsvērt, ka, ieviešot atviegloto maksātnespējas procedūru, ir nepieciešams ņemt vērā to, ka atbilstoši līdzšinējiem pētījumiem šāda procedūra iespējams ir viens no efektīvākajiem veidiem, kā īstermiņā atrisināt finansiālās grūtības personām ar zemiem ienākumiem. Tomēr ir visnotaļ liels pamats bažām par to, ciklā šāda procedūra ir efektīva ilgtermiņā. Piemēram, kāds Amerikas Savienotajās valstīs veikts pētījums liecina, ka jau vienu gadu pēc saistību dzēšanas 25 % parādnieku bija grūtības veikt kārtējo rēķinu apmaksu, bet 33 % parādnieku bija tādā pašā finansiālajā situācijā kā pirms maksātnespējas procedūras uzsākšanas.⁵⁰⁶ Arī daži Zviedrijā un Somijā veiktie pētījumi liecina, ka ievērojams skaits personu saskaras ar finansiālām grūtībām pēc saistību dzēšanas.⁵⁰⁷ Tādējādi secināms, ka atvieglotā maksātnespējas procedūra noteikti nav nekāds brīnumlīdzeklis ar ilgtermiņa efektu.

Līdz ar to ir būtiski ņemt vērā, ka tā dēvētā NINA parādnieku problemātika ir kompleksi risināms jautājums, kas skar ne vien bezdarba mazināšanas un darba produktivitātes paaugstināšanas aspektus, bet arī nepieciešamību pēc iedzīvotāju izglītošanas finanšu prasmes jomā, patērētāju dzīves uztveres paradigmas maiņu. Turklāt, kā liecina citu valstu apkopotie statistikas dati, pārsteidzoši bieži maksātnespējas cēlonis ir šķiršanās (piemēram, Nīderlandē, 22 % gadījumu⁵⁰⁸). Līdz ar to ģimenes vērtību stiprināšana ir būtisks preventīvas pasākums fizisko personu maksātnespējas novēršanai.

Katrā ziņā, kā rāda citu valstu pieredze, būtu aplami domāt, ka ar atvieglotās maksātnespējas procedūras ieviešanu tiks atrisinātas Latvijā novērojamās sociālās problēmas. Proti, saistību dzēšana šādas maksātnespējas procedūras ietvaros var sniegt parādniekiem “otro iespēju” vai “jaunu sākumu”, taču negarantē iztikas līdzekļu pieejamību.⁵⁰⁹ Tādēļ pat tad, ja šāda procedūra tiek ieviesta, nerisina valstī pastāvošās sociālās problēmas ar citiem līdzekļiem, liela daļa parādnieku drīz vien atkārtoti var attapties situācijā, kurā viņi nespēj no saviem ienākumiem segt uzturēšanās izmaksas un pildīt uzņemtas saistības.

⁵⁰⁶ Sk.: Ramsay I. Personal Insolvency in the 21st Century. A Comparative Analysis of the US and Europe. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017, p.194.

⁵⁰⁷ Ibid, p.195.

⁵⁰⁸ Ibid, p.21.

⁵⁰⁹ Tuula L. Consumer Insolvency: The Linkage Between the Fresh Start, Collective Proceedings, and the Access to Debt Adjustment. Journal of Consumer Policy, September 2015, Volume 38, Issue 3, p.373.

7. Novēloti uzsākti maksātnespējas procesi

Novēloti uzsākti maksātnespējas procesi ir viena no būtiskākajām fiziskās personas maksātnespējas procesa problēmām, ar ko saskaras ne vien Latvija, bet arī citas valstis, kurās ir ieviests fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējums. Lielā mērā tas saistīts ar informācijas nepieejamību vai zināšanu trūkumu, pārlietu birokrātisku vai stingru regulējumu, bailēm par reputācijas zaudēšanu, kā arī dažādiem morālajiem aspektiem (sabiedriskais nosodījums, neveiksminieka “birka” u.c.).

Nemot vērā to, ka Latvijā ir viens no liberālākajiem fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējumiem, ir secināms, ka novēloti uzsāktos maksātnespējas procesus problemātika pamatā ir saistāma ar parādnieku zināšanu trūkumu vai nepietiekamu informācijas pieejamību, kā arī kultūras īpatnībām. Tomēr vienlaikus jāteic, ka, piemēram, salīdzinot ar citām Pētāmajām valstīm, Latvijas tiesiskajā regulējumā nav iestrādāti vairāki instrumenti, kas ir vērsti uz savlaicīgāku fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanu.

7.1. Kreditora pieteikums

Visās Pētāmajās valstīs tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu ir paredzētas arī kreditoram. Turklāt, kā secināts Eiropas Savienības dalībvalstu maksātnespējas tiesiskā regulējuma pētījumā, kreditora pieteikums fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanai ir paredzēts arī citās Eiropas Savienības dalībvalstīs (Kiprā, Īrijā, Nīderlandē, Polijā, Portugālē, Rumānijā, Zviedrijā, Slovēnijā).⁵¹⁰ Minētajā pētījumā gan diemžēl nav atspoguļoti plašāki dati par to, cik bieži kreditori izmanto tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, kā arī nav sniegta šādas iespējas plašāka analīze. Taču tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu ir paredzētas arī Japānas Bankrota likumā. Un, kā liecina Japānas pieredze, lielākoties fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts pēc parādnieka iniciatīvas, taču nereti tas tiek darīts zināma kreditoru spiediena ietekmē.⁵¹¹

Pasaules Bankas īstenotais pētījums liecina, ka tajās valstīs, kurās likumā ir paredzētas kreditoru tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, šī iespēja praksē tiek izmantota visnotaļ kūtri. Turklāt Pasaules Bankas pētījumā arī tiek izteiktas bažas par iespējamu kreditoru negodprātību, izmantojot šādu instrumentu kā individuālu parādu piedziņas mehānismu. Tādējādi minētajā pētījumā tiek izteikts priekšlikums paredzēt regulējumu šāda veida negodprātības novēršanai, piemēram, noteikt, ka tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu ir tikai vairākiem kreditoriem kopā vai arī noteikt augstāku neizpildīto parādsaistību sliekšni kā priekšnoteikumu kreditora tiesībām iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.⁵¹²

⁵¹⁰ Sk.: Study on a new approach to business failure and insolvency: Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. January 2016, p.342. Pieejams: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3eb2f832-47f3-11e6-9c64-01aa75ed71a1/language-ne> [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁵¹¹ Sk.: Steele S., Jin Ch. Some Suggestions from Japan for Reforming Australia's Personal Bankruptcy Law. QUT Law Review, October 2017, Volume 17, Issue 1, p.77.

⁵¹² The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 62-63, para 185-186. Pieejams: http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

Kopumā jāteic, ka trūkst empīrisku pētījumu datu, kas varētu sniegt objektīvu informāciju par to, cik efektīvs fiziskās personas maksātnespējas procesa institūts ir kreditoru pieteikuma tiesības. Tomēr zīmīgs ir fakts, ka šāds instruments ir visās Pētāmajās valstīs, tostarp Vācijā un Lielbritānijā, kuras ir ekonomiski ļoti attīstītas valstis. Nenoliedzami, kā tas plašāk tika norādīts pētījuma IV.nodaļas 1.2.punktā, šādam tiesību instrumentam ir gan virkne pozitīvu aspektu, gan arī negodprātīgas izmantošanas riski. Tā, piemēram, Lielbritānijas pieredze liecina, ka nereti kreditori fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu izmanto kā vienu no parādu atgūšanas mehānismiem un iesniedz fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, nevis lai realizētu šo procedūru līdz tās likumā paredzētajam noslēgumam, bet gan lai palielinātu savu sviras efektu pār parādnieku. Taču pamatā tas ir iespējams tādēļ, ka Lielbritānijā likums paredz kreditoriem tiesības šo pieteikumu atsaukt. Līdz ar to šo problemātiku var novērst, likumā paredzot, ka kreditora iesniegts fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums nevar tikt atsaukts.

Vienlaikus jāatzīmē, ka ir virkne pozitīvu aspektu, paredzot kreditoriem tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Piemēram, ja parādnieks nevis objektīvi nespēj, bet nevēlas pildīt saistības, tad fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšana pēc kreditora iniciatīvas ir viens no efektīvākajiem šādas problēmas risinājumiem. Vai arī, ja parādnieks objektīvi nespēj izpildīt savas saistības, taču neko nedara savas finansiālās situācijas uzlabošanas vai parādu segšanas nolūkā. Šādās situācijās, paredzot iespēju uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu pēc kreditora iniciatīvas, tiek samazināti ne vien attiecīgā kreditora zaudējumi, bet arī ierobežoti zaudējumi citiem kreditoriem, kuri varētu ciest zaudējumus, ja parādnieks turpinātu darboties ārpus maksātnespējas sistēmas, un, piemēram, turpinātu aizņemties kredītlīdzekļus.⁵¹³ Turklāt maksātnespējas procesa izmaksas ir salīdzinoši zemākas nekā individuāla parādu piedziņa vispārējā kārtībā. Pie tam maksātnespējas procesa kolektīvais raksturs paredz efektīvākus veidus un līdzekļus, kā palielināt maksājumus kreditoriem un veicināt godīgu maksājumu sadali starp kreditoriem.⁵¹⁴

Neapšaubāmi, kreditoru tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu nav brīnumlīdzeklis, kas var pilnībā atrisināt parādnieku kūtuma problemātiku. Tomēr šāds instruments var mudināt parādniekus aktīvāk risināt savas finansiālās problēmas, nevis, piemēram, dot priekšroku “ēnu” ekonomikai.

Vērojot Latvijas tiesisko realitāti, ir pamats apgalvot, ka parādnieki mēdz negodprātīgi izmantot to, ka kreditoriem nav tiesību iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Proti, nereti parādnieki apzināti izvēlas nerisināt savas finansiālās grūtības, tā vietā dodot priekšroku, piemēram, “aplokšņu algām” vai valsts pamešanai. Turklāt šāda “strausa politika” attiecībā uz nespēju izpildīt saistības nodara kaitējumu ne vien attiecīgā parādnieka kreditoriem, bet arī valstij, jo tiek zaudēti nodokļu ieņēmumi, nelietderīgi tērēts tiesu varas resurss (skatot faktiski bezjēdzīgas parādu piedziņas lietas), kā arī rodas dažādas negatīvās blaknes saistībā ar iedzīvotāju migrāciju uz citām valstīm.

⁵¹³ Sallam W.A. Insolvency proceedings: a double edged debt collection tool. Pieejams: https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwjY_I-3lpffAhUNpYsKHZEAC-0QFjABegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fwww.insol-europe.org%2Fdownload%2Fdocuments%2F885&usg=AOvVaw2eWgKAVdOqggXuoe_Lysnp [aplūkots 2018.gada 20.septembrī]

⁵¹⁴ Sallam W.A. Insolvency proceedings: a double edged debt collection tool. Pieejams: https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwjY_I-3lpffAhUNpYsKHZEAC-0QFjABegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fwww.insol-europe.org%2Fdownload%2Fdocuments%2F885&usg=AOvVaw2eWgKAVdOqggXuoe_Lysnp [aplūkots 2018.gada 20.septembrī]

Līdz ar to arī Latvijā būtu vēlams paredzēt kreditoriem iespēju iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, tādējādi motivējot parādniekus savlaicīgāk risināt savas finansiālās grūtības. Lai mazinātu iespējamās negodprātības riskus, likumā būtu vēlams noteikt to, ka kreditors nevar atsaukt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.

Ja Latvijā tiek atbalstīts priekšlikums paredzēt kreditoriem tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, idejiski varētu pārņemt Vācijas tiesisko regulējumu jautājumā par parādnieka tiesībām (nevis pienākumu) iesaistīties šajā procesā, iesniedzot pieteikumu par saistību dzēšanu. Ja parādnieks šādu iniciatīvu neizrāda, tad viņam tiek piemērota tikai bankrota procedūra, kuras noslēgumā neizpildītās saistības netiek dzēstas (plašāks apraksts pētījuma IV.nodaļas 4.1.punkta C.apakšpunktā).

7.2. Saistību restrukturizācijas procedūra

Atšķirībā no Latvijas, visās Pētāmajās valstīs parādniekiem ir pieejama saistību restrukturizācijas procedūra. Turklāt, piemēram, Anglijā un Velsā individuālo brīvprātīgo vienošanos ar kreditoriem par parādu samaksu (*individual voluntary arrangement* jeb IVA) izmanto pārliecinošs vairums parādnieku. Proti, 2018.gada pirmajā ceturksnī Anglijā un Velsā 61 % no visām uzsāktajām maksātnespējas procedūrām bija tieši IVA procedūra.⁵¹⁵

Ņemot vērā Latvijas kultūras īpatnības (aizspriedumi, sabiedrības nosodījums u.c.), parādu restrukturizācijas procesa pieejamība varētu būt efektīvs instruments finansiālo grūtību risināšanai (it īpaši personām ar mantu un salīdzinoši lieliem ienākumiem), jo dotu iespēju piemērot fleksiblākus noteikumus, kā arī labāk salāgojot parādnieka un kreditoru intereses. Ņemot vērā IVA procedūras plašo izmantošanu Anglijā un Velsā, IVA procedūras regulējums varētu kalpot par labu paraugu Latvijai, ieviešot parādu restrukturizācijas regulējumu attiecībā uz fiziskām personām.

7.3. Atvieglota maksātnespējas procedūra parādniekiem ar vērtīgiem aktīviem

Kā rāda pētījuma ietvaros veiktā maksātnespējas procesu analīze, parādnieki, kuriem fiziskās personas ietvaros tikusi pārdota manta, ir mazāk motivēti veikt maksājumus kreditoriem nekā parādnieki bez mantas (acīmredzot, tādēļ, ka parādnieki psiholoģiski jūtas “nopelnījuši” saistību dzēšanu tamdēļ, ka ir tikusi pārdota viņiem piederošā manta). Turklāt pēdējo gadu laikā ir ievērojami pieaudzis to parādnieku skaits, kuriem, uzsākot maksātnespējas procesu, vairs nepieder manta, no kā varētu tikt segti kreditoru prasījumi maksātnespējas procesa ietvaros.

Lielā mērā šo tendenci veicina tas, ka Maksātnespējas likums neparedz tiešus instrumentus, kas efektīvi motivētu parādniekus savlaicīgi risināt savas finansiālās grūtības, tādējādi arī nodrošinot kreditoriem lielāku finansiālo atdevi no fiziskās personas maksātnespējas procesa. Attiecīgi īsāks saistību dzēšanas procedūras termiņš varētu būt viens no instrumentiem, ar kura palīdzību varētu motivēt parādniekus savlaicīgāk uzsākt maksātnespējas procesu. Piemēram, Maksātnespējas likumā varētu noteikt, ka saistību dzēšanas procedūras termiņš ir 1 gads, ja parādnieka bankrota procedūras laikā no parādnieka mantas ir segti vismaz 50 % no saistībām. Turklāt efektīvāk šāds regulējums

⁵¹⁵ Sk.: The Insolvency Service: Insolvency Statistics – January to March 2018 (Q1 2018), p.4. Pieejams <https://www.gov.uk/government/statistics/insolvency-statistics-january-to-march-2018> [aplūkots 2018.gada 12.novembrī].

darbotos tad, ja šādā gadījumā parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā vispār būtu atbrīvots no pienākuma veikt kreditoriem maksājumus no saviem ienākumiem, taču uz parādnieku būtu attiecināmi pārējie likumā noteiktie ierobežojumi. Respektīvi saistību dzēšanas procedūrai šādā gadījumā būtu tikai audzinoša loma, nevis saistību dzēšanas “nopelnīšana” ar ikmēneša maksājumiem.

Respektīvi, jāņem vērā, ka saistību dzēšanas plāns kā fiziskās personas maksātnespējas procesa instruments tika ieviests sakarā ar to, ka fiziskajām personām parasti nepieder vērtīgi aktīvi vai arī vispār nav mantas un tādēļ saistību dzēšanas procedūras maksājumi faktiski ir vienīgais veids, kā vismaz daļēji segt parādnieka saistības. Savukārt, ja parādnieka manta ir pietiekama, lai bankrota procedūras ietvaros segtu vismaz 50 % no saistībām, tas ir vērtējams par tik liela apmēra saistību segumu, kas attaisnotu atbrīvojumu no maksājumu veikšanas saistību dzēšanas procedūras ietvaros. Attiecīgi saistību dzēšanas procedūras jēga šāda tipa parādniekiem būtu tā saucamais moratorija periods ar 2 pamatuzdevumiem: (1) vērtēt parādnieka godprātību (saistību dzēšanas procedūras ierobežojumu esamību/neesamību), (2) iemācīties sabalansēti pārvaldīt savus izdevumus, samērojot tos ar ienākumiem.

Ieviešot šādu inovatīvu regulējumu, zināmā mērā tas līdzinātos anglo-sakšu tiesību loka valstīs⁵¹⁶ pazīstamajai bankrota procedūrai, kas ir pieejama fiziskajām personām, un kuras pamatdoma ir tāda, ka parādnieks tiek atbrīvots no neizpildītajām saistībām uzreiz pēc mantas pārdošanas (respektīvi, parādniekam papildus nav jāveic kreditoriem maksājumi no ienākumiem). Kā piemēru pozitīvai pieredzei ar šāda regulējuma ieviešanu var minēt Slovākiju. Proti, Slovākijā, 2006.gadā ieviešot fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējumu pēc kontinentālās Eiropas valstu parauga (ar saistību dzēšanas procedūru), tas sākotnēji tika ļoti kūtri izmantots. Tādēļ 2016.gadā Slovākijā tika īstenotas būtiskas maksātnespējas tiesiskā regulējuma reformas, tostarp paredzot parādniekiem tiesības izvēlēties īstenot bankrota procedūru ar nekavējošu saistību dzēšanu vai saistību dzēšanas procedūru ar 5 gadu saistību dzēšanas plāna termiņu. Jau pirmo 9 mēnešu laikā pēc šāda regulējuma spēkā stāšanās tiesās tika iesniegti 13,5 reizes vairāk fizisko personu bankrota pieteikumu nekā iepriekšējos 10 fizisko personu maksātnespējas procesa tiesiskā regulējuma piemērošanas gados.⁵¹⁷

7.4.Mehānisms pakāpeniskai nedzēšamo saistību izpildei

Lai veicinātu fiziskās personas maksātnespējas procesa izmantošanu parādniekiem, kuri objektīvi nespēj izpildīt saistības, būtu vēlams Maksātnespējas likumā iestrādāt mehānismu, kas paredzētu iespēju pakāpeniski segt tās saistības, kuras atbilstoši Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtajai daļai nevar tikt dzēstas fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros. Proti, kā rāda prakse, parādnieki, kuriem līdztekus citām neizpildāmām saistībām ir arī nedzēšamās saistības, ir demotivēti savas finansiālās grūtības risināt ar maksātnespējas procesa palīdzību, jo, procesam noslēdzoties, parādnieki tik un tā tiks pakļauti nedzēsto saistību piespiedu izpildei. Tādējādi nereti šādi parādnieki dod priekšroku “pelēkajai zonai”, nevis daļējai saistību dzēšanai fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros.

Nepašaubot to, ka likumā ir jābūt noteiktām saistību kategorijām, kuras nevar tikt dzēstas fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, ir vērts pārvērtēt to, vai nedzēšamo saistību faktors pārlieku neattur parādniekus no fiziskās personas

⁵¹⁶ Piemēram, Amerikas Savienoto Valstu Bankrota likuma 7.nodaļa – Chapter 7 of U.S. Bankruptcy Code.

⁵¹⁷ Sk.: Kilborn Jason J. The Rise and Fall of Fear of Abuse in Consumer Bankruptcy: Most Recent Comparative Evidence from Europe and Beyond. Texas Law Review, Vol.96:1327, 2018, p.1335-1336.

maksātnespējas procesa izmantošanas. Iespējams lietderīgāk un efektīvāk būtu saglabāt regulējumu par nedzēšamajām saistībām, taču paredzot iespēju tās segt pakāpeniski.⁵¹⁸ Piemēram, Maksātnespējas likumā varētu paredzēt, ka tiesa, lemjot par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām saistībām, noteic arī nedzēšamo saistību izpildes kārtību un termiņu amplitūdā no 1 gada līdz 10 gadiem, ņemot vērā šo saistību apmēru un parādnieka finansiālo situāciju.

8. Maksātnespējas procesa pieejamība (procesa izmaksas u.c.)

Vairāki respondenti aptaujas anketās norādīja uz to, ka fiziskās personas maksātnespējas procedūras uzsākšana nereti ir pārlietu dārga parādniekiem ar salīdzinoši zemiem ienākumiem. Arī Latvijas Finanšu nozares asociācija ir norādījusi uz maksātnespējas procesa nepieejamību personām ar zemiem ienākumiem. Iespējams, maksātnespējas procesa izmaksas ir viens no iemesliem, kādēļ 2018.gadā pirmo reizi Maksātnespējas likuma darbības laikā ir būtiski samazinājies iesniegto fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu skaits.

Tomēr vienlaikus jāatzīmē, ka Latvijā fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas (šobrīd valsts nodeva 70 *euro* un maksātnespējas procesa depozīts divu minimālo mēnešalgu apmērā jeb 860 *euro*) ir vienas no zemākajām Eiropas Savienībā. Tā, piemēram, Igaunijā parādniekam par fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu ir jāmaksā salīdzinoši zemāka valsts nodeva – 10 *euro*, taču maksātnespējas procesa depozīta summa likumā nav noteikta, to katrā konkrētā gadījumā nosaka tiesa un parasti depozīta summa tiek noteikta EUR 2 000 - 3 000 apmērā. Savukārt, piemēram, Vācijā pat tādos procesos, kuros parādniekam nav mantas un ir maz kreditoru, maksātnespējas procesa izmaksas ir vidēji EUR 1 500 – 2 000.⁵¹⁹

Jāņem vērā, ka maksātnespējas procesa izmaksas ir viens no preventīviem instrumentiem parādnieka negodprātības apkarošanai. Proti, ja fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas būtu ļoti zemas, tas vairotu to parādnieku skaitu, kuri, būdami negodprātīgi, tomēr mēģinātu dzēst saistības fiziskās personas maksātnespējas procesā. Attiecīgi pienākums segt maksātnespējas procesa izmaksas ir instruments, ar kura palīdzību var atturēt parādnieku no mēģinājuma “uz labu laimi” dzēst saistības, apzinoties, ka pastāv saistību dzēšanas ierobežojumi.

Vienlaikus protams jāņem vērā, ka nepieciešamība iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesu personai var rasties sakarā ar darba zaudējumu, slimību vai objektīvi pamatotu un iepriekš neparedzamu ienākumu samazināšanos. Šādā situācijā prasība segt maksātnespējas procesa depozītu un valsts nodevu vēl pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas zināmā mērā aizkavē vai pat padara neiespējamu maksātnespējas procesa uzsākšanu. Tādējādi, lai šo problēmu risinātu, būtu nepieciešams paredzēt instrumentu pakāpeniskai maksātnespējas procesa depozīta segšanai. Visoptimālāk to varētu regulēt ar valsts piešķirtu bezprocentu aizdevumu, kuru parādniekam būtu pienākums pakāpeniski segt saistību dzēšanas procedūras laikā. Piemēram, iesniedzot pieteikumu tiesā, parādnieks varētu lūgt tiesu lemt par maksātnespējas procesa depozīta segšanu no budžeta līdzekļiem, un pozitīva lēmuma gadījumā segt šo summu, līdztekus kreditoru prasījumu segšanai veicot maksājumus Valsts kasei. Šāda regulējuma gadījumā, lai novērstu negodprātību, būtu svarīgi paredzēt, ka

⁵¹⁸ Tuula L. Consumer Insolvency: The Linkage Between the Fresh Start, Collective Proceedings, and the Access to Debt Adjustment. *Journal of Consumer Policy*, September 2015, Volume 38, Issue 3, p.370-371.

⁵¹⁹ Kayser/Thole “Insolvenzordnung”, Waltenberger Kommentare §300, S.2252.

valsts piešķirtais atbalsta maksājums ir fiziskās personas maksātnespējas procesā nedzēšamas saistības. Tāpat šāda atbalsta saņemšanas iespēja būtu attiecināma tikai uz tiem gadījumiem, kad personai nespēja izpildīt saistības ir iestājusies objektīvu vai iepriekš neparedzamu apstākļu dēļ (slimība, darba zaudējums u.c.), par ko katrā konkrētā gadījumā lemtu tiesa. Šāds regulējums samazinātu pēdējos gados novērotu tendenci, ka parādnieki depozīta summai nepieciešamos naudas līdzekļus iegūst, izmantojot ātro kredītu piedāvājumus (un tādējādi sakarā ar šo kredītresursu augstajām izmaksām būtiski pasliktina savu finansiālo situāciju).

Īpašās situācijās (piemēram, ja nespēja izpildīt saistības ir iestājusies dēļ parādnieka invaliditātes) būtu paredzams arī regulējums parādnieka pilnīgai atbrīvošanai no maksātnespējas procesa izmaksu segšanas, izmaksas finansējot no budžeta līdzekļiem. Jāteic gan, ka vairums respondentu aptaujas anketās pauduši izteikti negatīvu nostāju attiecībā uz šāda valsts atbalsta mehānismu ieviešanu, pamatā to argumentējot ar taisnīguma apsvērumiem (nav taisnīgi, ka maksātnespējas process tiek finansēts no nodokļu maksātāju naudas) un iespējamiem negodprātības gadījumiem. Taču īpašās situācijās runa faktiski ir par sociālā atbalsta sniegšanu, kādu valsts noteiktām personu kategorijām sniedz ārpus Maksātnespējas likuma regulējuma, izmantojot tādas instrumentus kā pabalsti, nodokļu atvieglojumi u.c. Attiecīgi atbalsta sniegšana fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai būtu uztverama kā viens no šādiem sociālā atbalsta instrumentiem. Turklāt negodprātīgu gadījumu iespējamība ir novēršama, paredzot attiecīgus atbalsta saņemšanas priekšnoteikumus un kārtību.

Jāatzīmē, ka visās Pētāmajās valstīs pastāv mehānismi valsts atbalsta saņemšanai maksātnespējas procedūras uzsākšanai vai īstenošanai. Ļoti pozitīva pieredze šajā sakarā ir arī Polijā, kurā kopš 2015.gada ir stājušās spēkā fiziskās personas maksātnespējas tiesiskā regulējuma reformas, cita starpā arī ieviešot mehānismu, ar kura palīdzību maksātnespējas procesa izmaksas sākotnēji tiek segtas no budžeta līdzekļiem. Pēc minētajām reformām Polijā būtiski pieauga iesniegto fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu skaits (gada laikā teju 20 reizes vairāk pieteikumu nekā iepriekšējos 6 likuma piemērošanas gados).⁵²⁰

Atbilstoši Pasaules Bankas pētījumam pamatā pastāv pieci instrumenti, ar kuru palīdzību valstis risina maksātnespējas procesa izmaksu segšanas jautājumu:

- 1) maksātnespējas procesu pilnībā finansē valsts,
- 2) šķērssubsīdija – zemu ienākumu maksātnespējas procesi tiek finansēti no “vērtīgajiem” maksātnespējas procesiem,
- 3) valsts finansē maksātnespējas procesa administratoru un citu iesaistīto profesionāļu darbu, kā arī parādniekiem ir pieejams atbrīvojums no tiesas izdevumiem,
- 4) maksātnespējas procesa finansēšana nodota kreditoru ziņā, piemēram, no nodokļu/nodevu ienākumiem, kas tiek piemēroti neatgūstamajiem parādiem u.tml.,
- 5) nav speciālu noteikumu, taču darbojas vispārīgā kārtība atbrīvojumam no tiesas izdevumiem.⁵²¹

Pasaules Bankas pētījumā secināts, ka katrs no minētajiem instrumentiem ietver sevī atsevišķus negatīvus aspektus. Vienlaikus minētajā pētījumā secināts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa esamība sniedz ekonomisku un sociālu labumu ne vien parādniekam un kreditoriem, bet arī trešajām personām (sabiedrībai). Tādēļ ir pamats

⁵²⁰ Sk.: Kilborn Jason J. The Rise and Fall of Fear of Abuse in Consumer Bankruptcy: Most Recent Comparative Evidence from Europe and Beyond. Texas Law Review, Vol.96:1327, 2018, p.1338.

⁵²¹ The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 61, para 182. Pieejams: http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

izvirzīt tēzi, ka katrai no labumu gūstošajām grupām ir jāsniedz “taisnīgs ieguldījums” maksātnespējas procesa izmaksu segšanā.⁵²²

9. Dažāda izpratne par procesā iesaistīto personu – kreditoru, maksātnespējas procesa administratoru un tiesnešu lomu un uzdevumiem

Lai arī Maksātnespējas likums ir centrēts uz to, ka saistību dzēšana fiziskās personas maksātnespējas procesā ir pieejama godprātīgam parādniekam, pētījuma ietvaros veikto maksātnespējas procesu un tiesu prakses analīze, kā arī respondentu un nozares pārstāvju sniegtās atbildes apliecina, ka nereti saistības tiek dzēstas arī negodprātīgiem parādniekiem. Turklāt Latvijā ir novērojama visnotaļ atšķirīga nostāja jautājumā par to, ciktāl negodprātības izskaušanu likumdevējs ir vēlējis nodot maksātnespējas procesa administratoru, tiesas vai kreditoru iniciatīvas ziņā. Zīmīgi, ka pamatā šo nostāju par “atbildīgo personu” ietekmē ieņemamais amats vai statuss (tiesnesis, maksātnespējas procesa administrators vai kreditors).

Piemēram, maksātnespējas procesa administratori norāda uz parādnieku vieglprātību vai nevēlēšanos sadarboties, kreditoru kūtumu vai tiesas/kreditoru vēlmi pieprasīt, lai administratori stingrāk kontrolē parādniekus, lai gan likums faktiski neparedz par to atlīdzību, kā arī uz to, ka likums neparedz pietiekami efektīvus instrumentus cīņai pret negodprātīgiem parādniekiem. Kreditori pārsvarā norāda uz administratoru motivācijas trūkumu, nevienveidīgu tiesu praksi, kā arī tiesisku instrumentu trūkumu pašiem veikt parādnieka kontroli. Savukārt tiesneši pārsvarā norāda gan uz administratoru kūtumu un vēlmi, lai administratori veic lielāku parādnieku kontroli un sniedz lielāku atbalstu tiesai, gan arī uz to, ka kreditori ir pārāk pasīvi, kā rezultātā rodas iespaids, ka tikai tiesnešiem rūp parādnieku negodprātības jautājums.

Sistēmiski iztulkojot Maksātnespējas likuma un Civilprocesa likuma tiesību normas, ir secināms, ka pamatā likumdevējs ir vēlējis, lai maksātnespējas procesa pasludināšanas stadijā negodprātīgu parādnieku “atsijāšana” ir tiesas kompetencē, bankrota procedūras laikā - maksātnespējas procesa administratora ziņā (ar kreditoru tiesībām paziņot par iespējamām parādnieka negodprātības elementiem, kā arī sniegt tiesā iebildumus), bet saistību dzēšanas procedūras laikā – kreditora iniciatīvas ziņā. Un tieši par pēdējo posmu - parādnieka uzraudzību un kontroli saistību dzēšanas procedūras laikā ir visvairāk savstarpēju pārmētumu no maksātnespējas procesa administratoru, kreditoru un tiesnešu puses.

Jāteic, ka, atsaucoties uz vispārējām tiesību normām un tiesību principiem, var nonākt pie dažādiem, nereti savstarpēji izslēdzošiem viedokļiem par “atbildīgo personu”, kurai jā rūpējas par to, lai saistības tiktu dzēstas tikai godprātīgam parādniekam. Tomēr, tā kā Maksātnespējas likumā jautājums par parādnieka uzraudzību un kontroli saistību dzēšanas procedūras laikā ir regulēts ar speciālajām tiesību normām, šādi vispārinājumi ir nevietā. Proti, no speciālajām Maksātnespējas likuma tiesību normām (un arī no Civilprocesa tiesību normām) nepārprotami izriet tas, ka saistību dzēšanas procedūras laikā parādnieka kontrole ir kreditoru iniciatīvas ziņā.

Par to nepārprotami liecina gan būtiski atšķirīgais maksātnespējas procesa administratora pienākumu uzskaitījums bankrota procedūras laikā (Maksātnespējas likuma 137.p.) un saistību dzēšanas procedūras laikā (Maksātnespējas likuma 159.pants), gan arī

⁵²² Ibid, p.62., para 183.

tiesiskais regulējums par parādnieka uzraudzību saistību dzēšanas procedūras laikā (Maksātnespējas likuma 163.pants) un kreditoriem paredzētās tiesības iesniegt tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu (Maksātnespējas likuma 165.panta trešā daļa). Turklāt no Maksātnespējas likuma 163.panta nepārprotami izriet, ka likumdevējs nav vēlējies, lai saistību dzēšanas procedūras laikā tiktu īstenota pastāvīga kontrole par parādnieka rīcību, bet gan tikai tad, ja kreditoriem ir informācija, ka parādnieks slēpj savus ienākumus vai neveic šajā likumā noteiktās darbības, lai segtu pēc iespējas lielāku daļu no savām saistībām.

Arī tiesiskais regulējums par saistību dzēšanas nolēmuma pieņemšanas kārtību liecina, ka atbilstoši likumdevēja iecerei tikai iebildumu gadījumā, lemjot par parādnieka atbrīvošanu no saistībām, tiek vērtēta parādnieka godprātība saistību dzēšanas procedūras laikā (piemēram, tas, vai parādnieks ir veicis maksājumus kreditoriem 1/3 daļas apmērā no faktiskajiem ienākumiem). Proti, atbilstoši Maksātnespējas likuma 164.panta pirmajai daļai pēc saistību dzēšanas plāna darbības beigām tiek dzēstas atlikušās plānā norādītās saistības, ja parādnieks ir veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības. Savukārt atbilstoši Civilprocesa likuma 363.⁵²³ panta otrajai un trešajai daļai tiesa lemj par saistību dzēšanu, ja konstatē, ka parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānu un nav saņemti kreditoru un parādnieka iebildumi vai arī saņemtie iebildumi atzīstami par nepamatotiem. Tādējādi, ja vien nav saņemti iebildumi, tiesai, lemjot par saistību dzēšanu jāvērtē, vai parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānu, nevērtējot parādnieka godprātības aspektus.

Kā rāda prakse, šāda likumdevēja nostādne, paredzot, ka parādnieka kontrole saistību dzēšanas procedūras laikā tiek veikta nevis pastāvīgi, bet tikai pēc kreditoru iniciatīvas, daudziem šķiet nepieņemama. Un tam ir savs pamats – liela daļa parādnieku, apzinoties to, ka kreditori kūtri izmanto likumā paredzētās tiesības un tā rezultātā praksē faktiski nenotiek parādnieka kontrole saistību dzēšanas procedūras laikā, “drosmīgi” veic kreditoriem maksājumus atbilstoši minimālajam likumā noteiktajam sliekšnim, pārkāpj likumā noteiktos ierobežojumus vai nepilda likumā noteiktos pienākumus.

Šajā ziņā jānorāda, ka ir arī tādas valstis, kuru tiesiskajā regulējumā ir paredzēta pastāvīga parādnieka kontrole saistību dzēšanas procedūras laikā, ko parasti veic maksātnespējas procesa administrators. Tomēr, kā secināts Pasaules Bankas pētījumā, šāda kontroles mehānisma īstenošana ir laikietilpīgs un dārgs instruments, kas veido “lauvas tiesu” no kopējām maksātnespējas procesa izmaksām, un lielākoties rezultējas ar to, ka no parādnieka ienākumiem tiek segtas tikai parādnieka kontroles izmaksas, bet nereti līdzekļu nepietiek pat šo izmaksu segšanai.⁵²³ Tādēļ, izvēloties parādnieka kontroles mehānismus, jāņem vērā, ka fiziskās personas maksātnespējas process lielākoties ir tā saucamā “mazo likmju” spēle (*small stakes game*), un tādējādi dārgi vai kompleksi parādnieka uzraudzības mehānismi ir ļoti neracionāla izvēle.⁵²⁴

Nemot vērā minēto, raugoties no maksātnespējas procesa izmaksu optimizācijas prizmas, esošais regulējums par parādnieka kontroli saistību dzēšanas procedūras laikā ir vērtējams pozitīvi. Proti, ņemot vērā to, ka vairums parādnieku tomēr ir godprātīgi, savukārt pastāvīga parādnieka kontrole saistību dzēšanas procedūras laikā nevar notikt, šo darbu attiecīgi neatalgojot, parādnieka pārbaudes veikšana tikai pēc kreditora iniciatīvas ir

⁵²³ The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 99, para 302. Pieejams:

http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁵²⁴ Sk.: Ramsay I. Between Neo-Liberalism and the Social Market: Approaches to Debt Adjustment and Consumer Insolvency in the EU. Journal of Consumer Policy, Springer Science & Business Media, 2012, p. 436.

labs instruments maksātnespējas procesa izmaksu optimizācijai. Tomēr vienlaikus jāņem vērā, ka kreditoru iniciatīva nav instruments, kas efektīvi “atsijā” negodprātīgus parādniekus, jo, kā tas pamatoti norādīts Pasaules Bankas veiktajā pētījumā, ar kreditoru iniciatīvu nevar rēķināties, jo kreditori parasti ir aktīvi tikai tad, ja tas atbilst viņu interesēm. Attiecīgi, tā kā vairumā fizisko personu maksātnespējas gadījumu kreditoru iniciatīva nevainagojas ar papildus līdzekļu atgūšanu no parādnieka, aktīva kreditoru līdzdalība ir izņēmums, nevis vispārēja prakse.⁵²⁵

Tādējādi, lai arī Maksātnespējas likumā noteiktais parādnieku kontroles mehānisms saistību dzēšanas procedūras laikā ir optimāls, raugoties no izmaksu pozīcijām, tas, kā rāda praktiskā likuma piemērošana, nepietiekami novērš parādnieku negodprātību. Līdz ar to būtu vēlams ieviest papildus kontroles mehānismus, jo parādnieku negodprātības rezultātā cieš ne vien kreditori, bet arī sabiedrība (samazinās saistību izpildes kultūra, mazāki nodokļu ieņēmumi u.c.).

Lai nesadārdzinātu fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas, viens no labākajiem risinājumiem varētu būt valsts finansētas Maksātnespējas kontroles dienesta selektīvās pārbaudes (piemēram, budžetā paredzot, ka katru gadu tiek veikts noteikta skaita parādnieku pārbaude saistību dzēšanas procedūras laikā), ar tiesībām pārkāpuma konstatēšanas gadījumā iesniegt tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu. Attiecīgi parādnieki, apzinoties, ka pastāv šādas pārbaudes iespēja, būtu vairāk motivēti rīkoties godprātīgi, ievērot likumā noteiktos pienākumus un ierobežojumus.

10. Vienotas tiesu prakses trūkums

Aptaujas anketās respondenti ir norādījuši uz to, ka tiesu prakse Maksātnespējas likuma piemērošana nav vienota, bet nereti pat diametrāli atšķirīga. Uz šādu problēmu ir norādījusi arī Latvijas Finanšu nozares asociācija un Latvijas kredītņēmēju asociācija. Arī tiesu prakses analīze norāda, ka, lai gan Maksātnespējas likums ir spēkā jau vairāk kā 8 gadus, tā tiesību normas nereti tiek piemērotas ļoti atšķirīgi. Jo īpaši daudz atšķirību ir novērojamas tiesu nolēmumos par saistību dzēšanu (atšķiras ne vien rezolutīvās daļas formulējumi un nolēmumos norādītais informācijas apjoms par kreditoriem un dzēšamajām saistībām, bet arī tas, ko tiesa vērtē, pieņemot lēmumu).

Nenoliedzami, tiesu prakse nevar būt pilnīgi vienota, jo tādējādi tiktu apdraudēta juridiskās domas attīstība un zināmā mērā pat tiesu neatkarība. Turklāt atšķirīgu tiesību normu interpretāciju veicina vairāki faktori, kas nav tieši saistīti ar Maksātnespējas likumu – specializēto tiesu neesamība, biežie likuma grozījumi, specializētās tiesību literatūras neesamība u.c. Tomēr, domājams, būtiskās atšķirības veicina arī tas, ka maksātnespējas procesu ietvaros pieņemtie tiesu nolēmumi tikai izņēmuma kārtā ir pārsūdzami. Šāda pieeja lielā mērā sakņojas juridisko personu maksātnespējas procesa tiesiskajā regulējumā. Taču ir samērā diskutabli, ciktāl jautājumā par tiesu nolēmumu pārsūdzamību var likt vienādības zīmi starp juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Piemēram, Vācijā lielākā daļa tiesu nolēmumu, kas ir pieņemti fiziskās personas maksātnespējas procesā, ir pārsūdzami. Arī Latvijā būtu vēlams noteikt plašāku pārsūdzamo tiesu nolēmumu klāstu. Piemēram, kā pārsūdzams būtu nosakāms lēmums par

⁵²⁵ Sk.: The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 68-69., para 206. Pieejams:

http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, dzēšot saistības un arī – nedzēšot saistības. Tādējādi tiktu nodrošināta iespēja parādniekam vai kreditoram efektīvāk aizsargāt savas pamatotās intereses, kā arī tiktu veicināta tiesu prakses vienotība (piemēram, paredzot iespējas pārsūdzēt spriedumu par maksātnespējas procesa pieteikuma noraidīšanu, ir izdevies panākt vienotāku tiesu praksi jautājumā par maksātnespējas procesa pazīmes un ierobežojumu neesamības konstatēšanu).

VII. NODAĻA PRIEKŠLIKUMU APKOPOJUMS

1. Paradigmas maina par iespēju dzēst saistības tikai godprātīgam parādniekam

- 1) Maksātnespējas likuma tiesiskais regulējums ietver sevī pamatnostādni par to, ka saistības tiek dzēstas tikai godprātīgam parādniekam.⁵²⁶ Tādēļ likumsakarīgi, ka tiesu praksē šī pamatnostādne samērā bieži tiek izmantota, lai izbeigtu maksātnespējas procesu negodprātīgam parādniekam. Tomēr vienlaikus secināms, ka nereti fiziskās personas maksātnespējas procesos saistības tiek dzēstas arī tādiem parādniekiem, par kuru godprātību rodas šaubas (pārmērīgas saistības, mantiskajam stāvoklim neatbilstošas saistības, straujš saistību pieaugums, aizdomīgi darījumi, zemi “oficiālie” ienākumi, formālas atbildes uz administratora vai tiesas pieprasījumiem, ienākumu apmēram neatbilstošs dzīves veids u.c.). Tādējādi likumdevējam ir principiāli jāizšķiras par to, vai tiek saglabāta pamatnostādne par iespēju dzēst saistības tikai godprātīgam parādniekam (apzinoties, ka realitātē tā bieži vien ir vīzija, nevis faktiskā situācija) vai arī, līdzīgi kā tas ir Lielbritānijā, paredzēt iespēju dzēst saistības arī negodprātīgiem parādniekiem, taču piemērojot šādiem parādniekiem nelabvēlīgākus maksātnespējas procesa noteikumus.
- 2) Ja likumdevējs principiāli izšķiras saglabāt esošo nostādni par fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanu un saistību dzēšanu tikai godprātīgam parādniekiem, ir nepieciešams veikt būtiskas izmaiņas Maksātnespējas likumā, paredzot stingrākus ierobežojumus maksātnespējas procesa uzsākšanai un saistību dzēšanai, kā arī stingrākus parādnieka kontroles mehānismus (jo īpaši saistību dzēšanas procedūras laikā). Pretējā gadījumā ir sagaidāms, ka pieaugs tiesību nihilisms fizisko personu maksātnespējas procesos un pazemināsies saistību izpildes kultūra, kā rezultātā ļoti ierobežotā apmērā tiks gūta pozitīva atdeve no fiziskās personas maksātnespējas procesa kā finansiālo grūtību risināšanas instrumenta. Vienlaikus jāpārdomā, ka stingrāku ierobežojumu paredzēšana un lielāka parādnieku kontrole ne vien sarežģīs maksātnespējas procesa norisi, bet arī to sadārdzinās, tādējādi samazinot fiziskās personas maksātnespējas procesa pieejamību un atturot godprātīgus parādniekus no fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanas.
- 3) Jāteic, ka ideja par fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanu tikai godprātīgam parādniekam vairākus gadu desmitus ir bijusi vadošā tiesību politikas nostādne. Tomēr arvien biežāk tiek pieļauti tā dēvētie kompromisa risinājumi, apzinoties, ka, liedzot iespēju dzēst saistības parādniekam, kura rīcība noteiktos aspektos varētu tikt vērtēta kā negodprātīga, negatīvo aspektu ir vairāk kā ieguvumu. Piemēram, Pasaules Bankas īstenotajā pētījumā uzsvērts, ka negodprātīgu parādnieku problemātika ir risināma, meklējot saprātīgu balansu gan attiecībā uz parādnieku kontroles izmaksām, gan arī sabiedrības interesēm, jo, liedzot parādniekam iespēju dzēst saistības fiziskās personas

⁵²⁶ Sk. arī: Bērziņš G. Fiziskas personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 59.- 63.lpp.

maksātnespējas procesā, tiek zaudēta parādnieka produktivitāte, negatīvi ietekmēta ģimenes dzīve un veselība.⁵²⁷

- 4) Zīmīgi, ka arī 2016. gada 22. novembra Eiropas Komisijas Priekšlikumā direktīvai par preventīvās pārstrukturēšanas regulējumu, otro iespēju un pārstrukturēšanas, maksātnespējas un saistību dzēšanas procedūras efektivitātes palielināšanas pasākumiem un ar ko groza Direktīvu 2012/30/ES⁵²⁸ parādnieka godprātība vairs netiek izvirzīta kā pamatnosacījums “otrajai” iespējai. Gluži pretēji, priekšlikuma 22.pants paredz, ka parādnieka negodprātība ir viens no aspektiem, kura dēļ dalībvalstis var paredzēt nedzēšamo saistību izņēmumus, noteikt garāku saistību dzēšanas procedūras termiņu vai paredzēt ierobežojumus pēc saistību dzēšanas, nevis vispār liegt maksātnespējas procesa piemērošanu.
- 5) Mūsdienu ekonomiskā un sociālā realitāte vedina pārvērtēt idejisko nostādni par to, ka fiziskās personas maksātnespējas procesā saistības tiek dzēstas tikai godprātīgam parādniekam, jo īpaši ņemot vērā to, ka parādnieka negodprātība var izpausties ne vien kā izteikti neētiska un sabiedriski nepieņemama rīcība (piemēram, saistību uzņemšanās bez nolūka tās pildīt vai patieso ienākumu slēpšana), bet arī salīdzinoši maznozīmīgākos aspektos (piemēram, vieglprātība vai slinkums). Attiecīgi, ja neatkarīgi no pārkāpuma smaguma tiek uzturēta tēze par iespēju dzēst saistības tikai godprātīgam parādniekam, to, pirmkārt, ir teju neiespējami nodrošināt praktiskajā likuma piemērošanā, ko skaidri apliecina Maksātnespējas likuma praktiskā piemērošana. Tādējādi tiesiskais uzstādījums, kas praksē netiek realizēts, tikai vairo tiesību nihilismu. Un, otrkārt, liedzot parādniekam dzēst saistības arī salīdzinoši mazāk nozīmīgu negodprātības aspektu gadījumos, pastāv liela iespējamība, ka parādnieks izvēlēsies “pelēko zonu”, vai arī piedzīvos ekonomisko un sociālo atstumtību, savukārt šāds scenārijs neatbilst kopējām sabiedrības interesēm.
- 6) Ņemot vērā minēto, lietderīgāk būtu nospraust konkrētas “sarkanās līnijas”, kuras pārkāpjot saistības netiek dzēstas, savukārt mazāk nozīmīgos negodprātības gadījumos piemērot parādniekam neizdevīgākus maksātnespējas procesa noteikumus (piemēram, garāku saistību dzēšanas procedūras termiņu, ierobežojumus ieņemt noteiktus amatus, plašāku nedzēšamo saistību klāstu u.c.).

Jautājums par to, kādu parādnieka rīcību iekļaut “sarkano līniju” rāmī, un kādu atzīt par nosacīti pieļaujamu, bet sodāmu ar nelabvēlīgākiem maksātnespējas procesa noteikumiem, ir iztīrājams nozares pārstāvju diskusijās. Domājams, ka, ņemot vērā vispārējo civiltiesību regulējumu (Civillikuma 1.pantu), “sarkano līniju” rāmim būtu jāaptver tipiskie gadījumi, kuros parādnieks fiziskās personas

⁵²⁷ The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013, p. 64, para 192.

Pieejams:

http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

⁵²⁸ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on preventive restructuring frameworks, second chance and measures to increase the efficiency of restructuring, insolvency and discharge procedures and amending Directive 2012/30/EU. COM (2016) 723, 2016/0359(COD), latviešu valodā pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0723&from=EN> [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

maksātnespējas procesa institūtu izmanto ļaunprātīgi. Piemēram, “sarkanās līnijas” varētu būt:

- 1) saistību uzņemšanās bez nolūka tās pildīt,
- 2) apzināta saistību nepildīšana,
- 3) patieso ienākumu vai mantas slēpšana,
- 4) apzināti nepatiesas informācijas sniegšana,
- 5) Maksātnespējas likumā noteikto ierobežojumu pārkāpšana vai pienākumu nepildīšana, tādejādi būtiski pasliktinot kreditoru iespējas gūt sava prasījuma pilnīgāku apmierinājumu.

Savukārt nelabvēlīgāki maksātnespējas procesa noteikumi varētu tikt piemēroti šādos gadījumos:

- 1) neapdomīga vai pārmērīga saistību uzņemšanās,
- 2) ienākumu negūšana atbilstoši savām spējām,
- 3) pasīva savu pienākumu pildīšana maksātnespējas procesā (piemēram, kavēta informācijas sniegšana u.c),
- 4) tādu darījumu noslēgšana, ar kuriem parādnieks nodarījis zaudējumus kreditoriem (nav loģiski, ka atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam šādi darījumi, no vienas puses, ir apstrīdami, no otras puses – tie ir ierobežojums saistību dzēšanas procedūras piemērošanai; attiecīgi, saglabājot darījumu apstrīdēšanas institūtu, šāda parādnieka rīcība varētu tikt noteikta nevis kā “sarkanā līnija”, bet gan kā pamats nelabvēlīgāku maksātnespējas procesa noteikumu piemērošanai).

2. Patieso ienākumu slēpšana

Patieso ienākumu slēpšana ir viena no aktuālākajām Maksātnespējas likuma piemērošanas problēmām. Lai to risinātu, tiek izteikts priekšlikums veikt šādas izmaiņas:

- 1) konceptuāli atteikties no minimālā maksājuma sliekšņa, tā vietā dodot priekšroku stingram regulējumam par parādnieka pienākumu veikt maksājumus atbilstoši saviem ienākumiem – piemēram, saglabājot šobrīd likumā noteikto pienākumu kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 no saviem ienākumiem (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 1.punkta 1.apakšpunktā);
- 2) Maksātnespējas likuma 154.pantā noteikt pienākumu saistību dzēšanas plānā motivēt paredzamo ienākumu apmēru (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 1.punkta 2.apakšpunktā);
- 3) grozīt Maksātnespējas likuma 160.pantu, nosakot parādniekam pienākumu pēc maksātnespējas procesa administratora vai tiesas pieprasījuma sniegt informāciju par nodarbinātību, ienākumiem, mantisko stāvokli, likumā noteikto ierobežojumu ievērošanu un saistību dzēšanas plāna izpildi (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 1.punkta 3.apakšpunktā);
- 4) ieviest zvēresta institūtu maksātnespējas tiesībās, kurš pamatā varētu darboties tieši kontekstā ar zvērestu par parādnieka ienākumu apmēru. Piemēram, likumā varētu noteikt, ka pēc kreditora vai tiesas iniciatīvas parādniekam ir jādod zvērests, ja rodas šaubas par parādnieka sniegtās informācijas ticamību (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 1.punkta 4.apakšpunktā);
- 5) reformēt saistību dzēšanas procedūras termiņa noteikšanas noteikumus, ieviešot tā saucamo “plūstošā” termiņa regulējumu (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI.

nodaļas 1.punkta 5.apakšpunktā, savukārt priekšlikuma saturs konkretizēts 4.priekšlikumu sadaļā).

3. Motivācijas trūkums gūt lielākus ienākumus

- 1) Parādnieka produktivitātes celšana ir viens no centrālajiem fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem, kas pamatā ir sasniedzama, parādniekam sākot gūt lielākus ienākumus. Vērtējot citu valstu tiesisko regulējumu, secināms, ka parādnieku var motivēt gūt lielākus ienākumus divējādi:
 - a) tā saucamajā “plūstošo” maksājumu sistēmā (parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā jāveic maksājumi atkarībā no saviem faktiskajiem ienākumiem) - paredzot parādnieka faktisko ienākumu kontroles mehānismus un nelabvēlīgas sekas situācijās, ja parādnieks nav pietiekami pūlējies gūt ienākumus atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai (piemēram, Vācija, Igaunija),
 - b) tā saucamajā fiksēto maksājumu sistēmā parādnieks tiek motivēts gūt lielākus ienākumus nevis ar kontroli un sodošām sankcijām, bet gan tādēļ, ka parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai jānovirza fiksēta summa, kas netiek mainīta, ja pieaug parādnieka darba samaksa vai ienākumi no nodarbinātības (piemēram, Dānija, Polija).
- 2) Katrai no minētajām sistēmām ir savi pozitīvie un negatīvie aspekti. Piemēram, “plūstošo” maksājumu sistēmā tiek pēc iespējas pilnīgāk segti kreditoru prasījumi. Taču šāds mehānisms ir efektīvs tikai tad, ja tiek īstenota saprātīga parādnieku kontrole, turklāt parasti parādnieki ir visnotaļ nemotivēti celt savu produktivitāti, kā rezultātā parādnieka finansiālās situācijas rehabilitācija ir visnotaļ nosacīta.

Savukārt fiksēto maksājumu sistēmā parādnieks, no vienas puses, ir daudz motivētāks paaugstināt savu produktivitāti. Turklāt šāda tiesiskā regulējuma ietvaros faktiski nav nepieciešams īstenot parādnieka ienākumu kontroli saistību dzēšanas procedūras laikā, un tiesai ir salīdzinoši vienkāršāk lemt par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām parādsaistībām maksātnespējas procedūras noslēgumā. Tomēr šādam regulējumam nenoliedzami ir arī būtiska ēnas puse – proti, netiek pēc iespējas pilnīgāk segti kreditoru prasījumi. Turklāt, pastāvot šādam regulējumam, ļoti sarežģīti ir noteikt fiksētā maksājuma apmēru, jo pastāv iespēja, ka tas tiek noteikts vai nu pārlietu optimistiski (kā rezultātā parādnieks plānu nespēj pildīt), vai arī – pārlietu piesardzīgi (kā rezultātā kreditori nesaņem samērīgu saistību izpildījumu).
- 3) Tādējādi izšķiršanās par labu vienam no šiem risinājumiem lielā mērā ir saistīta ar to, ko katras valsts tiesību politikas veidotājs atzīst par būtiskāku – vienkāršot saistību dzēšanas procedūras norisi un paaugstināt parādnieka produktivitāti (tādējādi gūstot lielāku sabiedrisko labumu no fiziskās personas maksātnespējas procesa institūta) vai pēc iespējas pilnīgāk segt parādnieka saistības (tādējādi aizsargājot kreditoru intereses).
- 4) Maksātnespējas likumā robežšķirtne starp abām sistēmām nav skaidri novilkta, taču, sistēmiski iztulkojot tiesību normas, secināms, ka likumdevējs devis priekšroku tā saucamajai “plūstošo” maksājumu sistēmai, tas ir, kreditoru

prasījumu segšanai novirzāmo summu pakārtojot faktiskajiem parādnieka ienākumiem. Vienlaikus secināms, ka, lai arī Maksātnespējas likuma 160.panta otrā daļa paredz parādniekam pienākumu saistību dzēšanas procedūras laikā gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, Maksātnespējas likumā nav paredzēti šī pienākuma izpildes kontroles mehānismi, kā arī faktiski nav paredzētas tiešas nelabvēlīgas sekas šī pienākuma neizpildes gadījumā.

- 5) Attiecīgi, ja Maksātnespējas likumā tiek saglabātā “plūstošo” maksājumu sistēma, lai motivētu parādnieku gūt lielākus ienākumus, ir vēlams:
 - a) pārvērtēt to, vai ir nepieciešams saglabāt saistību dzēšanas plānu kā tiesību institūtu, ņemot vērā to, ka parādnieku apziņā saistību dzēšanas plāns lielā mērā darbojas kā gūstamo ienākumu un kreditoriem maksājamo summu “rāmis”. Iespējams, ka parādnieks var veikt maksājumus kreditoriem, pamatojoties uz likumā noteikto pienākumu saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai novirzīt noteiktu daļu no saviem ienākumiem (šāds tiesiskais regulējums ir Igaunijā un Vācijā).
 - b) īstenot saistību dzēšanas procedūras termiņa regulējuma reformu, jo atbilstoši spēkā esošajām tiesību normām parādnieks ir pilnīgi demotivēts sākt gūt lielākus ienākumus. Piemēram, ja parādniekam ir saistības virs EUR 150 000, neatkarīgi no tā, vai kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti minimāli maksājumi (EUR 143,33) vai EUR 800 mēnesī, saistību dzēšanas plāna termiņš būs 3 gadi. Domājams, parādnieks būtu daudz motivētāks gūt lielākus ienākumus, pastāvot tā saucamajam “plūstošajam” termiņam, kad tiesa var saīsināt vai pagarināt sākotnēji noteikto saistību dzēšanas procedūras termiņu, tostarp vērtējot to, vai parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā ir guvis ienākumus atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai (plašāks pamatojums norādīts VI. nodaļas 2.punktā).

4. Saistību dzēšanas plāna termiņš

- 1) Kā liecina dažādi starptautiski pētījumi, gari saistību dzēšanas procedūras termiņi nesniedz ekonomisko atdevi un pat demotivē parādniekus. Tādēļ, lai arī Latvijā ir vieni no īsākajiem saistību dzēšanas procedūras termiņiem, nav saskatāms racionāls pamats grozīt Maksātnespējas likumā nostiprināto pamatnostādni par iespēju parādniekam dzēst saistības fiziskās personas maksātnespējas procesā, saistību dzēšanas procedūras laikā veicot kreditoriem maksājumus amplitūdā no 6 mēnešiem līdz 3 gadiem.
- 2) Tomēr, ņemot vērā Latvijai raksturīgo augsto “ēnu” ekonomikas īpatsvaru un lielo gadījumu skaitu, kuros parādnieki esošā regulējuma ietvaros saistību dzēšanas procedūras laikā veic kreditoriem maksājumus minimālā apmērā, saistību dzēšanas procedūras termiņu būtu vēlams izmantot kā vienu no instrumentiem, lai veicinātu parādnieku godprātību.
- 3) Tādējādi būtu izvērtējama nepieciešamība reformēt regulējumu par saistību dzēšanas plāna termiņu (plašāks izteikto priekšlikumu pamatojums norādīts VI. nodaļas 3.1.punktā):

- a) saglabāt noteikumu, ka saistību dzēšanas procedūras termiņš ir seši mēneši, ja parādnieks tās laikā sedz vismaz 50 procentus no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas;
- b) ja parādnieks nespēj segt saistības norādītajā apmērā (50 procenti no kopējām saistībām, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas), saistību dzēšanas procedūras termiņš neatkarīgi no saistību apmēra un plānotajiem parādnieka ienākumiem ir 3 gadi;
- c) ja parādnieks pienācīgi pilda Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus (strādā savai kvalifikācijai atbilstošu darbu un saņem atbilstošu atalgojumu, no kā godprātīgi veic noteikta apmēra maksājumus kreditoriem), tiesa termiņu var samazināt līdz vienam gadam, savukārt pretējā gadījumā – pagarināt līdz 5 gadu termiņam.⁵²⁹

5. Kreditoru prasījumu segšanai novirzāmā summa saistību dzēšanas procedūras laikā

- 1) Pētījuma rezultāti nepārprotami apliecina, ka ir nepieciešams precīzāk noteikt, kādu apmēru no saviem ienākumiem parādniekam ir jānovirza kreditoru prasījumu segšanai. Proti, spēkā esošajā tiesiskajā regulējumā trūkst konsekvences minētajā jautājumā (attiecināmi arī tiesu prakse ir ļoti dažāda). Turklāt vienīgā tiesību norma, kas parādniekam noteic pienākumu novirzīt kreditoru prasījumu segšanai 1/3 daļu no saviem ienākumiem, ir Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtā daļa, kas regulē jautājumu par saistību dzēšanas plāna termiņu. Ņemot vērā to, ka jautājums par kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo summu ir viens no centrālajiem saistību dzēšanas procedūras instrumentiem, to vēlams regulēt speciālā tiesību normā, nevis pastarpināti caur saistību dzēšanas procedūras termiņa jautājumu. Jāatzīmē arī tas, ka Maksātnespējas likuma regulējums jautājumā par kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo summu nav salāgots nedz ar Civilprocesa 594.panta regulējumu, nedz arī starptautiskās prakses ieteikumu ņemt vērā parādnieka finansiālo situāciju.
- 2) Tādējādi būtu izvērtējama nepieciešamība veikt šādas izmaiņas (plašāks izteikto priekšlikumu pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 3.2.punktā):
 - a) speciālā tiesību normā regulēt jautājumu par kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo parādnieka ienākumu daļu;
 - b) minēto regulējumu noteikt, ņemot vērā Civilprocesa 594.panta noteikumus, kā arī 2016. gada 22. novembra Eiropas Komisijas Priekšlikuma direktīvai par preventīvās pārstrukturēšanas regulējumu, otro iespēju un pārstrukturēšanas, maksātnespējas un saistību dzēšanas procedūru efektivitātes palielināšanas pasākumiem un ar ko groza Direktīvas 2012/30/ES 19.panta otro daļu. Respektīvi, kreditoru prasījumu segšanai novirzāmā summa jāsamēro ar parādnieka ģimenes stāvokli (apgādībā esošo personu skaitu) un ienākumu apmēru.
- 3) Papildus atzīmējams vēl kāds aspekts. Un tieši – lai arī spēkā esošais fiziskās personas maksātnespējas procesa tiesiskais regulējums ir viens no liberālākajiem

⁵²⁹ Priekšlikums pilnībā atbilst 2016. gada 22. novembra Eiropas Komisijas Priekšlikumam direktīvai par preventīvās pārstrukturēšanas regulējumu, otro iespēju un pārstrukturēšanas, maksātnespējas un saistību dzēšanas procedūru efektivitātes palielināšanas pasākumiem un ar ko groza Direktīvu 2012/30/ES 22.pantam.

Eiropas Savienībā, tas tomēr nav sabalansēts ar to parādnieku finansiālajām spējām, kuri gūst nelielus vai zemas ienākumus, jo neatkarīgi no parādnieka ienākumu apmēra paredz pienākumu saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai novirzīt līdzekļus ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas.

Šāda likuma prasība nenoliedzami atbilst Maksātnespējas likuma 5.panta pirmajā daļā noteiktajam fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķim pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas, kā arī Maksātnespējas likuma 6.panta 4.punktā noteiktajam saistību izpildes principam. Parasti šāds likuma uzstādījums tiek attaisnots ar to, ka, nesedzot kreditoru prasījumus pēc iespējas pilnīgāk, paaugstināsies kredītresursu izmantošanas izmaksas un samazināsies kredītlīdzekļu pieejamība, tādējādi negatīvi ietekmējot valsts ekonomisko izaugsmi un citu sabiedrības locekļu finansiālo situāciju. Taču, kā to atzīmē, piemēram, Lielbritānijas tiesību zinātnieks *Joseph Spooner*, trūkst empīrisku pētījumu, kas apliecinātu to, ka pastāv tiešs sakars starp iespēju dzēst saistības fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros un kredītresursu pieejamību un izmaksām. Gluži pretēji – līdzšinējie pētījumi drīzāk apliecina to, ka iespējas neesamība dzēst saistības atstāj ievērojami negatīvāku iespaidu uz fizisko personu uzvedību nekā saistību dzēšana uz kredītdevēju aktivitāti.⁵³⁰

Jāpiebilst, ka arī jaunākā *Doing Business* ziņojuma dati vedina pārvērtēt to, vai maksātnespējas tiesiskajam regulējumam ir tik tieša saikne ar kredītresursu pieejamību un izmaksām, kā tas nereti tiek apgalvots. Piemēram, kā izriet no *Doing Business* 2018 ziņojuma, Japāna ir 1.vietā pasaulē pēc maksātnespējas procesa efektivitātes kritērija, bet tikai 77.vietā pēc kredītresursu pieejamības kritērija. Savukārt Latvija minētajā ziņojumā ir ierindota 53.vietā pēc maksātnespējas procesa efektivitātes kritērija, bet 12.vietā pēc kredītresursu pieejamības kritērija. Līdz ar to nesalīdzināmi sliktāks reitings maksātnespējas procesa efektivitātes jomā (53. vieta pret 1.vietu) Latvijai tomēr nav bijis šķērslis būt ievērojami pārkāpi par Japānu kredītresursu pieejamības ziņā (12.vieta pret 77.vietu).⁵³¹

Minētie dati liecina, ka mazāka kreditoru atdeve no maksātnespējas procesa nenoliedzami nodara zaudējumus kreditoriem, taču neatstāj tik negatīvu iespaidu uz kredītresursu pieejamību un izmaksām. Attiecīgi tiesību politikas veidotājiem būtu nepieciešams pārvērtēt to, ciktāl Maksātnespējas likuma noteikumi, kas ir vērsti uz pēc iespējas pilnīgāku kreditoru prasījumu segšanu, saprātīgi sabalansē kreditoru intereses ar parādnieku interesēm un valsts ekonomiskās attīstības ilgtermiņa perspektīvu.

⁵³⁰ Sk.: Spooner J. Seeking Shelter in Personal Insolvency Law: Recession, Eviction, and Bankruptcy's Social Safety Net. *Journal of Law and Society*, September 2017, Volume 44, Number 3, p.387-390.

⁵³¹ Sk.: *Doing Business* 2018. 15th Edition. Washington: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2018, p.169 (Japan), p.173 (Latvia). Pieejams: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2018>. [aplūkots 2018.gada 20.septembrī].

6. Neapdomīga vai pārmērīga saistību uzņemšanās

- 1) Kā liecina tiesu prakses analīze, atsevišķos gadījumos tiesas, konstatējot neapdomīgu vai pārmērīgu saistību uzņemšanos, izbeidz maksātnespējas procesu, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, pamatojot šādu nolēmumu ar Maksātnespējas likuma 153.panta 1.punktu. Tomēr tiesu prakse šajā jautājumā ir ļoti neviennozīmīga, turklāt rodas jautājums, vai pilnīgi visās situācijās neapdomīga un pārmērīga saistību uzņemšanās ir tik smags pārkāpums, lai liegtu parādniekam iespēju saistības dzēst fiziskās personas maksātnespējas procesā.
- 2) Proti, ir būtiski nošķirt gadījumus, kuros neapdomīga/pārmērīga saistību uzņemšanās ir vērtējama kā parādnieka kļūda (piemēram, vieglprātība, zināšanu trūkums finanšu pārvaldības jautājumos), bet kuros – apzināta rīcība (saistību uzņemšanās bez nolūka tās pildīt u.tml.). Pirmajā gadījumā, parādniekam būtu dodama iespēja dzēst saistības fiziskās personas maksātnespējas procesā, taču piemērojot nelabvēlīgākus maksātnespējas procesa noteikumus (garāks saistību dzēšanas procedūras termiņš, papildus ierobežojumi maksātnespējas procesa laikā un arī pēc saistību dzēšanas). Savukārt, ja parādnieks apzināti uzņemties pārmērīgas saistības (piemēram, bez nolūka tās pildīt), tas ir uzskatāms par tik būtisku pārkāpumu, lai ar speciālu tiesību normu Maksātnespējas likuma 153.pantā noteiktu to kā vienu no saistību dzēšanas procedūras ierobežojumiem (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 4.punktā).
- 3) Attiecīgi, ja šāds priekšlikums tiek atbalstīts, nepieciešams izstrādāt tiesiskā regulējuma paketi (nelabvēlīgāku maksātnespējas procesa noteikumu kopumu), kura tiek piemērota mazāk nozīmīgu pārkāpumu gadījumos, kā arī konkrētizēt Maksātnespējas likuma 153.panta 1.punktu, jo tas ir formulēts pārlietu plaši.
- 4) Papildus būtu vēlams ieviest tiesisko regulējumu, kas risinātu situācijas, kad parādnieks sākotnēji ir uzņemties saistības labā ticībā, taču, iestājoties nelabvēlīgu apstākļu kopumam un apjaušot savu nespēju izpildīt saistības, sācis dzīvot izšķērdīgi, tostarp arī šāda dzīves veida nodrošināšanai izmantojot, piemēram, patēriņa kredītlīdzekļus. Proti, nav samērīgi šādās situācijās liegt parādniekam godprātīgi nodibinātu saistību dzēšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā, apzinoties, ka tādā gadījumā parādnieks visdrīzāk nonāk “pelēkā zonā” un piedzīvo sociālo un ekonomisko atstumtību. Daudz pragmatiskāks šādas situācijas risinājums būtu tiesiskais regulējums, kas paredzētu parādniekam tiesības fiziskās personas maksātnespējas procesā dzēst labā ticībā nodibinātās saistības, savukārt apzināti negodprātīgi nodibinātās saistības atstātu ārpus fiziskās personas maksātnespējas procesa tvēruma.

7. Parādnieka negodprātība plašākā nozīmē (mantas slēpšana vai nobēdzināšana, nepatiesas informācijas sniegšana u.c.)

- 1) Viens no būtiskākajiem instrumentiem pret parādnieku negodprātību ir tiesiskais regulējums, kas noteic ierobežojumus saistību dzēšanas procedūrai, jo tieši saistību dzēšana ir tas “produkts”, ko parādnieks vēlas saņemt, uzsākot fiziskās personas maksātnespējas procesu. Tiesu prakses analīze apliecina, ka Maksātnespējas likuma 153.pants tiek piemērots ļoti nevienveidīgi – no ļoti

šaura un formāla vērtējuma līdz izteikti paplašinātam iztulkojumam. Taču maksātnespējas procesa efektivitātes un tiesiskās noteiktības labad nedz izteikti šauri, nedz paplašināti saistību dzēšanas procedūras ierobežojumu iztulkojumi nav vēlami. Tādējādi būtu vēlams Maksātnespējas likuma 153.pantā iekļaut konkrētākas tiesību normas (pēc iespējas samazinot dažādas interpretācijas iespējas), salāgojot saistību dzēšanas procedūras ierobežojumus ar praksē konstatētajām parādnieku negodprātības izpausmēm, kuras ir vērtējamas kā tik būtiskas, lai liegtu parādniekam iespēju dzēst saistības.

- 2) Lai mazinātu to gadījumu skaitu, kad parādniekam tiek liegta saistību dzēšana salīdzinoši maznozīmīgu pārkāpumu gadījumā, būtu vēlams paredzēt tiesām lielāku rīcības brīvību Maksātnespējas likuma 153.pantā noteikto ierobežojumu piemērošanā (Japānas pieeja). Respektīvi būtu vēlams Maksātnespējas likuma 153.pantā vārdus “*saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc šādos gadījumos*” aizstāt ar “*saistību dzēšanas procedūru var nepiemērot vai to pārtraukt šādos gadījumos*”.
- 3) Papildus minētajam būtu izvērtējama nepieciešamība veikt šādas likuma izmaiņas (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 5.punktā):
 - a) paredzēt plašāku informācijas pieejamību, piemēram, grozīt Kredītiestāžu likumu un Notariāta likumu, nosakot kredītiestādēm un zvērinātiem notāriem pienākumu sniegt tiesai vai maksātnespējas procesa administratoram informāciju, kas nepieciešama fiziskās personas maksātnespējas procesā,
 - b) paredzēt iespēju atcelt tiesas lēmumu par saistību dzēšanu (piemēram, ja pēc saistību dzēšanas tiek iegūta informācija, ka parādnieks maksātnespējas procesa laikā ir slēpis mantu vai patiesos ienākumus, radot būtisku kreditora interešu aizskārumu),
 - c) grozīt Maksātnespējas likuma 130.panta 5.punktu, nosakot, ka fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams vai pārtraucams personai, kurai pēdējo trīs gadu (spēkā esošā redakcija noteic - pēdējā gada) laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, nedzēšot saistības,
 - d) pārskatīt darījumu apstrīdēšanas noteikumus, paredzot speciālu regulējumu mantojuma jautājumiem, laulāto mantas sadalei, uzturlīdzekļu maksājumiem, dāvinājumiem. Tostarp būtu vēlams pagarināt “aizdomu periodu” līdz 5 gadiem darījumiem ar tuviem radiniekiem (ieinteresētajām personām).

8. Atvieglotās maksātnespējas procedūras ieviešana

- 1) Mūsdienās specializēta maksātnespējas procedūra personām bez mantas un ienākumiem tiek uzskatīta par progresivitātes apliecinājumu un labāko praksi maksātnespējas jomā. Latvijā pagaidām ir ļoti neviennozīmīgs viedoklis par iespēju ieviest atviegloto procedūru fiziskās personas maksātnespējas procesam. Tomēr mūsdienu ekonomiskā un sociālā realitāte skaidri apliecina to, ka ir samērā augsts tādu personu skaits, kuras zemo ienākumu un mantas neesamības dēļ nespēj pildīt savas saistības un tādēļ zaudē motivāciju paaugstināt savu

produktivitāti, tā rezultātā nonākot vēl lielākā sociālā un ekonomiskā atstumtībā vai “ēnu ekonomikas” sektorā. Tādējādi ir pietiekami daudz “par” argumentu atvieglotās maksātnespējas procedūras ieviešanai. Vienlaikus, ņemot vērā augsto negodprātīgu parādnieku īpatsvaru “standarta” maksātnespējas procedūrās, atvieglotā procedūra ir ieviešama, vismaz sākotnēji ievērojot piesardzības principu. Piemēram, šāda procedūra varētu tikt attiecināta tikai uz tādiem parādniekiem, kuru saistības ir zem EUR 5 000,00 sliekšņa, paredzot arī salīdzinoši stingrākus parādnieka godprātības vērtēšanas kritērijus (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 6.punktā).

- 2) Ja tiek ieviesta atvieglotā maksātnespējas procedūra personām, kā labs paraugs varētu tikt izmantots Anglijas un Velsas Parādu atvieglojuma rīkojuma (*Debt relief order* - DRO) regulējums. Tā, pirmkārt, pēc DRO parauga atvieglotā maksātnespējas procedūra būtu noteicama kā administratīva, nevis tiesas procedūra, nododot to Maksātnespējas kontroles dienesta amatpersonu pārziņā ar vispārējās jurisdikcijas tiesu kontroles tiesībām (piemēram, sūdzību izskatīšana, lēmumu pārsūdzība u.c.). Respektīvi, jāņem vērā, ka Anglijā un Velsā atvieglotā procedūra 2018.gada 1.ceturksnī tika piemērota 24 % gadījumu no visām maksātnespējas procedūrām, un arī Latvijā šāda procedūra zemo izmaksu un procesa vienkāršās dabas dēļ varētu gūt lielu interesi. Līdz ar to tiesas varētu tikt pārslogotas, ja šo procesu izskatīšana un vadība tiktu nodota tiesu ziņā. Jāņem vērā arī tas, ka šādu procesu vadība nebūtu juridiski sarežģīts darbs, attiecīgi šādu lietu nodošana tiesas kompetencē būtu nelietderīgas tiesas kapacitātes un resursu tērēšana.
- 3) Izstrādājot atviegloto maksātnespējas procedūru, no DRO tiesiskā regulējuma varētu tikt pārņemtas šādas idejas:
 - a) pieteikums ir iesniedzams tiešsaistē (elektroniski), aizpildot noteiktu veidlapu,
 - b) procesa laikā parādnieks neveic maksājumus kreditoriem, taču viņam ir jāpilda likumā noteiktie pienākumi (jāsniedz informācija, jāsadarbojas) un jāievēro likumā noteiktie ierobežojumi,
 - c) procesā netiek iecelts maksātnespējas procesa administrators, taču parādniekam ir pienākums pieteikumu iesniegt, izmantojot kvalificēta speciālista palīdzību (piemēram, maksātnespējas procesa administratora) – pretējā gadījumā ir sagaidāms, ka tiks sniegti nekvalitatīvi pieteikumi, kas nevajadzīgi noslogos lēmuma pieņēmējus (tiesu vai Maksātnespējas kontroles dienesta amatpersonas, ja procedūra tiks nodota Maksātnespējas kontroles dienesta pārziņā);
 - d) process tiek attiecināts tikai uz parādnieka norādītajiem kreditoriem (ja parādnieks kādu kreditoru nav norādījis, saistības pret šo kreditoru netiek dzēstas),
 - e) tiek noteikti plašāki ierobežojumi procesa uzsākšanai nekā tas ir “standarta” procedūrai, piemēram:
 - procesu var piemērot tikai tādai fiziskajai personai, kuras pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijā (pretējā gadījumā varētu pieaugt maksātnespējas “tūrisma” problemātika),
 - procesu nepiemēro parādniekam, kurš noteiktā laika periodā (piemēram, 3 gadi) ir slēdzis darījumus, ar kuriem nodarījis zaudējumus kreditoriem

- (iesniedzot pieteikumu parādniekam būtu jāapliecina šādu darījumu neesamība, savukārt nepatiesa apliecinājuma sniegšanai būtu jābūt pamatam nedzēst saistības).
- f) procesa laikā parādnieks nedrīkst uzņemties jaunas saistības,
 - g) saistības tiek dzēstas nevis automātiski, bet pēc noteikta moratorija perioda (sk. detalizētāk 8.4.priekšlikumu). Proti, ņemot vērā Latvijā novērojamo zemo saistību izpildes kultūru, nav atbalstāma tādas procedūras ieviešana, kurā parādniekam saistības tiktu dzēstas līdz ar procesa uzsākšanu, savukārt optimālais moratorija periods būtu nosakāms no viena līdz trim gadiem.
- 4) Izstrādājot atvieglotā maksātnespējas procesa regulējumu, ir būtiski nenoteikt nekavējošu saistību dzēšanu, bet gan paredzēt tā dēvēto moratorija periodu (Anglijā un Velsā tas ir 12 mēneši), kura laikā parādniekam nav pienākuma veikt maksājumus kreditoriem, bet ir pienākums sniegt pilnīgu un patiesu informāciju, kā arī ir aizliegums nodibināt jaunas saistības virs noteikta apmēra (piemēram, virs vienas minimālās mēnešalgas). Šāds moratorijs pamatā ir paredzēts “audzinošos” nolūkos, lai atturētu parādnieku no neapdomīgas rīcības. Turklāt moratorija laikā kreditoriem ir tiesības izteikt savus iebildumus, kā arī sniegt informāciju par ierobežojumiem procedūras piemērošanai, kurus parādnieks ir noklusējis, kā rezultātā procedūra var tikt izbeigta, nedzēšot saistības. Attiecīgi, ja pamatoti iebildumi nav saņemti, parādnieks ir sniedzis informāciju un nav pārkāpis likumā noteiktos ierobežojumus, pēc moratorija perioda tiek pieņemts lēmums par saistību dzēšanu.

9. Novēloti uzsākti maksātnespējas procesi

- 1) Kā liecina citu valstu pieredze, novēloti uzsāktu fiziskās personas maksātnespējas procesu problemātika ir viens no visgrūtāk risināmajiem jautājumiem, jo to sekmē dažādi faktori, kas faktiski nav risināmi likumdošanas ceļā, piemēram, parādnieku zināšanu trūkums, dažādi morāles aspekti (sabiedriskais nosodījums u.c.).
- 2) Vienlaikus secināms, ka Maksātnespējas likumā vispār nav paredzēti instrumenti, kas varētu motivēt parādnieku savlaicīgāk uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja ir acīmredzams, ka parādnieks savas saistības izpildīt nespēj. Tomēr šādus instrumentus būtu nepieciešams ieviest, un tādēļ būtu izvērtējama nepieciešamība veikt šādas likuma izmaiņas:
 - a) paredzēt kreditoriem tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Lai mazinātu iespējamās negodprātības riskus, likumā būtu vēlams noteikt to, ka kreditors nevar atsaukt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Likumā būtu vēlams paredzēt tiesisko regulējumu jautājumā par parādnieka tiesībām iesaistīties maksātnespējas procesā, iesniedzot pieteikumu par saistību dzēšanu. Ja parādnieks šādu iniciatīvu neizrāda, tad viņam tiek piemērota tikai bankrota procedūra, kuras noslēgumā neizpildītās saistības netiek dzēstas (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 7.1.punktā);
 - b) ieviest saistību restrukturizācijas procedūru fiziskajām personām. Proti, ņemot vērā Latvijas kultūras īpatnības (aizspriedumi, sabiedrības

nosodījums u.c.). parādu restrukturizācijas procesa pieejamība varētu būt efektīvs instruments finansiālo grūtību risināšanai (it īpaši personām ar mantu un salīdzinoši lieliem ienākumiem), jo dotu iespēju piemērot elastīgākus noteikumus, kā arī labāk salāgojot parādnieka un kreditoru intereses. Kā labs paraugs šādas procedūras ieviešanai varētu tikt izmantots Anglijas un Velsas regulējums par individuālo brīvprātīgo vienošanos ar kreditoriem par parādu samaksu (*individual voluntary arrangement* jeb IVA), jo Anglijā un Velsā vairāk kā puse no visām uzsāktajām maksātnespējas procedūrā ir tieši IVA procedūra;

- c) motivēt parādniekus savlaicīgāk uzsākt maksātnespējas procesu ar īsāku saistību dzēšanas procedūras termiņu. Piemēram, Maksātnespējas likumā varētu noteikt, ka saistību dzēšanas procedūras termiņš ir 1 gads, ja parādnieka bankrota procedūras laikā no parādnieka mantas ir segti vismaz 50 % no saistībām (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 7.3.punktā).
- 3) Lai veicinātu fiziskās personas maksātnespējas procesa izmantošanu parādniekiem, kuri objektīvi nespēj izpildīt saistības, būtu vēlams Maksātnespējas likumā iestrādāt mehānismu, kas paredzētu iespēju pakāpeniski segt tās saistības, kuras atbilstoši Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtajai daļai nevar tikt dzēstas fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros. Piemēram, Maksātnespējas likumā varētu paredzēt, ka tiesa, lemjot par parādnieka atbrīvošanu no neizpildītajām saistībām, noteic arī nedzēšamo saistību izpildes kārtību un termiņu amplitūdā no 1 gada līdz 10 gadiem, ņemot vērā šo saistību apmēru un parādnieka finansiālo situāciju (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 7.4.punktā).

10. Maksātnespējas procesa pieejamība

- 1) Lai fiziskās personas maksātnespējas process būtu pieejamāks personām, kuras finansiālās grūtībās nonākušas objektīvu apstākļu dēļ, iesakām ieviest instrumentu pakāpeniskai maksātnespējas procesa depozīta segšanai. Visoptimālāk to varētu regulēt ar valsts piešķirtu bezprocentu aizdevumu, kuru parādniekam būtu pienākums pakāpeniski segt uzreiz pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas vai saistību dzēšanas procedūras laikā, atstājot tiesas ziņā noteikt ikmēneša maksājuma apmēru. Piemēram, iesniedzot pieteikumu tiesā, parādnieks varētu lūgt tiesu lemt par maksātnespējas procesa depozīta sākotnējo segšanu no budžeta līdzekļiem, un pozitīva lēmuma gadījumā segt šo summu, līdztekus maksātnespējas procesa izmaksu vai kreditoru prasījumu segšanai veicot maksājumus Valsts kasei. Šāda regulējuma gadījumā, lai novērstu negodprātību, būtu svarīgi paredzēt, ka valsts piešķirtais atbalsta maksājums ir fiziskās personas maksātnespējas procesā nedzēšamas saistības (respektīvi, ja parādnieka maksātnespējas process tiek izbeigts, nedzēšot saistības, tad valsts piešķirto līdzekļu parādsaistības nevarētu dzēst atkārtoti uzsāktajā maksātnespējas procesā). Tāpat šāda atbalsta saņemšanas iespēja būtu attiecināma tikai uz tiem gadījumiem, kad personai nespēja izpildīt saistības ir iestājusies objektīvu vai iepriekš neparedzamu apstākļu dēļ (slimība, darba zaudējums u.c.), par ko katrā konkrētā gadījumā lemtu tiesa.

- 2) Īpašās situācijās (piemēram, ja nespēja izpildīt saistības ir iestājusies dēļ parādnieka invaliditātes), būtu paredzams arī regulējums parādnieka pilnīgai atbrīvošanai no maksātnespējas procesa izmaksu segšanas, izmaksas finansējot no budžeta līdzekļiem (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 8.punktā).

11. Parādnieka uzraudzība saistību dzēšanas procedūras laikā

- 1) Atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam saistību dzēšanas procedūras laikā parādnieka kontrole ir nodota kreditoru iniciatīvas ziņā. Respektīvi, parādnieka kontrole saistību dzēšanas procedūras laikā ir īstenojama nevis pastāvīgi, bet tikai pēc kreditoru iniciatīvas. Kā secināms no anketēšanas rezultātiem, šāda likumā nostiprināta nostādne daudziem respondentiem šķiet nepieņemama, paužot viedokli par nepieciešamību noteikt papildus mehānismus parādnieka kontrolei, kā arī paplašināt maksātnespējas procesa administratoru un/vai tiesas lomu parādnieku kontrolē.
- 2) Lai arī stingrāka parādnieku kontrole saistību dzēšanas procedūras laikā nenoliedzami varētu mazināt parādnieku negodprātību, ir būtiski ņemt vērā, ka papildus kontroles mehānismi vai pastāvīga parādnieka kontrole nenoliedzami sarežģīt un sadārdzinās fiziskās personas maksātnespējas norisi (tieši šo apsvērumu dēļ vairumā valstu tāpat kā Latvijā parādnieka kontrole saistību dzēšanas procedūras laikā tiek veikta limitētā apmērā, nevis pastāvīgi).
- 3) Ņemot vērā to, ka vairums parādnieku tomēr ir godprātīgi, nav lietderīgi sarežģīt un sadārdzināt fiziskās personas maksātnespējas procesu, ieviešot papildus kontroles mehānismus, kas ir attiecināmi uz visiem fiziskās personas maksātnespējas procesiem. Vienlaikus jāņem vērā, ka ar kreditoru iniciatīvu nevar rēķināties, savukārt no parādnieku negodprātības cieš ne vien kreditori, bet arī sabiedrība (samazinās saistību izpildes kultūra, pieaug kredīta izmaksas, mazāki nodokļu ieņēmumi u.c.).
- 4) Tādējādi būtu vēlams ieviest papildus kontroles mehānismu, kas tiek darbināts selektīvā kārtībā – piemēram, valsts finansētas Maksātnespējas kontroles dienesta pārbaudes (budžetā paredzot, ka katru gadu tiek veikts noteikta skaita parādnieku pārbaude saistību dzēšanas procedūras laikā), paredzot Maksātnespējas kontroles dienestam tiesības pārkāpuma konstatēšanas gadījumā iesniegt tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu vai nelabvēlīgāku saistību dzēšanas procedūras noteikumu noteikšanu (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 9.punktā).
- 5) Vajadzību pēc parādnieka kontroles saistību dzēšanas procedūras laikā var būtiski samazināt, mainot pieeju jautājumā par parādnieka pienākumu veikt maksājumus saistību dzēšanas procedūras laikā. Proti, Maksātnespējas likumā ir iekļauta tā saucamā “plūstošo” maksājumu sistēma, kas paredz parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai novirzīt 1/3 daļu no saviem faktiskajiem ienākumiem. Lai šāda sistēma sevi attaisnotu, ir nepieciešami efektīvi parādnieka kontroles mehānismi, ar kuru palīdzību tiek

pārbaudīts tas, vai parādnieks, pieaugot ienākumiem, ir godprātīgi palielinājis arī kreditoriem maksājamo summu.

Šāda kontrole nav nepieciešama, ja parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā ir jāveic fiksēts maksājums, kurš nemainās, pieaugot parādnieka faktiskajiem ienākumiem - tā saucamā "fiksēto maksājumu" sistēma (Dānijas, Polijas pieeja). Tādējādi parādnieku kontroles problemātiku var risināt nevis ar jaunu kontroles mehānismu ieviešanu, bet gan ieviešot "fiksēto maksājumu" sistēmu.

Katrai no šīm sistēmām ir savas pozitīvās un negatīvās iezīmes, un izšķiršanās par labu vienai no tām lielā mērā ir saistīta ar to, kādas intereses tiesību politikas veidotājs atzīst par prioritāri aizsargājamām (plašāks pamatojums norādīts 3.priekšlikuma aprakstā).

12. Pārsūdzamo tiesu nolēmumu loka paplašināšana

- 1) Latvijā atšķirībā no, piemēram, Vācijas un Igaunijas, fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros pieņemtie tiesu nolēmumi tikai izņēmuma kārtā ir pārsūdzami. Šāda pieeja lielā mērā sakņojas juridisko personu maksātnespējas procesa tiesiskajā regulējumā. Taču ir samērā diskutabli, ciktāl jautājumā par tiesu nolēmumu pārsūdzamību var likt vienādības zīmi starp juridiskās personas maksātnespējas procesu un fiziskās personas maksātnespējas procesu.
- 2) Tādējādi arī Latvijā būtu vēlams noteikt plašāku pārsūdzamo tiesu nolēmumu klāstu fizisko personu maksātnespējas procesos. Piemēram, kā pārsūdzams būtu nosakāms lēmums par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, dzēšot saistības un arī – nedzēšot saistības. Tādējādi tiktu nodrošināta iespēja parādniekam vai kreditoram efektīvāk aizsargāt savas pamatotās intereses, kā arī tiktu veicināta tiesu prakses vienvērtība (plašāks pamatojums norādīts pētījuma VI. nodaļas 10.punktā).

13. Citi priekšlikumi

Ņemot vērā tiesu prakses analīzes laikā atklātos Maksātnespējas likuma tiesību normu piemērošanas problemātiskos aspektus, papildus tiek izvirzīti šādi priekšlikumi:

- 1) ***Tiesas tiesības pieprasīt pierādījumus*** - noteikt tiesai tiesības pašai pēc savas iniciatīvas pieprasīt pierādījumus fiziskās personas maksātnespējas procesa lietās (piemēram, situācijās, ja kreditori nav iesnieguši iebildumus, tomēr tiesai ir pamatotas šaubas par parādnieka godprātību);
- 2) ***Saistību dzēšanas sekas*** – Maksātnespējas likumā nav regulējuma par saistību dzēšanas tiesiskajām sekām, kā rezultātā tiesiskās noteiktības labad tiesas ir spiestas veikt dzēšamo saistību aprēķinu, kā arī rezolutīvajā daļā uzskaitīt kreditorus, pret kuriem tiek dzēstas saistības. Šāda "grāmatveža" funkcija (kā to vairākās aptaujas anketās ir norādījuši tiesneši) atkristu, ja līdzīgi kā regulējumā par tiesiskās

aizsardzības procesu likumā tiktu noteiktas lēmuma par fiziskās personas atbrīvošanu no saistībām tiesiskās sekas – piemēram, Maksātnespējas likuma 165.pantā varētu noteikt, ka parādnieka atbrīvošana no atlikušajām parāda saistībām ir spēkā pret visiem maksātnespējas procesa kreditoriem, arī tiem, kuri savus prasījumus nav pieteikuši parādnieka maksātnespējas procesā (izņemot Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtajā daļā noteikto). Attiecīgi, līdzīgi kā, izbeidzot tiesiskās aizsardzības procesu pēc plāna izpildes, tiesām atkristu nepieciešamība rēķināt dzēšamo saistību apmēru;

- 3) **Konsekvence jēdzienos “dzēst saistības” vai “atbrīvot no atlikušajām saistībām”** – Maksātnespējas likumā un Civilprocesa likumā trūkst konsekvences jēdzienu lietojumā, jo pamīšus tiek lietots gan jēdziens “dzēst saistības” (Maksātnespējas likuma 164.panta pirmā un ceturtā daļa, Civilprocesa likuma 363.³⁵ panta trešā daļa), gan arī “atbrīvot no atlikušajām saistībām” (Maksātnespējas likuma 164.panta otrā un trešā daļa, Civilprocesa likuma 363.³⁶ panta otrā daļa).

Turklāt no Civilprocesa likuma regulējuma izriet, ka tiesai vienlaikus ir jālemj gan par saistību dzēšanu (CPL 363.³⁵ p.3.d.: “*apstiprinot saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, tiesa lemj par to saistību dzēšanu, kuras nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā*”), gan arī par atbrīvošanu no saistībām (CPL 363.³⁶ p.2.d.: “*ja tiesa, izbeidzot saistību dzēšanas procedūru, konstatē, ka parādnieks ir atbrīvojams no parāda saistībām saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164.pantu, tā vienlaikus ar procedūras izbeigšanu atbrīvo viņu no saistībām, kuras norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā*”).

Nav loģiski, ka tiesai ir jālemj gan par saistību dzēšanu, gan arī par parādnieka atbrīvošanu no saistībām. Tādējādi iesakām noteikt konsekvenci likumā lietotajos jēdzienos, saglabājot tikai vienu no tiem. Priekšroka būtu dodama jēdzienam “atbrīvot no atlikušajām saistībām”, jo tas vairāk atbilst gan fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķim, gan arī labāk iekļaujas vispārējo civiltiesību regulējuma sistēmā;

- 4) **Attiešanās no jēdziena “atbrīvot no saistībām, kuras norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā”** – lieka ir vairākās Maksātnespējas likuma un Civilprocesa likuma tiesību normās iekļautā piebilde, ka parādnieks tiek atbrīvots no atlikušajām saistībām, kuras norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā. Tā, pirmkārt, tas sarežģī tiesas nolēmuma par parādnieka atbrīvošanu no saistībām gatavošanu (kā rāda tiesu prakses analīze, šajā jautājumā ir ļoti atšķirīga tiesu pieeja). Un, otrkārt, jāņem vērā, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 155.panta piektajai daļai saistību dzēšanas plānā netiek norādītas soda naudas, līgumsods vai nokavējuma procenti (izņemot nolīgtos, nesamaksātos lietošanas procentus līdz maksātnespējas pasludināšanai, tomēr ne vairāk kā sešu procentu apmērā gadā). Attiecīgi veidojas faktiski absurda situācija, ka, atbrīvojot parādnieku no atlikušajām saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām, parādnieks netiek atbrīvots no blakus prasījumu saistībām. Tādējādi jautājumā par parādnieka atbrīvošanu no saistībām būtu vēlams atteikties no piebildes “kuras norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā”, tā vietā likumā paredzot tiesību normu, kura noteic, ka parādnieka atbrīvošana no atlikušajām parāda saistībām ir spēkā pret visiem maksātnespējas procesa kreditoriem, arī tiem, kuri savus prasījumus nav

pieteikuši parādnieka maksātnespējas procesā (izņemot Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtajā daļā noteikto);

- 5) ***Maksātnespējas procesa pieteikuma veidlapa*** – būtu izvērtējama nepieciešamība izstrādāt maksātnespējas procesa pieteikuma veidlapu, ko parādnieki var izmantot, tādējādi samazinot nekvalitatīvi sagatavotu pieteikumu skaitu, kā arī parādnieku izmaksas, kuras, kā liecina veiktās aptaujas un nozares pārstāvju sniegtā informācija, parādnieki nereti nevar segt;
- 6) ***Kreditora pienākums kreditora prasījumā norādīt informāciju par saistību dzēšamību*** - paredzēt, ka kreditoram, iesniedzot kreditora prasījumu, papildus Maksātnespējas likuma 73.panta ceturtajā daļā noteiktajam ir jānorāda, vai, kreditora ieskatā, saistības ir dzēšamas Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtais daļas izpratnē. Attiecīgi saistības dzēšamības jautājums jau varētu tikt izvērtēts kreditora prasījuma atzišanas stadijā (atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam saistību dzēšamības izvērtējuma veikšana nav paredzēta nevienā no procesa posmiem);
- 7) ***Pēcprocedūras ierobežojumi*** - Lielbritānijas tiesiskais regulējums paredz iespēju noteikt pēcprocedūras ierobežojumus (iegūt jaunu kredītu, ieņemt noteiktus amatus u.c.), kuru galvenais nolūks ir aizsargāt sabiedrību nākotnē no tādiem parādniekiem, kas rīkojušies neapdomīgi, bezatbildīgi vai negodprātīgi. Pēcprocedūras ierobežojumu būtība ir tāda, ka gadījumā, ja parādnieks ir bijis negodprātīgs, viņam saistības tiek dzēstas, lai dotu “otro” iespēju vai “jaunu” sākumu, tomēr pastāv iespēja noteikt pēcprocedūras ierobežojumus pat līdz 15 gadiem, šādā veidā parādnieku “sodot” par viņa negodprātību. Tādējādi ar šādu regulējumu tiek aizsargāta ne vien sabiedrība, bet preventīvi tiek samazināts negodprātīgu parādnieku skaits. Latvijā pēcprocedūras ierobežojumu ieviešana pamatā ir saistāma ar likumdevēja principiālu izšķiršanos jautājumā par to, vai “otrā” iespēja tiek dota arī negodprātīgam parādniekam, vienlaikus paredzot šādiem parādniekiem nelabvēlīgākus maksātnespējas procesa noteikumus, tostarp arī pēcprocedūras ierobežojumu ieviešanu;
- 8) ***“Mazie” maksājumi*** – kā rāda prakse, ļoti bieži parādnieki, veicot ikmēneša maksājumus kreditoriem, ir spiesti veikt arī maza apmēra maksājumus (nereti pat EUR 0,01 apmērā), kas ir ekonomiski ļoti nelietderīgi, jo maksājuma veikšanas izmaksas krietni pārsniedz kreditora ieguvumu. Vienlaikus, ja parādnieks neveic maksājumus ik mēnesi, bet apvieno vienā maksājumā, tas faktiski ir Maksātnespējas likuma pārkāpums. Tādējādi būtu vēlams noteikt regulējumu, kas paredz parādniekam tiesības “mazos” maksājumus veikt, piemēram, reizi gadā, lai optimizētu parādnieka izdevumus, kā arī nenoslogotu tiesas ar kreditoru iebildumiem situācijās, kad parādnieks, pastāvot šobrīd spēkā esošajam regulējumam, ir “atļāvies” apvienot mazos maksājumus vienā pārskaitījumā;
- 9) ***Ierobežojums uzņemties jaunas parādsaistības*** – ir nepieciešams pārvērtēt, cik adekvāts ir Maksātnespējas likuma 134.panta otrās daļas 5.punktā noteiktais, ka pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieks zaudē tiesības bez administratora piekrišanas uzņemties jaunas parādsaistības. Proti, ir atbalstāma šāda ierobežojuma noteikšana, jo tā galvenais mērķis ir panākt to, lai parādnieks maksātnespējas procesa laikā iemācās samērot savus izdevumus ar ienākumiem, kā

arī saprātīgi pārvaldīt savas finanses, tādējādi novēršot atkārtotas maksātnespējas iespējamību. Tomēr, tā kā Maksātnespējas likuma 134.panta otrās daļas 5.punkts aizliedz parādniekam tiesības bez administratora piekrišanas aizņemties pat niecīgu summu, praksē ir bijuši gadījumi, ka arī pārdesmit *euro* parādsaistību nodibināšana ir izmantota kā pamats pieteikuma par maksātnespējas procesa izbeigšanu iesniegšanai. Turklāt tik strikts ierobežojums (kā jebkurš nesamērīgi stingrs ierobežojums) var panākt tieši pretēju efektu – ka parādnieks bez administratora piekrišanas uzņemas arī liela apmēra saistības. Līdz ar to būtu vēlams noteikt, ka administratora piekrišana ir nepieciešama, piemēram, ja parādnieks uzņemas jaunas parādsaistības, kuru summa pārsniedz vienu minimālo mēnešalgu.

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Latviešu valodā:

1. Bērziņš G. Fiziskas personas maksātspējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018;
2. Centrālā statistikas pārvalde: 2018. gada 2. ceturksnī 64,4 % iedzīvotāju bija nodarbināti. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/nodarbinatiba/meklet-tema/2422-nodarbinatiba-2018-gada-2-ceturksni>

Svešvalodās:

1. A closer look at the courts of Denmark – The Danish legal system. Pieejams: <http://www.domstol.dk/om/publikationer/HtmlPublikationer/Profil/Profilbrochure%20-%20UK/kap03.html>;
2. Ahrens “Das neue Privatinsolvenzrecht. Reform und aktuelle Entwicklung”, 2. uerarbeitete und ergaenzte Auflage, RWS Verlag, Kommunikationsforum GmbH, Koeln, 2016;
3. Conway L. Debt Relief Orders. / House of Commons Library, Briefing paper, 2016., Nr. CPB4982;
4. Doing Business 2018. 15th Edition. Washington: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2018. Pieejams: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2018>;
5. ECORYS. Bankruptcy and second chance for honest bankrupt entrepreneurs. Final report, October 2014. Pieejams: http://www.eea.gr/system/uploads/asset/data/9042/Bankruptcy_and_second_chance_for_honest_bankrupt_entrepreneurs_FINAL_REPORT.pdf;
6. Elqueta G. R.. The Paradoxical Bankruptcy Discharge: Rereading the Common Law- Civil Law Relationship. Fordham Journal of Corporate & Financial Law, 2013, Volume 19
Pieejams: <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.lv/&httpsredir=1&article=1384&context=jcfl>;
7. INSOL Europe Insolvency Officeholders forum. Survey of certain regulation for insolvency officeholders: Denmark. Pieejams: [https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AUIdkcIBwmgJ:https://www.insol-europe.org/download/documents/823+&cd=4&hl=lv&ct=clnk&gl=lv;](https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AUIdkcIBwmgJ:https://www.insol-europe.org/download/documents/823+&cd=4&hl=lv&ct=clnk&gl=lv;https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/398279/Analysis_of_responses_for_internet_-_revised_version_-_23_January_2015.pdf)
8. Insolvency Proceedings: Debt relief orders and the bankruptcy petition limit – Call for evidence. Analysis of responses, 2015. Pieejams: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/398279/Analysis_of_responses_for_internet_-_revised_version_-_23_January_2015.pdf;
9. Kayser/Thole “Insolvenzordnung” Heidelberger Kommentar, 9. neu bearbeitete Auflage, C.F.Mueller, 2018,/Waltenberger Kommentare;
10. Kilborn J. The Rise and Fall of Fear of Abuse in Consumer Bankruptcy: Most Recent Comparative Evidence from Europe and Beyond. Texas Law Review, Vol.96:1327, 2018;
11. Kilborn J. Twenty-five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark. INSOL International Insolvency Review, 2009., Vol.18:155^185;

12. Kilborn J. Reform, Counter Reform and Transatlantic Rapprochement in the Law of Personal Bankruptcy. Nottingham Insolvency and Business Law e-Journal, 2015., 3 NIBLeJ 12;
13. Kilborn J., Walters A. INVOLUNTARY BANKRUPTCY AS DEBT COLLECTION: MULTIJURISDICTIONAL LESSONS IN CHOOSING THE RIGHT TOOL FOR THE JOB. Pieejams: [https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/19036439v1%20-%20Involuntary%20Bankruptcy%20As%20Debt%20Collection%20\(Jason%20Kilborn\).PDF](https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/19036439v1%20-%20Involuntary%20Bankruptcy%20As%20Debt%20Collection%20(Jason%20Kilborn).PDF);
14. McKenzie Skene D., Walters A. Consumer Bankruptcy Law Reform in Great Britain. American Bankruptcy Law Journal, Great Britain Consumer Bankruptcy Systems, 2006, Vol. 80;
15. Milman D. Personal Insolvency Law, Regulation and Policy. London: Reutledge, 2017;
16. Niemi-Kiesilainen J. Consumer bankruptcy in comparison: do we cure a market failure or a social problem? OSGOOD HALL LAW JOURNAL, 1999., Vol. 37;
17. Ramsay I. Between Neo-Liberalism and the Social Market: Approaches to Debt Adjustment and Consumer Insolvency in the EU. Journal of Consumer Policy, December 2012, Volume 35, Issue 4;
18. Ramsay I. Personal Insolvency in the 21st Century. A Comparative Analysis of the US and Europe. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017;
19. Ramsay I. Towards an International Paradigm of Personal Insolvency Law? A Critical View. QUT Law Review, 2017, Volume 17, Issue 1. Pieejams: <https://lr.law.qut.edu.au/article/view/713/630>;
20. Response by the Money Advice Trust, 2014. Pieejams: <http://www.moneyadvice.org/SiteCollectionDocuments/Policy%20consultation%20responses/Unilateral%20responses/Money%20Advice%20Trust%20response%20to%20the%20Insolvency%20Service%20DROs%20and%20bankruptcy%20petitions%20call%20for%20evidence.pdf> ;
21. Saarma T. Principles of Debt Restructuring and Restrictions, on Initiation of Debt Restructuring Proceedings. Juridica International XX/2013;
22. Sallam W.A. Insolvency proceedings: a double edged debt collection tool. Pieejams: https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwjY_I-3lpffAhUNpYsKHZEAC-0QFjABegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fwww.insol-europe.org%2Fdownload%2Fdocuments%2F885&usg=AOvVaw2eWgKAVdOqggXuoe_Lysnp;
23. Sein K. (Dr. iur., Docent of Civil Law University of Tartu), Volens U. (Dr. iur., Lecturer of Civil Law University of Tartu Specialist Counsel, Sorainen Law Firm) Legal Problems and Regulations related to Easy-access Non-secured Consumer Loans in Estonia. Juridica international 22/2014;
24. Spooner J. Seeking Shelter in Personal Insolvency Law: Recession, Eviction, and Bankruptcy's Social Safety Net. Journal of Law and Society, September 2017, Volume 44, Number 3;
25. Spooner J. Recalling The Public Interest in Personal Insolvency Law: A Note on Professor Fletcher's Foresight. Nottingham Insolvency and Business Law e-Journal. 2015., 3 NIBLeJ 29;
26. Steele S., Jin Ch. Some Suggestions from Japan for Reforming Australia's Personal Bankruptcy Law. QUT Law Review, October 2017, Volume 17, Issue 1;

27. Study on a new approach to business failure and insolvency: Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices, 2016.
Pieejams:
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf;
28. Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, datio in solutum of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices. Final Report, prepared by London Economics, 2012. Pieejams:
https://ec.europa.eu/info/file/46906/download_en?token=9buOv155;
29. The Insolvency Service. Guidance on Debt relief restrictions orders and undertakings, 2017. Pieejams:<https://www.gov.uk/government/publications/debt-relief-restrictions-orders-and-undertakings/debt-relief-restrictions-orders-and-undertakings>;
30. The Insolvency Service. Insolvency Proceedings: Debt relief orders and the bankruptcy petition limit. Call for evidence ., Pieejams:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/341089/Insolvency_Proceedings_Debt_relief_orders_and_petition_limits_v3.pdf;
31. The Insolvency Service: Insolvency Statistics – January to March 2018 (Q1 2018). Pieejams:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/703180/Insolvency_Statistics_Commentary-Q1_2018_v3.pdf;
32. The Insolvency Service, Intermediary Guidance Notes: DRO2, 2016. Pieejams:
<https://www.gov.uk/government/publications/intermediary-guidance-notes-v15-dro2-guidance-for-approved-intermediaries>;
33. The World Bank. Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons. 2013.
Pieejams:
http://siteresources.worldbank.org/INTGILD/Resources/WBInsolvencyOfNaturalPersonsReport_01_11_13.pdf;
34. Tuula L. Consumer Insolvency: The Linkage Between the Fresh Start, Collective Proceedings, and the Access to Debt Adjustment. Journal of Consumer Policy, September 2015, Volume 38, Issue 3;
35. Viimsalu S. The Over-Indebtedness Regulatory System in the Light of the Changing Economic Landscape. JURIDICA INTERNATIONAL XVII/2010;
36. Walters A. Personal Insolvency Law After the Enterprise Act: An Appraisal. 2004.

Izmantotie ES un ārvalstu tiesību akti:

1. Bankruptcy Act 2003 - Igaunijas Bankrota likums;
2. Debt Restructuring and Debt Protection Act – Igaunijas Parādu pārstrukturēšanas un aizsardzības likums;
3. Denmark Bankruptcy Act - Dānijas Bankrota likums;
4. Insolvency Act 1986 – Lielbritānijas Maksātnespējas likums;
5. Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866), die zuletzt durch Artikel 24 Absatz 3 des Gesetzes vom 23. Juni 2017 (BGBl. I S. 1693) geändert worden ist;
6. "Insolvenzrechtliche Vergütungsverordnung vom 19. August 1998 (BGBl. I S. 2205), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 13. April 2017 (BGBl. I S. 866) geändert worden ist" /<https://www.gesetze-im-internet.de/insvv/index.html>;

7. Izpildes rīkojums, ar ko groza izpildes rīkojumu par parāda norēķinu (Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om gældssanering). Pieejams dāņu valodā: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=194604>;
8. Order on Amendment No. 465, 2009, INSOLVENCY INDIVIDUALS, ENGLAND AND WALES The Insolvency Proceedings (Monetary Limits);
9. Order on Amendment No. 26, 2015, INSOLVENCY, ENGLAND AND WALES The Insolvency Proceedings (Monetary Limits);
10. Parāda norēķinu izpildraksts (Bekendtgørelse om gældssanering), § 2. Pieejams dāņu valodā: <https://docplayer.dk/2223969-Retsinformation-dk-bek-nr-894-af-22-09-2005.html>
11. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on preventive restructuring frameworks, second chance and measures to increase the efficiency of restructuring, insolvency and discharge procedures and amending Directive 2012/30/EU. COM (2016) 723, 2016/0359(COD), latviešu valodā pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0723&from=EN>;
12. The Insolvency (England and Wales) Rules 2016.

Izmantotie Vācijas tiesu prakses avoti:

1. AG Hamburg ZInsO 2012 1585;
2. Amtsgericht Furth ZInsO 2016, 766;
3. Amtsgericht Hamburg ZInsO 2015, 821;
4. Amtsgericht Oldenburg ZInsO 2009, 686;
5. BGH 16.12.2004 – IX ZB 72/03;
6. BGH 27.9.2007 – IX ZB 243/06;
7. BGH 8.1.2009 – IX ZB 73/08;
8. BGH 3.12.2009 – IX ZB 247/08;
9. BGH 5.3.2009 – IX ZB 141, 08;
10. BGH 8.01.2009 – IX ZB 73/08;
11. BGH 15.4.2010 – IX ZB 17509;
12. BGH 23.2.2012 – IX ZB 254/10;
13. BGH 7.2.2013 – IX ZB 245/11;
14. BGH 10.10.2013 – Az IX ZB 97/12;
15. BGH ZInsO 2006, 548;
16. BGH ZInsO 2006, 1103;
17. BGH ZInsO 2007, 96;
18. BGH ZInsO 2009, 732;
19. BGH ZInsO 2010, 1058;
20. BGH ZInsO 2010, 2101;
21. BGH ZInsO 2011, 396;
22. BGH ZInsO 2013, 138;
23. BGH ZVI 2003, 34;
24. BGH ZVI 2005, 643;
25. BGH ZVI 2009, 453;
26. Landgericht Dessau-Rosslau ZInsO 2015, 2233;
27. Landgericht Potsdam ZInsO 2009, 1415;
28. LG Duesseldorf NZI 2009, 193;
29. LG Mainz ZVI 2003, 362;

30. NZI 2007, 297;
31. NZI 2011 330;
32. NZI 2014, 34;
33. ZInsO 2010, 1291;
34. ZInsO 2010, 1558;
35. ZInsO 2013, 2333.

Citi avoti:

1. Mājaslapa, kurā Lielbritānijā parādnieks var uzzināt savas iespējas attiecībā uz dažādo procedūru izmantošanu: www.gov.uk;
2. Maksātnespēja – Igaunija. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-447-EE-lv.do?clang=lv;
3. Tests piemēroto maksātnespējas procedūru noskaidrošanai. Pieejams: <https://www.gov.uk/pay-off-debts>
4. Vācijā pieteikuma iesniegšanai tiesā ir izveidota vienota veidlapa. Pieejams: https://justiz.de/formulare/zwi_bund/vinsolvenz.pdf;
5. Vācijas publiskais reģistrs. Pieejams: www.insolvenzbekanntmachungen.de.

PIELIKUMI

ANOTĀCIJA

pētījumam “Fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas nosacījumi un tā efektivitāte”⁵³²

Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti latviešu valodā	Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti angļu valodā
Pētījuma mērķis ir analizēt fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas Latvijā problemātiskos aspektus un sniegt priekšlikumus fiziskās personas maksātnespējas procesa pilnveidošanai Latvijā, tai skaitā saistībā ar parādnieka godprātības kritēriju konstatēšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā un atvieglota fiziskās personas maksātnespējas procesa izstrādi. Pētījuma laikā tika identificētas vairākas būtiskas fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas problēmas, daļa no kurām ir saistītas ar parādnieku negodprātību (lielākoties, pārmērīgu vai neapdomīgu saistību uzņemšanās, patieso ienākumu vai mantas slēpšana, nepatiesas informācijas sniegšana), taču daļa arī – ar tiesiskā regulējuma trūkumiem, nekonsekvenci vai pārlietu biežajām likuma izmaiņām. Pētījumā tika secināts, ka kopš Maksātnespējas likuma spēkā stāšanās ir būtiski mainījušās “tipiskā” parādnieka iezīmes – no hipotekārā kredītņēmēja uz patēriņa kredītņēmēju, kuram absolūtā vairumā gadījumu nepieder manta. Attiecīgi diskutabls ir kļuvis jautājums, ciklāl spēkā esošais regulējums atbilst patēriņa kredītņēmēju vajadzībām. Pētot ārvalstu regulējumu, tika secināts, ka Latvijā būtu vēlams noteikt kreditoriem tiesības iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ieviest parādu restrukturizēšanas procedūru un speciālu maksātnespējas procedūru parādniekiem bez	The goal of the study is to analyse the problematic aspects of applying the insolvency process of natural persons in Latvia and to provide suggestions for the improvement of the insolvency process of natural persons in Latvia, including regarding the statement of the debtor's good faith criteria in the process of insolvency of a natural person and development of the relieved insolvency process of a natural person. During the study, several important issues related to the application of the insolvency process of a natural person were identified, some of which are related to the debtors' dishonesty (largely excessive or reckless engagement of liabilities, concealment of actual income or goods, provision of false information), but partly also due to deficiencies in the legal regulation, their inconsistency or changes in the law that take place too often. The study also concluded that since the entry into force of the Insolvency Law, the characteristics of a “typical” debtor have changed significantly – from a mortgage borrower to consumer borrower, who in the majority of cases does not own any assets. Accordingly, it has become disputable, whether the current regulation is in line with consumer borrowers' needs. When studying foreign regulations, it was concluded that in Latvia it would be advisable to establish rights to creditors to file an application for the insolvency proceeding of a natural person, to introduce a debt restructuring procedure and special insolvency procedure for debtors that do not

⁵³² Ministru kabineta 2013.gada 3.janvāra noteikumu Nr.1 3.pielikums

mantas un ar zemiem ienākumiem, noteikt plašāku pārsūdzamo tiesu nolēmumu klāstu, paredzēt “plūstošā” saistību dzēšanas procedūras termiņa regulējumu, izstrādāt speciālus darījumu apstrīdēšanas noteikumus, ieviest zvēresta institūtu u.c.	own any assets and have low income, to determine a wider range of appealable court decisions, to provide regulations for the “flowing” time period of the procedure for releasing debtor from his liabilities, to develop special rules for disputing the deals, to introduce an oath institution, etc.
Galvenās pētījumā aplūkotās tēmas	Nolūkā identificēt fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas problemātiskos aspektus, Pētījumā tika analizēta tiesu prakse un konkrēti maksātnespējas procesi, kā arī tika īstenota anketēšana. Papildus minētajam tika pētīta ārvalstu – Lielbritānijas, Igaunijas, Dānijas un Vācijas pieredze, tiesiskais regulējums un tiesību literatūra. Ņemot vērā Pētījuma mērķi, detalizēti tika analizētas būtiskākās konstatētās problēmas – patieso ienākumu slēpšana, motivācijas trūkums gūt lielākus ienākumus, saistību dzēšanas procedūras termiņa un kreditoriem maksājamo summu tiesiskais regulējums, nepatiesas informācijas sniegšana, novēloti uzsākti maksātnespējas procesi, maksātnespējas procesa pieejamība, uzsāktā maksātnespējas procesu skaita sarukums, iesaistīto personu kompetence, vienotas tiesu prakses trūkums.
Pētījuma pasūtītājs	Maksātnespējas kontroles dienests
Pētījuma īstenotājs	Zvērinātu advokātu birojs “NOVIUS”
Pētījuma īstenošanas gads	2018.gads
Pētījuma finansēšanas summa un finansēšanas avots	EUR 38841,00 (ieskaitot PVN), finansē Pētījuma pasūtītājs
Pētījuma klasifikācija*	Padziļinātas ekspertīzes pētījums politikas vai tiesiskā regulējuma izstrādei
Politikas joma, nozare**	Tieslietu politika, civiltiesību politika
Pētījuma ģeogrāfiskais aptvērums (visa Latvija vai noteikts reģions/novads)	Visa Latvija
Pētījuma mērķa grupa/-as (piemēram, Latvijas iedzīvotāji darbspējas vecumā)	Tiesību politikas īstenotāji, Maksātnespējas likuma piemērotāji (tiesneši, Maksātnespējas kontroles dienests, maksātnespējas procesa administratori) un fiziskās personas maksātnespējas procesā iesaistītās personas (parādnieki, kreditori).

Pētījumā izmantotās metodes pēc informācijas ieguves veida:	
1) tiesību aktu vai politikas plānošanas dokumentu analīze	Ir izmantota.
2) statistikas datu analīze	Ir izmantota.
3) esošo pētījumu datu sekundārā analīze	Ir izmantota.
4) padziļināto/ekspertu interviju veikšana un analīze	Ir izmantota.
5) fokusa grupu diskusiju veikšana un analīze	Nav izmantota.
6) gadījumu izpēte	Ir izmantota.
7) kvantitatīvās aptaujas veikšana un datu analīze	Ir izmantota.
8) citas metodes (norādīt, kādas)	Aprakstošā metode, salīdzinošā metode, vēsturiskā metode.
Kvantitatīvās pētījuma metodes (ja attiecināms):	
1) aptaujas izlases metode	Anketēšana
2) aptaujāto/anketēto respondentu/vienību skaits	49 tiesneši, 75 maksātnespējas procesa administratori, 5 kredītiestāžu pārstāvji un 4 nebanku kredītdevēju pārstāvji, 1 preču tirgotājs uz nomaksu, 9 citu kreditoru pārstāvji, 5 cita veida personas.
Kvalitatīvās pētījuma metodes (ja attiecināms):	
1) padziļināto/ekspertu interviju skaits (ja attiecināms)	Latvijas finanšu nozares asociācija, Latvijas kredītņēmēju asociācija
2) fokusa grupu diskusiju skaits (ja attiecināms)	Nav attiecināms.
Izmantotās analīzes grupas (griezumi)	2010.gada 1.novembris līdz 2015.gada 28.februāris un no 2015.gada 1.marta
Pētījuma pasūtītāja kontaktinformācija	Maksātnespējas kontroles dienesta Finanšu departamenta iepirkumu un apgādes speciāliste Ieva Spūle, tālrunis 29589967, e-pasts: ieva.spule@mkd.gov.lv un Maksātnespējas kontroles dienesta Otrā uzraudzības departamenta direktora vietniece Žanete Strobe-Pastore, tālrunis 67099146, e-pasts: zanete.strobe-pastore@mkd.gov.lv .
Pētījuma autori*** (autortiesību subjekti)	Kaspars Novicāns, Evija Novicāne, ZAB "NOVIUS"

ANALIZĒTO TIESU NOLĒMUMU SARAKSTS

Nolēmumi par maksātnespējas procesa nepasludināšanu

N.p.k.	Lietas numurs	Nolēmuma datums	Tiesa
1	C09048114	04.11.2014.	Balvu rajona tiesa
2	C13051314	28.08.2014.	Dobeles rajona tiesa
3	C17070915	22.01.2015.	Jūrmalas pilsētas tiesa
4	C17076815	13.02.2015.	Jūrmalas pilsētas tiesa
5	C17146414	02.10.2014.	Jūrmalas pilsētas tiesa
6	C17155114	28.10.2015.	Jūrmalas pilsētas tiesa
7	C17160114	14.11.2014.	Jūrmalas pilsētas tiesa
8	C17163614	01.12.2014.	Jūrmalas pilsētas tiesa
9	C17172114	23.12.2014.	Jūrmalas pilsētas tiesa
10	C24178414	05.12.2014.	Ogres rajona tiesa
11	C28207215	11.02.2015.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
12	C30318815	27.02.2015.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
13	C28368914	23.09.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
14	C29771814	05.01.2015.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa

15	C29775314	06.01.2015.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
16	C28397314	07.11.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
17	C28416214	10.12.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
18	C28419514	12.12.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
19	C30532514	15.09.2014.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
20	C30548814	02.10.2014.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
21	C29714014	27.10.2014.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
22	C11121214	19.12.2014.	Cēsu rajona tiesa
23	C29628615	29.09.2015.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
24	C12212515	24.07.2015.	Daugavpils tiesa
25	C29577917	04.01.2018.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
26	C19050715	03.06.2018.	Kuldīgas rajona tiesa
27	C-0222-18/2	12.01.2018.	Saldus rajona tiesa
28	C17168314	12.12.2018.	Jūrmalas pilsētas tiesa
29	C71207218	10.07.2018.	Cēsu rajona tiesa
30	CA-0393-18/7, C71207218	14.09.2018.	Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija
31	C71209818	18.07.2018.	Vidzemes rajona tiesa

32	CA-0400-18/14, C71209818	14.09.2018.	Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija
33	C-2100-18/14	18.07.2018.	Gulbenes rajona tiesa
34	C-2567-18/18	04.07.2018.	Kurzemes rajona tiesa
35	C73421918	23.08.2018.	Zemgales rajona tiesa
36	C-4461-18/27	20.09.2018.	Zemgales rajona tiesa
37	C-5099-18/1	10.09.2018.	Rīgas rajona tiesa
38	C29510916	27.06.2016.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
39	C-5654-17/22	19.09.2017.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
40	C30618616	27.06.2016.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
41	C33651717	27.12.2017.	Jūrmalas pilsētas tiesa
42	C 23033816	15.02.2016.	Madonas rajona tiesa
43	C30647715	20.11.2015.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
44	C71207418	11.07.2018.	Vidzemes rajona tiesa
45	CA-0394-18/4, C71207418	14.09.2018.	Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija
46	C33596715	24.02.2016.	Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija par Rīgas rajona tiesas spriedumu
47	C33443517	14.06.2017.	Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija par Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu nama spriedumu

48	C17123515	12.11.2015.	Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija par Jūrmalas pilsētas tiesas spriedumu
49	C33517515	17.11.2015.	Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija par Rīgas rajona tiesas (Jūrmalā) spriedumu
50	C68374917	10.05.2017.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa

Nolēmumi par bankrota procedūras izbeigšanu, nepasludinot saistību dzēšanas procedūru

N.p.k.	Lietas numurs	Nolēmuma datums	Tiesa
1	C35072211	10.02.2015.	Siguldas tiesa
2	C36061711	16.02.2015.	Talsu rajona tiesa
3	C35086013	10.03.2014.	Siguldas tiesa
4	C11061513	03.01.2014.	Cēsu rajona tiesa
5	C33394611	31.01.2014.	Rīgas rajona tiesa
6	C28358611	07.11.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
7	C20203413	03.01.2014.	Liepājas tiesa
8	C21045514	04.11.2014.	Limbažu rajona tiesa
9	C24141013	23.09.2014.	Ogres rajona tiesa
10	C35073914	05.11.2014.	Siguldas tiesa
11	C35076614	31.10.2014.	Siguldas tiesa

12	C35080714	03.10.2014.	Siguldas tiesa
13	C40089114	01.12.2014.	Ventspils tiesa
14	C32319013	19.11.2014.	Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa
15	C28373613	28.02.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
16	C28418413	25.02.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
17	C32356013	19.09.2014.	Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa
18	C29794713	18.02.2015.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
19	C30491714	20.02.2015.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
20	C30489913	30.04.2014.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
21	C33485513	26.09.2014.	Rīgas rajona tiesa
22	C30340814	19.09.2014.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
23	C29742613	06.05.2014.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
24	C15229813	28.01.2014.	Jelgavas tiesa
25	C40108413	24.01.2014.	Ventspils tiesa
26	C29589912	13.09.2016.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
27	C37093414	12.08.2015.	Tukuma rajona tiesa
28	C37097714	24.08.2015.	Tukuma rajona tiesa

29	C-0379-18, C07063317	05.09.2018.	Zemgales rajona tiesa
30	C30528212	11.08.2015.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
31	C33360213	09.03.2015.	Rīgas rajona tiesa
32	C29568813	03.08.2015.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
33	C28323314	16.03.2015.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
34	C30681813	10.03.2015.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
35	C-1567-18, C71156718	03.08.2018.	Vidzemes rajona tiesa
36	C15169016	14.09.2016.	Jelgavas tiesa
37	C-1765-18, C30548917	12.06.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
38	C32212515	12.08.2015.	Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa
39	C28224515	27.08.2015.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
40	C-2441-18, C68244118	19.09.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
41	C30601614	17.03.2015.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
42	C-2709-18	22.06.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
43	C29337718	10.09.2018.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
44	C-3688-18, C3336818	10.07.2018.	Rīgas rajona tiesa
45	C73379918	10.09.2018.	Zemgales rajona tiesa

46	C-5020-18, C30502018	17.07.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
47	C-5497-17, C30549717	24.11.2017.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
48	C15220017	23.08.2018.	Zemgales rajona tiesa
49	C33442016	07.09.2016.	Rīgas rajona tiesa
50	C73270718	23.08.2018.	Zemgales rajona tiesa
51	C-1567-18, C71156718	03.08.2018.	Vidzemes rajona tiesa

Nolēmumi par procesa izbeigšanu, neatbrīvojot no saistībām

N.p.k.	Lietas numurs	Nolēmuma datums	Tiesa
1	C07064411	06.02.2015.	Aizkraukles rajona tiesa
2	C13035412	20.02.2015.	Dobeles rajona tiesa
3	C13050112	21.01.2015.	Dobeles rajona tiesa
4	C22041112	08.12.2014.	Ludzas rajona tiesa
5	C39040513	25.07.2014.	Valmieras rajona tiesa
6	C15175212	27.02.2015.	Jelgavas tiesa
7	C33419111	26.02.2015.	Rīgas rajona tiesa
8	C33422811	06.02.2015.	Rīgas rajona tiesa

9	C33291411	11.09.2014.	Rīgas rajona tiesas
10	C33520211	30.01.2015.	Rīgas rajona tiesa
11	C28300211	28.10.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
12	C15203113	19.01.2015.	Jelgavas tiesa
13	C33363512	07.11.2014.	Rīgas rajona tiesa
14	C29652111	11.09.2014.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
15	C 29 5124 13	05.01.2015.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
16	C30664412	14.10.2014.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
17	C33365213	02.09.2014.	Rīgas rajona tiesa
18	C28346513	18.12.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
19	C32307613	27.10.2014.	Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa
20	C30423313	02.09.2014.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
21	C30678513	28.11.2014.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
22	C15138413	03.02.2015.	Jelgavas tiesa
23	C20147714	22.11.2014.	Liepājas tiesa
24	C20285312	05.12.2014.	Liepājas tiesa
25	C31390913	21.11.2014.	Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa

26	C13059917	04.07.2018.	Zemgales rajona tiesa
27	C-0151-18, C16105616	13.09.2018.	Zemgales rajona tiesa
28	C30505713	04.09.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
29	C30648613	28.08.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
30	C23066915, C-0245-18	06.09.2018.	Vidzemes rajona tiesa
31	C33237615, C-0335-18/19	17.09.2018.	Rīgas rajona tiesa
32	C33256815	13.09.2018.	Rīgas rajona tiesa
33	C 29 6504 15	16.08.2018.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
34	C-0383-18, C14035017	15.08.2018.	Gulbenes rajona tiesa
35	C-0449-18, C19031613	31.07.2018.	Kurzemes rajona tiesa
36	C40122817	04.09.2018.	Kurzemes rajona tiesa
37	C-0687-18, C31261116	26.06.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
38	C-0783-18/15, C31397813	10.07.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
39	C-0833-18, C28344416	28.08.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
40	C-0838-18, C28281216	28.08.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
41	C-0844-18, C28335016	21.08.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
42	C-0871-18, C31233815	18.09.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa

43	C-0996-18, C15189617	18.09.2018.	Zemgales rajona tiesa
44	C-1066-18/12, C15123317	14.08.2018.	Zemgales rajona tiesa
45	C-1139-18, C21058213	25.07.2018.	Vidzemes rajona tiesa
46	C21032317	06.09.2018.	Vidzemes rajona tiesa
47	C33546717	19.09.2018.	Rīgas rajona tiesa
48	C-3580-18, C32309316	10.09.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
49	C20194117 /12	05.09.2018.	Kurzemes rajona tiesa
50	C35072713	07.12.2016.	Rīgas rajona tiesa

Nolēmumi par procedūras izbeigšanu, atbrīvojot no saistībām

N.p.k.	Lietas numurs	Nolēmuma datums	Tiesa
1	C25064609	25.02.2015.	Preiļu rajona tiesa
2	C24070009	10.12.2014.	Ogres rajona tiesa
3	C24122109	04.12.2014.	Ogres rajona tiesa
4	C08013412	11.12.2014.	Alūksnes rajona tiesa
5	C24133709	23.12.2014.	Ogres rajona tiesa
6	C37132410	06.02.2015.	Tukuma rajona tiesa

7	C37100911	16.02.2015.	Tukuma rajona tiesa
8	C40067412	16.02.2015.	Ventspils tiesa
9	C15173511	12.12.2014.	Jelgavas tiesa
10	C37060712	08.12.2014.	Tukuma rajona tiesa
11	C11081612	11.12.2014.	Cēsu rajona tiesa
12	C27192612	27.01.2015.	Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa
13	C28378511	21.01.2015.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
14	C20361011	19.12.2014.	Liepājas tiesa
15	C20477211	22.12.2014.	Liepājas tiesa
16	C33375612	13.02.2015.	Rīgas rajona tiesa
17	C28398312	30.01.2015.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
18	C33518812	27.02.2015.	Rīgas rajona tiesa
19	C30795311	06.01.2015.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
20	C29555212	12.02.2015.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
21	C29639012	13.01.2015.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
22	C30653212	29.12.2014.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
23	C20310212	23.02.2015.	Liepājas tiesa

24	C28263014	15.12.2014.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
25	C40072411	12.02.2015.	Ventspils tiesa
26	C22023914	10.09.2018.	Rēzeknes tiesa
27	C33361613	07.09.2018.	Rīgas rajona tiesa
28	C34051415	06.09.2018.	Kurzemes rajona tiesa
29	C30419314	03.09.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
30	C30563214	05.09.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
31	C30602414	11.09.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
32	C33468316	11.09.2018.	Rīgas rajona tiesa
33	C30474116	04.09.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
34	C31228916	17.09.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
35	C30523616	12.09.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
36	C31356515	20.09.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
37	C31292715	20.09.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
38	C28381416	20.09.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
39	C15171316	04.09.2018.	Zemgales rajona tiesa
40	C68315117	18.09.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa

41	C39054914	19.09.2018.	Vidzemes rajona tiesa
42	C20148516	04.09.2018.	Kurzemes rajona tiesas
43	C30416817	14.09.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
44	C30457717	04.09.2018.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
45	C17106813	06.09.2018.	Rīgas rajona tiesa
46	C17108913	11.09.2018.	Rīgas rajona tiesa
47	C13067816	04.09.2018.	Zemgales rajona tiesa
48	C33517515	20.09.2018.	Rīgas rajona tiesa
49	C37106516	31.08.2018.	Zemgales rajona tiesa
50	C26091817	10.09.2018.	Rēzeknes tiesa

Nolēmumi, kuros analizēta parādnieka godprātība

N.p.k.	Lietas numurs	Nolēmuma datums	Tiesa
1	C21038317	21.09.2017.	Limbažu rajona tiesa
3	C21019118	07.08.2018.	Vidzemes rajona tiesas (Limbažos)
3	C33319614	04.04.2018.	Rīgas rajona tiesa
4	C28287715	27.09.2016.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa

5	C33442016	15.06.2017.	Rīgas rajona tiesa
6	C28355616	10.04.2017.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
7	C30631214	03.05.2017.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
8	C30572117	11.12.2017.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
9	C71152018	08.08.2018.	Vidzemes rajona tiesa
10	C13034414	09.04.2014.	Dobeles rajona tiesa
11	C29589214	12.06.2014.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
12	C13029716	28.01.2016.	Dobeles rajona tiesa
13	C24138715	05.05.2015.	Ogres rajona tiesa
14	C29577917	04.01.2018.	Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
15	C34022218	01.03.2018.	Kurzemes apgabaltiesa
16	C71207218	14.09.2018.	Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesa
17	C33386417	03.05.2017.	Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija
18	C28333215	02.09.2015.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
19	C11104315	16.09.2015.	Cēsu rajona tiesa
20	C11089116	30.08.2016.	Cēsu rajona tiesa
21	C33390617	24.02.2017.	Rīgas rajona tiesa

22	C13076017	11.12.2017.	Dobeles rajona tiesa
23	C39123215	16.12.2015.	Valmieras rajona tiesa
24	C08048015	13.01.2016.	Alūksnes rajona tiesa
25	C08051815	02.03.2016.	Alūksnes rajona tiesa
26	C20257516	06.04.2017.	Liepājas tiesa
27	C20135417	20.06.2017.	Liepājas tiesa
28	C20136516	06.09.2016.	Liepājas tiesa
29	C37101714 (SPC-5/2017)	16.02.2017.	Augstākās tiesas Civillietu departaments
30	C33459812 (SKC-19/2017)	28.09.2017.	Augstākās tiesas Civillietu departaments

LR Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departamenta nolēmumi

N.p.k.	Lietas numurs	Lēmuma datums	Tiesa, kuras lēmums protestēts
1	C40160515 SPC-11/2018	21.05.2018.	Ventspils tiesa
2	C12190813 SPC-19/2016	28.10.2016.	Daugavpils tiesa
3	C16082214 SPC-10/2017	03.02.2017.	Jēkabpils rajona tiesa
4	C19050715 SPC-11/2016	20.05.2016.	Kuldīgas rajona tiesa
5	C23065712 SPC-33/2015	23.12.2015.	Madonas rajona tiesa

6	C24091317 SPC-7/2018	04.07.2018.	Ogres rajona tiesa
7	C24142313 SPC-0036-15	04.12.2015.	Ogres rajona tiesa
8	SPC – 37/2012	03.09.2012.	Ogres rajona tiesa
9	SPC-19/2014	30.05.2014.	Preiļu rajona tiesa
10	C40160515 SPC-11/2018	21.05.2018.	Ventspils tiesa
11	C28315114 SPC-3/2018	06.02.2018.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
12	C28330612 SPC-0006-16	29.04.2016.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
13	C28367012 SPC-7/2016	26.05.2016.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
14	SPC-35/2013	27.06.2013.	Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa
15	SPC-49/2013	04.12.2013.	Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
16	C31275015 SPC-15/2016	09.12.2016.	Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa
17	C31299813 SPC-42/2013	04.10.2013.	Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa
18	C32287412 SPC-27/2015	27.11.2015.	Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa
19	C33289915 SPC-12/2018	16.04.2018.	Rīgas rajona tiesa
20	C33354712 SPC–37/2013	28.06.2013.	Rīgas rajona tiesa
21	C33459812 SPC-19/2017	28.09.2017.	Rīgas rajona tiesa
22	C33486213 SPC-0044-15	29.12.2015.	Rīgas rajona tiesa

23	SPC-21/2016	28.12.2016.	Rīgas rajona tiesa
24	C35074713, SPC-5/2018	15.03.2018.	Siguldas tiesa
25	C37101714 SPC-5/2017	16.02.2017.	Tukuma rajona tiesa
26	C40040014 SPC-4/2015	24.02.2015.	Ventspils tiesa
27	SPC – 77/2011	23.11.2011.	Ventspils tiesa
28	C68310217 SPC-2/2018	26.01.2018.	Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa